

МАТЕРІАЛИ ІІІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

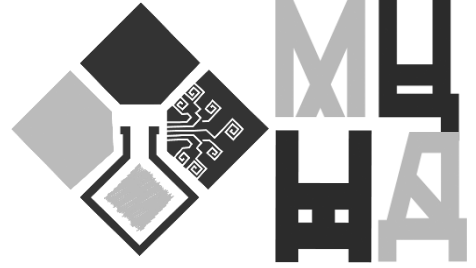
10 ЛИСТОПАДА 2023 РІК

М. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ, УКРАЇНА

«ІННОВАЦІЇ ТА НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ СВІТУ»

МАТЕРІАЛИ ІІІ
МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

ІННОВАЦІЇ ТА НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ СВІТУ

| 10 листопада 2023 рік
м. Хмельницький, Україна

Вінниця, Україна
«UKRLOGOS Group»
2023

Організація, від імені якої випущено видання:

ГО «Міжнародний центр наукових досліджень»

Голова оргкомітету: Рабей Н.Р.

Верстка: Зрада С.І.

Дизайн: Бондаренко І.В.

Конференцію зареєстровано Державною науковою установою у сфері управління Міністерства освіти і науки «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» в базі даних науково-технічних заходів України на поточний рік та бюлетені «План проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні» (Посвідчення № 287 від 16.06.2023).

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-SA 4.0).

I-66 **Інновації та науковий потенціал світу:** матеріали III Міжнародної наукової конференції, м. Хмельницький, 10 листопада, 2023 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. — Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп, 2023. — 262 с.

ISBN 978-617-8126-87-2

DOI 10.36074/mcnd-10.11.2023

Викладено матеріали учасників III Міжнародної спеціалізованої наукової конференції «Інновації та науковий потенціал світу», яка відбулася 10 листопада 2023 року у місті Хмельницький.

УДК 082:001

© Колектив учасників конференції, 2023

© ГО «Міжнародний центр наукових досліджень», 2023

ISBN 978-617-8126-87-2

© ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ I.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

АГРАРНИЙ РИНОК В УКРАЇНІ
Молокус М.М. 12

АНАЛІЗ МЕТОДІВ РОЗРАХУНКУ ТАРИФІВ НА ПОСЛУГИ В ПІДПРИЄМСТВАХ
ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ
Кулик О.М., Гарасимчук Н.А. 15

ЕКОНОМІКО–МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ВИГРАШУ В КАРТКОВУ ГРУ «ДУРЕНЬ»
Коник О.В. 17

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ЩОДО ДОКУМЕНТАЛЬНОГО
ПІДТВЕРДЖЕННЯ НЕСТАЧ МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ СПРИЧИНЕНИХ
НАСЛІДКАМИ ВІЙНИ
Лук'яненко С.В. 18

СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ
Камінський Л.-Р.Ю. 22

СЕКЦІЯ II.

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
ПІДПРИЄМСТВА
Синюта О.О. 24

НЕСТАЧА КОМПЕТЕНЦІЙ У ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЧИННИК, ЩО
ГАЛЬМУЄ ЇХ ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК
Ємельянов О.Ю., Гаврась Д.Р., Данилович О.Т. 27

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ЛІКЕРІВ ФРУКТОВИХ В УКРАЇНІ
Горбачевська А.А. 30

СЕКЦІЯ III.

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ
Репенко В.Є. 34

АНАЛІЗ ТЕМПІВ ЗРОСТАННЯ БІЗНЕС-КОНСАЛТИНГУ У СВІТІ Матвіїшин М.-М.П.	38
ПЛАТФОРМИ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ Таргоній І.М.	41
РОЗПОДІЛ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ЗА ОБЕРНЕНИМ МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК, ПОВ'ЯЗАНОГО З ІНШИМ СУКУПНИМ ДОХОДОМ Сук П.Л.	43

СЕКЦІЯ IV. МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ МЕДІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНОМУ ПРОСТОРІ Демченко В.В.	47
ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА СПОЖИВЧУ ПОВЕДІНКУ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ Федоренко К.О.	49
СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Кащенко Л.В.	51

СЕКЦІЯ V. МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ОСОБЛИВОСТІ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У США Кіндзюр О.С., Савка Н.І.	53
ОСОБЛИВОСТІ ЧЛЕНСТВА КОМПАНІЇ В ГЛОБАЛЬНОМУ ДОГОВОРІ ООН Кіндзюр О.С., Дуб А.Р.	57
РОЗРОБЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЛЯ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я Молчанов А.В., Кубіцький С.О.	60

СЕКЦІЯ VI. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

ГЕОПОЛІТИЧНА ОБСТАНОВКА В ЦЕНТРАЛЬНІЙ АЗІЇ Гольцов А.Г.	67
КАР'ЄРНІ ПЕРСПЕКТИВИ ДИПЛОМАТА Довбня Ю.А.	70

СЕКЦІЯ VII. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

LEGAL ASPECTS OF GENDER EQUALITY IN AGRICULTURAL COOPERATIVES Khrishcheva O.	74
АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО В УМОВАХ ВІЙНИ Проць Т.Р.	76
ВИПРАВЛЕННЯ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ЗАСУДЖЕНИХ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ Кутєпов М.Ю.	79
ВІДМЕЖУВАННЯ УМИСНОГО ВБИВСТВА ВІД УМИСНОГО ТЯЖКОГО ТІЛЕСНОГО УШКОДЖЕННЯ, ЩО СПРИЧИНИЛО СМЕРТЬ ПОТЕРПІЛОГО Кравчук Т.О., Саско О.І.	81
ЕВОЛЮЦІЯ ІНСТИТУТУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПОЛЬСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ Уласовська Р.А.	84
ЄС І УКРАЇНА: ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ Аверочкіна С.Є.	86
ІНСТИТУТ ПРИМИРЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ Каряжа К.О.	87
НЕПРИВЛАСНЕННЯ МІСЯЦЯ ТА ІНШИХ НЕБЕСНИХ ТІЛ ЯК ПРИНЦИП МІЖНАРОДНОГО КОСМІЧНОГО ПРАВА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ У НОВИХ СВІТОВИХ РЕАЛІЯХ Віннік А.А.	90
ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПОЛЬЩІ, УГОРЩИНІ ТА ЧЕХІЇ Боровик К.В.	93
ПОНЯТТЯ І ЗМІСТ ПРАВА ГРОМАДЯН НА УЧАСТЬ У ЗДІЙСНЕННІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ Хлопов А.В.	96
ПРИНЦИПИ ПРАВА У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я Геглюк О.М.	99
ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ІНОЗЕМЦІВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ Влад Е.А.	103

ПРОБЛЕМА ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ МІЖНАРОДНОГО КОНТРОЛЮ В КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ Кутєпов М.Ю.....	105
--	-----

СЕКЦІЯ VIII.

ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ І БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ПОВОДЖЕННЯ З ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ Волошин М.Ю.....	107
--	-----

НАЛЕЖНА ПРАВОВА ПРОЦЕДУРА ЗВЕРНЕННЯ ДО СЛІДЧОГО СУДДІ З КЛОПОТАННЯМ: ОКРЕМІ НОРМАТИВНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ Мерзлий Л.В.....	110
--	-----

ОБМЕЖЕНА ОСУДНІСТЬ Кандаур К.А.....	113
--	-----

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ Сорокіна Д.О.....	116
---	-----

ПИТАННЯ АТЕСТУВАННЯ У СПЕЦІАЛЬНИХ ЗВАННЯХ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ, ВРАХОВУЮЧИ ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН Гуренко Є.В., Тищенко В.І.....	118
---	-----

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ Тінін Д.Г.....	122
--	-----

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВІЙНИ Мелешко О.А.....	124
--	-----

РЕАГУВАННЯ МОБІЛЬНИХ ГРУП ПОЛІЦІЇ НА ФАКТ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА Бобир Д.Ю.....	126
--	-----

СПІВВІДНОШЕННЯ СУДОВОЇ ТА ЕКСПЕРТНОЇ ПРАКТИКИ ПО ВІДНЕСЕННЮ ТРАВМАТИЧНИХ ПАТРОНІВ (НЕСМЕРТЕЛЬНОЇ) ДІЇ ДО КАТЕГОРІЇ БОЄПРИПАСІВ ПРИ ЇХ ПЕРЕСПОРЯДЖЕННІ САМОРОБНИМ СПОСОБОМ. НАГАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ Губарьков С.С., Мезенцев М.О.....	128
--	-----

СУТНІСТЬ ФУНКЦІЙ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ Бережной С.М.....	132
---	-----

СЕКЦІЯ ІХ. ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

- ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
Кандаур К.А. 134
- ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ У ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ
Мелашенко В.К., Тінін Д.Г. 137

СЕКЦІЯ Х. БІОЛОГІЯ ТА БІОТЕХНОЛОГІЇ

- ПОРІВНЯННЯ ВІДЛЯКУВАЛЬНОЇ ДІЇ СУЧАСНИХ РЕПЕЛЕНТІВ
Посохова Н.П., Шугуров О.О. 139

СЕКЦІЯ ХІ. ЕКОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

- АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ЗБИРАННЯ ТА ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ВИКИДОНЕБЕЗПЕЧНИЙ СТАН ПОЛІГОНІВ ЗБЕРІГАННЯ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ
Беглов К.В., Мітяєв В.Б. 142
- МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОГНОЗУВАННЯ НАДХОДЖЕННЯ БІОГЕННИХ РЕЧОВИН ТА ПЕСТИЦИДІВ З ДИФУЗНИХ ДЖЕРЕЛ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ ДО ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ
Юрченко А.І. 145
- ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ПІД ЧАС УТИЛІЗАЦІЇ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ
Давидов В.О., Стафідов Є.Б. 152

СЕКЦІЯ ХІІ. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

- ВДОСКОНАЛЕНА МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ЗМІНИ ШВИДКОСТІ ПЕРЕДАВАННЯ ДАНИХ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ДОВЖИНИ СЕГМЕНТУ МЕРЕЖІ DEVICENET НА БАЗІ ПЛОСКОГО КАБЕЛЯ
Бабчук С.М. 155

СЕКЦІЯ ХІІІ. СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ, МОДЕЛЮВАННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ

- АНАЛІЗ ПІДВИЩЕННЯ СТРОКУ СЛУЖБИ ЕЛЕКТРОННИХ ПРИЛАДІВ ПІД ДІЄЮ ЗОВНІШНІХ ЧИННИКІВ
Тарахтій О.С., Горалік О.Є. 157

СЕКЦІЯ XIV. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

ВИКОРИСТАННЯ КАРТИ ДІАЛЕКТІВ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНОГО РІЗНОМАНІТТЯ В УКРАЇНІ Дулішкович Г.І., Копча-Горячкіна Г.Е.	160
МЕТОДИ ПОПЕРЕДНЬОЇ ОБРОБКИ ЗОБРАЖЕНЬ ПРИ ДІАГНОСТИЦІ ШКІРНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ Парфененко Ю.В., Кіншаков Е.В.	162
РОЗРОБКА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ SAAS РІШЕНЬ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ CLOUD-NATIVE ТЕХНОЛОГІЙ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ ОНЛАЙН РИНОК ЛІТЕРАТУРИ Романків Н.Д.	164
СИСТЕМА ОНЛАЙН-ТЕСТУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ДІТЕЙ ІЗ ГЛИБОКИМИ ВАДАМИ ЗОРУ Лавро О.М.	166
ТЕХНОЛОГІЇ ВИЯВЛЕННЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В МЕРЕЖІ Адамович О.Ю.	169

СЕКЦІЯ XV. СОЦІОЛОГІЯ ТА СТАТИСТИКА

ВИНИКНЕННЯ ХРОНІЧНОЇ ВТОМИ У СТУДЕНТІВ У ЗВ'ЯЗКУ З ПОЧАТКОМ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ Мухачова В.Д., Попович І.В., Мокрякова М.І.	171
---	-----

СЕКЦІЯ XVI. ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

LA COMPÉTENCE COMMUNICATIVE COMME BUT ESSENTIEL DE L'ENSEIGNEMENT DE LA LANGUE ÉTRANGÈRE Lashkiv T.	174
ДОБРОЗИЧЛИВИЙ СЕКСИЗМ В УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПРОЯВИ ТА НАСЛІДКИ Боева К.С.	176
ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ ЛЕКСИКИ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ ТА ЛЕМКІВСЬКОГО ГОВОРУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ Пастернак Ю.І., Щербій Н.О.	179

ЛЕКСИЧНІ ІННОВАЦІЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В ПОЛЬСЬКОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСАХ Графінська М.С., Щербій Н.О.....	181
ПРИЙМЕННИКОВІ КОНСТРУКЦІЇ В СИСТЕМІ ДОСЛІДЖЕНЬ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ Стаховська Н.Ф.....	185
СИНЕРГІЯ ІДЕЇ УКРАЇНСТВА В ЗБІРЦІ ПОЕЗІЙ БОГДАНА МЕЛЬНИЧУКА «НЕ ПРОДАЄТЬСЯ ОТЧА ХАТА» Щербань А.М.....	189
ФРАЗЕОЛОГІЯ ТА МОВНА КУЛЬТУРА: РОЛЬ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОВНИХ СОЦІУМІВ Барчук С.В.....	192
ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕОЛОГІЗМІВ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ УКРАЇНИ, ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА США Долотова М.В.....	194

СЕКЦІЯ XVII. ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ

ФІЛОСОФІЯ «ДІАЛОГУ КУЛЬТУР» В.БІБЛЕРА В КОНТЕКСТІ ГУМАНІСТИЧОГО ПСИХОАНАЛІЗУ Е.ФРОММА Шморгун О.О.....	197
---	-----

СЕКЦІЯ XVIII. РЕЛІГІЄЗНАВСТВО ТА БОГОСЛОВ'Я

ПРИВЧАЙ ЮНАКА ДО ДОРОГИ ЙОГО, І ВІН, ЯК ПОСТАРІЄТЬСЯ, НЕ УСТУПИТЬСЯ З НЕЇ Мазур О.....	205
---	-----

СЕКЦІЯ XIX. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ Блохіна А.О.....	208
ІННОВАЦІЇ В МЕНЕДЖМЕНТІ ОСВІТИ: ПЕРЕТВОРЕННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ Войченко Д.В.....	211
ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ У ЗАКЛАДАХ ДИЗАЙН-ОСВІТИ Тименко В.П., Лаврусенко С.П., Сафонов Д.К., Удалов О.В.....	214

КУЛЬТУРНА ОБІЗНАНІСТЬ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ Холодова Д.О.	218
РОЛЬ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У ПРОФЕСІЙНОМУ САМОВИЗНАЧЕННІ СТАРШОКЛАСНИКІВ Березіна І.В.	219
ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ В ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ГРИ НА ФОРТЕПІАНО Лисенко Д.Д., Татарко І.В.	222

СЕКЦІЯ XX. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ТА ТРИВОЖНОСТІ У СТАРШИХ ШКОЛЯРІВ Богдан Т.В.	227
---	-----

СЕКЦІЯ XXI. МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

MOST COMMON DOPPLEROGRAPHY LIMITATIONS AND PITFALLS IN STROKE PATIENTS: A REVIEW Yefimenko A.	229
АНАЛІЗ ГІСТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЕНДОМЕТРІЯ ПРИ АНОМАЛЬНИХ МАТКОВИХ КРОВОТЕЧАХ Кузьміна А.О.	232
МЕХАНІЗМИ ДЕНАТУРАЦІЇ БІЛКІВ І ЇХ ВПЛИВ НА КЛІТИННІ ПРОЦЕСИ Ковальчук С.О., Пилипенко О.О.	234
ПОШИРЕНІСТЬ ГОЛОВНОГО БОЛЮ СЕРЕД СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС Москалець М.О.	236
РЕЗУЛЬТАТИ ПАТОМОРФОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЕНДОМЕТРІЯ ПРИ ЛЕЙОМІОМАХ ТІЛА МАТКИ Залуцька В.З.	237

СЕКЦІЯ XXII. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ТУРИЗМУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ Мушка С.В.	239
---	-----

«СПОРТ ДЛЯ ВСІХ» НА ВОЛИНІ Мацерук Н.В., Мельницький М.М.....	241
--	-----

СЕКЦІЯ XXIII. ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

РОЗВИТОК СКУЛЬПТУРИ В КИЄВІ У XVIII- ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX СТОЛІТТЯ Хмарук О.Р.....	243
--	-----

ТРЕНУВАННЯ ТА СПОРТ РИМСЬКОЇ АРМІЇ В ЕПОХУ ІМПЕРІЇ Пархоменко В.О.	245
--	-----

СЕКЦІЯ XXIV. КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

RESEARCH ON THE TRANSFORMATION OF URBAN INDUSTRIAL SITE PARKS BASED ON POST-INDUSTRIAL LANDSCAPE DESIGN THEORY Cao Yang.....	248
--	-----

THE DESIGN CONCEPT OF PERSONALIZED VISUAL INFORMATION BASED ON BRAND IDENTITY DEVELOPMENT Fu Yanmin	254
---	-----

СЕКЦІЯ І. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

АГРАРНИЙ РИНОК В УКРАЇНІ

Молокус Михайло Михайлович

викладач

*Відокремлений структурний підрозділ «Стрийський фаховий коледж
Львівського національного університету природокористування», м. Стрий, Україна*

Аграрний ринок є дуже важливим для розвитку економіки країни, адже забезпечує економічну безпеку. Для розвитку аграрного ринку важливо сформувавши бренд товарів та вітчизняних виробників продовольства.

Вітчизняний аграрний ринок має кілька особливостей:

1) загальний рівень розпізнання брендів в українських споживачів не великий, але він постійно росте, тому Україна – країна, де можна досить швидко створити і просунути новий бренд;

2) унаслідок стрімкого насичення вітчизняного ринку споживачі не устигають формувати лояльність до визначеної товарної марки в зв'язку з постійною появою нових товарів, раніше не відомих;

3) у споживачів спостерігається ріст недовіри до якості закордонних товарів, особливо продовольчих, і однозначна перевага вітчизняних марок продуктів харчування;

4) у свідомості вітчизняного споживача поняття – бренд розподіляється між трьома факторами: країна-виробник, привабливість упакування і товарна марка, тому назва марки доповнюється інформацією про країну-виробника;

5) необхідно враховувати національні традиції й особливості сприйняття рекламних звертань українськими споживачами і формувати їх таким чином, щоб вони стали більш приємними, чим рекламні повідомлення закордонних конкурентів, розраховані на сприйняття населення, що звикло до специфічної мови реклами, зокрема, для українських споживачів важлива – персоніфікованість бренду, тобто використання відомих особистостей для його просування.

Сприяння розвитку сільської місцевості, підвищення рівня життя і доходів мешканців сільських регіонів, збільшення інвестиційної привабливості галузей аграрної сфери та формування стабільного ринку для аграрного виробництва в Україні задекларовані Стратегією розвитку аграрного сектору економіки як ключові у розвитку такого типу місцевості. Зрозуміло що важливим кроком в реалізації даної стратегії належить формуванню брендингового середовища для активізації аграрного бізнесу.

Метою написання все є вивчення та характеристика брендингу як інструменту підвищення ефективності діяльності підприємств аграрної сфери.

Світові тенденції та перманентність змін суспільного розвитку зумовлюють дедалі більшу зацікавленість населення різних країн процесами екологізації виробництв, збереження навколишнього середовища та підвищення якості

продуктів харчування, що зумовлено їх прямим впливом на здоров'я людей. Якісні, органічні продукти, переважна більшість яких виробляється локальними підприємствами, невпинно завойовують ринки, а сертифіковані уповноваженими компаніями виробники стають лідерами у сфері аграрного господарювання та забезпечують стабільне економічне зростання галузі.

Впродовж останніх років екотовари на полицях супермаркетів вже давно не новинка, а норма життя людей в розвинених країнах світу. Україна має всі передумови для того, щоб бути потужним гравцем на аграрному ринку та виробляти якісні, екологічно чисті продукти харчування рослинного та тваринного походження. Про це свідчить практика вже відомих еко-ферм, винзаводів, сироварень тощо. Більшість таких підприємств із невеликих мануфактур змогли вирости до потужних гравців та продавати продукцію не тільки у межах регіону, а вийшли на ширші ринки. Запорукою цього успіху варто вважати не тільки ефективність виробництва чи якість продукту, вплив яких на кінцевий фінансовий результат не варто недооцінювати, а і правильна маркетингова стратегія та чітко вибудований бренд кожного виробника.

В сучасних ринкових умовах, коли ринок перенасичений продуктами на будь-який смак та гаманець, підприємствам аграрного виробництва необхідно неабияк працювати серед конкурентів. Крім цього, пріоритетним управлінським завданням є вдало, ефективно та результативно «подати» екологічну продукцію на ринку, створити її імідж та одержати гідні прибутки від її реалізації споживачеві.

На практиці досить часто підприємці витрачають значні кошти на рекламні компанії й намагаються створити свій бренд, акцентуючи увагу на його формі, тобто тому, що буде первинно дотичним до споживача – упаковці, логотипі, рекламній комунікації, нехтуючи тим фактом, що сутність брендингу значно глибша. Це ключова причина невдач, яку дуже легко відслідкувати на прикладах багатьох брендів, що не витримали конкуренції та, на жаль, так і не змогли отримати належного сприйняття споживачами. Актуальність брендингу в контексті підвищення ефективності аграрного бізнесу підтверджується працями вітчизняних дослідників, у яких відзначається, що брендинг – це фактор ведення доцільного бізнесу і соціального розвитку депресивних місцевостей, більшість з яких – це сільські території, традиційні осередки аграрного бізнесу які, на жаль, розпоряджаються невеликою кількістю підприємств з низькою ефективністю, динаміка розвитку яких дедалі тяжіє до зменшення.

Роль бренду в діяльності аграрного підприємства має ряд переваг, а саме: можливість розширення асортименту, виведення на ринок нових продуктів, підсилення конкурентних переваг продукції, цілеспрямованість та значне збільшення ефективності реклами, підвищення вартості виробника за рахунок збільшення цінності бренду, формування платформи для об'єднання підприємств сировинного спрямування з виробниками готової продукції, підвищення ефективності системи постачання, збільшення загального товарообігу продукції.

Для забезпечення стабільного розвитку аграрного бізнесу та його конкурентоспроможності на ринку України одним із ефективних маркетингових методів є використання брендингу. Негативним моментом в побудові ефективної та дієвої системи брендингу є акцент розробників на теоретично-методичних аспектах, а от практичним аспектам приділяється менша увага.

Роль брендингу в діяльності аграрного підприємства має ряд переваг, а саме: можливість розширення асортименту, виведення на ринок нових продуктів, підсилення конкурентних переваг продукції, цілеспрямованість та значне збільшення ефективності реклами, підвищення вартості виробника за рахунок

збільшення цінності бренду, формування платформи для об'єднання підприємств сировинного спрямування з виробниками готової продукції, підвищення ефективності системи постачання, збільшення загального товарообігу продукції.

Оцінюючи сучасний стан переважної більшості підприємств аграрної сфери, зовнішні та внутрішні впливи, потреби зацікавлених груп, можна сформулювати загальні передумови формування брендингу підприємствами аграрної сфери. Сильними сторонами аграрного бізнесу унікальність та досить висока якість товарів, достатня кількість локальних виробництв, мануфактур, малих господарств, позитивне сприйняття вітчизняних виробників споживачами, лояльність населення до продуктів, вироблених у власному регіоні, можливість залучення підприємствами іноземних донорів, в т.ч. задля отримання інвестицій, а слабкими - неефективна державна спеціалізована фінансова, податкова підтримка бізнесу, недостатність капіталу, який можна спрямувати на розвиток брендингу в підприємствах, соціальні проблеми сільської місцевості та відтік освіченого, кваліфікованого населення, низький рівень інфраструктурного забезпечення, технологічна застарілість матеріальної бази багатьох підприємств, ризик несприйняття бренду споживачем.

Аграрний бізнес та його брендинг – це довгострокова інвестиція, що важко впроваджується підприємствами аграрної сфери через низку причин, серед яких велика вартість залучення відповідних фахівців до проєктної діяльності, низька професійна компетентність управлінців та працівників підприємств, високий ризик несприйняття бренду чи продукту споживачем тощо. Досвід доводить, що значні кошти, вкладені у виробництво та розробку бренду упродовж перших кількох років, після його становлення забезпечує лояльність клієнтів, що дасть змогу компанії створювати нові бренди та заробляти значно більше.

Список використаних джерел:

1. Вілкова О. Ю. Бренд як соціологічна категорія та брендинг як соціально обумовлена діяльність. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2020. №4. С. 43-51.
2. Соловйов І. О., Вальтер А. О. Особливості брендингу продовольчої продукції вітчизняних переробних підприємств. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/10/11.pdf>.
3. Мороз О.В., Андрушенко В.М. Брендинг як інструмент підвищення конкурентоспроможності виробництва органічної продукції в Україні// Ефективна економіка. 2015. №2.
4. Вакар Т.В. Брендинг сільських територій. 2016. PhD Thesis. спец.: 08.00. 03–Економіка та управління національним господарством. Вінниця: Вінницький націон. технічний ун-т, 2016.

АНАЛІЗ МЕТОДІВ РОЗРАХУНКУ ТАРИФІВ НА ПОСЛУГИ В ПІДПРИЄМСТВАХ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ

Кулик Оксана Михайлівна

викладачка кафедри туризму

Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського, Україна

Гарасимчук Назар Андрійович

аспірант 2-го курсу

Львівський університет бізнесу та права, Україна

На сьогоднішній день відомо, що туристична галузь України є найбільш прогресуючою галуззю ринкової економіки, яка розвивається швидкими темпами. Навіть незважаючи на форс-мажорну ситуацію, зумовлену повномасштабною війною, ми спостерігаємо динаміку розвитку сфери індустрії гостинності загалом і туристичної галузі зокрема як однієї з найважливіших її складових. Варто зазначити, що підприємства готельного бізнесу є невід'ємним сегментом глобальної галузі туризму, яка надає різноманітні послуги туристам та подорожувальникам. Визначення та встановлення тарифів на послуги – важливий аспект управління готельним бізнесом.

Формування тарифів (вартості проживання) на готельні номери (місця), послуги – один з важливих напрямків діяльності менеджерів готелю, що визначає ефективність його функціонування на ринку послуг гостинності. При формуванні тарифів варто звернути увагу на вирішення питань комплексно, з урахуванням багатьох факторів. Зокрема, таких, як:

- собівартість номерів і готельних послуг загалом;
- інвестиції, що надійшли або планується їхнє надходження;
- ситуація і тенденції на основних цільових ринках;
- норми прибутку і повернення витрат на вкладений капітал;
- реальний попит і пропозиції на цільовому ринку в даний час;
- можливості конкурентів і наявність у межах туристичної дестинації інших засобів тимчасового проживання;
- якість обслуговування у готелі та можливості вдосконалення надання послуг [1].

Загальні поточні витрати готельного комплексу, крім експлуатаційних, включають витрати в інших видах його господарської діяльності та при здійсненні господарських операцій. Поточні витрати – важливий якісний показник діяльності готелів, що впливає як на загальні результати господарської діяльності, так і на обсяг собівартості окремих видів послуг, їхні прибутковість і рентабельність.

Існує чотири методи розрахунку тарифів. Представимо їх:

• перший метод розрахунку тарифів – це метод на основі витрат. Він передбачає врахування всіх витрат, пов'язаних з наданням готельних послуг, включаючи оплату персоналу, витрати на обслуговування та ремонт приміщень, витрати на продукти та інші затрати. Після цього витрати додаються до необхідного прибутку і визначається тариф на послуги. Цей метод допомагає покрити всі витрати та забезпечити прибуток, але він не завжди враховує фактори попиту та конкуренції;

• другий метод – метод на основі конкуренції. У цьому методі готелі встановлюють тарифи, враховуючи ціни, які практикують їхні конкуренти. Це

допомагає підтримувати конкурентоспроможність та уникати надмірно високих чи низьких цін. Проте цей підхід може призвести до вирівнювання тарифів у всіх готелях, що обмежує можливості підприємств отримувати більший прибуток;

- третій метод – метод на основі попиту. В цьому підході ціни на готельні послуги визначаються залежно від попиту. У пік туристичного сезону або у святкові дні готелі можуть підвищувати тарифи, а впродовж низького сезону ціни можуть бути знижені для приваблення більшої кількості клієнтів. Цей метод дозволяє готелям максимізувати прибуток в умовах попиту, що змінюється;

- четвертий метод – метод сегментації ринку. Він передбачає визначення різних тарифів для різних сегментів клієнтів. Наприклад, готель може встановити вищі тарифи для бізнес-клієнтів та туристів, що мають фінансову можливість витратити більше, а низькі тарифи – для сімей та груп. Цей метод допомагає готелям максимізувати дохід, враховуючи специфічні потреби різних груп клієнтів [2].

Зазначимо, що визначення собівартості послуг є одним з найважливіших етапів при застосуванні вищенаведених методів. Отож, підсумуємо і представимо визначення повної собівартості одиниці послуг розміщення, яке здійснюють у такій послідовності:

повна собівартість = експлуатаційна собівартість + адміністративні витрати, витрати на збут та інші загальні господарські витрати.

Отже, підсумовуючи вищенаведене, можемо зазначити, що кожен з методів має свої переваги та недоліки, але в різних ситуаціях можуть бути застосовані всі методи залежно від стратегії готельного підприємства та особливостей ринку. Важливо пам'ятати про те, що правильний розрахунок тарифів стане гарантією для забезпечення сталого прибутку та конкурентоспроможності підприємств готельного бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Механізм та особливості формування тарифів на готельні послуги. URL: <https://studfile.net/preview/5594001/page:36/>.
2. Мальська М. П., Пандяк І. Г. Готельний бізнес: теорія та практика. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 472 с. ISBN 978-966-364-965-8.

ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ВИГРАШУ В КАРТКОВУ ГРУ «ДУРЕНЬ»

Коник Оксана Вікторівна

Магістр «Фінанси», Магістр «Прикладна статистика», Аспірантура
Донецький національний університет імені В. Стуса, Україна

Будь-яка карткова гра відображує собою випадкове поєднання карт з відповідним рівнем виграшу то елементами теорії ймовірності.

Дана праця основана на тому, що кожна карта у грі відображує економічну то психологічну поведінку людини, що знаходиться у мікро- та макропросторі під час грального процесу.

Мікропростір гри відображує собою готовність людей, що залучені в гральному процесі впорядковувати рантом карткової відповідності та пристосовуватись зо впливу зовнішніх факторів.

Макропростір гри відображує собою поведінку людей, що знаходяться у постгральному просторі.

Для економіко – математичної моделі виграшу у картковій грі «Дурень» нам знадобляться наступні дні:

MI – позитивний вплив мікропрострою гри, люд.

M – позитивний вплив макропрострою гри, люд.

Z – Незалежний фактор успіху для кожного гравця, (здатність гравця вступати в поєдинок з відповідною кількістю людей), люд.

П – позитивний рандом карт, люд.

Клас 1 – високий рандом карт для певного гравця

Клас 2 – низький рандом карт для певного гравця.

P – рівень ризику $\rightarrow 0, \%$

Таким чином,

$$Z = M/MI$$

Для гри дурень, де кількість карт становить 36 M=7 людей, MI =13 людини.

$$П = 0,5M+0,3MI+0,43$$

$$\text{Клас 1} = 0,2П+0,4M+0,5MI$$

$$\text{Клас 2} = 0,5П+0,3M+0,2MI$$

$$P = (\text{Клас1} - \text{Клас2})/П$$

$$P = (0,2П+0,4M+0,5MI - 0,5П-0,3M-0,2MI)/П = (-0,3П+0,1M+0,3MI)/П =$$

$$П = 0,5*7+0,3*13+0,4*7/13=7,6$$

$$P = (-0,3*7,6+0,1*7+0,3*13)/7,6 = 0,3 \text{ людини чи } 30\% \text{ можливість виграшу.}$$

Таким чином, % виграшу в карткову гру «Дурень» становить 30%. Слід зазначити, що карткова гра «Дурень» є найменш ризиковою грою з усіх карткових ігор, саме то в інших випадках % виграшу може становити від 10% і менше.

Список використаних джерел:

1. <https://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Гральний бізнес: кримінологічна характеристика та тенденції розвитку в Україні [Електронний ресурс] / С. В. Рябчук // Право і суспільство. - 2016. - № 4(2). - С. 182-188. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2016_4\(2\)_34](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2016_4(2)_34).
3. Гральний бізнес як один з основних видів діяльності організованих злочинних угруповань [Електронний ресурс] / З. М. Топорецька // Вісник кримінального судочинства. - 2017. - № 1. - С. 134-141. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkc_2017_1_19.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ЩОДО ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ПІДТВЕРДЖЕННЯ НЕСТАЧ МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ СПРИЧИНЕНИХ НАСЛІДКАМИ ВІЙНИ

Лук'яненко Світлана Василівна

старший судовий експерт відділу економічних досліджень
*Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний
центр МВС України, Україна*

Війна, що триває, внесла корективи скрізь. Безліч підприємств (установ та організацій) всіх форм власності вже відчули на собі руйнівну силу війни в багатьох знищені офіси, магазини, склади виробничі потужності та інші матеріальні цінності, що спричинило необхідність документального підтвердження завданих війною збитків, а як наслідок проведення інвентаризації для встановлення нестач.

В свою чергу, зазначене неминує впливає на особливості проведення судово-економічних експертиз пов'язаних з документальним підтвердженням нестач матеріальних цінностей спричинених наслідками війни встановлених в Актах інвентаризації підприємств (установ та організацій).

Відповідно до ч.4 ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 № 1207-VII [1] (далі по тексту – Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII) тимчасово окупована рф територія України є невід'ємною частиною території України, на яку поширюється дія Конституції та законів України, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВРУ.

Крім того, відповідно до пункту 4 статті 11 Закону України від 15.04.2014 № 1207-VII [1], за фізичними особами, незалежно від набуття ними статусу біженця чи іншого спеціального правового статусу, підприємствами, установами, організаціями зберігається право власності та інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованій території, якщо воно набуто відповідно до законів України.

Законом України Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні від 16.07.1999 № 996-XIV (далі по тексту – Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV [2]) встановлено, що для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства зобов'язані проводити інвентаризацію активів і зобов'язань, під час якої перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан і оцінка.

Згідно із Порядком подання фінансової звітності, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. № 419 (далі по тексту – Порядок від 28.02.2000 № 419[3]) та Положення від 28.02.2000 № 879[4], проведення інвентаризації активів та зобов'язань підприємств обов'язкове у разі, зокрема, встановлення фактів крадіжок або зловживань, псування цінностей (на день встановлення таких фактів); техногенних аварій, пожежі чи стихійного лиха (на день після закінчення явищ) в обсязі, визначеному керівником підприємства.

Порядком від 28.02.2000 № 419[3] та Положенням від 28.02.2000 № 879[4] також встановлено, що підприємства, які з дати початку тимчасової окупації мали місцезнаходження на території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, на

тимчасово окупованій території у Донецькій та Луганській областях, території проведення антитерористичної операції та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, та підприємства, які мали (мають) місцезнаходження в районах проведення воєнних (бойових) дій у період дії воєнного стану, або підприємства, структурні підрозділи (відокремлене майно) яких розташовані на (в) таких територіях (районах), проводять інвентаризацію у разі можливості безпечного та безперешкодного доступу уповноважених осіб до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку, в яких відображені зобов'язання та власний капітал підприємств.

У річній фінансовій звітності інформація про активи, до яких неможливо забезпечити безпечний та безперешкодний доступ, та зобов'язання і власний капітал, які не можуть бути документально підтверджені у зв'язку з відсутністю доступу до відповідних первинних документів та реєстрів бухгалтерського обліку, відображається за даними бухгалтерського обліку.

Такі підприємства відповідно до вищезазначених нормативних актів, зобов'язані провести інвентаризацію станом на перше число місяця, що настає за місяцем, в якому з'явилася можливість доступу до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку, та відобразити результати інвентаризації у бухгалтерському обліку відповідного звітного періоду.

При цьому, керівники таких підприємств, у разі встановлення фактів викрадення (розкрадання), нестачі, знищення (псування) майна можуть прийняти рішення про проведення інвентаризації такого окремо визначеного майна на день встановлення таких фактів.

Райони проведення воєнних (бойових) дій у період дії воєнного стану визначаються відповідно Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, що затверджений Мінінтеграції, Наказ від 22.12.2022 № 309.

Те, що підприємства (установи та організації), майно яких перебуває на непідконтрольних територіях, можуть відступати від вищезазначених загальноприйнятих правил інвентаризації підтвердив і Мінфін в роз'ясненні, щодо, питань, пов'язаних з порядком списання підприємствами знищеного або зіпсованого майна у зв'язку із російською збройною агресією проти України на запит ДПС надано Мінфіном в листі від 10.10.2022 р. № 41010-06-62/23254.

Відповідно до Положення від 28.02.2000 № 879[4] під час інвентаризації активів і зобов'язань перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан, відповідність критеріям визнання і оцінка.

Для фіксування наявності, стану та оцінки активів підприємства та тих активів, які належать іншим підприємствам і обліковуються поза балансом застосовуються інвентаризаційні описи, які оформлені у відповідності до вимог чинного законодавства, з урахуванням обов'язкових реквізитів та вимог, передбачених Положення від 28.02.2000 № 879[4].

Згідно з Положення від 28.02.2000 № 879[4] виявлені при інвентаризації розбіжності між фактичною наявністю активів і зобов'язань і даними бухобліку регулюються підприємствами в такому порядку, зокрема:

- нестача запасів у межах установлених норм природного убутку, виявлена під час інвентаризації, списується за розпорядженням керівника підприємства на витрати;
- нестача цінностей понад норми природного убутку, а також втрати від

псування цінностей списуються з балансу та відносяться на рахунок винних осіб у розмірі, визначеному відповідно до законодавства, у разі якщо винні особи не встановлені, вони зараховуються на позабалансовий рахунок до моменту встановлення винних осіб або закриття справи згідно із законодавством.

Розмір збитків від розкрадання, нестач, знищення (псування) матеріальних цінностей визначається відповідно до законодавства.

При цьому, постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 326 затверджений «Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації та постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 р. № 473 затверджений Порядок виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації, пов'язаних із пошкодженням будівель та споруд, що застосовуються для фіксації пошкоджень, зумовлених збройною агресією РФ, будівель та споруд приватної та комунальної форми власності, а також може застосовуватися для фіксації пошкоджень будівель і споруд державної форми власності.

Таким чином, необоротні активи та запаси, які відображалися в бухобліку до введення воєнного стану та які на дату складання фінзвітності фактично перебувають на тимчасово окупованій території або в районах проведення воєнних (бойових) дій, необхідно продовжувати обліковувати у складі активів підприємства.

При цьому підприємства, які перебувають в районах проведення воєнних (бойових) дій та застосовують для ведення бухобліку НП(С)БО, виявлені в результаті інвентаризації нестачі, втрати або знищення необоротних активів та запасів на підставі належним чином оформлених документів відображають у складі витрат підприємства. Інформація про відсутність доступу до активів та первинних документів підприємства зазначається у примітках до фінзвітності.

Відповідно до Методики з питань підтвердження розміру матеріальної шкоди (збитків) підприємств (організацій, установ) [5] дослідження щодо документального підтвердження збитків в результаті нестачі матеріальних цінностей, передбачає наявність матеріалів інвентаризацій за результатом проведення яких встановлені нестачі які в подальшому визнані установою збитками.

Нестача основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей визначається шляхом проведення інвентаризації, що проводиться відповідно до вимог «Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженим наказом Мінфіну від 02.09.2014 р. № 879 (далі – Положення від 28.02.2000 № 879[4]).

Законом України Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні від 16.07.1999 № 996-XIV (далі по тексту – Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV [2]) встановлено, що бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться підприємством. Фінансова, податкова, статистична та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються на даних бухобліку. Підставою для бухобліку господарських операцій є первинні документи, які містять відомості про господарську операцію (дію або подію, яка викликає зміни в структурі активів та зобов'язань, власному капіталі підприємства), можуть бути складені у паперовій або в електронній формі та повинні мати обов'язкові реквізити, передбачені Законом.

Об'єктами дослідження під час проведення експертизи з документального підтвердження нестач матеріальних цінностей є:

- матеріали інвентаризації, за результатами якої встановлена нестача товарно матеріальних цінностей та щодо документального підтвердження якої необхідно провести експертизу (інвентаризаційні описи, звіральні відомості, протокол про

результати інвентаризації, наказ про проведення інвентаризації, наказ про затвердження інвентаризаційної комісії, договори про матеріальну відповідальність тощо) та відповідні матеріали попередньої інвентаризації, оформлені відповідно до вимог Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 №879;

- первинні бухгалтерські документи, щодо оприбуткування та списання активів підприємства в бухгалтерському обліку підприємства за міжінвентаризаційний період;

- реєстри бухгалтерського обліку, щодо оприбуткування та списання в бухгалтерському обліку активів підприємства за міжінвентаризаційний період.

- реєстри бухгалтерського обліку, щодо відображення в бухгалтерському обліку результатів інвентаризації.

При цьому, внаслідок військових дій такі об'єкти дослідження, а особлива документи бухгалтерського та складського обліку можуть бути не належно оформлені, в багатьох випадках відсутні підписи матеріально відповідальних осіб, або і взагалі втрачені такі документи.

Наступним кроком є співставлення судовим експертом - економістом зазначених в облікових бухгалтерських документах підприємства даних про залишки цінностей з даними про фактичну їх наявність, встановленими інвентаризаційною комісією при проведенні інвентаризації станом на відповідну дату та порівнює розбіжність (якщо вона є) із результатом інвентаризації (нестачею, лишками, пересортиця).

На підставі проведеного дослідження, судовим експертом робиться висновок, щодо документального підтвердження або не підтвердження встановленої в результаті інвентаризації нестачі матеріальних цінностей.

Таким чином, результат проведення судової економічної експертизи при документальному підтвердженні нестач матеріальних цінностей спричинених наслідками війни, в значній мірі залежить від фактичних обставин, в тому числі: можливості підприємств (установ та організацій) провести належну інвентаризацію за відсутності матеріально відповідальних осіб, за відсутності доступу до активів, необхідності відновлення обліку при втраті документів, та як наслідок належного оформлення матеріалів інвентаризації.

Список використаних джерел:

1. Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 № 1207-VII [Електронний ресурс]. –URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV [Електронний ресурс]. –URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
3. Порядком подання фінансової звітності, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. № 419 [Електронний ресурс]. –URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
4. Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженим наказом Мінфіну від 02.09.2014 р. № 879 [Електронний ресурс]. –URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
5. Методики з питань підтвердження розміру матеріальної шкоди (збитків) підприємств (організацій, установ): / КНДІСЕ Мін'юсту України; О. С. Лукова (загальна редакція). - К., 2020. - 123 с.

СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Камінський Любомир-Роман Юрійович

аспірант

Львівський університет бізнесу та права, Україна

Ринкова економіка України уже понад три роки перебуває у стані економічної нестабільності. Спочатку суттєвих збитків завдала всесвітня пандемія Covid-19, яка тривала понад два календарні роки. Ще не встигла оговтатися країна від нищівних економічних наслідків пандемії коронавірусу, як нова біда постукала в двері: почалася повномасштабна війна, яка триває вже майже два роки.

Ці форс-мажорні обставини негативно впливають як на стан економіки країни, так і на можливість інтенсивного її розвитку. В теперішній час економічна ситуація в країні характеризується високим рівнем невизначеності й усіляких ризиків. Обмежені фінансові можливості переважної більшості підприємств, недоцільне використання коштів, недостатня забезпеченість фахівцями необхідного рівня обумовлюють обмеженість формування стратегії розвитку бізнесу на своїх підприємствах.

Важливо зазначити наступне: для того, щоб створити стабільні конкурентні переваги або повною мірою використовувати вже наявні підприємства та їхні потужності, необхідно застосовувати різні конкурентні стратегії для можливості забезпечення конкурентоспроможності на ринку.

Аналізуючи соціально-економічну ситуацію, яка склалася в регіонах України на теперішній час, можемо зазначити, що вона потребує оновлення підходів до здійснення регіонального управління. Своєю чергою, це обумовлює необхідність виявлення факторів, які можуть стримати негативні тенденції, що виникли у зв'язку з економічними трансформаціями, та забезпечити підвищення рівня розвитку регіонального ринку товарів та послуг для певного регіону. Стратегія розвитку – це концептуальний документ, який містить бачення майбутнього, напрямки розвитку та цільовий блок з низки стратегічних та оперативних цілей. Головна суть стратегії полягає в пошуку розумного балансу між ресурсами компанії, її можливостями щодо використання цих ресурсів та задоволенням попиту на ринку [1].

Варто зазначити, що не існує єдиної стратегії для всіх підприємств. Кожне підприємство є унікальним, тому і процес розробки стратегії для кожного підприємства – особливий. Він залежить від позиції підприємства на ринку, динаміки його розвитку та потенціалу, поведінки конкурентів, характеристик виробленого товару чи послуг, стану економіки, культурного середовища і ще багатьох інших чинників. У випадку окремо взятого регіону (більш-менш однорідної території) швейцарські спеціалісти пропонують наступний перелік факторів формування стратегії підприємств певного регіону, а саме:

- транспортні засоби, які використовуються для пересування до місця призначення;
- транспортні засоби, які використовуються на місці;
- форма надання і рівень комфортності товарів та послуг, які пропонує підприємство [2].

Макроекономіка – наука, що вивчає закономірності функціонування національної економіки, тобто функціонування економіки країни загалом,

досліджуючи глобальні аспекти економічної діяльності країни чи регіону. Вона розглядає різні аспекти, такі, як загальний рівень виробництва та споживання, зайнятість, інфляція, безробіття, грошова політика, торгівля з-за кордону, фіскальна політика та інші ключові макроекономічні показники.

Окреслимо основні питання і завдання, які вивчає та включає в себе макроекономіка:

- валовий внутрішній продукт (ВВП);
- інфляція;
- безробіття;
- грошова політика;
- фіскальна політика;
- зовнішньоекономічна діяльність [3].

Макроекономіка допомагає розуміти та прогнозувати економічні рухи країни, розробляти політику, спрямовану на забезпечення стабільності та зростання економіки, а також вирішувати нагальні проблеми, такі, як безробіття, інфляція та боргові зобов'язання.

Макроекономічна стратегія розвитку підприємств у регіонах України важлива для стимулювання економічного зростання, створення робочих місць та зацікавлення відвідувачів певною локацією, зокрема, і туристів.

Отже, підсумовуючи вищенаведене, можемо зазначити, що для стимулювання розвитку підприємств на регіональному ринку послуг в Україні необхідно виокремити основні фактори впливу та розробити програму їх стимулювання на всіх рівнях – від регіонального до державного. При побудові програми розвитку регіонального ринку підприємств необхідно враховувати принцип виокремлення найбільш суттєвих факторів та їх подальше стимулювання, що дозволить прискорити темпи росту доходів регіонів від діяльності цих суб'єктів господарювання, тобто підприємств. Такий підхід дасть змогу розвивати не тільки основні напрямки регіонального ринку товарів та послуг, а й стимулювати нові – інноваційні. Варто додати, що на регіональному ринку послуг процес розвитку відбувається інтенсивніше. Це спостерігається у тих регіонах, де порівняно стабільна політична, соціальна та економічна ситуація. Як правило, такі регіони є віддаленими від зони бойових дій і не зазнають постійних ракетних обстрілів. Там, відповідно, не зруйнована соціально-культурна інфраструктура, що є сприятливим за теперішніх умов сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Оберкович Сергій. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ. Юридична практика № 49-50 (1250-1251) - Юридичний бізнес. URL: <https://pravo.ua/articles/stratetiia-rozvytku>.
2. URL: <https://knote.edu.ua>.
3. МАКРОЕКОНОМІКА: БАЗОВИЙ КУРС. URL: <https://core.ac.uk>.

СЕКЦІЯ II. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Синюта Олексій Олександрович

здобувач вищої освіти кафедри організації туристичної діяльності
Міжрегіональна академія управління персоналом, м. Київ, Україна

Актуальність теми впливає з того, що в останні роки питання корпоративної культури набуває особливої вагомості, привертаючи до себе увагу як теоретиків так і практиків управління. В умовах формування ринкових відносин, посилення конкуренції, глобалізації та інтеграції України в ЄС, підприємства змушені постійно еволюціонувати й швидко реагувати на зміни. Рушійною силою в цих процесах виступає корпоративна культура, яка об'єднує підприємство та персонал єдиною місією, єдиною філософією, стратегією розвитку, принципами, цінностями, традиціями, створює репутацію в діловому світі, формує імідж організації, підвищує її конкурентоспроможність і забезпечує конкурентну перевагу. У пошуках важелів підвищення ефективності розвитку підприємства, його конкурентоспроможності часто акцент робиться лише на економічних факторах. Проте не можна забувати, що суб'єктом господарювання є людина. І від неї, від її культури, загалом від культури підприємства багато в чому залежить результат його роботи. Тому саме корпоративна культура виступає важливим чинником успішної діяльності підприємства, підвищення його конкурентоспроможності. Корпоративна культура сьогодні є інструментом управлінської дії, одним із прогресивних методів управління трудовим колективом, «вона дозволяє м'яко та ненав'язливо» прищепити певні цінності, традиції, що приводять до організаційної єдності й створення фірмового стилю поведінки підприємства [1]. Вона виступає чинним фактором гармонізації виробничих відносин на вітчизняних підприємствах. Якщо донедавна вважалося, що в конкурентній боротьбі перемагає найсильніший, то сьогодні конкурентні зусилля спрямовуються на те, щоб стати унікальним підприємством.

Розуміння сутності й розвитку корпоративної культури пов'язане з процесом переходу індустріального світу в останній третині ХХ ст. в постіндустріальний [3]. Становлення та утвердження корпоративної культури – зразок того, як розвиток цивілізації, науково-технічного прогресу приводить суспільство до необхідності потреб розвитку духовної культури, усвідомлення того, що для досягнення високих результатів у трудовій діяльності одних економічних методів недостатньо, вони обов'язково повинні доповнюватися розвитком культури. Корпоративну культуру можна розглядати як потужний стратегічний інструмент, який дає можливість усебічно мобілізувати сили трудового колективу на виконання відповідних завдань і підвищити конкурентоспроможність [2].

На формування корпоративної культури впливає модель соціально-економічних перетворень українського суспільства та український менталітет.

Етнічні особливості українців формувалися протягом тривалого історичного розвитку на перехресті впливів різних культур, які часто були протилежні. Це динамічний індивідуалізований Захід і консервативний, колективний Схід. Такі обставини впливають на формування менталітету українського народу й, відповідно, на корпоративну культуру. На сьогодні не існує єдиного загальноукраїнського погляду на минуле, сучасне та майбутнє. В. Грушко зазначає: «суспільство переповнене суперечностями, які його паралізують не лише з приводу вирішення дискусійних проблем (геополітичний вибір, мовно-культурна політика), але також і тих, щодо яких вже сформувався національний консенсус, зокрема реформування у напрямку соціальної ринкової економіки» [4]. Особливості національної культури українця, незважаючи на деякі негативні риси, які обумовлені історичним розвитком суспільства, характеризується низкою конструктивних рис української вдачі, які можуть сприяти засвоєнню нормативних цінностей корпоративної культури. Ідеться про високий рівень розвиненості волелюбства, природного демократизму, що можуть бути закріплені не лише в політичній, а й у корпоративній культурі. Це дає підставу стверджувати, що більшість конструктивних рис українського національного характеру можуть виступати важливими чинниками в побудові системи управління [5]. Потрібно не забувати, що свободолюбство в поєднанні з низьким рівнем відповідальності породжує імпульсивність, стихійність, невпорядкованість. Через цю свою вдачу українці схиляються до анархізму й абсолютно не сприймають деспотію. На корпоративну культуру впливає така риса українського менталітету, як індивідуалізм. Індивідуалізм інколи призводить до самоізоляції, руйнування організаційних форм. Негативно впливає також домінування чуттєво-емоційного компонента над розумово-вольовим у характерних рисах української ментальності, а також недавнє тоталітарне минуле, що формує беспорядність, безініціативність, подвійну мораль, подвійні підходи щодо «своїх» і «чужих», а також їхня звичка покладатися на опіку держави й водночас не довіряти їй, порушувати закони, очікувати на когось, хто прийде та розв'яже всі проблеми. Українці вважають себе європейцями, але часто при взаємодії українських корпорацій з іноземними, для західних партнерів українці бувають неорганізованими, недисциплінованими, необов'язковими, із якими іноді складно підтримувати ділові стосунки. Спеціалісти, які досліджували фактори, що привели до успіху компанію «Microsoft», підкреслюють, що основний секрет її успіху – створення вдалого корпоративного середовища, пронизаного творчим духом, гнучкою філософією управління та опорою на командну роботу. Усе це забезпечується позитивним впливом корпоративної культури. Те саме можна сказати про компанії «Honda», «Apple», «Virgin», «Tesla» й ін. Їхній успіх визначається скоріше цінностями, ніж ставленням до ринкових сил, скоріше заповідями особистої якості, ніж завоюванням позицій у конкурентній боротьбі, скоріше турботою про розуміння ситуації, аніж проблемами ресурсної переваги. Тут визначається, що головною цінністю є людина й уся увага приділяється їй, що сприяє формуванню високої корпоративної культури. У цих компаніях існує стійкий зв'язок між успішною діяльністю та ступенем розвиненості корпоративної культури. Саме її високий рівень дає змогу їм успішно розвиватися в умовах жорсткої конкурентної боротьби [6]. Дослідження найбільш успішних компаній показали, що один із небагатьох факторів, які відрізняють успішну компанію від менш успішних, – це саме корпоративна культура з чітко виявленими цінностями. Світовий досвід переконує, що впровадження корпоративної культури дає змогу досягти високих рівнів організації корпорації. Чим сильніша корпоративна культура, тим сильніша компанія, тим вона

конкурентоспроможніша, а потужна корпорація – основа економічної стабільності. Оцінюючи розвиток корпоративної культури України, за результатами соціологічних досліджень, можна стверджувати про таке: 55 % сучасних українських керівників вважають, що в ідеалі корпоративна культура повинна бути на підприємстві: 40 % наших підприємців намагаються сформувати її за допомогою західних технологій; 35 % визнають потребу в ній, але для цього в них не вистачає ні часу, ні ресурсів; 25 % взагалі вважають її непотрібною [2]. Сьогодні корпоративна культура в Україні не завжди розглядається, як сфера, що заслуговує на пильну увагу. Є підприємства, які взагалі ігнорують корпоративну культуру, на інших система управління трудовим колективом відбувається на основі наявної тут корпоративної культури, а також на деяких Конкурентоспроможність підприємства й корпоративна культура Репутація підприємства Імідж підприємства Якість продукції Рівень обслуговування Інновації Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки 72 підприємствах проводять заходи зі змінами корпоративної культури, щоб вона сприяла реалізації обраної стратегії. На жаль, ще дуже мало українських підприємств мають спеціальні служби, які займаються формуванням і впровадженням корпоративної культури. Керівникам ще потрібен час для усвідомлення її значимості, яку можна означити як нематеріальну основу конкурентоспроможності, основу успіху будьякої організації [7].

Корпоративна культура – це певний рівень майстерності, уміння як персоналу, так і керівництва, працювати ефективно на всіх рівнях у всіх функціональних сферах. Це означає, що ефективність і конкурентоспроможність підприємства залежать переважно від його культури, а отже, про те, наскільки високий чи низький рівень культури, можна стверджувати за рівнем економічної ефективності й конкурентоспроможності підприємства. Низька конкурентоспроможність і незначний економічний ефект свідчать про те, що принаймні, один зі структурних елементів корпоративної культури підприємства слабкий, а якість виконання визначених йому функцій – низька. Отже, саме рівень культури підприємства й зумовлює рівень конкурентоспроможності. На сьогодні триває процес її формування в умовах ринкової економіки та становлення корпоративного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Аніщенко В. О. Роль корпоративної культури в прийнятті управлінських рішень / В. О. Аніщенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 3. – С. 64–71.
2. Грушко В. Ментальність українського народу / В. Грушко // Славистичні записки. – Тернопіль, 2008. – 218 с.
3. Дейнега І.О. Конкурентні переваги, як складова ринкового успіху. Проблеми формування та реалізації конкурентної політики / І. О. Дейнега // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Львів : «Арт-Друк», 2013. – 300с.
4. Корпоративна культура організацій XXI століття: зб. наук. праць / під заг. ред. С. В. Ковалевського. – Краматорськ : ДДМА, 2007. – 219 с.
5. Корпоративна культура : навч. посіб. / Г. М. Захарчин [та ін.] ; під заг. ред. Г. М. Захарчин. – Львів: Новий Світ-2000, 2011. – 341 с.
6. Кравченко О. Корпоративна культура, як стратегічна конкурентна перевага на підприємстві / О. Кравченко, В. Никифоренко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – Т. 1, № 3.
7. Скібіцька Л. І. Менеджмент: навч. посіб. для вищ. навч. закл. / Л. І. Скібіцька, О. М. Скібіцький. – К.: Центр навч. л-ри, 2007. – 415 с

НЕСТАЧА КОМПЕТЕНЦІЙ У ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЧИННИК, ЩО ГАЛЬМУЄ ЇХ ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

Ємельянов Олександр Юрійович

д-р. екон. наук, професор, професор кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Гаврась Дмитро Русланович

аспірант кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Данилович Олена Тарасівна

аспірантка кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Для того, щоб досягнути високих темпів економічного зростання підприємств, необхідно впроваджувати інвестиційно-інноваційну модель їхнього економічного розвитку [1–3]. Передусім, це стосується технічного та технологічного розвитку [4–8], який безпосередньо визначає конкурентоспроможність продукції підприємств [9–11] та впливає на ступінь ефективності використання їх економічних ресурсів [12–15]. Проте забезпечення тривалого економічного розвитку підприємств потребує попереднього розроблення його науково обґрунтованих стратегій [16–18], які повинні мати на меті покращення показників діяльності економічних суб'єктів, зокрема зростання їх ринкової вартості [19–21] та збільшення економічного потенціалу [22, 23]. Це вимагає врахування дії чинників, які зумовлюють таке покращення, зокрема інноваційності підприємств [24, 25] та рівня їх інноваційного розвитку, з метою подальшого управління ними [26].

Необхідно відзначити, що рівень інноваційного розвитку компаній значною мірою визначається їхньою здатністю долати ті бар'єри, що постають на шляху такого розвитку. Зазначених бар'єрів існує доволі багато і їх можливо згрупованими за різними класифікаційними ознаками, зокрема: за змістом тих нововведень, які передбачається впровадити; за способом набуття відповідних нововведень; за об'єктивністю тих причин, що зумовлюють перешкоди; за можливістю подолання відповідних перешкод; за складністю подолання перешкод; за характером причин, які викликають відповідні перешкоди; за етапами інноваційного процесу.

Окрім того, перешкоди, які постають на шляху інноваційного розвитку підприємств, можуть бути поділені на такі групи за етапами інноваційного процесу: 1) перешкоди, які постають при збиранні вхідної інформації, необхідної для ухвалення рішень про розроблення підприємством нововведень або придбання ним нововведень, розроблених сторонніми особами; 2) перешкоди, які постають при обґрунтуванні доцільності реалізації підприємством певних інноваційних проєктів; 3) перешкоди, які постають у процесі формування ресурсного забезпечення реалізації підприємством відповідних проєктів; 4) перешкоди, які постають при реалізації підприємством інноваційних проєктів; 5) перешкоди, які постають при отриманні підприємством фінансово-економічних результатів від здійснення інноваційних проєктів.

Своєю чергою, групування перешкод на шляху інноваційного розвитку

підприємства за характером їхніх причин, дає змогу виділити як одну з таких причин недостатність наявних у персоналу підприємства компетентній у сфері управління інноваційною діяльністю. Очевидно, що ця причина діє на усіх етапах провадження інноваційного процесу. У зв'язку із цим, можливо виділити п'ять чинників, що зумовлюють перешкоди на шляху інноваційного розвитку компаній, за етапами інноваційного процесу, а саме: 1) відсутність або недостатній рівень компетенцій персоналу підприємств щодо збирання вхідної інформації, необхідної для розроблення інноваційних проєктів; 2) відсутність або недостатній рівень компетенцій персоналу підприємств щодо оброблення вхідної інформації та обґрунтування доцільності реалізації тих чи інших інноваційних проєктів; 3) відсутність або недостатній рівень компетенцій персоналу підприємств стосовно формування ресурсного забезпечення реалізації суб'єктами господарювання відповідних інноваційних проєктів; 4) відсутність або недостатній рівень компетенцій персоналу підприємств щодо реалізації інноваційних проєктів; 5) відсутність або недостатній рівень компетенцій персоналу підприємств щодо отримання фінансово-економічних результатів від здійснення суб'єктом підприємництва відповідних проєктів.

Звичайно, що гальмування інноваційного розвитку підприємств може бути викликано і іншими, окрім нестачі відповідних компетенцій, причинами. Зокрема, такою причиною може виступати недостатність обсягів ресурсів, необхідних для провадження підприємствами інноваційної діяльності. Водночас, вплив, який справляє на рівень інноваційного розвитку суб'єктів господарювання нестача у їхнього персоналу компетенцій у сфері управління інноваційною діяльністю, теж може досить сильним.

Список використаних джерел:

1. Герасимчук, В. Г., Довгань, Л. Є. & Давиденко, В. Р. (2006). Інноваційно-інвестиційний розвиток промисловості України: проблеми і перспективи. *Інвестиції: практика та досвід*, (12), 14–17.
2. Найдюк, В. С. (2013). Сутність та передумови інноваційного розвитку підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, (4), 251–263.
3. Продіус, О. І. (2010). Інноваційний розвиток промисловості: реалії та перспективи. *Вісник ХНУ*, (1(1)), 106–110.
4. Петрушка, Т. О., Ємельянов, О. Ю. & Курило, О. Б. (2020). Підвищення ефективності господарської діяльності як чинник економічного розвитку підприємств. *Ефективна економіка*, (12). http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_12_23.
5. Balanska, O., & Yemelyanov, O. (2021). The risk planning methodological principles for housing investment. *Three Seas Economic Journal*, (2(1)), 8-13. <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2021-1-2>.
6. Пирог, О. В. (2011). Технологічний розвиток промисловості України. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*, (2 (7)), 248–252.
7. Piva, M. & Vivarelli, M. (2018). Technological change and employment: is Europe ready for the challenge. *Eurasian Bus. Rev.*, (8(1)), 13-32.
8. Yemelyanov, O., Symak, A., Petrushka, T., Zahoretska, O., Kusiya, M., Lesyk, R. & Lesyk, L. (2019). Changes in Energy Consumption, Economic Growth and Aspirations for Energy Independence: Sectoral Analysis of Uses of Natural Gas in Ukrainian Economy. *Energies*, (12(24)), 4724.
9. Ємельянов, О. Ю., Лесик, Л. І. & Петрушка, Т. О. (2016). Моделювання показників оцінювання конкурентного потенціалу промислового підприємства. *Актуальні проблеми економіки*, (4), 340–348.
10. Ахматова, М. (2003). Теоретические модели конкурентоспособности. *Маркетинг*, (4(71)), 25–38.

11. Гнатушенко, В. В. (2006). Управління конкурентним потенціалом підприємств (дис. ... д-ра екон. наук). Донец. нац. ун-т, Донецьк, Україна.
12. Левченко, Н. М. (2012). Фінансовий потенціал підприємства: сутність та підходи до діагностики. Інвестиції: практика та довід, (2), 114–117.
13. Ємельянов, О. Ю., Петрушка, Т. О. & Крет, І. З. (2013). Методичні засади оцінювання економічної ефективності впровадження ресурсозберігаючих технологій на промислових підприємствах. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління», (754), 18–25.
14. Плешка, А. Р. (2011). Фактори, що впливають на розвиток виробничого потенціалу. Наук. праці Нац. ун-ту харч. технологій (37/38), 279–283.
15. Yemelyanov, O., Symak, A., Petrushka, T., Vovk, O., Ivanytska, O., Symak, D., Havryliak, A., Danylovych, T. & Lesyk, L. (2021). Criteria, Indicators and Factors of the Sustainable Energy Saving Economic Development: the Case of Natural Gas Consumption. Energies, (14 (18)), 5999.
16. Власенко, В. А. (2014). Розробка та реалізація стратегії розвитку підприємства в умовах трансформації ринкових відносин: принципові підходи та інструменти. Економіка. Менеджмент. Підприємництво, (26(1)), 32–41.
17. Клименко, С. М. (2013). Формування стратегії розвитку підприємства з урахуванням ризиків. Бізнес Інформ, (8), 343–347.
18. Шавшин, О. С. (2017). Стратегія інноваційного розвитку підприємства. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука», (3(25)), 167–171.
19. Бурбан, О.В. (2021). Роль оцінювання вартості як інструмента підготовки рішень для обґрунтування ринкової капіталізації підприємства. Економічний форум, (1), 116–121.
20. Максименко, І. О. & Бокій, В. І. (2008). Ринкова вартість підприємства як результат реалізації його економічного потенціалу. Вісник Хмельницького національного університету, (3 (1)), 192–221.
21. Хімїон, О. О. (2010). Теоретичні і методичні засади оцінки управління вартістю компанії. Актуальні проблеми економіки, (5(107)), 150–158.
22. Ємельянов, О. Ю. (2019). Інструментарій та моделі оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств (дис. ... д-ра екон. наук). Національний університет «Львівська політехніка», Львів, Україна.
23. Ємельянов, О., Петрушка, Т. & Симак, А. (2022). Інноваційність економічного розвитку підприємств: сутність, види та особливості оцінювання. Економіка та суспільство, (37). <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1221>.
24. Гончар, О. І. & Хачатрян, В. В. (2018). Інноваційність – сучасна умова розвитку підприємницького потенціалу. Підприємництво і торгівля, (23), 77–81.
25. Курило, Л. І., Удовиченко, С. М. & Сльозко, Т. М. (2016). Інноваційність економіки з огляду рівня розвитку науки. Глобальні та національні проблеми економіки, (13), 129–133.
26. Харченко, В. А. (2014). Механізм формування системи стратегічного управління розвитком промислового підприємства. Економіка промисловості, (4 (68)), 97–104.

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ЛІКЕРІВ ФРУКТОВИХ В УКРАЇНІ

Горбачевська Анастасія Андріївна

Студентка Факультету торгівлі та маркетингу
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Анотація. У статті розглянуто сегментацію Українського ринку алкогольної продукції на підставі теорії «ідеальної» структури споживання продуктів в виді фруктових лікерів, також дана характеристика сучасного стану кожного з виділених сегментів фруктових лікерів, а також проаналізовано тенденції, що існують на ринку алкогольної продукції на даний момент і є основоположними на перспективу в Україні [3]. До зазначених тенденцій відносяться: зниження попиту на продукцію, схильність до відповідального та різноманітного споживання, розвиток онлайн-торгівлі, трансформація споживання у бік домогосподарств, преміумізація продукції, екологічність. Виявлено, що дія зазначених трендів поширюється як на кожен із виділених сегментів, так і на світовий ринок алкоголю в комплексі.

Ключові слова: ринок алкогольної продукції, алкоголь, фруктові лікери, ринок України.

Постановка проблеми. Лікери – це алкогольні напої міцністю 15 % об. і вище з масовою концентрацією цукру не менше 10 г/дм³, що мають різноманітні ароматичні та смакові властивості, обумовлені використанням різноманітними видами для їх приготування плодово-ягідної, ефіроолійної або ароматичної сировини, і відносяться до лікоро-горілчаних виробів [1].

Вітчизняне виробництво лікерів розвивається швидкими темпами. Так, у перші місяці 2018 року було виготовлено 8,1 декалітрів лікерів, що майже на 30% більше, аніж виготовлений обсяг за попередній рік [2]. В українських торговельних мережах лікери є, в основному, продукцією виробництва Львівського та Чернігівського лікоро-горілчаних заводів, а основний об'єм лікерів направляють на експорт. Відповідно з 2021 року все змінилось і об'єми споживання продукції пішли на спад.

Проте повномасштабне вторгнення російських військ в Україну у 2022 році стало ще більшим потрясінням для бізнесу та країни в цілому. Підприємці мали забезпечити не лише власну безпеку, а й можливість збереження або евакуацію бізнесу з окупованих регіонів або тих, де велися активні бойові дії. Все це вплинуло на ємність, структуру та стан ринку алкогольних напоїв у цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження тенденцій на ринку лікоро-горілчаної продукції України розглядає низка науковців. Серед них слід виокремити таких, як Г. П'ятницька, Н. Ракша, О. Григоренко, О. Шаманська, В. Яценко тощо. Однак чинники впливу та сучасні тенденції розвитку ринку лікоро-горілчаної продукції, зважаючи на специфіку державного регулювання в Україні, глибоко не вивчалися [7].

Згідно з діючим в Україні ДСТУ 4257 "Напої лікоро-горілчані. Технічні умови", алкогольні напої з різним вмістом спирту та цукру й різноманітними ароматичними та смаковими властивостями, обумовленими видами використовуваної для їх приготування плодово-ягідної, ефіроолійної або неароматичної сировини, відносяться до лікоро-горілчаних виробів.

Проте, незважаючи на значний інтерес вчених, держави та бізнесу, методологія стосовно ринків підакцизної продукції в ринку України поки не знайшла належного дослідження, і постає багато питань удосконалення процесів ефективності

створення розгляду постачання фруктових лікерів в сучасному етапі нашої країни.

Мета статті - дослідити сучасний стан ринку лікерів фруктових в Україні.

Виклад основного матеріалу. Лікери – одна з найстаріших категорій алкогольних напоїв. Більшість лікерів має високий вміст цукрів та солодкий смак. Це дуже численна категорія напоїв, що мають міцність не менше 15% і вміст цукру не менше 10 грамів на літр. Для виробництва лікерів дозволено використовувати величезний набір сировини: фрукти та ягоди, морси та настої, вина та коньяки і навіть курячі яйця та молочні продукти. Заборонено лише штучні ароматизатори.

Загальна класифікація лікерів за вмістом цукру, спирту та вихідної сировини така:

- Лікер міцний: серйозний напій з міцністю не менше 35%, з масовою концентрацією цукру не менше 25 г/100 см. Такі лікери, як правило, використовуються в барах для приготування коктейлів [1].

- Лікер десертний: міцністю не менше 15%, з масовою концентрацією цукру не менше 10 г/100 см. П'ється охолодженим після трапези. Найчастіше виробляється на основі рослинної сировини, а також кави.

- Емульсійний лікер: міцністю не менше 15%, з масовою концентрацією цукру не менше 15 г/100 см. Найвідоміші лікери цієї категорії робляться на основі вершків або яєчних жовтків.

- Крем: міцністю не менше 15%, з масовою концентрацією цукру не менше 25/100 см, виготовлений з фруктової (плодової сировини) з додаванням харчових інгредієнтів (за винятком молочних продуктів) [3].

Так, наприклад, за даними порталу UBR протягом останніх трьох років ринок легального алкоголю в Україні перебував у стані занепаду, скорочуючи обсяги на 5—10% щорічно. Також зменшується імпорт міцного алкоголю. Водночас виробництво контрафактної горілчаної продукції на напівлегальних підприємствах в Україні перевищило виробництво легальної. Податківці вважають, що з 30-ти наявних лікери-горілчаних заводів мінімум 10 займаються виготовленням контрафакту, а частка тіншового ринку сягає 50%, що у вартісному виразі спричиняє втрату доходів бюджетів усіх рівнів у розмірі 10—12 млрд грн на рік. Причиною стагнації ринку фахівці вважають податкову політику України. Значне зростання акцизів стимулює розвиток тіншових виробників. Ситуацію загострило падіння купівельної спроможності населення й неефективна боротьба з нелегальними виробниками і торговцями з боку правоохоронних органів.

Сучасний стан ринку алкогольної продукції, а саме лікерів фруктових, в Україні визначає економічна ситуація та тенденції у всьому світі. Причинами цього є не лише імпорт продукції, а й загальносвітова тенденція співпраці ринків окремих держав та створення глобальних регіональних ринків [1].

У 2022 році рівень продажу спиртних напоїв зменшився щонайменше на третину, а в деяких категоріях – на 67%.

За підсумками 2021 року, найбільшу частку продажу у грошовому вираженні становили лікери-горілчани вироби – 35 % від загального продажу. Друге і третє місця з однаковим результатом, по 19 %, посіли пиво та вино.

Війна суттєво змінила ринок. Серед причин – від'їзд великої кількості населення за межі України, обмеження в роботі закладів харчування та порушення логістичних потоків.

З кінця лютого до початку квітня продаж алкоголю був заборонений. Через бойові дії багато виробництв зупинилося. Змінилася й економічна поведінка українців.

Таким чином, можна відзначити, що споживання алкоголю в Україні значно зменшилось, необхідно наголосити на зміні структури споживання алкогольних напоїв у бік слабоалкогольних, так як багато споживачів підтримують ідею здорового способу життя, але в кінцевому підсумку вибір залишається за кожним окремо. Необхідно продовжувати боротьбу з корупцією та стимулювати конкуренцію між виробниками алкогольної продукції [5].

За останні декілька років у алкогольній галузі сформувалися кілька ключових тенденцій, що нині зберігають свою актуальність. На їх формування істотно вплинули пандемія SARS-CoV-2 та всі економічні та соціальні обмеження, що були з нею пов'язані, а також повномасштабне вторгнення російських військ в Україну. Основними тенденціями розвитку ринку алкогольної продукції, що сформувалися під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів, є такі:

- переорієнтація українського споживача на продукцію вітчизняного виробника. Початок повномасштабного вторгнення російських військ на територію України, попри всі жахіття, об'єднав українців в єдину згуртовану націю, де всі підтримують один одного та допомагають усім можливим. Це відобразилося і у зміні пріоритетів при купівлі більшості товарів та придбанні послуг;

- преміумізація споживання алкогольних напоїв та підвищення рівня усвідомленості споживачів. Один із загальних трендів, що притаманний як вітчизняному, так і світовому ринку. Причиною є те, що люди почали надавати перевагу не кількості алкогольних напоїв, а якості та новим смаковим враженням. Зауважимо стрімке зростання преміум-сегменту у 2021 році на рівні 40 % порівняно з 2020 роком;

- диджиталізація. За даними аналітиків The International Wine and Spirits Research (IWSR), у 2020 р. рівень електронної комерції в алкогольній галузі збільшився майже на 43 %, що на 31 % більше, ніж у 2019 році. Вони також прогнозують, що до 2025 року рівень електронної торгівлі буде становити 6 % від рівня усієї роздрібною торгівлі. Тенденція до онлайн-купівлі вже не обмежується лише окремими сегментами, саме тому алкогольні напої не є винятком [7].

- новий рівень домашнього споживання. Суттєві обмеження, що були введені на протидію розповсюдженню пандемії SARS-CoV-2, вплинули майже на всі сфери життєдіяльності людини у всьому світі. В першу чергу це стосувалося зміни робочого режиму, що переважно проходив віддалено, а також способу життя в цілому, що переорієнтував людей від місць скупчення на більш домашні умови. Це і стало початком нового тренду – преміальне споживання алкогольних напоїв та їх міксування вже не

Економіка, управління та адміністрування потребувало відвідування закладів ресторанного господарства. Водночас збільшення рівня диджиталізації забезпечувало доступність будь-яких видів напоїв у домашній обстановці;

- зміна смаків та бажання нового. Різноманіття алкогольної продукції надає змогу споживачам не обмежуватися лише якимись окремими варіантами напоїв.

Саме це стимулює виробників до розширення асортименту продукції, що виробляється. Аналітики IWSR у своєму дослідженні [6] виявили підвищення інтересу до лікерів фруктових. Серед інших тенденцій варто також підкреслити підтримку світовими брендами різних еко-ініціатив: відмова від пластику, переробка відходів та соціальна відповідальність бізнесу. Щодо вітчизняних реалій, то повномасштабне вторгнення російських військ на територію України суттєво вплинуло на функціонування та розвиток бізнесу, зокрема і суб'єктів ринку алкогольної продукції. Серед найбільш розповсюджених проблем є те, що з початком

війни в Україні через обстріли були зруйновані виробничі приміщення багатьох підприємств, на окупованих територіях залишилися торговельні точки та склади, частина співробітників евакуювалися або пішли служити. Блокада Чорного моря російськими окупантами призвела до зупинки експорту лікєро-горілочної продукції морем. Заборона на продаж алкоголю, що діяла у березні в країні, призвела до того, що багато підприємств простоювало або працювало не на повну міцність.

Висновок. Таким чином, саме відсутність комплексних заходів з урегулювання ринку алкоголю не дозволяє повністю відчути ефект від підвищення ставок акцизного податку [6]. Це питання потребує широкого обговорення представниками уряду, учасниками ринку та експертами. Із метою вироблення стратегії розвитку алкогольного ринку базовими завданнями мають стати такі:

- контроль за безпечністю алкогольних напоїв;
- зменшення тіньового ринку алкоголю;
- збільшення конкуренції на ринку алкоголю;
- збільшення надходжень до бюджетів від акцизного податку.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (Відомості Верховної Ради (ВВР). - 1994. - № 7, ст. 36) // Доступний з www.consumer.in.ua (дата звернення: 29.10.2023).
2. Більш як половина алкогольного ринку перебуває в тіні. 2017. URL: <https://ua.censor.net.ua/n455799>. (дата звернення: 29.10.2023).
3. Коваль О. Парадокси алкогольного. URL: <http://ngoipr.org.ua/blog/paradoksi-alkogolnogo-rinku/> (дата звернення: 29.10.2023).
4. Про вдосконалення управління підприємствами спиртової та лікєро-горілочної промисловості: Постанова КМУ від 29.06.1996 No 701. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>. (дата звернення: 29.10.2023).
5. П'ятницька Г., Ракша Н., Григоренко О. Розвиток ринку алкогольних напоїв в Україні. Товари і ринки. 2022. No 2. С. 17–26. (дата звернення: 29.10.2023).
6. Статистичні дані / М-во статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 29.10.2023).
7. Фомічев С.К., Старостіна А.А., Скрябіна Н.І. Основи управління якістю: навч. посіб. 2-е вид., стереотип. Київ: МАУП, 2022. 192 с. (дата звернення: 29.10.2023).

СЕКЦІЯ III. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

Репенко Вікторія Євгенівна

ORCID ID: 0009-0007-6261-9625

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Криворізький національний університет, Україна

Науковий керівник: Голобородько Тетяна Василівна

ORCID ID: 0000-0002-9289-8932

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку,
оподаткування, публічного управління та адміністрування
Криворізький національний університет, Україна

Податки є головним джерелом фінансування держави. Вони забезпечують надходження грошових коштів, необхідних для утримання армії, поліції, освіти, охорони здоров'я та інших державних інституцій. У сучасних умовах податки також використовуються для регулювання економіки, наприклад, для підтримки певних галузей або для пом'якшення соціальних наслідків економічних криз. Податки відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності держави, особливо зараз – під час воєнного стану.

Одним із основних податків, що сплачуються в Україні, є податок на додану вартість. ПДВ – це непрямий податок, який входить в ціну товарів та сплачується кінцевим споживачем товарів, робіт або послуг, але його облік та перерахування до державного бюджету здійснює продавець.

До оголошення воєнного стану в Україні ПДВ регулювався ПКУ [3], Наказом Міністерства України № 520 від 12.12.2019 р. [6] та Постановою КМУ № 1165 від 11.12.2019 р. [5]. Цією постановою Кабмін України також затвердив Порядок розгляду скарг на можливі рішення контролюючих органів про відмову у реєстрації податкових накладних або розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних [4]. Під час воєнного стану довоєнний правовий режим адміністрування ПДВ не міг ефективно виконувати свої функції. Для того, щоб впоратися з ситуацією, Верховна Рада України прийняла Законом України № 2260-IX від 12.05.2022 р. та ввела в дію тимчасовий правовий режим адміністрування ПДВ, який буде діяти до закінчення 125 днів воєнного стану. Діючий тимчасовий правовий режим відрізняється від довоєнного більшою невизначеністю, особливо щодо питань нових особливостей реєстрації податкових накладних/розрахунків коригування платниками цього податку в ЄРПН [2].

Основні особливості адміністрування та оподаткування ПДВ зазначено в табл. 1.

Таблиця 1

Основні особливості адміністрування та оподаткування ПДВ

Складові	Характеристика
Первинний документ	Основним первинним документом, що підтверджує суми податкових зобов'язань та податкового кредиту, є податкова накладна. Податкова накладна повинна складатися при здійсненні операцій з постачання товарів, робіт або послуг.
Процес реєстрації	Платники ПДВ зобов'язані реєструватися в Єдиному реєстрі платників ПДВ. Реєстрація в Єдиному реєстрі платників ПДВ є обов'язковою для всіх підприємств, які здійснюють операції з постачання товарів, робіт або послуг, оподатковуваних ПДВ.
Звітність	Звітним (податковим) періодом є один календарний місяць, а у випадках, особливо визначених ПКУ, календарний квартал. На платника податку покладено вчасне складання податкової декларації, яка подається за базовий звітний (податковий) період, що дорівнює календарному місяцю, протягом 20 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) місяця.
Ставка ПДВ	Сума податку на додану вартість розраховується за ставками: <ul style="list-style-type: none"> – 20% – загальна ставка – 14% – ставка для деяких сільськогосподарських товарів – 7% – для медвиробів, лікарських засобів, екскурсійних послуг відвідувачам музеїв, показу оригінальних творів, адаптованих фільмів – 0% – експортна ставка
Контроль	Контроль за дотриманням вимог податку на додану вартість здійснюється податковими органами. Податкові органи мають право здійснювати перевірку платників ПДВ, а також відповідно до ст. 120 ПКУ застосовувати до них штрафні санкції у разі порушення ними вимог податкового законодавства щодо ПДВ.

Окрім наведених вище пунктів, треба зазначити, що платники податку на додану вартість, які зареєстровані в порядку, встановленому Податковим кодексом України, мають право на отримання податкового кредиту. Це сума, на яку можна зменшити податкове зобов'язання звітного (податкового) періоду, визначена згідно з розділом V ПКУ [3]. Відшкодування ПДВ здійснюється згідно з п. 200.1 ст. 200 ПКУ [3] шляхом визначення різниці між сумою податкового зобов'язання звітного періоду та сумою податкового кредиту такого звітного періоду.

Одним із найважливіших процесів для платників ПДВ є подання декларацій. Він дозволяє декларувати суми оподаткування та визначати обсяг податкового зобов'язання перед податковими органами. Обов'язковим етапом є реєстрація декларації з ПДВ в ЄРПН, яка здійснюється в електронному вигляді через Електронний кабінет платника податків. Дана система була створена для того, щоб знизити рівень корупції завдяки прозорості відстеження своєчасного подання накладних.

Як зазначалось раніше Верховною Радою було введено тимчасовий правовий режим та внесено зміни до Порядку № 1165. Згідно з новими правилами, комісії контролюючих органів можуть відмовляти в реєстрації в ЄРПН податкових накладних, якими зменшується сума компенсації вартості товарів або послуг їх постачальнику. Це означає, що платники податків не зможуть зменшити собівартість товарів або послуг в умовах війни. Однак дані правила суперечать Директиві ЄС щодо електронних рахунків [1].

Проблема полягає в тому, що податкова самостійно вирішує чи реєструвати накладну, чи ні в залежності від того, чи відносить вона операцію з ПДВ до ризикових, чи підтвердило підприємство ті дані, які є в деклараціях. Дані рішення не мають жодного законодавчого підґрунтя, а приймаються на розсуд податкового інспектора виключно за його суб'єктивною думкою. Фактично для контролюючих органів

незареєстрована накладна вважається неподаною. За невчасну реєстрацію підприємство, яке виступає платником ПДВ, притягують до фінансової відповідальності за податкове правопорушення відповідно до ст. 111 II Розділу ПКУ [3] та застосовують штрафні санкції. В залежності від терміну прострочки цієї реєстрації встановлюється відповідний розмір штрафу від суми ПДВ. Наприклад, для підприємства з багатомільйонними доходами та податковими накладними з ПДВ на мільйони гривень 10, 25 або 50 відсотків від суми визначеного податкового зобов'язання спричиняють колосальні збитки. Таким чином, можна зробити висновок, що створені обставини спонукають платника до пошуку обхідних шляхів для вирішення даного питання з податковою інспекцією або інспектором, що створює корупціогенне середовище.

Отже, існують певні корупційні ризики, якщо податкова на власний розсуд приймає рішення щодо реєстрації податкових накладних відповідно до Постанови КМУ № 1165 від 11.12.2019 р. [5], яке суперечить нормам Податкового кодексу та утискає права платників податків. Разом з цим саме автоматизованість перевірок, які лежать в основі СККОР, є запорукою не лише мінімізації корупційної складової, але й прогнозованості поведінки держави в очах бізнесу та можливості держави коригувати свої фільтри в залежності від поведінки ринку і платників на ньому. З точки зору РБО, держава повинна усвідомлювати, що вона економічно залежить цілком і повністю від бізнесу, а бізнес – це люди, і в довгостроковій перспективі з ними краще рахуватися як з партнерами, аніж бачити в них потенційних порушників чи суто джерело наповнення бюджету [7].

Отже, проблема адміністрування ПДВ в Україні в умовах воєнного стану залишається не вирішеною, оскільки уповноважені особи мають дискреційні повноваження, які можуть призвести до виникнення фінансових вигод для них самих або для третіх осіб. З метою створення прозорої системи державного контролю у сфері відшкодування ПДВ необхідною умовою є покращення системи адміністрування – внесення змін до законодавства, дотримання контролюючими органами діючих норм, перегляд політики взаємодії контролюючих органів та платників податків.

Список використаних джерел:

1. Директива Європейського Парламенту і Ради № 2009/110/ЄС від 16 вересня 2009 року про започаткування та здійснення діяльності установами-емітентами електронних грошей і пруденційний нагляд за нею, про внесення змін до директив 2005/60/ЄС і 2006/48/ЄС та про скасування Директиви 2000/46/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a18#Text.
2. Пацурківський П.П., Берзін П.А. (2023) Корупціогенність практики адміністрування податку на додану вартість в Україні в умовах воєнного стану. URL: http://dspace.megu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/3941/1/1681303220245864_2023-123-127.pdf.
3. Податковий кодекс України. Закон України № 2755-VI від 02.12.2010р. зі змінами та допов. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
4. Порядок розгляду скарги щодо рішення про відмову в реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 р. № 1165. URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/postanovi-kabinetu-ministr/75417.html>.

5. Про затвердження порядків з питань зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 р. № 1165. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1165-2019-%D0%BF#Text>.
6. Про затвердження Порядку прийняття рішень про реєстрацію / відмову в реєстрації податкових накладних / розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних. Наказ Міністерства фінансів 127 України від 12 грудня 2019 р. № 520. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1245-19#n16>.
7. СМКОР як інструмент адміністрування ПДВ: звіт за результатами розслідування за власною ініціативою. URL: https://boi.org.ua/files/mw/gk/smkor_yak_instrument_administruvannya_pdv.pdf.

АНАЛІЗ ТЕМПІВ ЗРОСТАННЯ БІЗНЕС-КОНСАЛТИНГУ У СВІТІ

Матвіїшин Марія-Марта Петрівна

здобувач вищої освіти економічного факультету спеціальності
072 “Фінанси, банківська справа та страхування”
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Ткачик Леся Петрівна

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Ринок послуг бізнес-консалтингу – складова ринкової інфраструктури національної та світової економіки, інноваційної діяльності, сегменту ринків ділових послуг, інтелектуальних ресурсів, інноваційних послуг. Це ринок де консультант пропонує клієнту свою здатність розв’язати його проблеми, а клієнт приймає рішення про майбутню співпрацю з консультантом [3].

Консалтинг виник на початку ХХ ст. На сьогодні для розвинених країн світу це норма ведення бізнесу, сфера зайнятості численної кількості професіоналів. Поява сфери консультування стала логічним наслідком пошуку підприємцями дієвих новітніх засобів підвищення ефективності діяльності та фахівців знайти комерційне застосування своїм здібностям і вмінням як інженерів, юристів, бухгалтерів, аудиторів та інших консультантів. Консультанти пропонують широкий спектр послуг і можуть допомогти компаніям у різноманітних бізнес-питаннях. Бухгалтерське консультування, юридична підтримка та податковий консалтинг, аудит та управлінське консультування впевнено зайняли свою нішу на ринку послуг [4].

Європейський ринок менеджмент консалтингу, поряд з північноамериканським ринком, є найбільшим сегментом світового ринку. Проведемо аналіз стану та тенденцій розвитку європейського ринку консалтингу за основними показниками його розвитку.

FEACO – це Європейська федерація асоціацій управлінських консультантів. Метою щорічного дослідження FEACO є аналіз основних тенденцій у галузі управлінського консалтингу в Європі. FEACO підтримує членів національної асоціації з 1960 року. До неї входять асоціації Австрії, Данії, Фінляндії, Франції, Німеччини, Греції, Угорщини, Італії, Португалії, Румунії, Словенії, Іспанії, Швейцарії, та Великобританії [1].

У 2022 році FEACO прийняла до асоційованих членів Українську консалтингову асоціацію СМС-Україна. Таким чином FEACO посилає сигнал солідарності з країною, яка перебуває у стані війни, і єдності консалтингових компаній у Європі [1].

Статистична інформація опитувальника про ринок європейського управлінського консультування на основі даних 11 країн, які представляють 77% європейського ВВП та 73% від загального європейське працевлаштування.

Спочатку проаналізуємо темпи зростання оборотів менеджмент консалтингу на європейському ринку послуг у період 2017-2022 рр. та представимо це у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Темпи зростання оборотів менеджмент консалтингу
на європейському ринку послуг у період 2017-2022 рр.**

Країна	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Австрія	12,3%	12,9%	11,3%	-8,4%	10,0%	13,6%
Данія	7,9%	5,7%	10,8%	-1,1%	16,3%	13,6%
Франція	10,2%	12,3%	8,2%	-5,0%	11,5%	11,5%
Німеччина	8,6%	7,3%	5,7%	-4,4%	10,3%	10,5%
Греція	7,1%	9,3%	13,7%	8,5%	19,6%	17,5%
Угорщина	6,3%	8,8%	22,3%	4,8%	0,0%	5,7%
Італія	7,8%	8,6%	7,8%	-4,2%	10,9%	11,4%
Румунія	0,0%	4,2%	12,0%	15,2%	-2,6%	-4,4%
Словенія	1,2%	7,5%	0,0%	4,0%	9,8%	6,2%
Іспанія	8,0%	6,5%	5,9%	-5,0%	8,0%	7,0%
Великобританія	8,0%	7,0%	7,0%	10,6%	15,2%	20,0%
Разом	7,0%	8,2%	9,5%	1,4%	9,9%	10,2%

Джерело: [1]

Після падіння у 2020 році через пандемію Covid-19 та значного відновлення у 2021 році, у 2022 році оборот управлінського консультування відображає подальше зростання (+10,2%). Великобританія, Греція, за якими йдуть Австрія та Данія, є лідерами. Висхідний тренд у Франції, Італії та Німеччини також досягають двозначних темпів зростання.

Очікується, що міжнародна криза матиме різний вплив на всю Європу: у кількох країнах (наприклад Угорщини, Італії та Іспанії) темпи зростання товарообігу управлінського консультування суттєво сповільняться, тоді як в інших країнах (наприклад, Великобританії, Румунії та Словенії) негативного впливу на галузь управлінського консультування не передбачається.

З метою більш ґрунтовного аналізу порівняємо темпи зростання оборотів консалтингу на європейському ринку послуг відносно темпів зростання ВВП відповідно до європейських країн у період 2017-2022 рр.

Таблиця 2.2

**Порівняння оборотів менеджмент консалтингу з темпами зростання
ВВП у країнах Європи за період 2017-2022 рр.**

Країна	Управлінський консалтинг, темп зростання	Зведений річний темп зростання ВВП	Відхилення	Управлінський консалтинг, темп зростання	Зведений річний темп зростання ВВП	Відхилення
	(2017-2019),%			(2020-2022),%		
Австрія	12,2%	3,2%	9,0%	4,6%	2,3%	2,3%
Данія	8,1%	3,0%	5,1%	9,3%	3,9%	5,4%
Франція	10,2%	2,3%	7,9%	5,7%	1,7%	4,0%
Німеччина	7,2%	2,1%	5,1%	5,2%	1,8%	3,4%
Греція	10,0%	2,7%	7,3%	15,1%	1,6%	13,5%
Угорщина	12,2%	7,1%	5,1%	3,5%	3,4%	0,1%
Італія	8,1%	1,5%	6,6%	5,8%	1,0%	4,8%
Румунія	8,0%	7,4%	0,6%	2,4%	4,3%	-1,9%
Словенія	2,8%	5,4%	-2,6%	6,6%	4,5%	2,1%
Іспанія	6,8%	3,2%	3,6%	3,2%	0,4%	2,8%
Великобританія	7,3%	0,6%	6,7%	15,2%	-0,1%	15,3%
Разом	8,45%	3,50%	4,95%	6,96%	2,25%	4,71%

Джерело: [1]

У 2020-2022 рр. темп зростання обороту управлінського консультування

європейських країн зростав із середньорічним темпом 7%, що набагато вище, ніж відповідні окремі економіки, які мали 2,25% річного зростання. У Великій Британії та Греції темп зростання обороту управлінського консультування показав набагато кращі показники, ніж економіка їхніх відповідних країн. З іншого боку, в Румунії галузь управлінського консультування показала гірші показники, ніж економіка в цілому, тоді як в Угорщині дві тенденції були ідеально узгоджені. У більшості країн, що входять до європейської панелі, обороту управлінського консультування перевищує ВВП на 3-5%.

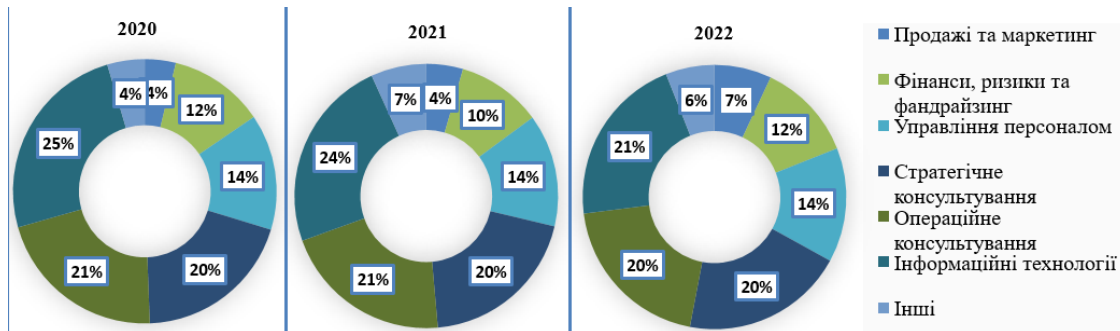

Рис. 2.1. Структури європейського ринку управлінського консультування 2020-2022 років

Значні частки, понад 20%, посідають такі сегменти, як стратегічне консультування, операційне консультування та консультування у сфері інформаційних технологій. Часткою ринку консалтингу за напрямом фінанси та ризики становила близько 10% та 12% у 2021-2022 роках відповідно.

У 2022 році, після історичного зростання, управлінський консалтинг, як і всі інші галузі, зазнав труднощів через економічну ситуацію в світі, проте не очікується різка зміна структури у наступних роках.

На світовому ринку транснаціональні гіганти демонструють домінування та фактично визначають політику світової консалтингової індустрії. Таку активну експансію можна спостерігати на прикладі представників сучасної «великої четвірки»: Ernst&Young, PwC, KPMG і Deloitte. Серед кращих консалтингових фірм у світі також виділяють McKinsey & Company, Bain & Company, Boston Consulting Group, Advancy, Roland Berger, Accenture, Gartner, Oliver Wyman тощо. Їх не включають до «великої четвірки», проте вони також знаходяться в топі світових рейтингів за обсягами та якістю надання консультаційних послуг [2].

На даному етапі відбувається розвиток інноваційних технологій в консалтингу, збільшення попиту на цифрові консультаційні послуги, збільшення конкуренції в галузі професійного консалтингу. В останні роки особливої важливості консультаційні послуги набувають в сфері управління фінансовим аспектом діяльності суб'єкта господарювання. Постійно з'являються нові методи дослідження, що вимагають створення нових фінансових інструментів, нових схем проведення фінансових операцій, запобігання помилкам під час криз.

Досліджено, що ринок консалтингу кількісно і професійно зростає, збільшуючи свої можливості щодо задоволення широкого спектра потреб світового бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Feaco annual survey of the European MC market. 2017-2022. URL: <https://www.feaco.org/>.
2. Top Consulting Firms of 2023. URL: <https://managementconsulted.com/top-consulting-firms/>.
3. Марченко О. С. Бізнес-консалтинг : навч. посіб. / О.С. Марченко. Харків : Право, 2019. С.204.
4. Павликівська О., Плекан У. Фінансовий консалтинг: тенденції та особливості розвитку в Україні // Галицький економічний вісник. № 5 (66). 2020. С.59-66.

ПЛАТФОРМИ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

Таргоній І.М.

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Державний податковий університет, Україна

У нашому сучасному світі дуже стрімко почали розвиватись інновації у всіх сферах. Одним з таких видів цифрових технологій є електронна комерція, яку простими словами можна описати як, фінансові та торгові операції, що проводяться в Інтернеті. Загалом, є багато термінів, які широко та повно описують е-комерцію. Електронна комерція – це модель економічних відносин, в якій бізнес, розвивається, та має ефективний та постійний зв'язок між аспектами кількісними та економічними, та діапазоном якісних ймовірностей, які будуть використані для стимулювання збуту продукції. До електронної комерції відносять: електронний обмін інформацією (Electronic Data Interchange, EDI), електронний рух капіталу (Electronic Funds Transfer, EFS), електронну торгівлю (E-Trade), електронні гроші (E-Cash), електронний маркетинг (E-Marketing), електронний банкінг (E-Banking), електронні страхові послуги (E-Insurance), тощо.

Якщо характеризувати електронну комерцію, то можна виділити її переваги та недоліки. До основних переваг е-комерції відносять:

1. Платформи є безкоштовними, що дає змогу користувачу приєднуватись до будь-якої їх кількості без витрачання грошей.
2. Глобальний доступ для всіх користувачів світу, що дає змогу розширити аудиторію.
3. Ефективність та економія часу для споживачів та підприємців, як приклад, через Інтернет-магазини можна здійснити покупку за лічені секунди.
4. Легше порівняння цін, споживачі можуть легко та швидко порівняти ціни, та знайти для себе більш вигідні.

Якщо говорити про недоліки електронної комерції, то можна виділити такі:

1. Небезпека кіберзлочинності, тобто завжди існує ризик втрати конфіденційної інформації в Інтернеті.
2. Впровадження та розвиток електронного бізнесу може вимагати значних витрат для таких інструментів, як розробка веб-сайту, система безпеки.
3. Функціональні можливості, іноді їх забагато, іноді недостатньо – ці два випадки приносять незручності у використанні.

Бізнес має вміти приймати економічні рішення і платформи економічної комерції виступають тим економічним інструментом, що дає змогу стабілізуватись та розвиватись. Найпопулярнішими платформами е-комерції є:

1. **Magento** – онлайн-система управління бізнесом. Дана платформа є глобальною: можна використовувати різні мови, валюту; також можна обрати будь-який спосіб оплати та доставки. Також платформа є повністю безкоштовною та має великий та потужний потенціал. Недоліками даної платформи є: складність у використанні, високі вимоги до сервера.

2. **WooCommerce** – плагін, що може перетворити сайт на повноцінний онлайн-магазин. Він є зручною та доступною платформою та має інтеграцію з WordPress. З недоліків виділяють проблему з продуктивністю, якщо це великий бізнес.

3. **OpenCart** – електронна платформа, що легка та швидка у використанні, має безкоштовний і відкритий код. Також до переваг можна віднести доступність цієї платформи, а до недоліків – менша пов'язаність з іншими платформами через меншу

спільноту та невелика потужність.

4. PrestaShop – платформа з відкритим кодом, яка в більшості використовується малим та середнім бізнесом, має велику гнучкість та можливості налаштування.

5. Shopify – проста у використанні платформа, що має багато дизайнів та додатків. З переваг також виділяють гарне обслуговування та безпеку. З недоліків присутня тільки місячна плата та комісії з транзакції коштів.

6. Jigo Shop – платформа, що має такі переваги як, простоту у використанні та підходить користувачам, що не мають досвіду, або він замалий у даній сфері, безкоштовний вибір тем. До недоліків даної платформи електронної комерції відносять, малу кількість характеристик та інструментів, відсутня можливість обслуговування клієнтів.

7. BigCommerce – ще одна із популярних платформ, що проста та швидка у використанні, має хмарне рішення без необхідності управління хостингом, але має обмеження у виборі дизайну та теми.

Є ще багато платформ електронної комерції, які мають свої характеристики, і те, яка з них підходить тому чи іншому бізнесу залежить від потреб бізнесу, його рівня технічної експертизи, розміру та бюджету.

Отже, електронна комерція - це сфера економіки, коли торгові і фінансові операції проводяться в інтернеті. Платформи електронної комерції з розвитком електронної торгівлі стають більш поширеними та посідають значне місце на фінансовому ринку, тому що вони зручні у використанні, мають високу продуктивність.

Список використаних джерел:

1. Електронне джерело: <https://fractus.com.ua/uk/blog/korysni-statti/prodazhi/e-commerce-abo-elektronna-komerciya/>.
2. Електронне джерело: <https://qagroup.com.ua/publications/shcho-take-e-commerce-platformy/>.

РОЗПОДІЛ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ЗА ОБЕРНЕНИМ МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК, ПОВ'ЯЗАНОГО З ІНШИМ СУКУПНИМ ДОХОДОМ

Сук Петро Леонідович

ORCID ID: 0000-0002-8556-7123

Д-р. екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України "Ніжинський агротехнічний інститут", Україна

У статті 1170 "Витрати майбутніх періодів" розділу II Оборотної активу Балансу (форма № 2) відображаються витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів [1; 2, п. 2.36].

Витрати майбутніх періодів (далі – ВМП) – це витрати, пов'язані з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях промисловості; з освоєнням нових виробництв та агрегатів; сплачені авансом орендні платежі; оплата страхового поліса; оплата торгового патенту; передплата на газети, журнали, періодичні та довідкові видання тощо.

Облік ВМП ведеться на рахунку 39 "Витрати майбутніх періодів". За дебетом рахунку 39 відображається накопичення витрат майбутніх періодів, за кредитом – їх списання (розподіл) та включення до складу витрат звітного періоду.

Аналітичний облік витрат майбутніх періодів ведеться за їх видами [3; 4].

ВМП розподіляються між наступними періодами за певним методом. Для цього можна використовувати обернений метод на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом.

Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом визначається із іншого сукупного доходу до оподаткування за ставкою 18%.

Він знаходиться у "Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід)" (форма № 2), статті 2455 "Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом" [1; 2, п. 3.33].

Щоб розрахувати обернений метод розподілу ВМП на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом, спочатку потрібно визначити метод розподілу ВМП на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом і суми переставити у зворотній черговості: 1-й рік – у останній, 2-й рік – у передостанній і т.д.

Річну суму розподілу ВМП за методом на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом вираховують шляхом множення суми розподілу ВМП на коефіцієнт розподілу ВМП, який обчислюється діленням фактичного або планового обсягу податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом за окремі періоди на плановий обсяг податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом за увесь період.

Щоб визначити податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом користуються формулою:

$$ПППСД = (ІСДДО) \times 18\%$$

де ПППІСД – податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом; ІСДДО – інший сукупний дохід до оподаткування; 18% – ставка податку на прибуток.

Метод розподілу ВМП на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом вираховується за формулами:

$$PCPBM\Pi = CPBM\Pi \times KPBMP,$$

де PCPBM\Pi – річна сума розподілу ВМП; CPBM\Pi – сума розподілу ВМП; KPBMP – коефіцієнт розподілу ВМП.

$$KPBMP = \text{ПФППІСД} : \text{ПППІСД},$$

де ПФППІСД – плановий або фактичний обсяг податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом за окремі періоди; ПППІСД – плановий обсяг податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом за увесь період.

Прорахунок методу розподілу ВМП на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом можна здійснювати також за іншим варіантом:

$$PCPBM\Pi = \text{ПФППІСД} \times KPBMP;$$

$$KPBMP = CPBM\Pi : \text{ПППІСД}.$$

Можна використовувати два способи обрахунку методу розподілу ВМП на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

На прикладі здійснимо розподіл ВМП за оберненим методом на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом.

Приклад. ВМП на суму 54000 грн необхідно розподілити на 4 роки. За цей час передбачається нарахувати 183000 грн податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом, у тому числі: за 1-й рік – 70000 грн, за 2-й рік – 51000 грн, за 3-й рік – 37000 грн, за 4-й рік – 25000 грн.

Вирахуємо коефіцієнт розподілу ВМП: за 1-й рік – 0,3825 (70000 : 183000 = 0,3825), за 2-й рік – 0,2787 (51000 : 183000 = 0,2787), за 3-й рік – 0,2022 (37000 : 183000 = 0,2022), за 4-й рік – 0,1366 (25000 : 183000 = 0,1366).

Обрахунок розподілу ВМП за 1-м способом методу на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом наведено в таблиці 1, а вирахування 1-го способу оберненого методу розподілу ВМП на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом показано в таблиці 2.

Таблиця 1

Віднесення ВМП у витрати звітних періодів за методом на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом (1-й спосіб – від початкової суми ВМП)

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	54000	70000	0,3825	20655
2	54000	51000	0,2787	15050
3	54000	37000	0,2022	10919
4	54000	25000	0,1366	7376
x	Разом	183000	1	54000

[авторська розробка]

Таблиця 2

**Віднесення ВМП у витрати звітних періодів за оберненим методом
на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом
(1-й спосіб - від початкової суми ВМП)**

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	54000	25000	0,1366	7376
2	54000	37000	0,2022	10919
3	54000	51000	0,2787	15050
4	54000	70000	0,3825	20655
x	Разом	183000	1	54000

[авторська розробка]

Дані таблиць 3 і 4 вказують на те, що використання 1-го способу розрахунку простого і оберненого методів розподілу ВМП на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом дає змогу повністю розподілити суму ВМП по періодах.

Прорахунок розподілу ВМП за 2-м способом методу на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом розглянуто в таблиці 3, а обчислення 2-го способу оберненого методу розподілу ВМП на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом представлено в таблиці 4.

Таблиця 3

**Віднесення ВМП у витрати звітних періодів за методом
на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом
(2-й спосіб - від залишкової суми ВМП)**

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	54000	70000	0,3825	20655
2	33345	51000	0,2787	9293
3	24052	37000	0,2022	4863
4	19189	25000	0,1366	19189
x	Разом	183000	1	54000

[авторська розробка]

Таблиця 4

**Віднесення ВМП у витрати звітних періодів за оберненим методом
на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом
(2-й спосіб - від залишкової суми ВМП)**

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	19189	25000	0,1366	19189
2	24052	37000	0,2022	4863
3	33345	51000	0,2787	9293
4	54000	70000	0,3825	20655
x	Разом	183000	1	54000

[авторська розробка]

Розподіл ВМП за 2-м способом методу на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом здійснюється із залишкової суми ВМП, а тому в останньому (табл. 3) і в першому (табл. 4) роках будуть нерозподілені суми, які включаються до складу витрат звітного періоду.

Висновки. Здійснювати розподіл ВМП можна за оберненим методом на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом. Даний метод розраховується із попереднього визначення суми розподілу ВМП за методом на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом і суми переставляються у зворотні черговості: перши рік – в останній, другий – в передостанній і т.д.

Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом вираховується за ставкою 18% від іншого сукупного доходу до оподаткування.

Обернений метод розподілу ВМП на основі податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом можна визначати за двома способами: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” (Наказ Міністерства фінансів України). № 73. (2013). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
2. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності (Наказ Міністерства фінансів України). № 433. (2013). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text>.
3. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій (Наказ Міністерства фінансів України). № 1591. (2011). Вилучено з : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>.
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій (Наказ Міністерства фінансів України). № 291. (1999). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

СЕКЦІЯ IV. МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ МЕДІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНОМУ ПРОСТОРИ

Демченко Владислав Вікторович

здобувач фахової передвищої освіти спеціальності Маркетинг
*Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж економіки і технологій»
Національного університету «Чернігівська політехніка», Україна*

Науковий керівник: Примаченко Тетяна Анатоліївна

викладач вищої кваліфікаційної категорії маркетингових дисциплін
*Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж економіки і технологій»
Національного університету «Чернігівська політехніка», Україна*

Медійне середовище України складне, розмаїте й конкурентне, а також молоде — йому лише три десятиліття. Головні чинники, які його сформували, — слабка та олігархізована економіка, диктат політичних еліт та вплив Росії. На відміну від центральноєвропейських медіаринків, в українські медіапідприємства практично не інвестували західні компанії (й навряд чи робитимуть це у близькому майбутньому); це дало олігархам шанс поступово викупити найвпливовіші медіа й панувати на ринку. Ринок онлайн-медіа набагато менш монополізований, ніж телевізійний, що дозволило низці незалежних видань, які не належать політикам і олігархам, вийти в лідери. З іншого боку, межа між якісними онлайн-медіа, що дотримуються стандартів, та квазімедіа — нечітка (втім це глобальна проблема). Онлайн-видання значною мірою залежать від новинних агрегаторів, які дають їм трафік, проте не розрізняють якісні видання та сайти-смітники, що поглиблює проблему.[1]

Сьогодні в Україні розвиток інформаційно-комунікаційних технологій охоплює майже всі сфери суспільного та економічного життя, але на жаль доступ до них громадян в значній мірі обмежений недостатнім рівнем розвитку широкосмугових цифрових мереж, та слабкими цифровими навичками значної кількості громадян. [3]

Розвиток цифрових технологій відкриває для України нове «вікно можливостей» щодо зростання національної економіки, підвищення якості життя громадян. Скористатися цими можливостями – серйозний виклик та важливе завдання українського суспільства.[3]

Відтак очевидно, що «цифрова культура» – це базова основа сучасної світової культури, котра є невід’ємною складовою усіх без виключення суспільних процесів. Саме тому дослідження явища цифрової культури та її впровадження мають вагомое значення для подальшого розвитку країни, її наукового, освітнього й виробничого потенціалу, особливо з точки зору вироблення оперативної та доступної візуальної інформації (зовнішня реклама та знаки повідомлень у великих містах, інфографіка, науково-популярні фільми, наукова журналістика, електронна книжка, гаджети для дітей і підлітків тощо).

Рівень розвитку цифрової культури українського суспільства є недостатнім, зокрема це стосується регіонального виміру проблеми. Якщо подивитися на соціальну стратифікацію України та на рівень «комп'ютеризації», «інформатизації» регіональних шкіл, закладів культури та освіти, стає очевидним, що в нашій країні у соціальному та інтелектуальному плані співіснують як «модерні», так і «постмодерні» сегменти, поняття й цінності індустріальної і постіндустріальної (постінформаційної) доби. Схожу картину в Україні демонструє й «інфраструктурна нерівність», особливо в освітніх закладах. Наприклад, матеріально-технічна база українських шкіл нагально потребує зміцнення й оновлення. [2]

Отже, цифрові технології революціонізують способи створення, поширення та споживання медійного контенту, що впливає на культурні уподобання та сприйняття суспільних явищ. Цифрова трансформація та розвиток цифрової культури є важливими завданнями для України, які можуть сприяти підвищенню якості життя громадян та розвитку країни. Проте вирішення цих завдань вимагатиме зусиль у сферах освіти, інфраструктури та доступу до інформаційних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. «Дослідження Chatham House: Україні потрібна подальша міжнародна підтримка у просуванні медійних реформ та розвитку незалежних ЗМІ». URL: <https://detector.media/infospace/article/187722/2021-05-05-doslidzhennya-chatham-house-ukraini-potribna-podalsha-mizhnarodna-pidtrymka-u-prosuvanni-mediynykh-reform-ta-rozvytku-nezaleznykh-zmi/>.
2. Астаф'єв А. О. «Питання розвитку цифрової культури українського суспільства» Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/pitannya-rozvitku-cifrovoi-kulturi-ukrainskogo-sociumu>.
3. «DigComp Framework UA for Citizens» (Фреймворк DigComp UA для громадян). URL: <http://fit.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2020/07/DigComp-Framework-UA-for-Citizens.pdf>.

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА СПОЖИВЧУ ПОВЕДІНКУ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Федоренко Карина Олександрівна

здобувач фахової передвищої освіти спеціальності Маркетинг
*Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж економіки і технологій»
Національного університету «Чернігівська політехніка», Україна*

Науковий керівник: Примаченко Тетяна Анатоліївна

викладач вищої кваліфікаційної категорії маркетингових дисциплін
*Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж економіки і технологій»
Національного університету «Чернігівська політехніка», Україна*

Розвиток цифрової економіки неоднозначно впливає на поведінку сучасного споживача – з одного боку, розширюються можливості доступу споживачів до нових товарів та послуг у найкоротші терміни, а з іншого – підвищуються рівень споживчих вимог, що посилює конкуренцію між виробниками та стимулює їх до пошуку нових форм взаємодії зі споживачем. Відповідно до Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України визначено, що цифровізація є визнаним механізмом економічного зростання завдяки здатності технологій позитивно впливати на ефективність, результативність, вартість та якість економічної, громадської та особистої діяльності. У зв'язку з цим підприємствам необхідно забезпечити цифрову трансформацію для створення можливостей і перспектив розвитку в цифровому світі, який швидко змінюється та розвивається.

Етап трансформації означає, що цифрові інструменти за своєю суттю забезпечують нові види інновацій та творчість в певній області, а не просто вдосконалюють та підтримують традиційні методи.[1]

Цифрові комунікації дають можливість заощаджувати, оскільки в Інтернеті наявні безкоштовні канали для комунікації зі споживачем, наприклад ведення сторінок у соціальних мережах. Використання безкоштовних або недорогих каналів зменшують витрати на комунікації, що, у поєднанні із цілодобовою доступністю реклами, зменшує вартість одного контакту споживача із комунікаціями бізнесу.[3]

Кіберпростір, що активно розвивається і розширюється, надає користувачам величезні масиви інформації, що йдуть від пошукових систем, соціальних медіа, месенджерів, сенсорних пристроїв. Ці масиви великого обсягу, які генеруються з високою швидкістю або надходять із різних джерел у різному форматі, отримали назву BigData («Великі дані»). Великі дані підлягають аналізу на базі високопродуктивних, високошвидкісних та високорентабельних обчислювальних інфраструктур для вирішення задачі обробки інформації з метою виявлення закономірностей даних, що допомагають здійснити прийняття рішень) або для підтримки інших проектів, не пов'язаних безпосередньо з бізнес-аналітикою.[2]

Уявіть собі величезну бібліотеку з тисячами книг, де кожна сторінка містить деякі дані. Big Data – це ніби ціла бібліотека, яку ми аналізуємо, щоб знайти важливі знання та відповіді на запитання. Big Data використовується у багатьох галузях, таких як медицина, фінанси, маркетинг та інші, для кращого розуміння ситуації, виявлення залежностей та підтримки прийняття рішень. Завдяки Big Data, ми можемо відкривати нові можливості та поліпшувати якість нашого життя.[4]

Хмарні технології є найбільш популярними й використовуваними технологіями

сучасного цифрового суспільства, які забезпечують динамічний доступ до серверних або мережових ІКТ-ресурсів, що розділяються, віддаленим абонентам. Ресурси можуть еластично нарощуватися та вивільнятися «в хмару» з мінімальними експлуатаційними витратами та зверненнями до провайдера за рахунок наявності інструментів самообслуговування. Популяризації хмарних технологій сприяли як процеси стандартизації серверного устаткування, розвиток технологій віртуалізації, розробка нових типів програмних додатків, та висока економічна ефективність при побудові та експлуатації інформаційної інфраструктури. Саме тому хмарні технології активно витісняють клієнт-серверну архітектуру, яка є базою для технологій другої платформи. [2]

Отже, цифрові трансформації в сучасних умовах суттєво перетворюють споживчу поведінку. Це призводить до змін у підходах до покупок, інформаційному пошуку та маркетингу. Підприємства, які вдало адаптуються до цих змін, матимуть перевагу на ринку, а споживачі отримають більше зручностей та індивідуальних пропозицій.

Список використаних джерел:

1. Проскурніна Н. В., Бестужева С.В., Козуб В.О. Аналітичні аспекти дослідження поведінки споживачів в умовах цифровізації економіки України. Економіка і суспільство, 2022, №20.
2. Тогобицька В. Д. Ключові технології в епоху цифрової трансформації суспільства. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток». 2020, №12. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/31.pdf.
3. Шевченко А. В. Стельмашенко О. О., Марчук В. В. Зміни споживчої поведінки в умовах трансформації цифрових маркетингових комунікацій. Проблеми системного підходу в економіці. 2023, №1(90), URL: http://www.psaе-jrnl.nau.in.ua/journal/1_90_2023_ukr/8.pdf.
4. Big Data (Біг Дата / Великі Дані) – що це таке, суть, визначення, як працює та навіщо потрібно. URL: <https://termin.in.ua/big-data-velyki-dani/>.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кашенко Людмила Валеріївна

здобувач фахової передвищої освіти спеціальності Маркетинг
*Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж економіки і технологій»
Національного університету «Чернігівська політехніка», Україна*

Науковий керівник: Примаченко Тетяна Анатоліївна

викладач вищої кваліфікаційної категорії маркетингових дисциплін
*Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж економіки і технологій»
Національного університету «Чернігівська політехніка», Україна*

Розвиток і поліпшення соціального середовища відповідає довгостроковим інтересам компаній і організацій. Соціальний маркетинг – це інструмент координації інтересів всіх учасників ринку – учасників соціально відповідальних підприємств. Як ринковий інструмент соціальний маркетинг здатний виявити ті «вузькі місця» в розвитку національної економіки, які не контролюються ринком, оскільки суспільні блага, вироблені в ряді галузей, не завжди навіть мають товарну форму з огляду на те, що виробляються і продаються як «суспільне благо». Тут ми, в першу чергу, говоримо про так звані галузі соціальної сфери: освіту, охорону здоров'я, соціальне забезпечення. [1].

Соціальна відповідальність в сучасному розумінні – відносно нове явище для української економіки. А у більшості вітчизняних компаній немає чіткого єдиного уявлення про соціальну відповідальність, і немає довгострокової стратегії [1]. З 2022 року на соціальний маркетинг звернули увагу більшість компаній в Україні. Основна мета більшості втілених в життя проєктів – це збір коштів для потреб ЗСУ та ТРО, також для забезпечення ринку товарами, створення нових продуктів під потреби армії та населення.[3].

Під час воєнного стану, будь-яка компанія має дати відповіді на такі питання, перед початком/або відновленням маркетингової діяльності:

1) Чи можна продати товар чи послугу поновому, щоб допомогти загальній справі подолати ворога? Чи можна з мінімальними інвестиціями модифікувати товар або послугу, щоб допомогти у боротьбі? Якщо відповіді ствердні, то можна розраховувати на прибутки шляхом правильних комунікацій з цільовою аудиторією.

2) Чи доцільно компанії тимчасово згорнути або припинити рекламу в ЗМІ? Адже телебачення, радіо та інші ЗМІ можуть зосереджуватись на висвітленні війни та терору настільки, що рекламодавці отримують збитки. В таких випадках успішною альтернативою є методи прямого маркетингу за допомогою пошти або електронної пошти. Не виключено, що вони можуть бути економічно ефективнішими і краще орієнтованими на результат, ніж інші засоби маркетингових комунікацій, які раніше використовувала компанія.

3) Які орієнтири має маркетинг компанії? Завжди потрібно переконуватись, що сформульовані маркетингові повідомлення не можуть бути витлумачені як непатріотичні. Важливо пам'ятати, що споживачі є дуже чутливими до будь-яких повідомлень.

4) Якою буде маркетингова діяльність компанії в інтернеті? Значне посилення маркетингової діяльності онлайн є дуже важливим під час воєнного стану. Споживачі

прагнуть бути в інтернет, щоб, у тому числі, хоча б тимчасово уникнути галасу тривожних новин. Інвестування у присутність компанії в Інтернеті, пошук ключових слів і розробка електронного бюлетеня – це хороші пріоритети для компанії в умовах воєнного стану.

5) Яким буде донат компанії? Компаніям доцільно здійснювати донат, скільки вони зможуть. Під час війни компанії, які активно знаходять способи допомогти подолати ворога, зазвичай отримують велику рекламу та вдячність за свої зусилля. Пожертвування продуктів, послуг, часу, грошей співробітників – це внесок, гідний новини. Продумана PR-компанія може стати хорошою інвестицією, яка допоможе донести інформацію як тим, хто отримує донат, так і до ЗМІ. Споживачам і партнерам приємніше вести бізнес з компаніями, які роблять донат в умовах воєнного стану. Такі зусилля компанії навіть потрібно інтегрувати у маркетингові кампанії, щоб додатково продемонструвати небайдужість компанії [2].

Підприємства беруть на себе соціальну відповідальність частково тому, що сама держава не в змозі надавати населенню якісні соціальні послуги, і це впливає на їх власну економічну ефективність [1]. Компанії виділяють бюджети на гуманітарну допомогу, підтримують благодійні фонди і Збройні сили, сприяють висвітленню подій на міжнародному рівні, беручи участь і організовуючи заходи на підтримку країни [1].

Отже, в умовах воєнного стану основна діяльність компаній в соціальному маркетингу зорієнтована на підтримку країни та населення, а також на висвітлення подій на міжнародному рівні. Перед відновленням маркетингової діяльності підприємств, варто враховувати доцільність реклами, модифікацію продуктів та послуг щоб допомогти у боротьбі, орієнтири компанії, маркетинг в інтернеті, участь компанії в зборах для потреб ЗСУ і населення, їх організації та правильне партнерство з іншими компаніями.

Список використаних джерел:

1. Ляшук, К., & Гордовський, А. (2023). СОЦІАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ І СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ. Трансформаційна економіка, (2 (02), 34-37.
2. Вовчанська, О., & Іванова, Л. (2022). ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНСТРУМЕНТІВ МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Економіка та суспільство, (38).
3. Olinichenko Kateryna Трансформаційні зміни маркетингових сервісів в умовах карантину та війни / Kateryna Olinichenko, Hanna Chmil, Elina Pakhucha // Науковий журнал «Економіка і регіон». – Полтава: ПНТУ, 2023. – Т. (1(88)). – С. 70-80.

СЕКЦІЯ V. МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ОСОБЛИВОСТІ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У США

Кіндзюр Ольга Семенівна

канд. екон. наук, викладач

ВСП «Техніко-економічний фаховий коледж НУ «ЛП», Україна

Савка Наталія Ігорівна

студентка

Київський національний університет будівництва та архітектури, Україна

Соціальна відповідальність кожного підприємства та бізнесу в цілому на сьогодні перетворилася на обов'язковий елемент повсякденної операційної діяльності й стратегії розвитку. Наявність власних соціальних програм та соціальна активність – це одна з основних конкурентних переваг, що дає можливість підприємству випередити своїх конкурентів, залучити й утримати талановитих працівників, налагодити взаємовигідний діалог з місцевою владою. Хоча відповідальні компанії існували вже понад століття тому, термін корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) був офіційно введений у 1953 році американським економістом Говардом Боуеном у його праці «Соціальна відповідальність бізнесмена». Саме тому Боуена називають «батьком КСВ».

У різних країнах в силу специфіки економічної моделі, державного регулювання бізнесу, традицій і ментальності сформувалися певні моделі корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Моделі соціальної відповідальності різняться за такими ознаками, як роль держави, законодавчі рамки, ключові учасники соціальної відповідальності, механізм взаємодії між основними учасниками моделі.

На теперішній момент дослідники виділяють чотири базові моделі соціальної відповідальності: американську, європейську, японську та британську. Американська та європейська моделі є протилежними: якщо американська модель пов'язана насамперед з філантропією, а перевага надається реалізації соціальних програм через спеціалізовані компанії, то в межах європейської моделі КСВ вважається складовою стратегії компанії і виступає фактором, який визначає підходи компанії до вибору партнерів, проектів, об'єктів інвестування. Японська модель має як спільні, так і відмінні риси з двома іншими і визначається передусім історичними і культурними чинниками.

Розглянемо особливості американської моделі КСВ. Нагадаємо, що Сполучені Штати Америки – наймогутніша в економічному та політичному сенсі держава. Нині США є «чемпіоном» за продуктивністю праці, освоєнням Світового океану та космосу.

США посідає:

- 7 місце в рейтингу за рівнем ВНД на душу населення (The World Bank. Cross National Income per Capita 2021);
- 17 місце в індексі соціального розвитку. Значення індексу 0,926;
- 16 місце в міжнародному Індексі щастя. Значення показника для США склало 6,977;
- 24 місце в Рейтингу країн за рівнем соціального прогресу. Значення показника 86,29;
- 20 місце в рейтингу процвітання країн.
- 19 місце в рейтингу країн за Всесвітнім Індексом благодійності (допомога незнайомцям 58%, пожертвування 45%, волонтерство 26%)

Соціальна відповідальність бізнесу в США розвинулася завдяки філантропії. Саме традиція жертвувати частину прибутків на благодійництво задля покращення ставлення місцевої громади до певного виробництва сформувала американську модель соціальної відповідальності.

КСВ в США активно привернула до себе увагу в 1970-х роках, коли в 1971 році Комітетом економічного розвитку було проголошено концепцію «соціального договору» між бізнесом і суспільством. Важливим чинником подальшого інтенсивного розвитку КСВ у 1970-х роках у розвинутих країнах, у тому числі й США, була відмова споживачів купувати товари та послуги безвідповідальних компаній, а також зростання профспілкового руху.

В 1996 році за ініціативою Конгресу США асигнування некомерційним організаціям на період 1999-2002 рр. було скорочено на 90 млрд. дол, що значно обмежило програми соціального захисту, субсидії на будівництво житла та доступ до безоплатної медичної допомоги. Уряд США звернувся до бізнес-спільноти із закликом допомогти та підтримати діяльність неурядових організацій, оскільки гострота проблем, пов'язаних із бідністю, наркоманією, алкоголізмом, безпритульністю тощо, не зменшувалася. Американський бізнес підтримав цю ініціативу усвідомивши, що інвестиції у шкільну освіту, розвиток фізкультури та системи соціального забезпечення сприяють формуванню кваліфікованих кадрів і, зрештою, підвищенню конкурентоспроможності національної економіки. Таким чином, американський бізнес проявив себе як відповідальний суб'єкт і добровільно включився у ту сферу, яка традиційно вважалася відповідальністю держави.

Нормативно-правове регулювання КСВ у США (національне і міжнародне) можна згрупувати наступним чином.

Група 1. Міжнародні документи, що визначають загальні принципи та вимоги щодо діяльності підприємства у сфері КСВ (UN Global Compact (Глобальний договір ООН), Global Sullivan Principles (Глобальні принципи Салівана), Organisation for Economic Cooperation and Development Guidelines for Multinational Enterprises (Рекомендації Організації з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо діяльності багатонаціональних корпорацій); ECCR / ICCR Principles for Global Corporate Responsibility: Benchmarks (Принципи всесвітньої корпоративної відповідальності).

Група 2. Міжнародні документи, що містять вимоги щодо управління підприємством та передбачають проведення сертифікації його діяльності: (Social Accountability 8000 (Соціальна відповідальність 8000), International Organization for Standardization ISO9000, & ISO 14000 & ISO 26000, Forest Stewardship Council's Principles and Criteria for Forest Management (Принципи та критерії Форест Менеджменту).

Група 3. Міжнародні документи щодо оцінки рейтингу соціальної

відповідальності: (FTSE4 Good Selection Criteria (Індекс, що включає до розрахунку екологічну складову, дотримання прав людини, протидію корупції); Dow Jones Sustainability Group Index (Індекс сталого розвитку Доу Джонса).

Група 4. Міжнародні документи, що визначають загальні вимоги щодо обліку та звітності: (AccountAbility 1000 Series (Стандарти серії AA 1000); Global Reporting Initiative Guidelines (Глобальна ініціатива з питань звітування).

Американська модель КСВ за час свого розвитку сформувала набір традиційних механізмів і форм реалізації корпоративних соціальних програм. Для американських корпорацій характерні добровільні ініціативи в галузі КСВ, фінансування різних проектів і програм, благодійність, меценатство, спонсорство. Подібні види діяльності виходять за рамки вимог закону, більше того, заохочуються суспільством і державою, зокрема, компанії, що активно реалізують програми КСВ звільняються від низки податків, що закріплено на законодавчому рівні.

Американській моделі КСВ властива максимальна свобода, бо й сама модель підприємства там базується на цілковитій свободі. До інших характерних рис американської моделі КСВ віднесемо:

- ① мінімальний вплив держави на приватний сектор;
- ① систематична участь бізнесу у фінансуванні різних некомерційних проектів через корпоративні фонди (звідси переважно філантропічний підхід до КСВ);
- ① значна роль комунікації з КСВ, бо інвестори та громада приділяють увагу саме цьому компонентові, особливо сьогодні після економічної кризи;
 - соціальна діяльність компаній має чітко окреслені напрями (екологія, освіта, охорона здоров'я та ін.);
 - компанії контролюють цільове використання витрачених коштів та очікують на конкретні й вимірювані результати від соціальних інвестицій;
 - втручання держави відбувається непрямыми методами – через заохочення соціально відповідальної діяльності;
 - пріоритетом є вирішення соціальних проблем на рівні місцевої громади та окремого регіону;
 - активна волонтерська діяльність.
 - податкові пільги закріплено на законодавчому рівні.

До переваг американської моделі КСВ можна віднести систематичну участь бізнесу у фінансуванні різних некомерційних проектів через корпоративні фонди – звідси переважно філантропічний підхід до КСВ; сильну роль комунікації з КСВ, бо інвестори та громада приділяють увагу саме цьому компонентові, особливо сьогодні після економічної кризи; фінансування бізнесом професійної бізнес-освіти. Один з основних недоліків моделі - мінімальний вплив держави на приватний сектор. Ця ознака простежується не тільки у КСВ, а є загальною характерною особливістю взаємовідносин бізнес-уряду США.

Отже, корпоративна соціальна відповідальність у США є формою саморегулювання, яка відображає підзвітність бізнесу та його зобов'язання робити внесок у добробут спільнот і суспільства за допомогою різних екологічних і соціальних заходів в країні. Кінцевою метою КСВ США є максимізація спільної цінності між організаціями, співробітниками, клієнтами, акціонерами та членами спільноти. В Україні, де КСВ лише набуває свого поширення і розвитку, досвід американських компаній у даній сфері може бути цікавим і корисним.

Список використаних джерел:

1. Нефінансова звітність і корпоративне управління: пояснення американської дивергенції та її наслідків для реформи розкриття інформації [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/ael-2018-0043/html>.
2. Приклади соціально-відповідальних підприємств США [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://studwood.net/1078942/menedzhment/primery_sotsialno_otvetstvennyh_predpriyati_y?ysclid=l81ki4l1m5886746717.
3. Моделі КСВ [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5350171/page:5/>.

ОСОБЛИВОСТІ ЧЛЕНСТВА КОМПАНІЇ В ГЛОБАЛЬНОМУ ДОГОВОРІ ООН

Кіндзюр Ольга Семенівна

канд. екон. наук, викладач

ВСП «Техніко-економічний фаховий коледж НУ «ЛП», Україна

Дуб Аліна Романівна

Студентка

Київський національний університет будівництва та архітектури, Україна

Міжнародна спільнота сформулювала основний принцип забезпечення ресурсно-екологічної безпеки світу – принцип сталого розвитку. Імперативи сталого розвитку базуються на ідеї гармонізації інтересів держав, ТНК, національного та міжнародного бізнесу шляхом дотримання норм економічної, соціальної, екологічної, правової відповідальності. Важливу роль у просуванні ідей Сталого розвитку відіграє ООН.

ООН, як правило, працює з урядами і громадськими організаціями, або із суспільством. У 2000 році стало зрозумілим, що без бізнесу працювати не можливо. Тому було створено окремий напрямок у системі ООН – «Глобальний договір», який має залучити всю силу бізнесу, державного чи приватного, до досягнення глобальних цілей. Тобто Глобальний договір ООН – це ініціатива ООН, яка поєднує ООН та компанії по всьому світу, та виступає транслятором Цілей Сталого Розвитку.

17 грудня 2021 року в Нью-Йорку Генеральна Асамблея ООН прийняла оновлену резолюцію. Цією резолюцією держави-члени Організації Об'єднаних Націй підтвердили свою підтримку мандату Глобального договору ООН щодо залучення приватного сектору до просування Цілей сталого розвитку. Держави-члени ООН визнали «важливість приватного сектору, залучення багатьох зацікавлених сторін, інноваційного партнерства і сприятливого політичного середовища для досягнення Порядку денного зі сталого розвитку до 2030 року» [2].

Офіційним представником глобальної мережі UN Global Compact є мережа Глобального договору ООН в Україні. Це особлива ініціатива Генерального секретаря ООН і найбільша у світі асоціація відповідального бізнесу, що закликає компанії вибудовувати свою діяльність та стратегію з урахуванням Цілей сталого розвитку та на основі Десяти універсальних принципів у галузі прав людини, охорони праці, збереження довкілля та боротьби з корупцією.

Мережа Глобального договору є діалоговою платформою бізнесу, інвесторів, громадянського суспільства, трудових організацій, органів місцевого самоврядування та уряду. Наприклад, 13 червня 2023 року в Києві українське представництво Глобального договору ООН в Україні провело захід «Від принципів до дій: на шляху до Ukraine Recovery Conference 2023». У ньому взяли участь керівники провідних українських компаній – відповідальних бізнесів. Мета заходу – сприяти об'єднанню лідерів та зацікавлених сторін української бізнес-спільноти й уряду для визначення ключових викликів і можливостей економічного відновлення і зростання України в післявоєнний період, а також розроблення практичних рішень і рекомендацій з урахуванням потреб бізнесу.

На даний час організація налічує 12 тисяч комерційних компаній та 3 тисячі небізнесових організацій у 69 локальних мережах, розташованих у 165 країнах світу.

Україна приєдналася до Глобального договору ООН у 2013 році. Наразі українська мережа налічує 118 учасників.

Приєднуючись до Глобального договору ООН, компанія обирає серед Цілей сталого розвитку кілька основних, на яких зосереджуватиме свої зусилля. Команда Глобального договору пропонує новим учасникам інструменти, які допоможуть оцінити рівень корпоративної відповідальності та обрати найбільш вдалі цілі.

Компанії, які приєднуються до Глобального договору ООН, отримують доступ до освітньої бази, спеціалізованих інструментів оцінки компанії, міжнародних ініціатив та подій, а також репутаційні переваги та покращення фінансових й корпоративних показників. Учасники мережі мають можливість підтримувати діалог та обмінюватись досвідом з міжнародними та українськими компаніями.

Доведено на практиці, що учасники Глобального договору ООН отримують такі переваги від свого членства: покращені фінансові показники, вищу оцінку за ESG (показники у сфері природоохоронної діяльності, соціального розвитку та корпоративного управління), вищу залученість працівників, покращене корпоративне управління. Наведені переваги пояснюються тим, що відповідальні компанії, які турбуються не лише про власні прибутки, а й про суспільні проблеми, довкілля, є прозорими для зовнішніх стейкхолдерів формують собі хорошу репутацію і є більш стійкими.

Серед причин, чому компанії стають учасниками ГД ООН називається нижча вартість залучення ресурсів, кращі операційні показники та вища біржова оцінка акцій.

Щодо зобов'язань, які бере на себе організація, яка долучилась до Глобального Договору, то це зобов'язані публічно оприлюднювати соціальну звітність за стандартами GRI, виконувати 10 принципів Глобального Договору ООН, а також сплачувати членські внески.

Членський внесок – щорічний обов'язковий внесок, що сплачується членами ГД у порядку та розмірах, визначених відповідно до Положення. Розмір членського внеску залежить від обороту компанії. Якщо він менше мільярда доларів на рік, то сплачується в Україні, більше – в Америці. Розмір внесків від 250 доларів на рік до 10 тисяч.

Учасників можуть виключити з Глобального договору за бездіяльність і відсутність результату. Кожна компанія, яка приєдналась до Глобального договору, через рік після приєднання має подати «Звіт про прогрес» по базовим 10 принципам. Тобто компанія повинна показати, що вона дійсно слідує цим принципам не тільки на папері, а й діями. Наприклад, підтримує розвиток громади, в якій працює, через розвиток малого підприємництва в цій місцевості, або підтримує освіту через надання грантів молоді з сімей, що опинилися у складних життєвих обставинах, або розвиває освіту через налагодження партнерства між університетом та бізнесом, організацію практичних сесій зі студентами, тощо. Компанія може звітувати лише про найбільш значиме для себе у цьому році, про те, в чому дійсно є прогрес.

Більше 1000 бізнес-структур з майже 60 країн офіційно заявили про те, що вони використовують «Керівництво із звітності в області сталого розвитку» GRI. При цьому переважна більшість звітів опубліковані європейськими компаніями. Разом з тим спостерігається стрімке зростання кількості компаній, що подають звіти, в Америці й Азії.

Щодо компаній, які діють в Україні і приєдналися до Глобального договору, то нижче наведено їх приклади залежно від сфер діяльності:

Виробництво: Група Нафтогаз, Укренерго, Кернел, Укргазвидобування, Фармак,

Carlsberg Ukraine, Метінвест, ДТЕК, Caparol.

Послуги: Tolk, Uklon, Pernod Ricard Ukraine, INTERTOP Ukraine, Нова Пошта, МЕТРО Кеш енд Кері Україна, КПМГ Україна, ГК «ФОКСТРОТ», Київстар.

Медіа: Burda Media Ukraine, FILM.UA Group, StarLightMedia.

Заклади освіти: Києво-Могилянська Бізнес-Школа, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Український Католицький Університет.

Банки: UKRSIBBANK, Перший Український Міжнародний Банк (ПУМБ).

IT- компанії: Intellias, SoftServe, Powercode, InDevlab, Softengi.

Агроіндустріальний холдинг МХП у жовтні 2021 року приєднався до Глобального договору ООН. Участь у проєкті дозволить МХП обмінюватися найкращими практиками та об'єднати зусилля з компаніями в усьому світі. Вже сьогодні український агрохолдинг допомагає реалізувати 12 цілей із 17, серед яких: подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства, забезпечення здорового способу життя та добробуту людей будь-якого віку, забезпечення всеосяжної і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх та ін. Як зазначила директорка департаменту зв'язків з інвесторами МХП Анастасія Сobotюк, «Для нас важливо бути частиною Глобального договору ООН. Це є свідченням того, що сталий розвиток для МХП є важливим і надалі ми готові будемо приділяти цьому більше уваги. Наше стратегічне бачення передбачає цілісний підхід до розвитку, який об'єднує економічні, соціальні і екологічні ресурси, спирається на спільні зусилля компаній і зацікавлених сторін на глобальному рівні».

Список використаних джерел:

1. Генеральна Асамблея ООН підтверджує мандат Глобального договору URL: <https://unglobalcompact.org/news/4836-12-17-2021>.
2. Офіційний сайт Глобального договору ООН в Україні URL: <https://globalcompact.org.ua/gd-oon-v-ukraini/>.

РОЗРОБЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЛЯ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Молчанов Анатолій Валерійович

здобувач вищої освіти гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Кубіцький Сергій Олегович

ORCID ID: 0000-0002-7691-8606

канд. пед. наук, професор, завідувач кафедри управління та освітніх технологій
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Однією з ключових складових успіху будь-якого закладу охорони здоров'я є його персонал. Люди, які працюють у медицині, мають бути не лише кваліфікованими, але й дійсно зацікавленими у досягненні найкращих результатів своєї роботи. Щоб забезпечити таку зацікавленість, необхідна ефективна система мотивації, яка б враховувала індивідуальні потреби та інтереси працівників.

Мотивація праці є ключовим фактором, який впливає на продуктивність, лояльність до установи та задоволеність роботою. Високий рівень мотивації сприяє зниженню плинності персоналу, формує міцний та стабільний колектив, забезпечує високу якість медичних послуг, що, в свою чергу, підвищує конкурентоспроможність лікування та довіру пацієнтів.

Теоретичні та прикладні аспекти мотиваційної діяльності в установі знайшли своє відображення в роботах дослідників В. Васюта, Л. Бульбаха [1], К.Б. Козак [5], А.М. Колот, С.О. Цимбалюк [6], С.О. Кубіцького, О.В. Вознюка [2; 7], Ю.А. Урсакія [11], О.А. Шаповал [12] та ін.

Мотивація описує внутрішній імпульс людини, який направляє її дії на досягнення певних цілей, не тільки в роботі, але й у щоденному житті. Академічний словник української мови інтерпретує «мотивацію» [10] як набір мотивів чи аргументів на підтвердження певних дій чи вчинків. Таким чином, мотивація має заохочувати співробітників до активності, яка відповідає їхнім особистим аспіраціям та цілям підприємства.

Одним із ключових дослідників концепції «мотивації» є ініціатор «Наукового менеджменту» Ф.В. Тейлор [1; 3; 8; 9]. Він стверджував, що постійно стимулювати працівника до високої продуктивності, не надаючи йому стабільного та суттєвого збільшення зарплати, буде важко. З його точки зору, адекватна і чесна матеріальна компенсація є головним драйвером ефективної роботи.

На наш погляд, найбільш точне та цілісне визначення поняття «мотивація» таке: «Комплекс внутрішніх та зовнішніх рушійних чинників, які стимулюють до активності». Це визначення включає всі ключові компоненти мотивації, як внутрішні, так і зовнішні. Важливо також акцентувати увагу на аспектах, таких як «Роль у керівництві» та «Процес заохочення до роботи», бо ці компоненти є вирішальними для створення продуктивної мотиваційної системи для команди.

Для успішної реалізації системи мотивації в закладах охорони здоров'я необхідно створювати умови, що враховують індивідуальні потреби та цінності працівників. Різноманітність потреб залежить від вікової категорії, фінансового становища та інших чинників.

1. Для молодих медпрацівників: підтримка в розвитку кар'єри і можливості для

професійного зростання; визнання їхніх досягнень і підтримка у їхніх прагненнях до життєвого успіху.

2. *Для працівників передпенсійного віку:* визнання їхнього досвіду, авторитету і важливості для установи; забезпечення їхньої ролі як наставників для молодших колег.

3. *Для працівників із стабільним фінансовим становищем:* закріплення змістовної ролі в їхній роботі, що дає можливість отримувати задоволення від виконання завдань; визнання їхніх внесків в досягнення позитивних результатів у роботі медичної установи.

Успішна нематеріальна мотивація сприяє покращенню роботи працівників, збільшенню їхньої задіяності та відданості закладу охорони здоров'я, що, в свою чергу, сприяє досягненню основних цілей організації.

Відобразимо методи нематеріальної мотивації працівників медичних установ:

1. *Сприйняття працівника як особистості:* показувати повагу до кожного медичного працівника, до його думок, відчуттів та пропозицій; уважно ставитися до потреб та інтересів працівника.

2. *Безпечні та комфортні умови праці:* гарантувати медичному персоналу належне обладнання та засоби захисту; забезпечити відповідний психологічний комфорт у роботі.

3. *Професійне просування та освіта:* пропонувати різноманітні програми навчання і підвищення кваліфікації; забезпечити можливості для вертикального кар'єрного росту.

4. *Відкрите суперництво:* організувати конкурси серед персоналу з підведенням підсумків та врученням нагород; гарантувати, що винагорода відображає реальний внесок працівника.

5. *Об'єктивність в оцінці:* використовувати прозорі критерії для оцінки роботи працівників; гарантувати справедливість у винагороді.

6. *Публічне визнання:* влаштовувати урочистості та заходи, де можна відзначити досягнення медпрацівників; забезпечити систему відзнак та нагород для виділення внеску працівників.

7. *Залучення до управління:* пропонувати медпрацівникам участь у прийнятті рішень, що стосуються їхньої роботи та розвитку установи.

Звертаючи увагу на структуру мотивів персоналу, такий підхід до нематеріальної мотивації допоможе досягти більшої відданості працівників своїй професії та медичній установі в цілому.

Матеріальна мотивація є однією з ключових складових ефективного управління персоналом. Ось декілька основних методів та методів матеріальної мотивації для медичних працівників:

1. *Основна заробітна плата:* встановлення конкурентоспроможної зарплати, що відповідає кваліфікації та професійному досвіду працівника.

2. *Премії та бонуси:* вручення одноразових премій за виняткові досягнення або завершення важливих проектів; регулярні бонуси за результативність, які відображають внесок працівника.

3. *Надбавки:* за складність і напруженість роботи, наприклад, за роботу в нічні зміни або з пацієнтами із смертельно небезпечними хворобами.

4. *Відшкодування витрат:* компенсація за проїзд, харчування або навчання.

5. *Додаткові виплати:* 13-та зарплата, святкові виплати, додаткова відпустка.

6. *Пенсійні програми:* фінансова підтримка працівників після досягнення пенсійного віку.

7. *Медичне страхування*: надання пакетів медичного страхування, що можуть включати безоплатне лікування, консультації та профілактичні заходи.

8. *Матеріальна допомога*: надання фінансової підтримки у важких життєвих обставинах, таких як хвороба або смерть близьких.

9. *Винагороди за стаж роботи*: додаткові виплати або подарунки працівникам, які пропрацювали в установі довгий час.

10. *Корпоративні програми лояльності*: знижки на послуги медичної установи для працівників та їхніх родичів.

Застосування цих методів може значно покращити мотивацію медичних працівників, залучити та утримати кращих фахівців у медичній сфері.

Для виявлення мотиваційних потреб та ступеня задоволеності цих потреб у медичних працівників можна використати мотиваційний профіль. Він допоможе виявити, які фактори найбільше впливають на мотивацію співробітників.

Мотиваційний профіль може включати наступні 12 факторів:

1. *Матеріальна винагорода*: заробітна плата, премії, надбавки.

2. *Професійний розвиток*: можливості для підвищення кваліфікації, участі в наукових дослідженнях.

3. *Соціальне визнання*: позитивний відгук від пацієнтів, колег, керівництва.

4. *Самореалізація*: можливість здійснювати власні ідеї, вносити зміни в професійну діяльність.

5. *Стабільність*: безпека робочого місця, довгострокова перспектива кар'єри.

5. *Колектив*: позитивний мікроклімат у команді, підтримка колег.

6. *Робочі умови*: сучасне обладнання, комфортне робоче місце.

7. *Відповідальність*: визнання значущості ролі медика в організації.

8. *Автономія*: можливість приймати рішення самостійно, відсутність надмірного контролю.

9. *Різноманіття завдань*: можливість займатися різними медичними випадками, розширення професійного горизонту.

10. *Баланс між роботою та особистим життям*: гнучкий графік роботи, можливість комбінувати роботу і сім'ю.

11. *Місія та цінності організації*: відчуття причастності до великої справи, збіг особистих та корпоративних цінностей.

Для визначення мотиваційного профілю працівників, нами було проведено анкетування, де медичні працівники оцінили важливість кожного фактору для себе і свою задоволеність цим фактором на робочому місці. Результати анкетування уможливили виявити основні мотиваційні потреби та розробити стратегію їх задоволення.

Нами розроблено методичні рекомендації для розробки тесту мотиваційних потреб медичного персоналу (за кожним твердженням потрібно було вказати свою відповідь).

Відповіді на цей тест допоможуть оцінити основні мотиваційні потреби медичних працівників і зорієнтуватися в їхніх очікуваннях та бажаннях.

Згідно розробленого тесту ми сформуваємо табл. 1.

Сама технологія виявлення цих факторів для кожного працівника пов'язана зі спеціальним тестуванням. Коли працівник відповідає на запитання тесту, він виражає свою думку з приводу того, який з цих факторів для нього є значимішим за інший, через кількість балів. Тест був сконструйований таким чином, щоб заохочувати відвертість респондентів. Необхідно зіставити 132 твердження і організувати в тесті постійні повторення. Такий метод передбачає устаткувати

коректність заповнення тесту: навіть ті, хто на початковому етапі заповнення профілю намагаються дати найбільш виграшну для себе відповідь, у процесі повного заповнення інформацією відкривають свої справжні думки.

Таблиця 1

Фактори мотивації медичних працівників Національного інституту хірургії та трансплантології ім. О.О. Шалімова НАМН України

№ фактора	Мотиваційний фактор	Ступінь задоволеності
1	<i>Матеріальна винагорода</i>	0,5
2	<i>Професійний розвиток</i>	1,0
3	<i>Соціальне визнання</i>	1,0
4	<i>Самореалізація</i>	1,0
5	<i>Стабільність</i>	1,0
6	<i>Колектив</i>	0,7
7	<i>Робочі умови</i>	0,7
8	<i>Відповідальність</i>	1,0
9	<i>Автономія</i>	0,5
10	<i>Різноманіття завдань</i>	0,5
11	<i>Баланс між роботою та особистим життям</i>	0,6
12	<i>Місія та цінності організації</i>	0,9

Результати опитування потрібно виразити діаграмою, наведеною на рис. 2. По осі X нумеруються мотиваційні фактори, згідно з таблицею 1, а по осі Y – кількість балів. З рис. 3 видно, що для опитаного працівника найважливішими є фактори: 2, 3, 4, 5 і 8.

Рис. 2. Мотиваційний профіль співробітника інституту

Тепер сформуємо таблицю для аналізу результатів тестування з урахуванням переведення балів на шкалу від 0 до 1. Це зручно представити таким чином:

№	Фактори
1	Матеріальна винагорода
2	Професійний розвиток
...	...
12	Місія та цінності організації

Рис. 3. Основні фактори

Наступним кроком буде заповнення таблиці результатами опитування (рис. 4):

	1	2	...	12
1-ше опитування	0.8	0.9	...	0.7
2-ге опитування	0.7	0.85	...	0.75

Рис. 4. Результати опитування

Тут 1-ше та 2-ге опитування представлені у вигляді десяткових дробів на шкалі від 0 до 1, де максимальний бал вважається 1, а інші бали визначаються відносно нього.

Таким чином, у табл. 2 зводяться всі результати опитування. Перший рядок таблиці 2 – це номери факторів згідно з табл. 1; другий рядок – результати першого опитування, зведені до десяткового дробу; третій рядок – результати другого опитування.

Таблиця 2

Кваліметричні значення

№ фактора	Мотиваційний фактор	Значимість фактора	Ступінь задоволеності
1	Матеріальна винагорода	0,7	0,5
2	Професійний розвиток	0,3	1,0
3	Соціальне визнання	0,3	1,0
4	Самореалізація	0,7	1,0
5	Стабільність	0,4	1,0
6	Колектив	0,9	0,7
7	Робочі умови	0,9	0,7
8	Відповідальність	0,7	1,0
9	Автономія	0,9	0,5
10	Різноманіття завдань	0,8	0,5
11	Баланс між роботою та особистим життям	1	0,6
12	Місія та цінності організації	0,8	0,9

З даної діаграми можна зробити наступні спостереження:

1. *Матеріальна винагорода*. Це фактор із найвищим ступенем значимості для

медичних працівників Інституту, адже його індекс найближчий до 1. Однак рівень задоволеності цим фактором є нижчим, що вказує на можливе незадоволення зарплатою чи іншими видами винагород.

2. *Професійний розвиток.* Значимість цього фактору досить висока, але рівень задоволеності знову є нижчим в порівнянні з іншими факторами.

3. *Соціальне визнання.* І тут ми бачимо високий рівень значимості, але задоволеність нижча.

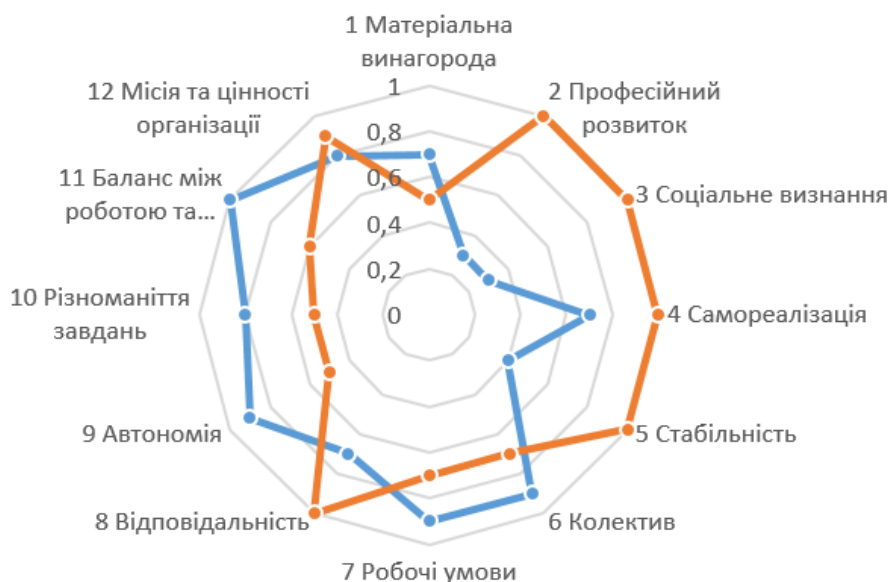

Рис. 5. Графічна ілюстрація мотиваційного профілю медичного працівника Національного інституту хірургії та трансплантології ім. О.О. Шалімова НАМН України

4. *Самореалізація.* Цей фактор має середній ступінь значимості та нижчий рівень задоволеності.

5. *Стабільність.* Є висока значимість і середній рівень задоволеності.

6. *Колектив.* Рівень задоволеності цим фактором є досить високим, що вказує на хороші відносини між колегами.

7. *Робочі умови.* Значимість цього фактору менша, але рівень задоволеності досить високий.

8. *Відповідальність.* Значимість нижча, але рівень задоволеності високий.

9. *Автономія.* Значимість і рівень задоволеності обидва середні.

10. *Різноманіття завдань.* Обидва показники – значимість та задоволеність – є нижчими.

11. *Баланс між роботою та особистим життям.* Рівень значимості високий, але рівень задоволеності є нижчим.

12. *Місія та цінності організації.* Значимість висока, але рівень задоволеності нижчий.

Таким чином, найбільше незадоволення серед медичних працівників Інституту пов'язані з матеріальною винагородою, професійним розвитком, соціальним визнанням та балансом між роботою та особистим життям. З іншого боку, вони досить задоволені робочими умовами, відповідальністю і колективом. Щоб покращити загальний рівень задоволеності, керівництву слід звернути увагу на ці аспекти.

Список використаних джерел:

1. Васюта В.Б., Бульбаха Л.І. (2016). Мотивація праці персоналу на підприємстві в сучасних умовах господарювання. Ефективна економіка. № 6. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5041>.
2. Вознюк О.В., Кубіцький С.О. (2011). Характеристика кризового стану освіти. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія» / Редкол.: Д.О. Мельничук (відп. ред.) та ін. К., Вип. 159. Ч. 3. С. 47-56.
3. Вознюк О.В., Машталір А.М., Кубіцький С.О. (2004). Формування творчої особистості курсанта: синергетичний аспект. Науково-методичний збірник «Нові технології навчання». К.: НМЦ ВО, Вип. 38. С.109-117.
4. Гречаник С., Гречаник Н. (2022). До питання про формування емоційно-етичної компетентності особистості: зарубіжний досвід. Наука і техніка сьогодні. Вип. 6. С. 158-166.
5. Козак К.Б. (2019). Вплив мотивації на ефективність використання та розвитку трудового потенціалу персоналу. Економіка харчової промисловості. № 1 (7). С. 69-74.
6. Колот А. М., Цимбалюк С. О. (2011). Мотивація персоналу: підручник. К., 397 с.
7. Кубіцький С.О., Вознюк О.В. (2006). Розвиток мотивації курсантів. Вісник Національної Академії оборони України. К.: НАОУ, № 2. С.82-87.
8. Кубіцький С.О., Дубровинський Г.Р., Зонь В.В., Черняк А.І., Безбах В.Г. (2010). Основи загальної та військової психології і педагогіки: навчальний посібник. К., 400 с.
9. Післядипломна освіта в умовах євроінтеграції: сутність, зміст, технології, готовність до змін: навчально-методичний посібник / Пуховська Л.П., Артюшина М.В., Базелюк В.Г., Лушин П.В., Снісаренко О.С., Сніцар Л.П., Солодков В.Т. / за наук. ред. Л.П. Пуховської. К.: Педагогічна думка. 122 с.
10. Словник української мови : в 11 т. / ред.: І. К. Білодід та ін. Київ : Наук. думка, 1973. Т. 4 : І - М. 840 с.
11. Урсакий Ю.А., Кубіцький С.О. (2020). Роль лідера в мотивації персоналу. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, Вип. І-ІІ (77-78). Економічні науки. С. 325-338.
12. Шаповал О.А. (2016). Теоретичні аспекти системи мотивації праці персоналу підприємства. Молодий вчений. № 4. С. 220-223.
13. Шумілова І.Ф. (2016). Самоосвіта студентів з питань формування загальнокультурної компетентності. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. Вип. 1. С. 318-328.
14. Mykhniuk S.V., Kubitskyi S.O. (2021). Technology of prospective social workers' training on pedagogical interaction in the process of studying professional disciplines. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, IX (96), Issue: 245, Feb. P. 34-38.

СЕКЦІЯ VI. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

ГЕОПОЛІТИЧНА ОБСТАНОВКА В ЦЕНТРАЛЬНІЙ АЗІЇ

Гольцов Андрій Геннадійович

ORCID ID: 0000-0001-7696-3223

*доктор політичних наук, доцент кафедри філософії та міжнародної комунікації
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна*

Центральна Азія вирізняється своїм стратегічно важливим розташуванням у «серці» Євразії, а також має вигідне транзитне положення на шляхах між Сходом та Заходом. Проте для ефективної реалізації транзитної ролі країнам ЦА потрібні сучасні, достатньо розвинені магістральні шляхи залізничного, а також трубопровідного та автомобільного транспорту, ще й забезпечені відповідною інфраструктурою. Центральна Азія виділяється багатими паливно-енергетичними ресурсами, тут також знаходяться значні поклади інших видів рудних та нерудних корисних копалин. Гірські країни Таджикистан та Киргизстан вирізняються потужними гідроенергетичними потенціалами. Центральноазійський регіон постає об'єктом геостратегічних інтересів могутніх зовнішніх «гравців» – РФ, Китаю та США. Саме Росія демонструє свої амбіції відігравати роль гегемона в геополітичному порядку на теренах регіону.

Численні геополітичні проблеми Центральноазійського регіону беруть початок в історичному минулому. Російська імперія приєднала землі Туркестану у XVIII-XIX ст., скориставшись слабкістю тамтешніх державних утворень. У часи СРСР на тренах Центральної Азії були сформовані п'ять радянських соціалістичних республік: Туркменська (1924 р.), Узбецька (1924 р.), Таджикицька (1929 р.), Казахська (1936 р.) та Киргизька (1936 р.).

Після руйнації СРСР нові незалежні держави Центральної Азії постали із союзних республік, які (на відміну від, наприклад, прибалтійських) зовсім не мали традицій державного суверенітету. Тому в нових незалежних державах постала необхідність сформувати повноцінні нації з відповідною державницькою ідеологією. У кожній з країн регіону державна ідеологія (що містила і геополітичну складову) розроблялася швидкими темпами, у минулому, іноді дуже далекому, знаходилися відповідні ідеї, міфи, символи тощо задля обґрунтування свого давнього (та славетного) історичного минулого та прав на сучасне повноцінне державне існування. Зокрема, розпочалися активні процеси відродження геополітичних образів минулого та конструювання на їх основі нових образів та геополітичних моделей. Казахстан, Узбекистан, Туркменістан, Киргизстан, Таджикистан стали позиціонувати себе на міжнародній арені як повноцінні геополітичні актори. Найбільш гострою геополітичною проблемою для нових незалежних держав Центральної Азії виявилось питання державних кордонів. Особливо «несправедливо» поділеною виявилася густозаселена Ферганська долина. У країнах регіону актуалізувалася також проблема ісламістського екстремізму, загрожуючи існуванню сформованого за радянської доби світського суспільства. Туркменістан одразу після розпаду СРСР став проводити значною мірою ізоляціоністську геополітику. Казахстан та Узбекистан виявляли амбіції відігравати

роль регіональних «гравців». Значно слабкіші Киргизстан та Таджикистан (послаблений громадянською війною, розташований поблизу від Афганістану) все ж намагалися втілювати на міжнародній арені свої національні інтереси.

Одразу після розпаду Радянського Союзу РФ не бажала економічно підтримувати решту колишніх союзних республік. Російська влада, формально сповідуючи ліберально-демократичні цінності, у принципі, не заперечувала проти набуття іншими пострадянськими країнами державного суверенітету. Згодом олігархічні угруповання РФ розпочали економічну експансію на пострадянському просторі, зокрема в Центральній Азії, унікально багатій природними ресурсами.

У великому, нестабільному та віддаленому Центральноазійському регіоні Росія не мала змоги забезпечити створення осередків прямого геополітичного контролю, тому, вочевидь, взяла курс на приховане підпорядкування собі «партнерів». У стратегії РФ в регіоні важлива роль відводилася формально рівноправним інститутам міжнародного співробітництва, які вона намагалася використовувати у своїх цілях. Різнобічний вплив на кожного з контрагентів здійснювався насамперед через механізми двосторонніх відносин. Влада РФ і нині використовує інституції СНД як інструменти для просування своїх геополітичних проєктів у Центральноазійському регіоні.

На початку XXI ст. Москва проводила політику, спрямовану на здійснення максимального впливу на всі країни регіону, з якомога активнішим залученням їх до інтеграційних угруповань під своєю егідою – ОДКБ, ЄврАзЕС (згодом Митний союз, потім ЄАЕС). ОДКБ для центральноазійських країн-членів Казахстану, Киргизстану і, особливо, Таджикистану вважається необхідним інститутом для захисту їхньої безпеки від зовнішніх загроз. В економічній інтеграції в рамках ЄАЕС беруть участь Казахстан та Киргизстан, намагаючись реалізувати власні геоекономічні інтереси.

Слід зазначити, що «клікократія», яка перебуває при владі в Росії, вважає своїх іноземних партнерів також лідерами «патронажно-клієнтельних» систем. Тому владна верхівка РФ надає такої великої ваги особистим зв'язкам та персональним домовленостям з лідерами пострадянських країн, особливо Центральноазійського регіону.

Сучасна РФ постає в якості геополітичної спадкоємиці СРСР та Російської імперії на теренах Центральної Азії. При цьому позитивний образ СРСР поєднується з геополітичним образом сучасної Росії, котра нібито допомагає захищати безпеку країн регіону та сприяє їхньому економічному розвитку. Для РФ саме захист колективної безпеки виступає офіційним виправданням своєї експансії до Центральноазійського регіону.

Для держав Заходу (особливо США) Центральноазійський регіон важливий головним чином з геоекономічного погляду, завдяки багатству мінерально-сировинними ресурсами, передусім енергоносіями, а також можливостям трансконтинентального сполучення. Протягом останніх років провідні держави Заходу, особливо США, послабили свою активність у Центральноазійському регіоні. За цих умов Росія та Китай скористалися можливостями для посилення свого впливу. Геостратегія США щодо країн регіону має стати більш ефективною та реалістичною, орієнтованою на співробітництво з усіма країнами, враховувати вплив Росії та Китаю і, водночас, стримувати їхній експансіонізм.

На теренах Центральної Азії китайський проєкт «Один пояс, один шлях» передбачає розбудову виробництва та інфраструктури в широких смугах навколо створюваних транспортних коридорів. Для Китаю важливо забезпечити отримання гарантованих доходів від своїх інвестицій, тому він зацікавлений в існуванні

стабільного геополітичного середовища на теренах регіону в довгостроковій перспективі. Тому спостерігається прагнення КНР відігравати роль дуже впливового «гравця» в регіональному геополітичному та гео економічному порядку.

Центральноазійський регіон, завдяки своєму геополітичному та гео економічному положенню та багатому ресурсному потенціалу, виступає ареною конкуренції між Росією, Китаєм та США. На нашу думку, для забезпечення «нормальних» геополітичних інтересів країн Центральної Азії найбільш корисним є встановлення в регіоні певного балансу впливів наймогутніших зовнішніх акторів – Китаю, США та ЄС, при послабленні геополітичних позицій Росії. Такий геополітичний порядок, імовірно, сприятиме збереженню кожною з центральноазійських держав свого суверенітету.

КАР'ЄРНІ ПЕРСПЕКТИВИ ДИПЛОМАТА

Довбня Юліана Андріївна

здобувачка вищої освіти факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Анотація: *Кар'єрні перспективи дипломата в Україні залежать від багатьох факторів, зокрема від посади, рангу та стажу роботи. Заробітна плата дипломатів в Україні є відносно низькою в порівнянні з заробітною платою дипломатів в інших країнах. Однак, дипломатична служба пропонує ряд переваг, таких як можливість подорожувати, спілкуватися з людьми з різних культур і робити внесок у розвиток міжнародних відносин.*

Ключові слова: *дипломат, заробітна плата, ранг, стаж роботи, посада, дипломатична служба, міжнародні відносини, кар'єрні перспективи*

Дипломатія – це ключовий інструмент взаємодії держав і міжнародних організацій. Дипломати відіграють важливу роль у встановленні та підтримці дружніх відносин між країнами, представляючи свої держави за кордоном і розв'язуючи різні міжнародні проблеми. Однак, кар'єрні перспективи дипломата включають не лише можливість зовнішньої роботи та представництва країни, а й низку інших аспектів, як-от зарплата, службова ієрархія та можливості кар'єрного зростання. Тому вивчення кар'єрних перспектив дипломатів є актуальною темою.

Дипломатична служба – це професія, яка передбачає представлення інтересів країни за кордоном. Дипломати відповідають за ведення переговорів щодо укладення договорів, сприяння торгівлі та надання допомоги громадянам, які подорожують або проживають за кордоном. Як і представники будь-якої іншої професії, дипломати отримують зарплату за свою роботу.

Система оплати праці на дипломатичній службі варіюється від країни до країни. Як правило, дипломати отримують базову заробітну плату, яка залежить від їхнього рангу та вислуги років [6]. На додаток до базової зарплати, дипломати можуть отримувати низку пільг, включаючи житлову субсидію, допомогу на освіту для своїх дітей та медичне страхування. Дипломати також можуть отримувати премії за виняткові результати роботи або за службу у складних чи небезпечних умовах.

На рівень заробітної плати дипломатів можуть впливати кілька факторів. Одним з найважливіших факторів є вартість життя в країні, де служить дипломат. Дипломати, які працюють в країнах з високою вартістю життя, можуть отримувати вищу зарплату, ніж ті, хто працює в країнах з нижчою вартістю життя. Ще одним фактором, який може вплинути на рівень заробітної плати, є рівень досвіду та освіти дипломата [3]. Дипломати з більшим досвідом та освітою можуть отримувати вищу заробітну плату, ніж ті, хто має менший досвід та освіту.

Заробітна плата дипломатів значно відрізняється в різних країнах. Згідно зі звітом Організації Об'єднаних Націй, середня заробітна плата дипломата в США становить 94 310 доларів на рік [1]. У Великій Британії середня зарплата дипломата становить від 30 000 до 40 000 фунтів стерлінгів на рік [2]. У Канаді середня заробітна плата дипломата становить від \$72 000 до \$93 000 на рік [3]. В Індії середня зарплата дипломата становить від 15 600 до 39 100 рупій на місяць [4]. Ці цифри є лише кількома прикладами та не можуть бути репрезентативними для всіх країн. Заробітна плата дипломатів в Україні є відносно низькою в порівнянні з заробітною

платою дипломатів в інших країнах. Наприклад, заробітна плата посла України в США становить близько 10 000 доларів США на місяць. Заробітна плата посла США в Україні становить близько 15 000 доларів США на місяць [5].

Заробітна плата є важливим фактором, що визначає мотивацію та задоволеність дипломатів своєю роботою. Дипломати, які отримують справедливу і конкурентоспроможну заробітну плату, мають більше шансів бути мотивованими й задоволеними своєю роботою. З іншого боку, дипломати, які вважають, що їм платять несправедливо, можуть стати демотивованими й незадоволеними своєю роботою. Це може призвести до зниження продуктивності та збільшення плинності кадрів.

Дипломатична служба складається з різних рівнів і підрозділів, кожен з яких має свої функції та завдання. В Україні дипломатична служба включає Міністерство закордонних справ, дипломатичні місії за кордоном та інші організації. В інших країнах структура дипломатичної служби може відрізнятись.

У дипломатичній службі існує низка різних посад, кожна з яких має свої обов'язки та функції. Деякі з них включають:

– Посол:

Посол є найвищим представником однієї країни в іншій країні або міжнародній організації. Їхнє головне завдання полягає у забезпеченні та зміцненні дипломатичних відносин між двома країнами. Посол веде переговори з урядами та представниками інших країн, представляє і захищає інтереси своєї країни, виконує дипломатичні місії та сприяє розвитку політичних, економічних та культурних зв'язків між країнами [6].

– Заступник посла:

Заступник посла підтримує та допомагає послу в управлінні дипломатичною місією. Вони можуть бути відповідальні за конкретні напрямки або відділи роботи, які включають політику, економіку, культуру тощо. Заступники посла здійснюють переговори з представниками інших країн, сприяють вирішенню конфліктних питань, забезпечують розвиток та підтримку добрих відносин з господарськими, політичними та культурними партнерами [6].

– Консул:

Консул – це представник держави або країни, який працює в консульському відділі посольства або консульства. Їхнє головне завдання – надання консульських послуг громадянам своєї країни, що перебувають за кордоном. Консули займаються видачею віз, паспортів, наданням консульської допомоги громадянам у разі надзвичайних ситуацій, наприклад, при аваріях, катастрофах або проблемах з правами людини. Вони також допомагають уряду своєї країни у питаннях міграції, торгівлі, культурного обміну та інших консульських справах [6].

– Секретар посольства:

Секретар посольства виконує адміністративні та організаційні функції для підтримки роботи посольства або консульства. Вони займаються документообігом, підготовкою та організацією зустрічей, координацією роботи персоналу, а також підтримкою та організацією подорожей дипломатичних працівників. Секретарі посольства також можуть виконувати функції зі зв'язків з громадськістю, перекладу документів та забезпечення взаємодії з іншими державними установами [6].

– Аташе посольства:

Аташе посольства є представником військового департаменту своєї країни й працює в дипломатичних місіях. Вони виконують завдання, пов'язані зі зв'язками між військовими структурами двох країн. Аташе посольства відповідає за забезпечення військово-технічного співробітництва, обміну інформацією про військові питання,

співпрацю в галузі оборони та підтримку військово-дипломатичних зв'язків. Вони також можуть здійснювати спостереження та аналізувати ситуацію в галузі безпеки і оборони в країні перебування [6].

Службова ієрархія в міжнародних організаціях відрізняється від організації до організації. В Організації Об'єднаних Націй, наприклад, існує кілька рівнів персоналу (Генеральний секретар, Заступник Генерального секретаря, Представник з питань безпеки та інші), включаючи професійні та вищі категорії [4]. До професійної категорії належать посади, які вимагають високого рівня освіти та досвіду, наприклад, юристи, економісти та політологи. До вищої категорії належать посади, які вимагають значного управлінського досвіду, наприклад, директори та помічники генеральних секретарів. Процес просування по службі в міжнародних організаціях часто базується на поєднанні результатів роботи, досвіду та освіти.

Щоб працювати на дипломатичній службі в Україні, особи, як правило, повинні відповідати певним освітнім та кваліфікаційним вимогам. Ці вимоги можуть включати ступінь бакалавра або магістра у відповідній галузі, такий як міжнародні відносини, політологія або право. Часто вимагається вільне володіння українською та англійською мовами, хоча знання інших мов може бути корисним. Крім того, кандидатам може знадобитися скласти конкурсний іспит і пройти суворий процес відбору, щоб бути розглянутими на посаду в дипломатичній службі [1].

Дипломати в Україні мають доступ до різноманітних програм навчання та підвищення кваліфікації для вдосконалення своїх навичок та знань. Міністерство закордонних справ України пропонує навчальні програми для дипломатів, які можуть охоплювати такі теми, як дипломатичний протокол, навички ведення переговорів, міжнародне право та аналіз зовнішньої політики [7]. Ці програми мають на меті озброїти дипломатів необхідними навичками та знаннями для ефективного представлення інтересів України за кордоном.

Українські дипломати мають можливість працювати в міжнародних місіях та установах по всьому світу. Ці місії та посади можуть включати посольства, консульства та інші дипломатичні представництва [7]. Українські дипломати можуть бути призначені до різних країн та міжнародних організацій, де вони працюють над просуванням інтересів України, беруть участь у дипломатичних переговорах та надають консульські послуги громадянам України за кордоном. Конкретні призначення та місця роботи залежать від потреб та пріоритетів українського уряду [5].

Професійний розвиток та перекваліфікація є важливими аспектами кар'єри дипломата в Україні. Дипломати мають можливість відвідувати тренінги, семінари та конференції, щоб бути в курсі міжнародних подій, вдосконалювати свої дипломатичні навички та розширювати професійні зв'язки [6]. Крім того, дипломати можуть отримати можливість продовжити освіту, наприклад, здобути науковий ступінь або пройти спеціалізовані навчальні програми, щоб поглибити свій досвід у конкретних сферах дипломатії [4].

Професійні навички та якості також мають важливе значення для успішної кар'єри на дипломатичній службі України. Дипломати повинні мати сильні комунікативні навички, включаючи вміння вести переговори, переконувати та впливати на інших [4]. Вони також повинні володіти аналітичними навичками, включаючи вміння аналізувати складні політичні та економічні ситуації. Дипломати повинні вміти добре працювати під тиском і мати відмінні навички тайм-менеджменту [5]. Крім того, вони повинні бути адаптивними та вміти працювати в різних культурних і політичних контекстах [6].

Міжкультурна компетентність та мовні навички мають вирішальне значення для дипломатів, які працюють на міжнародній арені. Дипломати повинні вміти розуміти та орієнтуватися в різних культурних нормах і практиках [7]. Вони також повинні вміти ефективно спілкуватися різними мовами [7].

Політична підтримка та зв'язки можуть бути важливими для успішної кар'єри на дипломатичній службі України. Дипломати, які мають міцні стосунки з політичними лідерами та особами, що приймають рішення, можуть мати більше шансів на просування кар'єри та досягнення своїх цілей. Крім того, дипломати, які мають глибоке розуміння політичного ландшафту в Україні та за кордоном, можуть краще орієнтуватися в складних політичних ситуаціях [7].

Особиста мотивація та прагнення до розвитку мають важливе значення для успішної кар'єри на дипломатичній службі України. Дипломати, які вмотивовані вчитися і розвиватися у своїй кар'єрі, мають більше шансів на успіх. Вони повинні бути готові приймати нові виклики, шукати можливості для професійного розвитку та звертатися за наставництвом і порадами до більш досвідчених дипломатів.

Отже, дипломатична служба може бути привабливою кар'єрною перспективою для тих, хто має інтерес до міжнародних відносин та політики. За даними досліджень, зарплата дипломатів може бути високою, а службова ієрархія надає можливості для кар'єрного зростання. Однак, варто зазначити, що конкуренція за посади в дипломатичній службі може бути високою, а процес набуття необхідних навичок та досвіду може зайняти багато часу. Також, дипломатична служба може бути пов'язана зі значними викликами та відповідальністю, що потребує від дипломатів високої кваліфікації та стійкості до стресу. Отже, кар'єра в дипломатичній службі може бути вигідною для тих, хто має відповідні навички та інтерес до міжнародних відносин, але вимагає від претендентів на посади високої кваліфікації та стійкості до стресу.

Список використаних джерел:

1. Агентство США з міжнародного розвитку. URL: <https://www.usaid.gov/careers>.
2. Атлантична рада. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/region/ukraine/>.
3. Веллінгтонський університет Вікторії. URL: <https://www.wgtn.ac.nz/lals/resources/paul-nations-resources/vocabulary-lists/bnccoca-headword-lists/headwords-tenth-thousand.pdf>.
4. Віденська конвенція про дипломатичні зносини. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf.
5. Робота ОЕСР з Україною. URL: <https://www.oecd.org/country/ukraine/>.
6. Словник дипломатичних термінів. URL: <http://www.ediplomat.com/nd/glossary.htm#M>.
7. Центр Вільсона. URL: <https://www.wilsoncenter.org/>.

СЕКЦІЯ VII. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

LEGAL ASPECTS OF GENDER EQUALITY IN AGRICULTURAL COOPERATIVES

Oleksandra Khrishcheva

student PhD, Economics and Law Faculty
Odesa I.I. Mechnikov National University, Ukraine

Supervisor: Viktor Masin

Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor
the Department of the Civil Law Disciplines
Odesa I.I. Mechnikov National University, Ukraine

It should be emphasized that Ukrainian legislation dedicated to cooperation, especially agricultural cooperation, does not contain gender-based discriminatory norms, «because they uphold the principles of open membership and equal rights for their members» [1, p.97], at the same time in practice there is a considerable gender gap between women and men in the Ukrainian agriculture, in particular in the field of agricultural cooperation, cooperative legislation does not contain separate principle of gender equality and gender integration in an agricultural cooperatives (cooperatives), that determines the relevance of the chosen research topic.

The section «Multiple discrimination and women's rights» of the State strategy for ensuring equal rights and opportunities for women and men for the period until 2030 establishes that «the results of the study «Gender aspects, development of the agriculture and rural areas – Ukraine» conducted in 2021 by the Food and Agriculture Organization of the United Nations, indicate limited access to many services, employment and justice for women living in rural areas» [2].

Actually women face such problems as, for example, fewer educational and employment opportunities, as well as limited access to resources, the latest digital technologies and so forth.

Recommendation №193 of the International Labour Organization on Promotion of Cooperatives, adopted in 2002, affirms that «special consideration should be given to increasing women's participation in the cooperative movement at all levels, particularly at management and leadership levels (paragraph 7(3))» [3].

The content of the principles of the formation and operation of agricultural cooperatives, which correspond to international cooperative principles, was fixed and disclosed at the legislative level with the adoption of the Law of Ukraine «On Agricultural Cooperation» in the new edition in 2020.

At the same time, we believe that the above-mentioned law in general, and article 4 «Basic principles of agricultural cooperation» in particular, do not fully reflect the importance of the gender equality issues in agricultural cooperatives.

Part 2 of Article 4 of the Law of Ukraine «On Agricultural Cooperation» establishes the principle of voluntariness and open membership in an agricultural cooperative, an

agricultural cooperative association, which includes «the right to join freely the agricultural cooperative, the agricultural cooperative association by any person who... is ready to assume all the responsibilities associated with membership in such a cooperative, cooperative association, non-discriminatory on gender, social, racial, political, religious or other grounds, as well as the right to freely leave such a cooperative, cooperative association» [4].

In our opinion, the one-time reference to non-discrimination on the basis of gender within the framework of the principle of voluntary and open membership, in the context of the responsibilities of cooperative members, shows that the legislator does not pay sufficient attention to the issue of gender equality in Ukrainian agricultural cooperatives.

However, it should be pointed out that cooperative legislation has finally seen some positive changes. There was no separate article devoted to the basic principles of agricultural cooperation in the previous edition of the Law of Ukraine «On Agricultural Cooperation» dated July 17, 1997. It only contained a reference to the fact that «general principles in such cooperatives and cooperative associations are regulated by the Law of Ukraine «On Cooperation», which, in turn, still does not include provisions on gender equality or the prohibition of discrimination on the basis of gender» [5].

In order to ensure gender equality in agricultural cooperatives (cooperatives), we propose to improve the Ukrainian cooperative legislation by «amending Article 4 (Basic principles of agricultural cooperation) of the Law of Ukraine «On Agricultural Cooperation», as well as Article 4 (Basic principles of cooperation) of the Law of Ukraine «On Cooperation» and legislative consolidation of a separate principle of gender equality and gender integration in an agricultural cooperative (cooperative) in order to emphasize its significance in today's realities» [5].

From our point of view, the principle of gender equality and gender integration in an agricultural cooperative (cooperative) includes «the prevention of discrimination based on gender, ensuring equal rights and opportunities for women and men - members of the agricultural cooperative (cooperative), equal participation of women and men in decision-making, equal pay, equal access to management positions and cooperative education, which will contribute to the realization of gender democracy, justice and parity in agricultural cooperatives (cooperatives)» [5].

Thus, it can be noted that the Ukrainian cooperative legislation should be updated with fixing of the separate principle of gender equality and gender integration in the Law of Ukraine «On Agricultural Cooperation» as well as the Law of Ukraine «On Cooperation» in order to ensure the equality of women and men in agricultural cooperatives (cooperatives).

References:

1. Азбука прав працюючих жінок і гендерної рівності. 2-ге вид. Женева: Міжнародне бюро праці, 2010. 244 с.
2. Урядом схвалено Державну стратегію забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року. Урядовий портал : веб-сайт. URL: <http://surl.li/leulu> (дата звернення: 02.11.2023).
3. Recommendation № 193 of the International Labour Organization on Promotion of Cooperatives. URL: <https://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm> (дата звернення: 02.11.2023).
4. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 21.07.2020 р. №819-IX. Дата оновлення: 24.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20> (дата звернення: 02.11.2023).
5. Khrishcheva O.G. Foreign experience of development and legal regulation of agricultural cooperation. Правова держава. 2023. №. 51. С. 133-143.

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО В УМОВАХ ВІЙНИ

Проць Тетяна Романівна

Здобувач вищої освіти Інституту права
Львівський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Ярема Оксана Григорівна

канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Львівський державний університет внутрішніх справ, Україна

Внаслідок вторгнення російської федерації в Україну 24 лютого 2022 року Президент України прийняв Указ № 64/2022 про запровадження воєнного стану, який був одразу схвалений Верховною Радою України [1]. Ця жахлива подія негативно вплинула на всі сфери життя людей в Україні, не оминула й сфери здійснення правосуддя. Функціонування судочинства, зокрема й адміністративного протягом останніх двох років часто стають причиною дискусій багатьох вітчизняних науковців.

Згідно з ст. 26 ЗУ «Про режим воєнного стану» правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами. На цій території діють суди, створені відповідно до Конституції України. Скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється. У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів [2].

Отже, як бачимо, робота судів під час воєнного стану не припиняється і право на судовий захист, гарантоване ст. 55 КУ [3] не обмежується.

Через безліч спричинених війною факторів, а, перш за все, через велику загрозу життю та здоров'ю людей, далеко не кожен має можливість реалізувати своє конституційне право на судовий захист. При цьому слід враховувати й те, що велика кількість судів (більше 100) була перенесена із зони бойових дій та окупованих територій.

Отож, яким чином реалізувати своє право на правосуддя?

Одним із способів, що став актуальним ще під час пандемії COVID-19 стала можливість брати участь у судовому засіданні дистанційно. Деякі науковці є прихильниками використання сучасних методів та технологій для врегулювання цього питання, інші ж – навпаки. Наприклад, Завидняк А.В. підтримує ідеї активного застосування діджитал-технологій у роботі вітчизняних судів [4], а Дідик Н.О., Петрик В.В. та Росул О.М. стверджують, що дистанційна робота суддів як одна з нових форм здійснення правосуддя є майже неможливою, зокрема, через відсутність законодавчо закріплених положень [5]. Ракетні удари по критичній інфраструктурі значно ускладнюють доступ до мережі, однак на нашу думку, ідея з дистанційною роботою судів є оптимальним варіантом вирішення проблеми доступу до правосуддя в умовах війни, тому вважаємо, потрібно «зануритись глибше» в робочий процес онлайн та знаходити шляхи подолання виявлених перешкод під час його здійснення.

Варто зазначити, що під час XI Щорічного судового форуму ідею впровадження дистанційного правосуддя в Україні у своїх виступах підтримали Голова Верховного Суду Всеволод Князєв, суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду Наталія Блажівська та Голова Ради суддів Богдан Моніч.

Крім цього, варто згадати, що Рада суддів України 02.03.2022 року опублікувала Рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану, в яких пропонувала усіх доступних працівників, по можливості, перевести на дистанційну роботу, припинити проведення особистого прийому громадян керівництвом суду, роз'яснювати громадянам можливість відкладення розгляду справ у зв'язку із воєнними діями та можливість розгляду справ в режимі відеоконференції. У разі, якщо провадження розглядається колегіально і колегія суддів не може зібратись в одному приміщенні, то допустимий розгляд справ з різних приміщень судів, в тому числі з використанням власних технічних засобів [6].

Велика кількість справ, на які поширюється юрисдикція саме адміністративних судів є особливо актуальними сьогодні, зокрема, це справи, що стосуються свободи мирних зібрань (ст. ст. 280, 281 КАСУ), гарантованого забезпечення потреб оборони (ст. 282 КАСУ), щодо фінансування тероризму, розповсюдження зброї масового знищення та його фінансування (ст. 284 КАСУ), щодо примусового повернення чи примусового видворення іноземців або осіб без громадянства за межі території України (ст. 288 КАСУ), щодо затримання іноземців та осіб без громадянства (ст. 289 КАСУ) [7]. Позитивним моментом тут є досить короткий строк їх розгляду та можливість їх вирішення в режимі онлайн.

На сьогоднішній день, в порядку адміністративного судочинства все частіше розглядаються справи, пов'язані із спорами про розміри соціальних виплат, оскільки значна кількість осіб у зв'язку із військовими діями є внутрішньо переміщеними особами, безробітними особами, і потребують належного соціального захисту. Вважаю, кількість таких справ лише зростатиме.

Коли почалася війна, стало актуальним питання щодо дистанційної форми роботи суддів, оскільки останні зіткнулися з такими проблемами: частина судових справ залишилася на непідконтрольній частині держави; частину судових справ знищено вогнем чи пошкоджено, знищено окремі архіви справ. До того ж українські суди змушені здійснювати судочинство в умовах воєнного стану з урахуванням обмежень, зумовлених заходами безпеки під час повітряних тривог через бомбардування. Про це сказав голова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду Михайло Смокович на X Міжнародній науково-практичній конференції «Стан та перспективи розвитку адміністративного права України»

З наведеного вище можемо зробити висновок, що впровадження воєнного стану не стало на заваді судовому захисту. Кожен, чії права та свободи порушено, може звернутись за захистом до суду, в тому числі й адміністративного. Дистанційна робота судів є оптимальним вирішенням проблем судочинства під час війни. Ми повинні підлаштовуватись до умов сьогоднішнього дня. То ж, на нашу думку, дистанційний процес потрібно вивчати та вдосконалювати, оскільки він є сприятливим інструментом у доступі до правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану: Указ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р., URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.
2. Про режим воєнного стану: ЗУ від 12.05.2015 № 389-VIII. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. №254к/96-вр. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

4. Завидняк А. В. Доступ до адміністративного правосуддя в умовах воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 1 (32). 218-221.
5. Росул О. М., Дідик Н. О., Петрик В. В. Сучасні виклики правосуддю в умовах глобалізації та війни в Україні. Міжнародний науковий вісник «Грааль науки». 2022. №17. 130-134.
6. Рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. Вилучено з: <https://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovala-rekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu>.
7. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України № 2747-IV у ред. від 01.01.2022 р., Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20220101#Text>.

ВИПРАВЛЕННЯ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ЗАСУДЖЕНИХ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Кутєпов Максим Юрійович

кандидат юридичних наук, науковий співробітник відділу
дослідження проблем кримінально-виконавчого права

*Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка
В.В. Сташиса Національної академії правових наук України, м. Харків, Україна*

Показником розвитку правової держави є гуманізація всіх соціально-економічних і політичних процесів, що відбуваються в суспільстві. Особливо, це стосується організації та діяльності установ виконання покарання. виправлення правопорушників і запобігання вчиненню ними або іншими особами нових злочинів — це мета та результат, на досягнення яких має бути спрямована діяльність правоохоронних органів і установ кримінально-виконавчої служби України.

У ч. 2 ст. 6 Кримінально-виконавчого кодексу України поняття «ресоціалізація» визначено як «свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві». Закон називає необхідною умовою ресоціалізації виправлення засудженого. Засоби виправлення та ресоціалізації засуджених застосовують з урахуванням виду покарання, особистості злочинця, характеру, ступеня суспільної небезпеки й мотивів учиненого кримінального правопорушення та поведінки засудженого під час відбування покарання. [2]

Для того щоб мати уявлення про підходи до організації виконання кримінальних покарань у різних регіонах світу, необхідно розглянути як вирішуються ці питання у Франції, Великій Британії, Швейцарії, США.

Франція провадить пенітенціарну політику в межах концепції «нового соціального захисту», яка передбачає виправлення суспільно небезпечних осіб, їх ресоціалізацію. Основним інструментом для ресоціалізації у французьких виправних установах є забезпечення одержання професійної освіти засудженими з метою їх подальшого працевлаштування [2].

Позитивними особливостями виконання покарання у Франції є те, що пенітенціарна система цієї країни є складовою частиною Міністерства юстиції і безпосередньо підпорядковується адміністративному органу, який називається «Тюремна адміністрація». Франція обережно застосовує до своїх громадян таку міру покарання, як позбавлення волі, і такий запобіжний захід, як утримання під вартою, вважаючи, що в більшості випадків ізоляція людини від суспільства зовсім не сприяє його виправленню і ресоціалізації. Тому дуже широко у Франції застосовуються такі заходи, як умовне засудження з випробувальним терміном, суспільно корисні роботи, штрафи. [3]

У Великій Британії поряд із державними функціонує розвинена мережа недержавних структур, які підконтрольні державі та мають на меті розроблення конкретних реабілітаційних програм, їх реалізацію, надають соціальну допомогу, долучають на громадських засадах необхідних фахівців для надання різнопланової допомоги засудженим. [2]

Так, у Великобританії серйозно ставляться до релігійних переконань ув'язнених, тому при в'язницях часто функціонують цілі релігійні комплекси-храми.

Крім того, молоді англійці, що знаходяться в місцях позбавлення волі, мають право дистанційно вчитися в коледжах, опанувати професію. Тому, вийшовши на свободу, колишні ув'язнені мають шанс знайти роботу.

У Швеції умови проживання засуджених намагаються максимально наблизити до життя на свободі. Камери тюрем — звичайні житлові кімнати, оснащені санітарними вузлами, газовими чи електричними плитами, меблями. Щодо розміщення засуджених то 80-90% закладів забезпечують одномісне розміщення засуджених, а у випадку проживання таких осіб по двоє-троє, обов'язковою є їхня згода і тільки на одноярусних ліжках. В українських же виправних закладах найчастіше в'язні сплять у гуртожитках казарменого типу по кілька десятків чоловік, ще й на двоярусних ліжках.

Дуже нетиповим для України є те, що в Швеції особлива увага приділяється емоційній сфері засудженого, психологи допомагають ув'язненим легко переносити неволю. Ідеологія відбування покарання полягає в тому, що засуджений все рівно повернеться в суспільство. Велика увага приділяється тому, щоб не були втрачені зв'язки із сім'єю і з зовнішнім світом. Створюються умови для заняття спортом. Немає обмежень для побачень з рідними, друзями, знайомими. Засуджені носять цивільний одяг, а не чорні роби з бірками.

У США існує широка мережа неурядових організацій, які опікуються проблемами виправних закладів. У кожному виправному закладі передбачено штатні посади капеланів. Як правило, такі громадянські об'єднання є фінансово незалежними та суттєво допомагають у реабілітації в'язнів. У Техасі, де кримінально-виконавча служба є лідером в галузі співпраці з громадськими організаціями, провідними організаціями такого типу є Міжнародна релігійна місія «Всесвітнє Тюремне Служіння» та всеамериканська громадська організація Білла Гласса «Жити Перемагаючи», які успішно співпрацюють з техаським Департаментом більше 30 років. Вони є ініціаторами, основними спонсорами та організаторами цілого ряду спеціалізованих програм та проектів, спрямованих, перш за все, на соціальну реабілітацію, духовне відродження та ресоціалізацію засуджених. [3]

Різноманітність зарубіжного пенітенціарного досвіду дає багато цікавих ідей на предмет вдосконалення як діючого кримінально-виконавчого законодавства України, так і практики діяльності кримінально-виконавчих установ.

Список використаних джерел:

1. Кримінально виконавчий кодекс України: Відомості Верховної Ради України ВВР. 2004. № 3-4. ст. 21.
2. Бараш Є. Ю. Кримінологічні засади ресоціалізації засуджених до тривалих строків покарання. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2016. №4 (101) с. 99-109.
3. URL:<http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/2929/1/%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8%203.pdf>.

ВІДМЕЖУВАННЯ УМИСНОГО ВБИВСТВА ВІД УМИСНОГО ТЯЖКОГО ТІЛЕСНОГО УШКОДЖЕННЯ, ЩО СПРИЧИНИЛО СМЕРТЬ ПОТЕРПІЛОГО

Кравчук Тетяна Олегівна

здобувач II курсу магістратури юридичного факультету
Волинський національний університет ім. Лесі Українки, Україна

Саско Олена Іванівна

канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри кримінального права і процесу
Волинський національний університет ім. Лесі Українки, Україна

В сучасному правовому просторі, особливо в галузі кримінального права, однією з ключових проблем є чітке визначення меж між такими складами кримінальних правопорушень, як умисне вбивство та умисне заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, що призвело до смерті потерпілого. Необхідність точного розрізнення цих двох кримінальних правопорушень виникає зі схожості їхніх ознак, що може призвести до неточностей при кваліфікації та визначенні відповідних санкцій. Враховуючи ці обставини, правильне відмежування даних правопорушень має важливе значення для забезпечення справедливості та дотримання норм кримінального закону. У зв'язку з цим виникає необхідність здійснення відмежування умисного вбивства від умисного тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого.

У судовій практиці наголошується, що для відмежування даних кримінальних правопорушень, суди повинні ретельно вивчати докази, які важливі для з'ясування змісту і спрямованості умислу злочинця. При цьому питання про умисел має вирішуватися на основі сукупності всіх обставин вчиненого суспільно небезпечного діяння, а саме: характеру вчинення, знаряддя кримінального правопорушення, характер і локалізація тілесних ушкоджень, причини припинення злочинних дій, поведінка, яка передувала вчиненню кримінального правопорушення [5].

До сукупності обставин, які необхідно враховувати, крім вищезазначених, М. І. Галюкова пропонує також встановлювати: «чи мало місце заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю; чи обумовило це настання смерті; чи є причинний зв'язок між умисним заподіянням тяжкої шкоди здоров'ю і настанням смерті потерпілого; емоційний стан винного в момент вчинення злочину; чи мав місце стан необхідної оборони та інше», і з цим важко не погодитись [3, с. 62].

Верховний суд наголосив, що важливим критерієм відмежуванні даних кримінальних правопорушень є суб'єктивне ставлення винної особи до наслідків своїх дій. Варто зазначити, що суб'єктивна сторона умисного вбивства виявляється у формі умислу. Коли вчиняється умисне вбивство, заподіяння смерті підпадає під прямий умисел винного. Проте у випадку заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого, суб'єктивне ставлення до смерті потерпілого виявляється саме у формі необережності. До нанесення умисного тяжкого тілесного ушкодження винний ставиться з умислом, однак, до спричинення смерті потерпілого від нанесених травм – необережно [5]. Отже, можна стверджувати, що при вчиненні умисного вбивства умисел винного спрямований на позбавлення життя потерпілої особи, а в разі умисного заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, яке спричинило смерть потерпілого, має місце умисел на заподіяння виключно тілесних ушкоджень, в той час як смерть потерпілого не буде охоплюватись умислом винного.

Проблемним є питання щодо встановлення справжнього мотиву вчинення кримінального правопорушення. Зокрема, хаотичний та нецілеспрямований характер завдання тілесних ушкоджень не може слугувати підтвердженням прямого умислу на вбивство особи. Верховний суд підкреслив, що слід ретельно досліджувати та враховувати показання потерпілого, якщо це можливо. У разі, якщо потерпілий не вважав, що дії правопорушника спрямовані на позбавлення його життя, тому що удари не були спрямованими на життєво важливі органи та були хаотичними, а обвинувачений не погрожував йому вбивством, то дане діяння не можна кваліфікувати як умисне вбивство. Підтвердженням того, що обвинувачений не хотів спричинити настання смерті потерпілій особі є наявність у справі безспірних відомостей про те, що правопорушник завдавав ударів з використанням предмету, який не несе особливої небезпеки, у різні, не життєво важливі частини тіла. Виходячи з цього, можна стверджувати, що обвинувачений мав на меті завдання потерпілому тяжких тілесних ушкоджень [5].

Якщо правопорушник усвідомлює, що тілесні ушкодження настільки серйозні, що смерть особи все одно може настати, це означає, що він свідомо ризикує, тобто усвідомлює можливість смерті. Якщо сподівання правопорушника не виправдалися і особа померла, це слід розглядати як умисне вбивство з непрямым умислом. Проте, як слушно зауважила Ярмиш Н.А., небажання смерті не нівелює умисел до неї і не перешкоджає кваліфікації події саме як умисного вбивства [2, с. 11].

У даному контексті слід навести висновок Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, які були зроблені у справі №5-84км15 від 17.02.2015 р. Вбачається, що умисне нанесення лише одного удару ножом може свідчити про умисел на позбавлення особи життя — з огляду на його локалізацію та поведінку підсудного після вчинення злочину. Зокрема, нанесення одного удару ножом саме у життєво важливий орган людини — грудну клітку, яке супроводжувалось ненаданням медичної допомоги потерпілому та заборонаю іншим особам викликати для нього швидку медичну допомогу, обґрунтовано оцінено судом як бажання настання смерті потерпілого, тобто як ознака суб'єктивної сторони складу такого кримінального правопорушення, як умисне вбивство. Натомість за інших обставин вчинення кримінального правопорушення шляхом нанесення одного удару ножом в життєво важливий орган має іншу правову оцінку. Наприклад, за ухвалою Апеляційного суду Тернопільської області №1-кп/608/2/2014 від 4.02.2015 вирок суду першої інстанції змінено в частині кваліфікації дій підсудного та призначеного покарання: дії підсудного кваліфіковано за ч.2 ст.121 КК, оскільки суд апеляційної інстанції не знайшов у діях підсудного ознак умислу на позбавлення життя потерпілого, а встановив спрямованість умислу на заподіяння тяжкого тілесного ушкодження: підсудний наніс потерпілому один удар кухонним ножом у надчеревну ділянку тіла [4].

Важливо зазначити, що якщо винний діяв з наміром вчинити вбивство, то період часу, що минув з моменту нанесення тілесних ушкоджень до моменту смерті жертви, не має відношення до кваліфікації кримінального правопорушення як умисного вбивства. Такий підхід, який зараз застосовується в нашій державі, полягає в тому, що часові межі між травмами та наслідками смерті не мають значення при кваліфікації, оскільки головне в цій ситуації - встановити причинно-наслідковий зв'язок [2].

Ще одним суттєвим фактором відмежування є об'єктивна сторона даних кримінальних правопорушень, що є досить схожою. Саме через подібність об'єктивної сторони виникають суперечки та неточності при правовій кваліфікації діянь.

Зовнішній вияв діянь винного при вчиненні умисного вбивства визначається низкою ознак: діянням, а саме посяганням на життя іншої особи; наслідками, які

настають у вигляді фізіологічної смерті потерпілого або припинення його життєдіяльності; причинно-наслідковим зв'язком між протиправним діянням та смертю особи. При кваліфікації даного кримінального правопорушення необхідно враховувати, що смерть потерпілого є виключно результатом дій чи бездіяльності винного, а не інших зовнішніх факторів чи осіб [1, с.179].

В свою чергу, об'єктивна сторона кримінального правопорушення, яке полягає в умисному заподіянні тяжкого тілесного ушкодження, яке спричинило смерть потерпілого, може виражатись як у вчиненні дій, так і бездіяльності. Причинно-наслідковий зв'язок виявляється між дією або ж бездіяльністю і смертю особи, що є власне схожою ознакою з умисним вбивством. При цьому тяжкі тілесні ушкодження і смерть потерпілого знаходяться між собою у причинному зв'язку, а також із вчиненим суспільно небезпечним діянням [3, с.59].

Варто зауважити, що фактичне нанесення тілесних ушкоджень, які є небезпечними для життя у разі прямого умислу, спрямованого на позбавлення життя особи, необхідно кваліфікувати як замах на вбивство. Згідно з судовою практикою, випадки умисного пошкодження життєво важливих органів також слід кваліфікувати як замах на вбивство. Йдеться про травми, які призводять до смерті потерпілої особи і в результаті не призвели до такої смерті тільки через випадковий збіг обставин, що не залежать від волі винного [2, с.101].

Не можна, зокрема, розглядати як умисне вбивство випадки, коли смерть потерпілого настала від ушкодження, одержаного при падінні від поштовху чи удару, якщо винний не бажав або свідомо не припускав настання таких наслідків. Такі дії, залежно від змісту суб'єктивної сторони злочину, можуть кваліфікуватись як убивство через необережність чи як умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого [5].

Таким чином, для чіткого та точного встановлення певних наслідків, на які винний розраховував та які передбачав, необхідно детально проаналізувати кримінальне правопорушення, розглянути його складові елементи та всі супутні обставини справи. В іншому випадку це може призвести до суттєвих помилок при кваліфікації суспільно небезпечного діяння.

Отже, важливим фактором для відмежування умисного вбивства від умисного тяжкого тілесного ушкодження, що причинило смерть потерпілого, є встановлення об'єктивної та суб'єктивної сторін складів даних кримінальних правопорушень. Визначення цих ключових моментів є необхідним для уникнення суттєвих помилок у кваліфікації суспільно небезпечних діянь та встановленні відповідного покарання згідно з чинним кримінальним законодавством.

Список використаних джерел:

1. Брич Л. П. Розмежування складів злочинів, спільною ознакою яких є суспільно небезпечні наслідки у вигляді шкоди здоров'ю людини. Вісник Львів. Сер.: Юриспруденція. 2009 № 46. С. 179.
2. Ярмиш Н.А. Відмінність тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого, від умисного вбивства: стара проблема в новому вимірі. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2019 № 1. С. 94–107.
3. Катеринчук К. Розмежування окремих злочинів проти здоров'я особи та суміжних злочинів. Слово національної школи суддів України. 2018 № 2 (23). С.59– 62.
4. Гулько Б. Життя ціною в злочин. Закон і бізнес: веб-сайт. URL: <https://zib.com.ua/ua/125136.html>.
5. Про судову практику розгляду в справах проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#top>.

ЕВОЛЮЦІЯ ІНСТИТУТУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПОЛЬСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Уласовська Роза Андріївна

курсантка

Національна академія Державної прикордонної служби України

ім. Б. Хмельницького, м. Хмельницький, Україна

Ідея самоврядування в Польщі полягає не в управлінні місцевими справами та представництвом інтересів держави, але і в представленні інтересів суспільства, яке має право вибирати собі владу.

Водночас органи місцевого самоврядування діють під наглядом державних органів, які контролюють виконання законів. Структурно система місцевого самоврядування в Польщі трирівневе, а саме: воєводство, повіт та гміна.

Польща має більш ніж 300-річний досвід функціонування місцевого самоврядування, але найцікавішим для дослідження є період адміністративної реформи 1970-х років і період вдосконалення місцевого самоврядування після прийняття Конституції у 1997 році. Конституція країни визначає сферу відповідальності місцевих органів самоврядування для всіх завдань, які прямо не покладені законом влади вищого рівня. Так, згідно з текстом Конституції, «територіальне самоврядування виконує громадські завдання, які не покладені на нього підзаконних актів до інших державних органів». Польський приклад регіонального, міжобласного і просторового розвитку сьогодні також слугує моделлю центрально європейського регіону, як з точки зору максимального розгляду Європейського регіонального стандарту та ефективної державної політики формування ефективної фінансової самодостатньої системи міжрегіонального співробітництва регіонів (воєводств) Польщі з регіонами Європейського Союзу, а також країн Східної Європи.

Активну політику щодо формування регіонального розвитку Польща почала в 1995 році. Фактично, з того часу Республіка Польща провела адміністративну реформу на місцевому рівні влади та розробила відповідну правову базу, необхідну для підтримки регіонального розвитку, який тривав до 2000 року.

Особливо важливим був 1999 рік, коли була проведена нова адміністративно-територіальна реформа, тоді відбувся поділ на статистичні райони за номенклатурою Європейського Союзу.

Сучасна система органів місцевого самоврядування Республіки Польща було створено в ході адміністративно-територіальної реформи, метою якого було пристосування територіального устрою Польщі до загальноєвропейських стандартів напередодні вступу до ЄС. Зокрема, реформа запровадила триступеневу систему територіальних одиниць (гміна – повіт – воєводства) замість двоступеневої системи (гміна — воєводство).

Реформи, запроваджені в Польщі, характеризували порозуміння прогресивної частини суспільства і політиків у необхідності наближення рівня розвинених країн світу та інтеграції в західні структури, порушення інтересів окремих суспільно-політичних сил, організаційна складність і тривалість у часі, значне фінансування, невизначеність результатів. Навіть незважаючи на значну частину громадськості, які вважали ці реформи несвоєчасними, країна зуміла поліпшити стан адміністративно-територіального устрою, частково внести зміни в систему освіти, реформувати

систему охорони здоров'я та стабілізувати пенсійну систему.

За останні десятиліття Польща пройшла шлях трансформація суспільства та змінили орієнтири, що саме по собі є важким тягарем, який ліг на плечі насамперед простих поляків. Але радикальні зміни зовнішньополітичного вектора вплинули на політичні, економічні та суспільні перетворення і призвели до результатів, на які сподівалися ініціатори.

Серед країн колишнього постсоціалістичного блоку Польща своїми реформами, послідовно створювала необхідну основу для в Європейського майбутнього через адаптацію базових принципів, механізмів та методів регіональної політики до норм Європейського Союзу.

ЄС І УКРАЇНА: ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Аверочкіна Софія Євгенівна

студентка 2 курсу магістратури факультету права
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Науковий керівник: Ведькал Валентина Андріївна

кандидат історичних наук, доцент кафедри європейського та міжнародного права
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Умови вступу до ЄС неоднакові для різних категорій країн кандидатів. Прагнення набуття членства в ЄС постсоціалістичними країнами привело до запровадження в 1993 р. Копенгагенських критеріїв, які стосувалися країн, політичні, правові і соціально економічні системи яких до початку інтеграції не відповідали базовим принципам Союзу і його держав-членів.

Відносини між країнами кандидатами і Євросоюзом з приводу набуття членства в об'єднанні мають договірний характер. На різних етапах перед вступного і вступного процесів ці відносини регулюються нормативно-правовими договорами (угоди про асоціацію), які можуть відрізнятися як за назвою, так і за змістом. Угоди про асоціацію містять взаємні права і обов'язки сторін, а також процедуру розв'язання спорів між ними. Разом з тим рішення про надання членства в ЄС завжди має політичний характер, який обумовлюється не стільки ступенем реалізації країною-кандидатом

Відносини України з Європейським Союзом у сучасній зовнішньо- і внутрішньополітичній ситуації мають для неї винятково важливе значення. Йдеться не просто про більш-менш активні контакти з одним із найавторитетніших зарубіжних партнерів, але й про можливість здійснення Україною стратегічного вибору на перспективу, від якого залежатимуть місце і роль держави у новій системі міжнародних відносин, у тому числі економічних і валютно-фінансових

Політика України щодо розбудови відносин з Європейським Союзом впроваджується на основі Закону України від 1 липня 2010 року

«Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (в редакції від 1 січня 2015 року). Відповідно до статті 11 Закону однією з основоположних засад зовнішньої політики України є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС».

Першою правовою основою відносин між Україною та ЄС, яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань стала Угода про партнерство та співробітництво (УПС) від 14 червня 1994 р. (набула чинності 1 березня 1998 р.). У рамках УПС було визначено 7 пріоритетів співпраці між Україною та ЄС: енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, охорона навколишнього середовища, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, технологій та космосу.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС є міжнародно-правовим документом, який на договірно-правовому рівні закріплює перехід відносин між Україною та ЄС від партнерства та співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції.

1 вересня 2017 року після тривалого процесу ратифікації Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі.

ІНСТИТУТ ПРИМИРЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Каряжа Катерина Олегівна

студентка 4 курсу спеціальність 081 Право
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Україна

Науковий керівник: Лазарева Мар'яна Іванівна

старший викладач кафедри адміністративного та господарського права
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Україна

Запровадження альтернативних способів вирішення спорів між сторонами є нагальним прикладом реформування й вдосконалення правової системи України. Завдяки можливості захисту порушених прав не тільки шляхом розгляду справи в судовому порядку, сторони певним чином сприяють забезпеченню оперативності вирішення спорів, звільняються від процесуальних витрат, пов'язаних з розглядом справ, зменшують навантаження на судову гілку влади. Серед альтернативних способів вирішення спорів в адміністративному судочинстві окремої уваги заслуговує інститут примирення сторін, який потребує всебічного дослідження, конкретизації окремих положень і визначення перспективних шляхів розвитку судової системи в напрямку застосування даного інституту.

Статтю 190 КАС України передбачено, що сторони можуть повністю або частково врегулювати спір на підставі взаємних поступок. При цьому примирення сторін можливе не тільки на стадії розгляду справи судом першої інстанції, а й під час апеляційного провадження (ст.314 КАС України), під час касаційного провадження (ст.348 КАС України), а також навіть у процесі виконання судового рішення (ст.377 КАС України) [1]. З огляду на викладене можемо зробити висновок, що держава таким чином гарантує принцип диспозитивності процесу сторонам шляхом надання права врегулювати спір, використовуючи можливість обрання способу примирення на будь-якій стадії судового процесу.

Першим проблемним аспектом щодо застосування інституту примирення сторін у адміністративному судочинстві є суб'єктний склад учасників спірних правовідносин. Публічно-правові спори, що підлягають розгляду та вирішенню в порядку адміністративного судочинства, часто називають немедіабельними – такими, що не підлягають вирішенню мирним шляхом [2]. Причина цього полягає в тому, що однією зі сторін у справі завжди виступає суб'єкт владних повноважень (орган державної влади, орган місцевого самоврядування), який, на думку певного кола науковців, не може йти на компроміс з другою стороною спору. Так, В.М. Бевзенко зазначає, що примирення між сторонами в адміністративній справі унеможлиблює здійснення правової оцінки рішень, дій чи фактів бездіяльності суб'єктів владних повноважень, захисту, відновлення чи визнання порушених (оспорюваних) суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів публічного характеру. Це сприятиме приховуванню фактів прийняття, а саме вчинення суб'єктом владних повноважень рішень, дій чи бездіяльності, які не відповідають умовам, передбаченим КАС України [3]. Водночас О.М. Михайлов притримується точки зору, що неможливість примирення у справах щодо визнання нормативно-правових актів недійсними є очевидною, але у справах, що розглядаються в порядку п.п. 1-4 ч.1 ст.19 КАС України примирення між позивачем і відповідачем цілком можливе, а саме щодо умов

усунення порушення прав і свобод або усунення перешкод до їх здійснення[4]. Отже, законодавча відсутність закріплення чіткого переліку справ, які можливо врегулювати шляхом примирення з суб'єктом владних повноважень, спричиняє неоднозначність розуміння даного інституту і його дієвості.

По-друге, слід зауважити, що процедура примирення в адміністративному судочинстві є фактично неможливою у деяких випадках, коли наявні правові перешкоди у суб'єкта владних повноважень щодо виконання умов примирення. У випадку, коли предметом спору в адміністративному судочинстві є визнання незаконним та скасування нормативно-правового акту, що порушує права, свободи і законні інтереси сторони, обов'язковим при застосуванні процедури примирення є зміна чи визнання даного акту незаконним і його скасування. Недостатність дискреційних повноважень для прийняття управлінського рішення щодо умов примирення призводить до неможливості застосування інституту примирення під час вирішення спору. Відповідно до положень ст.55 ПК України передбачено, що податкове повідомлення-рішення про визначення суми грошового зобов'язання платника податків або будь-яке інше рішення контролюючого органу може бути скасоване контролюючим органом вищого рівня [5]. Таким чином, наприклад, державна податкова інспекція не наділена повноваженнями щодо скасування власного податкового повідомлення-рішення, що прямо суперечить процедурі примирення. Умови примирення передбачають відповідність нормам законодавства, а також здійснення функцій суб'єктом владних повноважень у чітко визначених межах.

Також варто звернути увагу на проблему помилкового розуміння сутності інституту примирення сторін, яке призводить до неправильного визначення підстави закриття провадження у адміністративній справі. Найважливішою ознакою укладення угоди про примирення є досягнення компромісу між сторонами, тобто присутність поступок з обох сторін. Завданням суду в даному випадку є перевірка наявності таких взаємних поступок, що виражається у поданні спільного клопотання про бажання примиритися. Положення ч.3 ст.190 КАС України передбачає закріплення умов примирення шляхом підписання єдиного документа, або у формі окремих документів: заяви однієї сторони про умови примирення та письмової згоди іншої сторони з умовами примирення [1]. З огляду на зазначене можемо дійти висновку, що у разі відсутності ознаки компромісу між сторонами спору, вираженого у взаємному погодженні з умовами примирення, застосування досліджуваного інституту є неправомірним. і в результаті зумовлює необхідність визначення іншої підстави для закриття провадження у справі. Такою підставою, наприклад, може бути визнання відповідачем позовних вимог.

Аналізуючи думку вчених щодо можливості врегулювання спору завдяки інституту примирення, виникає питання стосовно забезпечення гарантій проти зловживань суб'єктів владних повноважень під час реалізації умов даної процедури. Впевнено погоджуємось з точкою зору О.Д. Сидельнікова, який вважає за необхідне запровадження суворих критеріїв, що стануть правовим фундаментом для органу публічної адміністрації в частині прийняття рішення щодо врегулювання спору. Вироблення конкретних орієнтирів, на думку науковця, допоможе знизити ризики неправомірних дій суб'єктів владних повноважень, позитивно вплинути на попередження вчинення корупційних правопорушень у даній сфері. При цьому дотриманню мають підлягати не лише критерії законності, доцільності та раціональності, а й інші розроблені вимоги, потрібні для врахування суб'єктом публічної адміністрації при прийнятті управлінського рішення у визначених законом

межах [6].

Підсумовуючи викладене можемо зазначити, що інститут примирення сторін в адміністративному судочинстві дійсно потребує вдосконалення. Відсутність достатньої правової регламентації, складність застосування процедури примирення через особливий статус однієї зі сторін спірних правовідносин, дискусії щодо безсумнівної правомірності дій суб'єктів владних повноважень при укладенні угоди про примирення призводять до декларативності існування положень досліджуваного способу вирішення спору. Для покращення дієвості процедури примирення, на наш погляд, корисним було б додати норму до КАС України, яка передбачатиме перелік категорій справ, в яких примирення є неможливим, а в яких може застосовуватися ефективно. Завдяки такому нововведенню вирішення спору шляхом примирення сторін отримає практичну конкретизацію, а отже значно полегшить вирішення питання неоднозначності використання проаналізованого інституту в адміністративному процесі.

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс України від 06.07.2005. № 2747-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 27.10.2023).
2. Юхтенко Л.Р. Процедура примирення в адміністративному судочинстві: дискусійні аспекти доцільності застосування. Юридичний вісник. 2014. №6. С. 84-90.
3. Бевзенко В.М. Примирення в адміністративному судочинстві України: спадок цивільного процесуального законодавства чи дієвий засіб врегулювання публічно-правових спорів? URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/3971/%C1>.
4. Михайлов О.М. Доцільність примирення у справах адміністративної юрисдикції: за і проти. Правові проблеми зміцнення української державності: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.: у 2 ч. 2011. Ч. 2. С. 77-80.
5. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010. № 2755-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 27.10.2023).
6. Сидельніков О.Д. Інститут примирення сторін в адміністративному судочинстві: автореф. дис. Харків. 2017. 21 с.

НЕПРИВЛАСНЕННЯ МІСЯЦЯ ТА ІНШИХ НЕБЕСНИХ ТІЛ ЯК ПРИНЦИП МІЖНАРОДНОГО КОСМІЧНОГО ПРАВА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ У НОВИХ СВІТОВИХ РЕАЛІЯХ

Віннік А.А.

Студентка II курсу магістратури Юридичного факультету
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник: Ведькал В.А.

канд. іст. наук, доцент, старший викладач кафедри
європейського та міжнародного права
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

Освоєння космосу людиною почалось достатньо давно, але з розвитком науково-технічного прогресу відбувається все більше поглиблення у вивчення та дослідження космічного простору; набула поширення практика присвоєння Місяця, а також інших небесних тіл.

Заборона національного привласнення космічного простору та інших небесних тіл являється основоположним принципом міжнародного космічного права. У 1961 р. він був закріплений у Резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 20.12.1961 р. № 1721 (XVI) «Про міжнародне співробітництво в дослідженні та використанні космічного простору» [1], де зазначається, що космічний простір і небесні тіла відкриті для дослідження та використання всіма державами згідно з міжнародним правом та не підлягають привласненню державами.

Декларація правових принципів, що регулюють діяльність держав з дослідження і використання космічного простору від 13.12.1963 р. [2], деталізувала дане питання. З того часу космічний простір, включаючи Місяць та інші небесні тіла, не підлягає національному привласненню ні шляхом проголошення на них суверенітету, ні шляхом окупації, ні жодним іншим способом.

Подібна норма міститься у ст. II Договору про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла 1967 р. (далі – Договір про космос) [3] та ч. 2 ст. 11 Угоди про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах 1979 р. (далі – Угода про Місяць) [4]. Разом з цим, Угода про Місяць зазначає, що поверхня або надра Місяця, а також ділянки його поверхні або надр або природні ресурси там, де вони знаходяться, не можуть бути власністю якоїсь держави, міжнародної міжурядової або неурядової організації, національної організації або неурядової установи або будь-якої фізичної особи. При цьому Угода про Місяць не забороняє експлуатацію природних ресурсів небесних тіл, однак порядок та режим такої експлуатації не визначається. На сьогодні дана Угода підписана та ратифікована не всіма державами (14 держав підписали і ратифікували, 4 держави лише підписали). Україна не входить до їх числа.

Але не зважаючи на існуючі норми, наявний факт прогалин у міжнародному космічному праві. Як приклад можна привести здійснення певних юридичних дій, а саме купівля-продаж земельних ділянок на Місяці та інших небесних тілах. У 1980 р. Денніс Хоуп, який заснував у США компанію «The Lunar Embassy», назвав себе власником усіх космічних об'єктів Сонячної системи (крім Сонця та Землі). Він

розділив їх територію на ділянки з координатами та реєстраційним номером і розпочав їх продавати, підтвердивши та реалізуючи таким чином назване ним право власності [5]. Слід зазначити, що це має велику популярність та чимало бажаючих. Спираючись на дані офіційного сайту «Місячного Посольства», приблизно 6 мільйонів людей стали власниками ділянок на Місяці та інших небесних тілах [6]. Сертифікати на право власності, що отримують особи є фіктивними, їх можна назвати приємним сувеніром, а коли справа дійде до освоєння Місяця, ці питання, можливо, і будуть регулюватися, але сертифікати не матимуть юридичної сили. Це стане підґрунтям для великої кількості спорів і цікавим є те, хто саме буде нести відповідальність.

Принцип непривласнення Місяця та інших небесних тіл у Договорі про космос розглядається у двох значеннях: у вузькому та широкому. Підтримуючи перше тлумачення деякі науковці, до яких приєднується і Хоуп, вважають, що Договір забороняє лише національне привласнення, тому можливе привласнення фізичною особою, приватними компаніями чи міжнародними організаціями. Дослідники, що підтримують друге судження, зазначають, що термін «національне» має на увазі як державне, так і будь-яке інше привласнення, приватне в тому числі.

У доповнення до цього існує думка, що вузьке тлумачення суперечить положенню, викладеному у статті I Договору про космос, де закріплено принцип свободи дослідження та використання космічного простору: дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла, здійснюються на благо і в інтересах всіх країн, на основі рівності і згідно з міжнародним правом, при вільному доступі у всі райони небесних тіл, а також являються надбанням всього людства. З огляду на це, можна зробити висновок, що будь-яке привласнення космічного простору та небесних тіл може стати завадою для його дослідження, роблячи неможливим доступ до нього і його використання іншими суб'єктами.

Доцільним є додати, що продаж ділянок на Місяці, Марсі, Венері тощо є незаконним, оскільки відповідно до міжнародно-правового принципу *Nemo plus juris* ніхто не може передати іншому більше прав, ніж має сам.

Також важливо зазначити, що існує міркування про те, що космічний простір та небесні тіла є речами, вилученими з обороту, тому вони не можуть бути привласненими. Разом з цим вони знаходяться у загальному користуванні, але не у спільній власності. Цивільне законодавство України та інших країн не називає Місяць та інші небесні тіла об'єктом цивільних прав, оскільки це не відноситься до компетенції законотворчих органів певної держави. Отже, виходячи з цього, небесні тіла взагалі не можуть комусь належати.

Правники також досить негативно ставляться до такої практики: юрисдикція країн світу не поширюється на поверхню космічних об'єктів, а тому, не повинна йти мова й про існування права власності, яке визнавалося б і охоронялося б певною системою права.

Такі обставини загрожують космічній безпеці, а саме вільному дослідженню та використанню космічного простору. Виходячи з цього терміновою є необхідність щонайшвидшого вирішення міжнародно-правової задачі стосовно продажу ділянок на Місяці, а також на інших небесних тілах.

Отже, можна зробити висновок, що прогалини у дії принципу непривласнення Місяця та інших небесних тіл повинні бути вирішені шляхом прийняття нормативно-правового акту на міжнародному рівні, який допоможе позбутися виниклих проблем, усунувши можливість подвійного тлумачення даного принципу. Використовуючи неоднозначність деяких положень міжнародного космічного права і бездіяльність

його суб'єктів, певні особи вчиняють, фактично, міжнародне правопорушення, присвоюючи собі права на надбання всього людства – космос.

У зв'язку з швидким технологічним розвитком у космічній галузі нехтування даною проблемою світовою спільнотою та міжнародними організаціями є недопустимою. Дослідження та використання космічного простору є для міжнародного співтовариства однією з ідей, яка навпаки повинна їх об'єднати та стане запорукою розвитку космічної галузі.

Список використаних джерел:

1. Про міжнародне співробітництво в дослідженні та використанні космічного простору. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 20.12.1961 р. № 1721 (XVI) URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/1721%28XVI%29>.
2. Декларація правових принципів діяльності держав з дослідження та використання космічного простору від 13.12.1963 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a31.
3. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла від 27.01.1967 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_480.
4. Угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах від 18.12.1979 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_482.
5. Світличний О.П. Право власності на космічні об'єкти. Advanced Space Law, Volume 2, 2018. 76-95 с.
6. Who Buys Moon Real Estate | Lunar Embassy URL: <https://www.lunarembassy.com/who-buys/>.

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПОЛЬЩІ, УГОРЩИНІ ТА ЧЕХІЇ

Боровик Катерина Віталіївна

здобувач вищої освіти юридичного факультету
Дніпровський національний університет імені О. Гончара, Україна

Науковий керівник: Ведькал Валентина Андріївна

канд. іст. наук, доцент, доцент кафедри європейського та міжнародного права
Дніпровський національний університет імені О. Гончара, Україна

На сьогодні органи місцевого самоврядування є основними суб'єктами децентралізованого публічного врядування у всіх державах Європи. Особливий динамізм виявляє місцеве самоврядування в країнах Центральної і Східної Європи, котрі переживають період демократичного транзиту. Яскравим прикладом успішного реформування місцевого самоврядування серед країн даного регіону є Польща, Угорщина і Чехія, чий досвід має важливе значення для подальшої модернізації місцевого самоврядування й територіальної організації влади в Україні у контексті процесів європейської інтеграції та демократизації.

Означені обставини зумовлюють потребу в поглибленому дослідженні конституційних засад місцевого самоврядування Польщі, Угорщини та Чехії як країн, котрі успішно пройшли шлях демократичних перетворень (у т.ч. й на локальному рівні) і стали членами ЄС. На сьогодні названі країни переживають вже третю «хвилю» реформ місцевого самоврядування, тоді як в Україні поки що не вдається здійснити другу – конституційну реформу щодо децентралізації.

Виклад основного матеріалу. Починаючи з часу появи перших у сучасному розумінні конституцій, їхній зміст закономірно перебуває в певному русі, хоча сутність і призначення самої конституції залишалися незмінними. Предметом конституційного регулювання місцевого самоврядування у більшості європейських держав є: основи, принципи і гарантії місцевого самоврядування, система і правовий статус місцевих органів влади, засади взаємовідносин між органами державної влади і місцевого самоврядування, форми участі населення у здійсненні місцевого самоврядування[1, с. 53].

Першою конституцією, яка була прийнята після розпаду СРСР, є Конституція Чеської Республіки, яка була прийнята Чеською національною радою 16 грудня 1992 р. і набула чинності з 1 січня 1993 р. Вона складається з Преамбули і восьми глав. Питанню місцевого самоврядування присвячена глава №8 «Територіальне самоврядування». Конституція Чехії, визначила основні засади місцевого самоврядування:

1. Поділ території Чехії на обці – основні самоврядні одиниці та краї - вищі самоврядні одиниці (ст. 99).

2. Гарантування самоврядування територіальних самоврядних одиниць (ст 8).

3. Визнання самоврядування самостійною формою публічної влади з власною компетенцією в сфері власності, фінансового управління, нормотворчості (ст. 101, п. 1,2; ст. 104).

4. Встановлення основним носієм права на місцеве самоврядування територіального співтовариства громадян (ст. 100, п. 1, ст. 101 п. 3).

5. Закріплення обов'язкової наявності представницького органу місцевого самоврядування при формуванні організаційної структури конкретного муніципального утворення (ст. 101; п. 1,2, ст. 102, ст. 104).

6. Конституювання територіальних самоврядних одиниці як публічно-правових корпорацій, що можуть мати власне майно і господарювати на основі власного бюджету (ст. 101).

Загалом, проаналізувавши зміст Конституції Чехії в частині регулювання питань місцевого самоврядування необхідно також зауважити, що на момент її прийняття у чеського політикуму не було чіткого й ґрунтовного бачення засад організації та діяльності місцевого самоврядування, конкретних форм і моделей його функціонування в нових політико-правових умовах. Тому було вирішено, що розгорнуте регулювання місцевого самоврядування буде доречно перенести на рівень поточного законодавства [6].

Чинна Конституція Республіки Польща [2] була схвалена Національними зборами Республіки 2 квітня 1997 р., затверджена всенародним референдумом 25 травня 1997 р. і набула чинності з 17 жовтня того ж року. Польська Конституція складається з преамбули та 243 статей, розподілених по тринадцяти розділах. Вона, на відміну від Чеської, демонструє досить повне і цілісне бачення законодавцем як системноструктурної організації місцевого самоврядування [3, с. 35]. Переглянувши Конституцію Польщі, можна зробити висновок, що вона приділяє достатньо багато простору проблемам місцевого самоврядування [4, с. 258]:

1. У ст. 15 говориться, що територіальний устрій Республіки Польща забезпечує децентралізацію публічної влади, а основний територіальний поділ держави має враховувати соціальні, господарські або культурні зв'язки і забезпечує територіальним одиницям здатність виконувати публічні завдання.

2. У ст. 16 Конституції закріплено, що територіальне самоврядування приймає участь у здійсненні публічної влади.

3. До польської конституції включено, крім того, положення про право на місцевий референдум (ст. 170) і право одиниць територіального самоврядування на об'єднання (ст. 172) відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування.

4. Статтею 171 даного документу передбачено також нагляд за діяльністю територіального самоврядування на предмет його законності, ефективності, обґрунтованості і ретельності [4, с. 255].

Чинна Конституція Угорщини (Magyarország Alaptörvénye) [5] була прийнята Державними Зборами (парламентом) Угорщини 18 квітня 2011 р., підписана Президентом Угорщини 25 квітня того ж року і набула чинності з 1 січня 2012 р. Основні питання місцевого самоврядування досить лаконічно визначені у ст.ст. 31-35 цього документу, в межах глави «Місьцеве самоврядування» («A helyi önkormányzatok»).

У Конституції Угорщини, зокрема: місьцеве самоврядування визнається для вирішення місцевих публічних справ і здійснення влади на місцях; передбачається можливість проведення місцевих референдумів з питань, віднесених законом до відання місцевого самоврядування; наводиться загальний перелік питань, підвідомчих територіальному самоврядуванню; закріплюється публічний характер муніципальної власності; згадується про депутатський корпус та виконавчі органи, що формуються цим корпусом; акцентується увага на різних формах державного контролю за актами і рішеннями органів місцевого самоврядування [6].

Зміст конституцій Польщі, Угорщини і Чехії, незважаючи на відмінності обсягу

положень, присвячених місцевому самоврядуванню, дає змогу зробити певні висновки і щодо концептуального бачення національним законодавцем юридичної природи місцевого самоврядування та його ролі в системі публічної влади країни. Проведене дослідження конституційних засад місцевого самоврядування у Польщі, Угорщині та Чехії дозволяє зробити наступні висновки:

1. У всіх трьох досліджуваних країнах діють конституції «четвертого покоління» (тобто новітні), що були прийняті на зламі тисячоліть і присвячують питанням місцевого самоврядування окремі розділи чи глави. Досить докладне регулювання питань місцевого самоврядування на рівні основного закону забезпечує перетворення засад місцевого самоврядування на повноцінний конституційно-правовий інститут.

2. Предметом конституційного регулювання питань місцевого самоврядування у названих державах є: принципи місцевого самоврядування, основи його системно-структурної та структурно-функціональної організації, засади взаємовідносин з органами державної влади. Найбільш розлого і системно питання місцевого самоврядування регламентовані Конституцією Польщі, тоді як Конституція Чехії, а тим більш Угорщини в даному є значно більш лаконічними й уривчастими. Проте легальної дефініції місцевого самоврядування не містить жодна з трьох досліджуваних конституцій [6].

3. Конституції всіх досліджуваних країн визнають представницьке правління в якості основної, повсякденної форми реалізації публічної влади на всіх її рівнях, у тому числі й на локальному, доповнюючи їх формами безпосередньої демократії, передусім такими, як вибори і референдуми.

4. Конституції всіх трьох досліджуваних держав визнають і закріплюють право органів місцевого самоврядування приймати загальнообов'язкові акти, але водночас передбачають механізми державного нагляду і контролю за законністю в діяльності цих органів.

Список використаних джерел:

1. Порівняльне конституційне право. ред. В. Е.Чіркин. URL: <https://www.twirpx.com/file/179830/>.
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, uchwalony 2 kwietnia 1997 roku przez Zgromadzenie Narodowe, zatwierdzony w ogólnonarodowym referendum 25 maja 1997 roku. Dz.U. 1997. Nr 78. Poz. 483.
3. Чіркин А. С. Конституційні основи функціонування органів місцевого самоврядування в Польщі, Чехії та Венгрії. URL: <http://www.law.edu.ru/article/article.asp?articleID=1553919>.
4. Dąbrowski K. Funkcjonowanie samorządu terytorialnego w Polsce i na Ukrainie. URL: <https://depot.ceon.pl/handle/123456789/4328?show=full>.
5. Magyarország közigazgatási helynévkönyve 2016. január 1. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 2016. 230 s.
6. Чіркин А. С. ДИСЕРТАЦІЯ «КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПОЛЬЩІ, УГОРЩИНІ, ЧЕХІЇ». URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15242/1/Chirkin_2017_dis.pdf.

ПОНЯТТЯ І ЗМІСТ ПРАВА ГРОМАДЯН НА УЧАСТЬ У ЗДІЙСНЕННІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Хлопов А.В.

аспірант кафедри державного будівництва

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Рекомендаціями Рес (2001) 19 Комітету міністрів Ради Європи «Про участь громадян у місцевому публічному житті» визначено, що місцева демократія має функціонувати в контексті, який висуває нові проблеми, що є наслідком не лише структурних і функціональних змін в організації місцевих урядів, а й радикального політичного, економічного й соціального розвитку в Європі, а також глобалізації.

Цей принцип хоч і визначався беручи до уваги досвід політичних, економічних та соціальних подій та явищ ХХ століття, проте аж ніяк не передбачав, що країни із розвинутою демократією будуть перебувати у стані війни, більше того, між собою.

З огляду на вказане, майже недослідженим залишається питання функціонування інститутів безпосередньої демократії у сфері місцевого самоврядування, у тому числі й форм участі громадян у його здійсненні (місцеві референдуми, загальні збори громадян, місцеві ініціативи, громадські слухання, бюджети участі, електронні петиції тощо) під час правового режиму воєнного стану.

Правову основу для визначення механізму участі громадян у здійсненні місцевого самоврядування в Україні становлять норми Конституції України та Закону «Про місцеве самоврядування в Україні». Так, згідно Конституції України, громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ст. 38); громадяни також мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування (ст. 39).

Статтею 140 Основного закону визначено, що місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи. Відповідно до ст. 146 Конституції, інші питання організації місцевого самоврядування, формування, діяльності та відповідальності органів місцевого самоврядування визначаються законом.

Такі правові конструкції, перш за все, мають діяти за звичайних умов розвитку держави і суспільства, тобто за відсутності природних катаклізмів та інших надзвичайних явищ. У свою чергу, ст. 64 Конституції України містить припис, згідно з яким конституційні права й свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. При цьому не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції України.

З цього вбачається, що права громадян у сфері місцевого самоврядування не є

виключними та державоутворюючими, а отже підлягають обмеженню під час дії умов воєнного або надзвичайного стану. Зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб визначений у Законі України «Про правовий режим воєнного стану». Згідно зі ст. 5 цього Закону, у разі прийняття рішення щодо необхідності введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях Президент України видає указ про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях і негайно звертається до Верховної Ради України щодо його затвердження та подає одночасно відповідний проект закону. Відповідний указ Президента (відповідно до приписів ст. 6 цього Закону) обов'язково має містити, зокрема, вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Зі змісту Указу Президента України від 24.02.2022 №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» (зі змінами та доповненнями) вбачається, що у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені, зокрема, ст. 38 і 39 Конституції України.

Таким чином, такі форми участі громадян у здійсненні місцевого самоврядування, як місцеві референдуми та загальні збори громадян можуть бути обмежені на період дії правового режиму воєнного стану.

У свою чергу такі форми, як місцеві ініціативи, громадські слухання та електронні петиції залишаються дієвими механізмами участі громадян у житті місцевої громади та можуть бути реальними важелями впливу на політику не лише органів місцевого самоврядування, але й органів державної влади та окремих службових та посадових осіб.

Зокрема, станом на 24.10.2023 до офіційного інтернет-представництва Президента України з лютого 2022 року подано більш як 37509 електронних петицій, з яких більш як на 703 петицій було надано відповідь (отже вони отримали необхідну кількість голосів на їх підтримку).

При цьому «суха» статистика не виступає показником дієвості та впливу електронних петицій, оскільки в питаннях нормотворчої ініціативи важливим є, перш за все, якість пропозицій та проектів, а не їх кількість.

Щодо місцевих ініціатив, то навести якусь статистику їх кількості та дієвості (реалізованості) не вбачається за можливе, оскільки такі ініціативи можуть розглядатися місцевими радами не в порядку, визначеному ст. 9 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», а в порядку заяви/звернення громадянина або ж депутата місцевої ради. Причиною цього є, зокрема, досить бюрократична процедура внесення такої ініціативи до місцевої ради, її розгляду та обнародування, що фактично зводить нанівець цю форму участі громадян у здійсненні місцевого самоврядування.

У свою чергу, громадські слухання, на нашу думку, є більш формальним заходом, що застосовується органами місцевого самоврядування лише в тих випадках, коли цього прямо вимагає чинне законодавство України (як-то проекти з будівництва, що

можуть мати вплив на довкілля, або загальне звітування перед громадою один раз на рік). Слухання є не ініціативою громадян щодо певної проблеми, а лише їх ставленням до механізмів її вирішення.

З огляду на наведене слід дійти висновку, що в умовах правового режиму воєнного стану не існує реальних і дієвих механізмів народовладдя в Україні, оскільки (1) вибори, референдуми та загальні збори й мітинги є забороненими; (2) громадські слухання не мають вирішального впливу під час розгляду органом місцевого самоврядування відповідного питання; (3) місцеві ініціативи заміщуються зверненнями громадян до певної місцевої ради; (4) розгляд та впровадження «у життя» електронних петицій є правом, а не обов'язком отримувача такої петиції.

ПРИНЦИПИ ПРАВА У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Геглюк Оксана Миколаївна

аспірант кафедри адміністративного права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Категорія принципів правового регулювання є найважливішим елементом будь-якої правової системи. Саме принципи дозволяють осмислити основні, базові ідеї, закладені в механізм правового регулювання у тій чи іншій сфері людської діяльності. Втілення найбільш значимих ідей для конкретних правовідносин і формулювання відповідної норми права так само відбувається через принципи.

Роль принципів правого регулювання має пріоритетне значення й у сфері охорони здоров'я, як однієї із найважливіших сфер суспільного життя. Їх застосування в процесі формування та реалізації законодавства сприяє підвищенню ефективності правотворчої діяльності, забезпечує системність та єдність правових норм.

Серед основних міжнародних документів, які визначають принципи в системі охорони здоров'я можемо виокремити: Женевську декларацію 1948 року; Міжнародний кодекс медичної етики 1949 року із поправками внесеними в 1968, 1983 і 2006 роках; Дванадцять принципів організації охорони здоров'я для будь-якої національної системи охорони здоров'я прийнятий у 1963 року із поправками внесеними у 1983 році; Декларацію щодо незалежності та професійної свободи лікаря 1986 року; Мадридську декларацію щодо професійної автономії і самоврядування 1987 року та Гельсінську декларацію 2008 року.

Провівши юридичний аналіз міжнародних нормативно-правових актів, можемо визначити ряд основних принципів. Так, «Женевською декларацією» [1], регламентовано головний принцип лікарів – служіння людству та ідеалам гуманності, надання медичної допомоги усім без винятку, незалежно від віку, хвороби або недієздатності, віросповідання, етнічного походження, політичної належності, раси, сексуальної орієнтації, соціального становища чи іншим факторам.

У «Міжнародному кодексі медичної етики» [2], який заснований на Женевській конвенції та присвячений етичним принципам діяльності лікарів, можна виокремити принцип добросовісності, кодексом зазначено, що лікар не повинен дозволяти мотивам прибутку впливати на вільне та незалежне виконання професійних рішень на користь пацієнтів, ставитися до своїх колег так, як він хотів би, щоб вони ставилися до нього та не повинен переманювати пацієнтів у своїх колег.

«Дванадцять принципів організації охорони здоров'я для будь-якої національної системи охорони здоров'я» [3] визначають, що будь-яка система охорони здоров'я повинна дозволяти пацієнту обрати лікаря, а лікарю пацієнта, із заборonoю будь-якого зовнішнього на них впливу; будь-яка система охорони здоров'я має бути відкрита для ліцензованого лікаря, а лікар повинен мати можливість вільно виконувати свої обов'язки, там де він побажає, звідси можемо виділити принцип вільного вибору.

У «Декларації про незалежність і професійну свободу лікаря» [4], визначено пріоритети професійної незалежності лікаря та зазначено, що професійна свобода лікаря передбачає свободу від стороннього втручання у лікувальний процес. Завжди і всюди слід охороняти і захищати незалежність професійних медичних й етичних рішень лікаря. Також в цій декларації зазначається, що надаючи лікарям незалежність та професійну свободу в своїй діяльності, суспільство забезпечує в такий спосіб найкращі можливості для власних систем охорони здоров'я, що

пов'язано з певним внеском для створення сильної та безпечної держави, звідси можемо виділити ще один принцип – професійної автономії лікаря.

«Мадридською декларацією щодо професійної автономії і самоврядування» [5], ще раз наголошується на важливості професійної автономії, як істотного компонента високоякісної медичної допомоги, який повинен бути збережений в інтересах пацієнта. Окрім того, зазначеною декларацією визначено, що лікарі використовують експертизу для винесення необхідних оцінок, які повинні використовуватися в інтересах пацієнтів для забезпечення надання їм безперервної якісної допомоги кваліфікованими лікарями. У цю ж сферу обов'язків входять необхідність фіксування досягнень у галузі наукової медицини та використання безпечних і ефективних терапевтичних методів.

Експериментальні процедури повинні включати в себе гарантії, які вимагаються Гельсінкською декларацією Всесвітньої медичної асоціації, та інші гарантії, які можуть бути затребувані у будь-якій країні. Дискредитовані наукові теорії не повинні застосовуватися в лікуванні. Таким чином можемо визначити, ще один важливий принцип – доказовості. Також документом, визначено, що медична допомога повинна бути доступною для усіх громадян. Не можна дозволяти, щоб невинуватиме використання медичної техніки призводило до збільшення вартості медичної допомоги до такого рівня, що вона стане недоступною для нужденних у наданні медичної допомоги, звідси визначаємо принцип доступності. «Гельсінська декларація Всесвітньої медичної асоціації» [6] регламентує принципи медичних досліджень за участю людини у якості об'єкта дослідження та зазначено, що дослідження мають відповідати загальноприйнятим науковим принципам, ґрунтуватися на доскональному знанні наукової літератури, інших значущих джерел інформації, і відповідних лабораторних експериментах та, у міру необхідності, експериментах на тваринах. Також визначено, що медичні дослідження мають проводитися тільки особами з відповідною науковою підготовкою та кваліфікацією, звідси простежується ще один принцип – науковості.

На нашу думку, дані принципи мають пріоритетне значення і для національної системи охорони здоров'я, особливо в умовах реформування та адаптації законодавства до законодавства Європейського Союзу. Запроваджені на міжнародному рівні принципи охорони здоров'я частково отримали закріплення і в національних джерелах права. Так, Конституція України визначає загальні засади (принципи) існування та розвитку суспільних відносин демократичної правової держави. Пряма дія норм Основного закону є однією із найважливіших умов інтеграції її правового змісту у соціальну практику. Відповідно до ч. 1 ст. 8 Конституції в Україні визнається і діє принцип верховенства права, ст. 21 встановлено принцип рівності, а також принцип непорушності та невідчужуваності прав людини тощо [7]. Таким чином серед загальних принципів Основного Закону можемо визначити: принцип верховенства права, принцип непорушності та невідчужуваності прав людини, принцип законності, принцип справедливості, принцип рівності, принцип свободи та принцип гуманізму.

Принципи охорони здоров'я отримали конкретизацію у Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (ст. 4). Так, основними принципами охорони здоров'я України є: визнання охорони здоров'я пріоритетним напрямом діяльності суспільства і держави; дотримання прав і свобод людини і громадянина в сфері охорони здоров'я; гуманістична спрямованість, забезпечення пріоритету загальнолюдських цінностей над класовими, національними, груповими або індивідуальними інтересами, підвищений медико-соціальний захист найбільш

вразливих верств населення; рівноправність громадян, демократизм і загальнодоступність медичної і реабілітаційної допомоги; відповідність завданням і рівню соціально-економічного та культурного розвитку суспільства, наукова обґрунтованість, матеріально-технічна і фінансова забезпеченість; орієнтація на сучасні стандарти здоров'я, медичної та реабілітаційної допомоги, застосування сучасних цифрових технологій, телемедицини та телереабілітації, поєднання вітчизняних традицій і досягнень та кращого світового досвіду у сфері охорони здоров'я; попереджувально-профілактичний характер, комплексний соціальний, екологічний, медичний та реабілітаційний підхід до охорони здоров'я; багатоукладність економіки охорони здоров'я і багатоканальність її фінансування, поєднання державних гарантій з демонополізацією та заохоченням підприємництва і конкуренції; децентралізація державного управління, розвиток самоврядування закладів та самостійності працівників охорони здоров'я на правовій і договірній основі; формування єдиного медичного інформаційного простору, інформаційно-комунікаційних систем, що функціонують на основі єдиних принципів і загальних правил, впровадження інструментів електронної охорони здоров'я; дотримання принципів безбар'єрності та інклюзії при наданні медичної та/або реабілітаційної допомоги, у тому числі з використанням методів і засобів телемедицини [8].

Узагальнюючи вище зазначене, пропонуємо наступну класифікацію принципів права у сфері охорони здоров'я:

- міжнародні – принцип служіння людству та ідеалам гуманності, принцип добросовісності; принцип вільного вбору; принцип професійної автономії лікаря; принцип доказовості; принцип доступності та принцип науковості.

- загальні (універсальні) – принцип верховенства права, принцип непорушності та невідчужуваності прав людини, принцип законності, принцип справедливості, принцип рівності, принцип свободи та принцип гуманізму.

- спеціальні – визначені статтею 4 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я».

Таким чином, аналіз принципів дозволяє зробити висновок що відносини у сфері охорони здоров'я базуються на визнанні особи, її прав на охорону здоров'я і медичну допомогу визначними цінностями держави, яка бере на себе зобов'язання по створенню організаційних та правових засад для їх реалізації. Забезпечення пріоритетності здоров'я людини та цінності життя, сприяння з боку держави реалізації права на охорону здоров'я та імплементація міжнародно-правових принципів в національну систему охорони здоров'я стане запорукою розвитку здорового українського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Женевська декларація Всесвітньої Медичної Асоціації 148 р. URL: <https://www.wma.net/wp-content/uploads/2019/02/DoG-Ukrainian.pdf>.
2. Міжнародний кодекс медичної етики. Прийнятий 3-ю Генеральною асамблеєю Всесвітньої Медичної Асоціації (Лондон, жовтень 1949 р.) з подальшими поправками 1968 р., 1983 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990_002.
3. Дванадцять принципів організації охорони здоров'я для будь-якої національної системи охорони здоров'я № 990_004 від 01.10.1963 р. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/140460__140460.
4. Декларація про незалежність та професійну свободу лікаря, прийняття 30 жовтня 1986 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_326.

5. Мадридська декларація щодо професійної автономії і самоврядування : прийн. 39-ою ВМА, Мадрид, Іспанія, 01.10.1987 р. БД «Законодавство України» ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990_025.
6. Гельсінська декларація Всесвітньої медичної асоціації «Етичні принципи медичних досліджень за участю людини у якості об'єкта дослідження» від 01.06.1964 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990_005.
7. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
8. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.

ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ІНОЗЕМЦІВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Влад Едуард Аврелович

студент 4 курсу юридичного факультету

Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, Україна

Іноземці - це особи, які проживають чи перебувають на території України, але не є громадянами України і мають підтвержене громадянство (підданство) іншої країни. Правовий статус іноземців в Україні регулюється Конституцією України, Законом України "Про правовий статус іноземців" від 4 лютого 1994 року (з урахуванням поправок), Законом України "Про біженців" від 21 червня 2001 року, а також іншими нормативними актами України та міжнародними угодами України. Головний принцип, що визначає правовий статус іноземців в Україні, закріплений у статті 26 Конституції: іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні легально, мають право на ті ж права і свободи, а також обов'язки, що й громадяни України, за винятками, визначеними Конституцією, законами або міжнародними договорами України.

Правовий статус різних груп іноземців в Україні має свої особливості. Це включає в себе наступне: іноземці, які прибули в Україну з наміром постійного проживання, повинні відповідати певним критеріям, таким як наявність стабільного джерела доходу в Україні, зв'язки з громадянами України, або утримання громадян України; іноземці, які прибувають в Україну для тимчасового працевлаштування, мають свої власні правила і обмеження; політемігранти, які отримали притулок в Україні, мають особливий статус; біженці мають правовий статус, який регулюється спеціальним законом; особи, які користуються дипломатичними та консульськими привілеями та імунітетами, отримують певні привілеї у відповідності до міжнародних договорів; іноземці, які перебувають в Україні на підставах, передбачених міжнародними договорами, мають свої права та обов'язки; нелегальні мігранти - це особи, які перебувають в Україні без необхідних дозволів та статусу. Кожна з цих категорій має свої власні правові норми та обмеження, що регулюють їхні права та статус на території України.

На нашу думку, у загальному розумінні іноземці - це особи, які перебувають на території однієї держави та мають громадянство іншої держави. Закон України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства" надає визначення іноземця як особи, яка не є громадянином України та має громадянство або підданство іншої держави. З іншого боку, основою відмінності між іноземцями та громадянами є наявність чи відсутність спеціального правового зв'язку з конкретною державою. Тому іноземцями в Україні можна вважати осіб, які не мають громадянства України та мають громадянство чи підданство іншої держави, що підтверджується відповідними документами. Таким чином, всі фізичні особи можна класифікувати як громадян України, іноземців або апатридів в залежності від наявності та характеру їхніх правовідносин із різними державами [1, с. 65–68].

На думку Петрова Є. Ю., ключовими принципами правового статусу іноземців в Україні є: принцип рівності іноземців перед законом, принцип єдності прав і обов'язків іноземців, належність іноземцю основних прав і свобод незалежно того громадянином якої держави він є, принцип відповідності правового статусу іноземців в Україні вимогам і стандартам, які на сьогодні склалися в міжнародному

співтоваристві, принцип заборони незаконного обмеження прав та свобод іноземців, принцип неприпустимості масових висилок іноземців, які законно знаходяться на території цієї країни, принцип вільного доступу іноземця в дипломатичні представництва і консульські установи держави його громадянства, принцип загальнодоступності основних прав і свобод іноземців, принцип недискримінації іноземців за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства, підданства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань. Принципи конституційно-правового статусу іноземців визначають основи, за якими надаються іноземцям права та визначаються їхні обов'язки перед іншими особами, колективами, державою і суспільством. Ці основи мають юридичну силу і підлягають захисту з боку держави та закону. Засновані на цих принципах норми детально регулюють правовий статус іноземців. Перелік принципів, які формують правовий статус іноземців в Україні, не є вичерпним. Проте включення основних з них в українське законодавство надає їм більший юридичний вагомість і визначає їх загальну обов'язковість [2, с. 767–773].

Отже, іноземці, які перебувають в Україні на законних підставах, мають право на ті ж самі права і свободи, і, крім визначених винятків, несуть ті ж самі обов'язки, що і громадяни України відповідно до Конституції, законів та міжнародних угод України. Іноземці в Україні обмежені у використанні багатьох політичних прав (їм заборонено створювати політичні партії, участь у владі, виборчих процесах та референдумах, а також не мають рівного доступу до державної служби). В порівнянні з громадянами України, іноземці також мають обмежений доступ до економічних, соціальних і культурних прав, що означає, що вони не можуть користуватися деякими об'єктами державної та комунальної власності, не мають гарантій проти незаконного звільнення, не мають повного соціального захисту, інколи повинні сплачувати за вищу освіту та інші подібні обмеження в цих сферах.

Список використаних джерел:

1. Ногас Н. І. Правове становище іноземців на території України. Актуальні проблеми правознавства. 2023. Т. 1, № 33. С. 65–70.
2. Принципи конституційно-правового статусу іноземців в Україні / Є. Ю. Петров // Форум права. - 2012. - № 1. - С. 767-775.

ПРОБЛЕМА ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ МІЖНАРОДНОГО КОНТРОЛЮ В КРИМІНАЛЬНО- ВИКОНАВЧОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Кутєпов Максим Юрійович

кандидат юридичних наук, науковий співробітник відділу
дослідження проблем кримінально-виконавчого права

*Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка
В.В. Сташиса Національної академії правових наук України, м. Харків, Україна*

Сьогодні одним із пріоритетів у зовнішній політиці Україна задекларувала вступ до Європейського Союзу, тому у нормотворчій діяльності держави з'явився такий напрямок як адаптація національного законодавства до законодавства Європейського союзу. [1] На сучасному етапі оновлення національної пенітенціарної системи перед законодавцем постає складне завдання вдосконалення чинного кримінально-виконавчого законодавства з метою забезпечення ефективної діяльності органів, установ виконання покарань і слідчих ізоляторів й узгодження стану захисту прав осіб, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі та ув'язнених за міжнародними стандартами і правилами.

Враховуючи зобов'язання, які прийняла на себе Україна під час вступу до численних міжнародних організацій, необхідним є введення інституту міжнародного контролю за виконанням цих зобов'язань державою та встановленню механізму реалізації такого контролю.

На сьогодні існує небагато органів міжнародного контролю, які здійснюють вплив на кримінально-виконавчу систему України. Найбільш авторитетними та впливовими організаціями, які здатні проводити такий контроль – є Комітет ООН проти катувань, Комітет ООН з прав людини, Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню.

Ці організації здійснюють відвідування місць, де утримуються особи (як засуджені, так і ті, що взяті під варту, а також ті, щодо яких застосовані інші заходи впливу), досліджують умови тримання, вивчають факти, які можуть свідчити про застосування тортур до осіб та інформують широку громадськість і органи держави про стан дотримання прав людини, а також про виявлені факти катувань.

Міжнародний контроль здійснюється уповноваженими на те міжнародними організаціями та інституціями на підставі міжнародних актів про права людини і передбачається Загальною декларацією прав людини (1948 р.), Міжнародним пактом про громадянські та політичні права (1966 р.), Конвенцією проти катувань та інших жорстоких або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (1984 р.), а також Факультативним Протоколом до неї, Європейською конвенцією про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (1987 р.) та цілою низкою інших. [2]

Особливе місце тут посідають Мінімальні стандартні правила поводження із в'язнями, які містять загальні стандарти з питань розміщення засуджених, їх харчування, дотримання норм гігієни, медичного забезпечення тощо і повинні повністю реалізуватись Україною в процесі виконання/відбування кримінальних покарань.

Однією з основних форм міжнародного контролю є проведення інспекційних

перевірок діяльності органів та установ виконання покарань кримінально-виконавчої системи України уповноваженими представниками міжнародних організацій, за результатами яких складаються доповіді, що містять рекомендації щодо усунення виявлених порушень і поліпшення захисту засуджених осіб. Міжнародний контроль може також здійснюватися шляхом розгляду і вирішення скарг засуджених на порушення їх прав уповноваженими міжнародними інституціями, зокрема Європейським судом з прав людини, рішення якого за результатами розгляду таких скарг є обов'язковими для України.

Відповідно, наприклад, до ст. 2 Європейської конвенції запобігання катуванням, члени Європейського комітету мають право відвідувати будь-які місця, де утримуються особи, позбавлені волі державною владою. [4]

Як свідчить практика, діяльність цих органів демонструє певну ефективність, оскільки виявлені порушення та застосування катувань вдається якнайменше припинити. Тому міжнародний контроль і застосування національних превентивних механізмів є необхідним у сфері виконання кримінальних покарань і забезпеченні прав осіб, які тримаються в місцях фактичного обмеження або позбавлення волі та засуджених. У цій діяльності Комітету найчастіше допомагають громадські організації.

Але, на жаль, чинне законодавство України не передбачає такого інституту, як міжнародний контроль в цій сфері і діяльність національних превентивних механізмів. Відповідно, не має і механізму контролю. [3]

Першочерговою потребою є запровадження міжнародного контролю у кримінально-виконавчому законодавстві. Потрібно забезпечити максимальну ефективність такого контролю, шляхом створення національних превентивних механізмів, встановлення можливості обов'язкового та безперешкодного відвідування службовими особами органів міжнародного контролю та національних превентивних механізмів кримінально-виконавчих установ, а також наявність відповідальності (як органів і установ виконання покарань, так і держави) за невиконання законних вимог таких органів контролю.

Діяльність цих інституцій повинна бути відкритою, що може бути досягнуто за допомогою оприлюднення звітів про результати перевірок кримінально-виконавчих установ і органів. Міжнародний контроль і контроль національних превентивних механізмів повинен стати складовою контрольних та наглядових інститутів в кримінально-виконавчій діяльності, його здійснення необхідно зробити регулярним і обов'язковим.

Список використаних джерел:

1. Джужа О. М. Кримінологія : навч. посіб. К. : Вид. Паливода А. В., 2006. 264 с.
2. Кримінально-виконавче право України. Загальна та Особлива частини: підручник. О. М. Литвинов, А. Х. Степанюк, І. С. Яковець, К. А. Автухов, А. П. Гель, С. В. Лосич, Є. С. Назимко ; за заг. ред. О. М. Литвинова та А. Х. Степанюка. К. : ВД «Дакор». 2015. 632 с.
3. Кримінально-виконавче право України : підручник. О. М. Джужа, І. Г. Богатирьов, О. Г. Колб, В. В. Василевич та ін.; за заг. ред. О. М. Джужи. К. : Атіка, 2010. 752 с.
4. Проблеми забезпечення прав засуджених у кримінально-виконавчій системі України. В.А. Бадира, О.П. Букалов, А.П. Гель, М.В. Романов, І.С. Яковець; За загальною редакцією Є.Ю. Захарова. Харківська правозахисна група. Харків: Права людини. 2011. 368 с.

СЕКЦІЯ VIII. ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ І БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ПОВОДЖЕННЯ З ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ

Волошин Максим Юрійович

курсант КП-133 ФПФПКП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Тимофєєв Володимир Павлович

ORCID ID: 0000-0002-6805-8933

старший викладач кафедри ТСП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Тінін Дмитро Геннадійович

ORCID ID: 0000-0002-8593-1706

старший викладач кафедри ТСП, майор поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Під час виконання службових обов'язків, поліцейські часто мають використовувати та застосовувати вогнепальну зброю, і це пов'язано з певними ризиками, які можуть призвести до шкоди іншим людям, тваринам і майну.

У частині 1 статті 46 Закону України "Про Національну поліцію" відзначено, що використання вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу. У частині 5 цієї статті встановлено, що поліцейському надається право застосовувати вогнепальну зброю лише після попередження про необхідність припинення незаконних дій і виявлення наміру використання примусового заходу, передбаченого в цьому положенні. У частині 4 статті регламентовано ситуації, коли поліцейський має право використовувати вогнепальну зброю з попередженням, тоді як в частині 6 - без попередження [1].

У лавах Національної поліції України офіційно використовуються пістолети, включаючи моделі Форт-12, Форт-17 та ПМ. Щодо їхніх характеристик, важливо відзначити, що зазначені пістолети мають здатність зберігати високу уражаючу силу кулі на відстані до 300-350 метрів.

Більшість випадків використання вогнепальної зброї поліцейськими відбувається на відстані, що не перевищує 10 метрів. У таких ситуаціях, коли куля потрапляє в тіло правопорушника, вона проникає через нього і може надалі мати уражаючу силу, яка залишається, принаймні, наступні 100 метрів. Це може створити

ризик для інших осіб на цій відстані.

Курсантам, які навчаються у вищих навчальних закладах з метою підготовки до служби в правоохоронних органах, надається теоретична та практична основа з використання вогнепальної зброї. Для досягнення впевненості в своїх навичках, є важливим виконувати всі дії відповідно до закону, тому необхідно вивчати і впроваджувати його положення на практиці.

Дії поліцейського можуть завдати шкоди не лише його власному здоров'ю чи життю, але й здоров'ю та життю інших людей чи тварин, а також завдати пошкоджень стороннім об'єктам та речам. Відсутність знань про заходи безпеки під час поводження з вогнепальною зброєю, невідомість щодо законних підстав для її використання можуть призвести до службової або кримінальної відповідальності за дії поліцейського.

Відповідно, існує потреба не тільки у науковому дослідженні теоретичних аспектів національної безпеки у світлі глобалізації, а й практичному їх втіленні у сучасні реалії [2, с. 108].

Зміни, які відбуваються у змісті професійної спрямованості, можна розглядати через призму зміцнення мотивації, пов'язаної із професійною діяльністю. Ці зміни викликають покликання до прагнення добросовісно виконувати свої службові обов'язки, бажання продемонструвати власну кваліфікацію як фахівця та досягати успіхів у роботі. Вони також збільшують почуття відповідальності за свою професійну діяльність [3].

У професійному навчанні поліцейських у розвинених країнах акцент робиться на практичному використанні набутих знань і навичок у повсякденній правоохоронній роботі. Ця професійна освіта проводиться в обґрунтовані терміни і включає як теоретичний, так і практичний компоненти, забезпечуючи їх ефективне поєднання [4].

Навчальні заклади, які готують майбутніх правоохоронців, повинні звернути більше уваги на розвиток їхніх знань щодо матеріальної частини вогнепальної зброї, надавати докладну інформацію про заходи безпеки та обґрунтування застосування та використання зброї. Також, важливо збільшити кількість практичних занять з вогневої підготовки та детальніше перевіряти знання студентів.

Для досягнення успіху такої у підготовці майбутніх поліцейських потрібно використовувати інноваційні методи. Вони повинні складатися з трьох складових: словесний, наочний і практичний. Однак, головним чинником є професійність викладача (тренера) [5].

Отже, працівникам поліції, за якими закріплена вогнепальна зброя, необхідно дотримуватися нормативно-правових актів, законів та наказів, які були прийняті на законодавчому рівні для забезпечення власної безпеки під час охорони публічного порядку та безпеки

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. No 58-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 43.
2. Гунько, К. О., & Тимофєєв, В. П. ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ ЇМ. Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу, 108. <http://pli.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-29.09.pdf#page=108>.
3. Тінін, Д. (2022). ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ СИЛ БЕЗПЕКИ І

- ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ», (July 8, 2022; Paris, France), 101–103. <https://doi.org/10.36074/logos-08.07.2022.027>.
4. Тимофєєв В.П., Волков Ю.М. Проблеми забезпечення навчання майбутніх працівників національної поліції. Актуальні проблеми державотворення, право творення та правозастосування. Матеріали наукового семінару ДДУВС (08.12.2017 року). URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2975/1/33.pdf>.
 5. Гриб, Б., & Тінін, Д. (2023). ПОРІВНЯННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦ ЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ. Матеріали конференцій МЦНД, (05.05.2023; Вінниця, Україна), 93–95. вилучено із <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/553>.

НАЛЕЖНА ПРАВОВА ПРОЦЕДУРА ЗВЕРНЕННЯ ДО СЛІДЧОГО СУДДІ З КЛОПОТАННЯМ: ОКРЕМІ НОРМАТИВНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Мерзлий Леонід Валерійович

ORCID ID: 0000-0001-9202-1981

аспірант кафедри кримінальної юстиції

Державний податковий університет, Україна

Належна правова процедура у діяльності слідчого судді включає дотримання самим слідчим суддею та перевірку дотримання іншими учасниками кримінального провадження засад кримінального провадження, процесуальних засобів і способів їх реалізації, процесуальних гарантій прав і свобод учасників кримінального провадження, та прийняття у зв'язку з цим законних, обґрунтованих і справедливих рішень щодо: застосування заходів забезпечення кримінального провадження; проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій; оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування, прокурора; деяких питань видачі осіб (екстрадиції). Системний аналіз положень Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) [1] засвідчує, що основним завданням слідчого судді слід вважати забезпечення балансу між правовою процедурою та дотриманням конституційних приписів про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю.

У частині першій статті 132 КПК зазначено, що заходи забезпечення кримінального провадження застосовуються на підставі ухвали слідчого судді, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом. За такою ухвалою застосовується більшість цих заходів: привід (частина друга статті 140 КПК); накладення грошового стягнення (частина друга статті 144 КПК); тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом (частина друга статті 148 КПК); відсторонення від посади (частина друга статті 154 КПК); тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя (частина друга статті 155-1 КПК); тимчасовий доступ до речей і документів (частина друга статті 159 КПК); арешт майна (частина перша статті 170 КПК); запобіжні заходи (частина четверта статті 176 КПК).

Відносно проведення слідчих (розшукових) дій відсутня загальна вимога щодо надання дозволу на їх проведення слідчим суддею, оскільки не усі такі дії «санкціонуються». Законодавець вказує на те, що негласні слідчі (розшукові) дії проводяться за рішенням слідчого судді у випадках, передбачених КПК (частина третя статті 246). Отже, слідчим суддею надається дозвіл на проведення відповідної слідчої (розшукової дії) (чітко визначної КПК). Це такі дії як: втручання у приватне спілкування (стаття 258), встановлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу) (стаття 268), спостереження за особою (стаття 269), моніторинг банківських рахунків (стаття 269-1), аудіо-, відеоконтроль місця (стаття 270), негласне отримання зразків (стаття 274).

Рішення про застосування заходів забезпечення кримінального провадження приймається слідчим суддею за клопотанням прокурора або клопотанням слідчого, погодженого з прокурором. Деякі із заходів забезпечення кримінального провадження можуть застосовуватись також за ініціативою учасників кримінального провадження. Зокрема, цивільний позивач має право подати на розгляд слідчого

судді клопотання про арешт майна з метою забезпечення цивільного позову (частина перша статті 171 КПК). Сторона захисту вправі клопотати про застосування тимчасового доступу до речей і документів (частина перша статті 160 КПК).

До змісту клопотань слідчого, прокурора про застосування кожного із заходів забезпечення кримінального провадження встановлені детальні вимоги (статті 141, 145, 150, 155, 160, 171, 184 КПК), наслідком недотримання яких є прийняття слідчим суддею у визначених законом випадках рішення про їх повернення прокурору. Щодо доцільності деталізації таких вимог серед дослідників відсутня однаковість: одні підтримують такі нормотворчі підходи, вказуючи на відмінності у цих клопотаннях [2, с. 103], інші – критикують: «оскільки в кожній із наведених норм чинного КПК та багатьох інших міститься вказівка законодавця на ті обставини, які повинні бути зазначені в клопотанні, а їх більшість є ідентичними, то раціональніше було б у загальній нормі щодо процесуальних рішень виписати всі узагальнені вимоги, а в спеціальних нормах звертатися до індивідуальних видових ознак процесуальної діяльності, у ході якої й приймається таке процесуальне рішення» [3, с. 16].

Обидві позиції, на нашу думку, мають раціональність у певних аспектах. Так, законодавцем зауважено, що майже до кожного клопотання про застосування заходу забезпечення кримінального провадження додаються копії матеріалів, якими слідчий/прокурор обґрунтовують свої доводи (спільна загальна ознака клопотань). Також є види заходів забезпечення кримінального провадження, вимоги до клопотань яких збігаються за складовими: найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер; процесуальний статус особи, щодо якої заявлено клопотання, її прізвище, ім'я, по батькові та місце проживання; прізвище, ім'я, по батькові та посада слідчого, прокурора; дата та місце складення клопотання (наприклад, у статтях 141 і 145 КПК). Проте, визначаються й особливості таких додатків, які дозволяють слідчому судді оцінити додержання належної правової процедури під час тих чи інших процесуальних дій: наприклад, щодо: обмеження користування спеціальним правом, відсторонення від посади, запобіжних заходів (у статтях 141 і 145 КПК – теж мають місце відмінності). Можна було би спільні складові клопотання об'єднати в одній нормі, але вимоги деяких клопотань не передбачають їх: наприклад, згідно частини другої статті 150 КПК клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом не потребує вказівки прізвище, ім'я, по батькові та посади слідчого, прокурора; дати та місця складення клопотання; зазначається не найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер, а короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання. На наше переконання, кожне клопотання про застосування заходу забезпечення кримінального провадження (як і будь-яке інше письмове клопотання) повинно містити загальні реквізити: номер кримінального провадження; дані суб'єкта звернення і дату звернення. З огляду на мету і завдання заходів забезпечення кримінального провадження та реалізацію у зв'язку з цим приписів частини третьої статті 132 КПК, до кожного клопотання необхідно додавати обґрунтування доцільності застосування таких заходів. Інші складові клопотання залежать від виду заходів забезпечення кримінального провадження.

У процесі від отримання слідчим суддею клопотання про застосування заходу забезпечення кримінального провадження, проведення слідчої (розшукової) дії до ухвалення слідчим суддею відповідного рішення можна виділити декілька етапів, пов'язаних із перевіркою дотримання належної правової процедури.

На першому етапі, зокрема, вивчається питання належного суб'єкта внесення

клопотання і дотримання персоніфікації об'єкта, на якого спрямована майбутня процесуальна дія. Далі з'ясовується, чи дотримано форму і зміст клопотання та чи додані до клопотання необхідні документи. Так, наприклад, до клопотання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження додається: 1) витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження – у всіх без винятку випадках; 2) копії матеріалів, якими сторона кримінального провадження, що подала відповідне клопотання, обґрунтовує свої доводи (статті 141, 145, абзац 2 частини другої статті 150, абзац 2 частини другої статті 157, абзац 2 частини другої статті 171 КПК). Такі ж копії матеріалів, з огляду на зміст положень частини шостої статті 9 КПК, мають долучатися й до клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів; 3) документи, які підтверджують надання підозрюваному, в тому числі й обвинуваченому, копій клопотання та матеріалів, що обґрунтовують клопотання (абзац 2 частини другої статті 150, абзац 2 частини другої статті 157 КПК).

Законодавець встановлює вимоги до змісту клопотань про проведення таких дій як обшук (частина третя статті 234 КПК) і проведення експертизи (частина друга статті 244 КПК). Визначені законом негласні слідчі (розшукові) дії проводяться за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором. Вимоги до таких клопотань встановлені частиною другою статті 248 КПК (вони є загальними). Також за клопотанням прокурора приймається рішення про застосування тимчасового арешту (стаття 583 КПК) та про екстрадиційний арешт (стаття 584 КПК). Разом із тим в окремих випадках законодавець висуває додаткові вимоги до документів, що подаються разом із клопотаннями (наприклад, для обшуку – частина третя статті 234).

Якщо клопотання подано слідчому судді без додержання вимог, визначених відповідною нормою КПК, він вправі повернути його для усунення недоліків. Зокрема, прокурору повертається клопотання про застосування тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом та про відсторонення від посади, якщо воно подано без додержання вимог статей 150 та 155 КПК відповідно (частина третя статті 151, частина друга статті 156 КПК), прокурору чи цивільному позивачу, якщо клопотання про арешт майна не відповідає вимогам статті 171 КПК (частина третя статті 172 КПК). При цьому підстави повернення клопотання мають бути належним чином обґрунтовані, а недоліки, які потребують усунення, такими, що могли перешкодити постановленню слідчим суддею законного та обґрунтованого рішення.

Таким чином, залежно від виду заходу забезпечення кримінального провадження, слідчої (розшукової) дії, різняться законодавчі підходи до змісту клопотань та додатків до них.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/> (дата звернення 01.11.2023).
2. Макаров М. М. Судовий контроль у кримінальному процесі: теоретичні та правові основи: дис. ... докт. юрид. наук. Київ, 2018. 495 с. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/2960/1/dis_pdf.
3. Басиста І. В. Прийняття і виконання процесуальних рішень слідчого на стадії досудового розслідування: теоретичні і практичні проблеми: [моногр.]. Львів: ЛьвДУВС, 2013. 600 с.

ОБМЕЖЕНА ОСУДНІСТЬ

Кандаур Катерина Анатоліївна

курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Корогод Світлана Володимирівна

капітан поліції, доктор філософії в галузі права, старший викладач
кафедри кримінального права та криминології

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Інститут обмеженої осудності, впроваджений у новому українському кримінальному законодавстві, представляє собою значущу інновацію. Згідно зі статтею 20 Кримінального кодексу України, особа може бути піддана кримінальній відповідальності лише в тому випадку, якщо в судовому рішенні визнається, що під час скоєння кримінального правопорушення вона, через наявний у неї психічний розлад, не могла повністю усвідомлювати свої дії (або бездіяльність) та (або) керувати ними. Ця визначаюча характеристика враховується судом при визначенні покарання та може бути підставою для застосування примусових заходів медичного характеру [2].

Провідний український юрист В. Трахтеров систематизував різні способи застосування примусових заходів медичного характеру до цієї категорії осіб [1]. Серед них варто відзначити наступні:

Пряма кумуляція. В цьому варіанті заходи медичного характеру застосовуються разом із заходами кримінальної відповідальності.

Зворотня кумуляція. Перед застосуванням кримінальної відповідальності до особи застосовують заходи медичного характеру.

Лише медичні заходи. Ця модель передбачає лише застосування медичних заходів без покарання.

Модифіковані медичні заходи із заходами кримінальної відповідальності.

Ці способи мають різні переваги і недоліки, і вибір залежить від конкретних обставин справи [1].

Важливо відзначити, що вже в минулому столітті вчені висловлювали ідею створення спеціальних установ для утримання осіб, які скоїли правопорушення через психічні аномалії. В таких установах був би поєднаний режим утримання з лікуванням, обов'язковою працею та соціальним перевихованням. На жаль, важкі організаційні і фінансові питання можуть ускладнити створення таких нових установ [3]. Альтернативною пропозицією є створення спеціальних установ для утримання аномальних злочинців, де обов'язкова праця комбінується з психолого-психіатричною терапією, що може виявитися більш реалістичним підходом до вирішення цієї складної проблеми.

Проведення дослідження з даної теми видається вкрай цікавим і актуальним. Олександр Зайцев у своїх досліджах наголошує на можливості врахування психічних розладів під час виконання покарання без обов'язкового створення спеціальних виправних установ. Зокрема, він вказує на статтю 95 Кримінального кодексу України,

яка передбачає індивідуальну програму соціально-виховної роботи для засуджених на основі різних оцінок та досліджень.

Важливо відзначити, що стаття 107 Кримінального кодексу України надає можливість лікування для засуджених до позбавлення волі. З цього можна зробити висновок, що чинне законодавство України надає досить гнучкі інструменти для індивідуального підходу до засуджених, які мають психічні розлади [2].

Попередній аналіз та порівняння категорії обмеженої осудності з іншими категоріями кримінальної відповідальності (осудність і неосудність), а також з іншими аспектами кримінального права (відповідальність, вина, покарання) свідчать про те, що трактування обмеженої осудності за класичними підходами кримінального права та законодавства деяких іноземних країн може бути неоднозначним та суперечливим. Це вимагає нового розгляду та тлумачення поняття обмеженої осудності відповідно до сучасних наукових підходів у галузі кримінального права [3, 4].

Категорія обмеженої осудності в кримінальному праві може бути визначена за наступними основними характеристиками: Вона стосується стану особи з психічними аномаліями, яка скоїла кримінальне правопорушення. Обмежена осудність не є проміжною категорією між осудністю і неосудністю, але складовою частиною осудності. Як частина осудності, вона є передумовою кримінальної відповідальності для осіб із психічними аномаліями, які порушили кримінальне законодавство. Обмежена осудність є обставиною, яка пом'якшує кримінальну відповідальність, але сама по собі не має визначального значення. Вона враховується судом разом із іншими обставинами при визначенні покарання та характеризує кримінальне правопорушення та винну особу [4].

Ніколи і під жодними обставинами обмежена осудність не може розглядатися як обставина, що обтяжує відповідальність. Вона може послужити підставою для визначення режиму утримання засуджених, які відбувають покарання, і призначення примусового лікування, яке поєднується з покаранням. Обмежена осудність може мати значення в кримінальному праві для визначення ролей учасників кримінальних правопорушень, здійснених у співучасті. Вона стосується лише часу вчинення особою кримінального правопорушення і не має подальших правових або інших наслідків після закінчення відбування покарання. Признання особи обмежено осудною може відбуватися тільки судом на підставі компетентного висновку психіатра [1].

Таким чином, обмежена осудність, разом із осудністю та неосудністю, характеризується двома критеріями - медичним і юридичним, і ця комбінація дозволяє визначити особу як обмежено осудною.

Медичний критерій обмеженої осудності вказує на наявність у винного певного психічного розладу. Юридичний критерій обмеженої осудності складається із двох ознак – інтелектуальної (нездатність особи повною мірою усвідомлювати свої дії чи бездіяльність) та вольової ознаки (нездатність особи повною мірою керувати ними) [3].

Отже, можна зробити такі висновки: 1) обмежена осудність пов'язана з наявністю в суб'єкта певного психічного розладу, психічної аномалії; 2) внаслідок цього психічного стану особа не повною мірою здатна усвідомлювати фактичні ознаки і суспільну небезпечність вчиненого діяння; 3) обмежена осудність не виключає осудності як обов'язкової ознаки суб'єкта, а отже, не виключає і кримінальної відповідальності за вчинене.

Список використаних джерел:

1. Зайцев, О. В. Обмежена осудність: перспективи вдосконалення законодавчої регламентації. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені ЕО Дідоренка 4.92 2020 р.140-152 с.
2. Кримінальний Кодекс України. Стаття 20. URL: https://kodeksy.com.ua/kriminal_nij_kodeks_ukraini/statja-20.htm.
3. Мирошниченко, Н. А., Особливості у визначенні ознак суб'єктів кримінальних правопорушень. 2020 р. 172 с.
4. Шинкарьов, Ю.В. Щодо визначення видів спеціальних засад призначення покарання. 2023 р. 78 с.

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Сорокіна Діана Олегівна

курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Шевяков Максим Олександрович

старший викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Слід відзначити, що питання визначення адміністративно-юрисдикційної діяльності залишається невирішеним як у теоретичному, так і в законодавчому чи інших юридичних аспектах, навіть на сьогоднішній день. Аналіз наукової літератури свідчить про тривалу і постійну дискусію щодо цього питання [1; 2].

Окрім вищезазначеної проблеми, існують і інші питання в сфері теорії права, на які поки що немає однозначних відповідей. В.Д. Сорокін раціонально аргументував, що формування наукових концепцій щодо сутності процесу відбувалося з урахуванням реально існуючих громадянського та кримінального процесів. Не випадково в цьому контексті виділяється основна відмінність між цими двома видами процесу - їх юрисдикційна природа: вирішення спору в громадянському процесі та застосування примусу в кримінальному процесі [2, с. 143].

Ефективне виконання функцій з охорони власності державною владою сприяє поступовому розвитку суспільства. Конституція встановлює положення, згідно з яким на всій території держави визнаються і захищаються різні форми власності, такі як приватна, державна, муніципальна та інші.

Законодавець щодо стратегічних напрямів забезпечення національної безпеки у сфері державної та суспільної безпеки на довгострокову перспективу виходить з необхідності постійного вдосконалення правоохоронних заходів щодо виявлення, попередження, припинення та розкриття посягань на власність.

Адміністративні запобіжні заходи та заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення подібні до запобіжних заходів за способом виконання, формами вираження, а також характером правових обмежень. Однак, варто зазначити, що ці заходи вживаються у відповідності до інших підстав [1].

Ці заходи відносяться до правопорушень, які вже відбулися або передбачаються. Вони не призначені для попередження можливих порушень і не можуть застосовуватися за виняткових обставин. Важливо звернути увагу на проблеми, пов'язані з діяльністю підрозділів поліції, які відповідають за виконання адміністративного законодавства, зокрема проведення справ про адміністративні правопорушення. Ці функції виконуються посадовими особами поліції [2].

Однією з основних причин сумніву у правомірності рішень, прийнятих у справах про адміністративні правопорушення, є низька якість зібраного адміністративного матеріалу.

Аналіз матеріалів, що стосуються справ про адміністративні правопорушення, підпорядкованих підрозділам Національної поліції, показав, що в них відсутні копії

документів, які підтверджують ідентифікацію осіб, які скоїли правопорушення. Також відсутні роздруківки з інформаційної бази даних та методи, за допомогою яких було встановлено осіб, які порушили закон, співробітниками поліції. Рапорти поліцейських, що містяться в матеріалах справ, також не були належним чином задокументовані [3, 4].

Вимагає нормативно-правового закріплення принцип диференціації розмірів адміністративних покарань і аналогічних кримінальних покарань, що полягає у встановленні кордону між верхніми межами адміністративних покарань і нижчими межами аналогічних кримінальних покарань. Реалізація даного принципу в законотворчій практиці не дозволить довільно завищувати оцінку ступеня суспільної небезпеки діяння, віднесеного до адміністративних правопорушень, до рівня суспільної небезпеки злочину [3].

Адміністративно-юрисдикційна діяльність включає різноманітні функції, такі як регулювання, нормотворчість, правонаділення та правоохорона. Ця діяльність охоплює видання правових актів, реєстрацію, ліцензування та розгляд справ, пов'язаних із адміністративними правопорушеннями. Вона має на меті захист від незаконних дій, зокрема в галузі громадського порядку, громадської безпеки та безпеки дорожнього руху, а також інших аспектів суспільних відносин, які підлягають нагляду підрозділів Національної поліції України.

Деякі автори правильно вказують на соціальну важливість адміністративно-юрисдикційної діяльності, особливо в контексті її регулятивної функції. Це є важливим інструментом правового регулювання суспільних відносин, які підлягають захисту підрозділів Національної поліції. Завдяки цій діяльності, нормативні акти та розпорядження стають конкретними юридичними відносинами та впливають на реальну поведінку суб'єктів.

Адміністративна юрисдикція включає в себе функції нагляду, сприяння, охорони, розшуку, дізнання, юрисдикції та виконання покарань і може вважатися частиною поліцейської діяльності. Відмінністю є те, що вона здійснюється позасудовими органами державного управління та посадовими особами, які мають судові повноваження.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність має деякі спільні риси з процесом судового розгляду цивільних та кримінальних справ, який відомий як судова юрисдикція. Проте, важливо відзначити, що вона відбувається в рамках позасудового процесу, проводиться органами державного управління та посадовими особами з відповідними повноваженнями.

Таким чином, можемо зробити висновки, що адміністративно-юрисдикційна діяльність виконує важливі функції у регулюванні суспільних відносин і забезпеченні виконання правових норм, особливо у контексті адміністративних правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України: навч. посібник / За заг. ред. заслуженого юриста України В. А. Глуховері. Дніпро: Дніпроп. держ. унт внутр. справ, 2016. 264 с.
2. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції: навчальний посібник. Київ: «Центр учбової літератури». 2016 р. 336 с.
3. Безпалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави: монографія. Харків: НікаНова, 2014. 544 с.
4. Безпалова, О. І. Загальна характеристика адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції. 2019 р. 39 с.

ПИТАННЯ АТЕСТУВАННЯ У СПЕЦІАЛЬНИХ ЗВАННЯХ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ, ВРАХОВУЮЧИ ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Гуренко Євген Віталійович

старший судовий експерт сектору досліджень зброї відділу
криміналістичних видів досліджень Харківського НДЕКЦМВС
*Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України, Україна*

Тищенко Віталій Іванович

завідувач сектору досліджень зброї відділу
криміналістичних видів досліджень Харківського НДЕКЦМВС
*Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України, Україна*

***Анотація:** Розглядається можливість атестування у спеціальних званнях судових експертів Експертної служби МВС України, що буде додатковими гарантіями для їх службової діяльності та зможе посилити сектор безпеки та оборони України. На теперішній час дана тематика в цілому не досліджувалась науковцями в Україні та на державному рівні не має законодавчих ініціатив, щодо цього, тому, на нашу думку, є певний запит дослідження проблематики атестації судових експертів системи МВС України у спеціальних званнях, що цілком співпадає із Європейським досвідом судово-експертної діяльності.*

У нашій державі Експертна служба МВС України за час свого існування пережила багато трансформацій, одна із фундаментальних трансформацій Експертної служби МВС відбулась у листопаді 2015 року у рамках реформування всього Міністерства внутрішніх справ України загалом та Експертної служби МВС України зокрема. Це реформування вилилось у забезпеченні незалежності експертних підрозділів від поліцейського органу складовою частиною якого вони були раніше, але при цьому статус судових експертів системи МВС України на законодавчому рівні так й не був визначений у кінцевому варіанті, судові експерти системи МВС України не були віднесені до державних службовців також не була створена можливість атестування у спеціальних званнях судових експертів у рамках нової служби у МВС України. При цьому треба зазначити, що нагальна потреба щодо цього існує, оскільки судові експерти системи МВС України по ряду напрямків працюють із специфічними об'єктами дослідження, таким як вибухівка, вогнепальна зброя, наркотичні речовини, молекулярно-генетичні профілі людини, а також можуть бути задіяні для огляду місця події по тяжким та особливо тяжким злочинам, маючи при цьому лише процесуальний статус та не маючи при цьому додаткових соціальних гарантій.

На сучасному етапі розвитку правової системи нашої держави та необхідності посилення сектору безпеки та оборони, тому що таким чином може бути забезпечена кількість осіб, яка може використовуватись, як допоміжні сили, наприклад для підтримання публічної безпеки, пропускного режиму на певних ділянках місцевості тощо, оскільки слід врахувати, що атестування у спеціальних званнях судових експертів Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України надають категорії судових експертів гарантії не тільки їх процесуального статусу, як учасників

кримінального процесу, так й гарантії їх додаткового соціального захисту, що передбачені законом України «Про Національну поліцію» та іншими відповідними нормативними документами. Крім цього, доцільним може бути присвоєння спеціальних звань саме Експертної служби МВС, але цей варіант є значно складнішим, оскільки потребує підготування низки нормативних документів та внесень змін в діючі, що потягне за собою затримки у часі. Разом з цим, головний аспект необхідності атестування у спеціальних званнях судових експертів, окрім посилення сектору безпеки та оборони України, як і зазначалось вище, є можливість виконання певних дій при проведенні експертного дослідження, в ході провадження судових експертиз, такі як відстріл певної зброї, знищення вибухових пристроїв тощо, без задіяння співробітників Національної поліції. Не можна не звернути увагу також на момент суттєвого навантаження на судових експертів системи МВС України, що впливає не кращим чином на психологічний та фізичний стан, тому атестування у спеціальних званнях може бути суттєвою гарантією щодо пенсійного та соціального забезпечення окресленої категорії осіб.

Розбудова правової системи в країні є важливим елементом розвитку суспільства і демократії. Правова система визначає права та обов'язки громадян, регулює відносини між людьми, установами та органами влади, забезпечує захист прав і свобод громадян. Важливою складовою правової держави є реформування законодавства, що полягає у створенні нового законодавства, або реформування діючого. Законодавство повинно відповідати потребам сучасного суспільства та забезпечувати захист прав громадян та держави.

У демократичній правовій державі судовий експерт є важливим фахівцем у кримінальному процесі, який забезпечує незалежну та об'єктивну оцінку доказів при проведенні досудового розслідування та судового процесу. Він має високу кваліфікацію та досвід у виконанні спеціальних завдань, пов'язаних зі збором та аналізом матеріалів, що стосуються кримінального провадження.

Судовий експерт може допомогти вирішити питання про наявність протиправних дій, їх характер та обставини, які мають важливе значення для встановлення обставин справи та винуватості підозрюваного або обвинуваченого. Це можуть бути, наприклад, експертизи на предмет виявлення слідів насильства, зброї, наркотиків, отруйних речовин тощо.

У разі потреби, судовий експерт може бути запрошений на судові засідання, де він зможе надати роз'яснення щодо своїх висновків висновки, що стосуються його експертизи. Це забезпечує сторонам у справі можливість ознайомитися з доказами, що мають значення для вирішення справи, та може допомогти суду прийняти обґрунтоване рішення.

На теперішній час в умовах повномасштабної війни виникає питання щодо можливої належності експерта до поліцейських підрозділів. Якщо взяти за приклад досвід європейських країн таких, як Німеччина, Великобританія, Литва тощо, то експерти-криміналісти одночасно є офіцерами поліції, на нашу думку це є досить цікавим рішенням, тому що на теперішній час, при розгляді структури Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС) – Експертна служба МВС України є незалежним суб'єктом, яка не входить до складу поліції. З одного боку таке рішення вказує на підхід законодавця з того боку, що експерт, як процесуальна особа є повністю незалежна та не має бути залежна від мілітарного органу, з іншої точки зору експерт-криміналіст може бути задіяний при огляді місця події у разі вчинення певної категорії злочинів [3]. На нашу думку, у судових експертів системи МВС України додаткова гарантія їх трудової діяльності могла би бути їх служба в органах

Національної поліції, тому що при проходженні служби на судового експерта будуть розповсюджуватись у майбутньому ряд гарантій передбачених у Законі України «Про Національну поліцію».

Досвід зарубіжних країн, де правова система розбудовувалась на протязі тривалого часу вказує на те, що проходження служби в поліцейських підрозділів фахівців експертних підрозділів не впливає на якість кримінального процесу в цілому. Чинним Кримінальним процесуальним кодексом України передбачена можливість відводу експертом за наявності відповідних підстав [2].

Цікавим фактом є те, що у одній із таких потужних європейських країн, як Франція експертні підрозділи, взагалі підпорядковуються Міністерству оборони, тому що історично два поліцейських формування залучені до судово-експертної діяльності: Національна жандармерія та Національна поліція [5]. В Ізраїлі представники експертних підрозділів одночасно є й офіцерами поліції, що на нашу думку, позитивно впливає на сектор оборони та безпеки в цілому.

Отже, на нашу думку, враховуючи необхідність посилення сектору безпеки та оборони є доцільним включення Експертної служби МВС у систему Національної поліції на правах окремого Департаменту, таким чином при виконанні службових обов'язків, у разі необхідності може користуватись повноваженнями поліцейського, тому що, до прикладу, в практичній діяльності при проведенні судово-балістичних, вибухо-технічних досліджень може виникати питання, щодо задіяння полігону в ході проведення експертного експерименту, але судовий експерт МВС при цьому не може самостійно доставити об'єкт дослідження на такий полігон, а лише у супроводі співробітників Національної поліції, що певним чином може гальмувати проведення експертизи. Також, враховуючи поведження експертів системи МВС із небезпечним предметами і речовинами у своїй діяльності, доцільним було б, щоб доступ до таких експертних досліджень мали саме співробітники поліції, які одночасно мали б процесуальний статус експерта. Тому можливе атестування судових експертів, наприклад, як поліцейських, що, на нашу думку, не буде мати негативних наслідків для кримінального процесу та буде впливати на посилення сектору безпеки та оборони.

Також вважали б за доцільне розглянути альтернативний шлях розвитку Експертної служби МВС України, який полягає у атестуванні співробітників експертної служби МВС України у спеціальних званнях, саме цієї служби, тому що правові прецеденти у нашій державі вже існують, так співробітники Національного антикорупційного бюро України та Державного бюро розслідувань на початку мали статус лише державних службовців, при цьому виконуючи функції співробітників правоохоронних органів, однак в ході змін у законодавстві ними були отримані спеціальні звання їх органів. Вказані зміни у цих правоохоронних органах гарантували співробітникам, що при сумлінному виконанні своїх службових обов'язків гарантували їм соціальні виплати, а також можливість виходу на військову пенсію. Логічно, що це пов'язано із суттєвим навантаженням на вищезначені органи. На нашу думку, рішення щодо атестування у спеціальних званнях НАБУ та ДБР були правильними та додали додаткової мотивації для роботи їх співробітникам.

На сьогоднішній день, згідно із Указом Президента України №472/2023 від 04.08.2023 передбачається, що посади судових експертів можуть замішувати співробітники Національної поліції, що вказує на те що питання, яке порушується у цій статті є досить актуальним, тому що важливим аспектом є те, що на підготовку судового експерта витрачається значний проміжок часу, для отримання експертом допуску на самостійне проведення судових експертиз, що займає від 6 місяців до

1,5 року, а потім отримання практичного досвіду при самостійному виконанні судових експертиз, що набувається лише з плином певного проміжку часу. Отже, на нашу думку, раціональним рішенням є надання можливості судовим експертам атестування у спеціальних званнях Національної поліції.

Підбиваючи певні підсумки, доходимо до висновків, що в цілому практика атестування судових експертів системи МВС України у спеціальних званнях буде мати ряд позитивних наслідків такі як:

- Посилення сектору безпеки та оборони України;
- Більша оперативність проведення ряду дій які виникають при провадженні судових експертиз;
- Додаткова мотивація співробітників Експертної служби МВС України у можливості зростання у спеціальних званнях, що буде відіграватись позитивним мотиваційним чинником як, для нових так і досвідчених співробітників Експертної служби МВС України;
- Соціальні та пенсійні гарантії, які будуть розповсюджуватись на судових експертів.

Як і зазначалось вище, практика отримання спеціальних чи військових звань у судових експертів розповсюджена у більшості країн Європейського союзу (далі – ЄС), що може свідчити про необхідність прийняття такого рішення у нашій державі, тому євроінтеграція та імплементація діючого законодавства є однією з пріоритетних цілей для нашої держави, що є кандидатом на членство в ЄС. Зазначений факт свідчить про необхідність скористатись позитивним досвідом зарубіжних країн й використовувати їх досвід у розвитку правоохоронної системи взагалі, так й експертних підрозділів зокрема.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 № 4038а-ХІІ. Вилучено: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення 12.03.2023).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Вилучено: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n656>.
3. Міністерство внутрішніх справ України наказ від 03.11.2015 №1339 Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події. Вилучено: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15#n14>.
4. Указ Президента України №472/2023 від 04.08.2023. Вилучено: <https://www.president.gov.ua/documents/4722023-47705>.
5. Гузела М., Канцір В.: Зарубіжний досвід організації судово-експертної діяльності в процесі здійснення кримінального переслідування. Вилучено: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2019/sep/18385/21.pdf>.
6. Тищенко В., Кожевников О. Питання атестування у спеціальних званнях судових експертів системи МВС України, враховуючи досвід зарубіжних країн» с. 451/ «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ТА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ», Збірник матеріалів засідання № 5 постійно діючої Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кропивницький, 24 березня 2023.

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

Тінін Дмитро Геннадійович

ORCID ID: 0000-0002-8593-1706

старший викладач кафедри ТСП, майор поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Права людини починаються із прав дитини. захист прав дітей є одним із найважливіших в Україні, адже ставлення до дітей, рівень їхньої безпеки та захисту в державі, стан їхнього глобального розвитку є одним із показників цивілізованості та людяності суспільства. Наша держава визнає, що діти є особливо вразливою групою через свій вік, розумовий та фізичний розвиток, відсутність життєвого досвіду, тому вимагають особливого та постійного догляду та захисту.

Незважаючи на суттєві зміни, які відбулися у сфері захисту дітей за останні роки, очевидно, що чинна система захисту прав дітей в Україні не здатна повною мірою гарантувати реалізацію їхніх прав. Тому необхідно шукати та створювати нові механізми реалізації державної політики у сфері аліментів.

В Україні досі не створено чіткого механізму забезпечення реалізації та контролю за виконанням норм сімейного законодавства, пов'язаних з вихованням та захистом прав дітей [3, с.89].

Серед законодавчих актів, що регулюють права дітей в Україні, виділяються: Закон «Про захист дітей», Закон «Про Національну програму «Національний план дій щодо виконання Конвенції ООН про права дитини» на строк до 2016 року», Закон «Про забезпечення організаційно-правових умов соціально-правового захисту дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків», Указ Президента України «Про Національну стратегію профілактики соціального сирітства на період до 2016 року». 2020» та багато інших. Крім того, 27 лютого 1991 року Україна ратифікувала Конвенцію про права дитини, яка вважається міжнародним інститутом захисту дітей.

Щорічно близько 8000 дітей залишаються без батьківського піклування, в основному через важкі життєві обставини, безвідповідальне ставлення батьків при виконанні своїх обов'язків, вживання батьками алкоголю та наркотиків, а також через жорстоке поводження з дитиною.

В Україні все частіше використовується термін «соціальні сироти»: це особлива соціально-демографічна група дітей, які через соціальні, економічні та морально-психологічні причини залишилися сиротами при живих батьках. Сюди ставляться безпритульні і покинуті діти, тобто. безпритульні діти [2].

Феномен сирітства має серйозні правові наслідки: порушується конституційне право дитини на сімейне виховання та батьківську опіку, а це є порушенням одного з основних прав дитини, декларованих Конвенцією ООН про права дитини. Тому діяльність усіх відповідних соціальних інститутів, у тому числі держави, має бути спрямована на створення таких форм виховання та утримання дитини-сироти, які зможуть хоч якоюсь мірою компенсувати відсутність сім'ї. Певною мірою тому, що всі ці форми можуть лише пом'якшити вплив негативних факторів на дитину, ситуацію, в якій він опинився, а не повністю компенсувати відсутність власної родини [4, с.123].

Щоб скоротити кількість дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків, на думку провідних учених, державі слід реалізувати такі заходи:

- гарантувати своєчасне виявлення та реєстрацію дітей, які залишилися без піклування батьків, та визнання їх статусу сиріт або дітей, які залишилися без піклування батьків;

- активізувати роботу з пошуку кандидатів у потенційні усиновлювачі, опікуни, піклувальники та прийомні батьки

- підвищити рівень матеріального забезпечення населення, що можливо за умов створення робочих місць та розміру заробітної плати, порівнянної з життєвими потребами;

- реалізовувати соціальні програми, спрямовані на матеріальну та соціальну підтримку сімей із дітьми, молодих сімей, неповних сімей; соціальна політика, спрямовану підвищення сімейних цінностей, формування сімейного культу, виховання в батьків відповідальності у виконанні батьківських обов'язків;

- боротися з алкоголізацією та наркоманією – суттєвими причинами поширення соціального сирітства.

Тому першочерговим завданням України на сучасному етапі розвитку є створення правової бази виховання дітей, яка б повністю відповідала міжнародним вимогам та забезпечувала реалізацію прав усіх дітей та забезпечувала механізм захисту цих прав у разі їхнього порушення.

Виховна державна політика, спрямована на розвиток сім'ї і захисту прав дитини в ній потребує значних капіталовкладень, але забезпечує довготривалі результати, адже йдеться про молоде покоління, яке стане через десять-п'ятнадцять років рушійною силою суспільного розвитку, а отже, закладені суспільні цінності та культурні надбання, засвоєні у їхньому світогляді, стануть мотивами активної суспільної діяльності та визначатимуть становлення та розвиток всієї держави.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про охорону дитинства" від 08.06.2013 / Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
2. Указ Президента України "Про Національну стратегію профілактики соціального сирітства на період до 2020 року" від 22 жовтня 2012 р. / Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/609/2012>.
3. Головченко В. Правові засади виховання та захисту прав дитини / В. Головченко // Право України. – 2008. – №5. – С. 88-91.
4. Красножон Т.В. Соціальне сирітство в Україні як соціально-педагогічне явище / Т.В.Красножон // Вісник. – Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. – 2009. – № 3. – С. 122-124.

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Мелешко Олександр Андрійович

Аспірант

ПВНЗ «Європейський Університет», Україна

Науковий керівник: Ієрусалимов І.О.

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права юридичного факультету

ПВНЗ «Європейський Університет», Україна

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. Актуальні проблеми функціонування судової системи, в деяких випадках, полягають в неможливості забезпечення виконання норм Конституції в частині прав і свобод людини.

В умовах війни суди в Україні зіткнулися з проблемами, які не мають чіткого механізму їх вирішення. Серед таких проблем: проблема фіксування судового процесу під час повітряної тривоги, віялові відключення світла, обстріли, неможливість учасників судового процесу добратися до зали суду, блекауту тощо. Особливо ці проблеми виникають взимку, що сприяє погіршенню умов праці не тільки суддям, але й іншим працівникам апарату. Будь-яка справа потрапляє до судді шляхом автоматизованого розподілу судової справи між суддями, про що свідчить відповідний протокол розподілу. Цим займається канцелярія суду, коли їм надходить обвинувальний акт, клопотання, позов чи адміністративний протокол патрульної поліції. Якщо в цей момент відсутнє електропостачання, це приводить до неможливості розподілу справ між суддями та подальшому порушенню прав людей в частині розумності строків. Однією з основних засад кримінального провадження є розумність строків. Повне фіксування технічними засобами також є головною умовою на рівні з гласністю та відкритістю судового провадження. Фіксування технічними засобами здійснюється секретарем судового засідання [2]. Без віялових відключень фіксування, яке здійснюється за допомогою сайту «ВКЗ», не завжди виконується через проблеми з технічним забезпеченням, слабким Інтернетом тощо. При відсутності електропостачання до початку судового засідання справа знімається зі складу та відкладається на іншу дату. Якщо проблеми з електропостачанням виникають під час розгляду справи та фіксування процесу обривається, суд відкладає розгляд справи на іншу дату, де відбудеться той самий розгляд спочатку, оскільки запис судового засідання не зберігається у разі відключення світла.

Немаловажною проблемою є ситуація, де обвинуваченому потрібно чекати електропостачання під вартою. Прикладом може бути ситуація із практики, де обвинуваченому було проголошено вирок за вчинення кримінального правопорушення за ч.4 ст. 185 КК України, а саме за таємне викрадання чотирьох шоколадок, вартістю більше 80 гривень за штуку. Обвинувачений знаходився під вартою більше місяця, вирок суду було застосовано 75 ст. КК України, та проголошено звільнення з-під варти в залі суду [3]. Для звільнення з-під варти, працівникам конвойної служби необхідно отримати завірену печаткою копію вироку.

Після проголошення відбулося відключення світла, що призвело до неможливості роздрукування копії вироку. Відсутність чіткого механізму дій в цій ситуації приводить до порушення прав і свобод людини. Деякі судді разом з секретарями пишуть вирок від руки, завіряють з обов'язком надіслати друковану копію після відновлення електропостачання, в деяких випадках обвинувачених відвозять назад до слідчого ізолятора, де їм доводиться чекати друковану завірену копію вироку суду.

Проблема з повітряними тривогами під час судового засідання полягає в постійному відкладенні засідань або у разі продовження засідання – у відповідальності судді за прийняті рішення. Також якщо суддя, у разі відсутності заперечень учасників, вирішить продовжити засідання під час повітряної тривоги, це може стати підставою для скасування судового рішення, особливо якщо повітряна тривога була під час допиту обвинуваченого чи свідків, судді апеляційної інстанції можуть розглядати цю ситуацію як негативний вплив на емоційний та душевний стан допитуваної особи.

Виходячи з вищенаведеного можна зробити висновок, що судова система України, її функціонування в умовах війни стикається з проблемами. Головна проблема – це відсутність електропостачання, яка впливає на засади кримінального провадження. Судова система напряму пов'язана з захистом прав і свобод. Відсутність чіткого механізму дій під час труднощів, які виникають в умовах війни призводять до порушення прав і свобод людей.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 03.11.2023).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI : станом на 24 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 03.11.2023).
3. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 5 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 03.11.2023).

РЕАГУВАННЯ МОБІЛЬНИХ ГРУП ПОЛІЦІЇ НА ФАКТ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Бобир Дмитро Юрійович

Здобувач вищої освіти 3 курсу ФПФПКП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Тінін Дмитро Геннадійович

старший викладач кафедри тактичної спеціальної підготовки, майор поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Тимофєєв Володимир Павлович

старший викладач кафедри ТСП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Для реагування на випадки домашнього насильства були створені мобільні групи до яких входять щонайменше 2 поліцейських із превенції та патрульної поліції. При формуванні мобільних груп пріоритет надається поліцейським, які мають досвід роботи у сфері протидії домашньому насильству та пройшли навчання з питань запобігання та протидії домашньому насильству.

Крім того, при формуванні групи також можна використовувати індивідуальний підхід – якщо два поліцейські працюють разом тривалий час, краще буде залучити їх до однієї команди.

Мобільні групи можуть створюватися на базі управлінь превентивної діяльності ГУНП в областях та м. Києві, управлінь поліції ГУНП в м. Києві, відділів (відділень) ГУНП. Регіональні поліцейські органи.

Під час несення служби поліцейські мобільного підрозділу екіпіровані пістолетом з двома магазинами, засобами індивідуального захисту (бронежилетами та захисними шоломами), засобами активного захисту (гумовими або пластиковими кийками, засобами, що містять сльозогінний газ та речовини подразливої дії).

При об'єднанні поліцейських у мобільні підрозділи необхідно неухильно дотримуватись вимог наказу МВС від 11 жовтня 2018 року № 828 «Про затвердження Порядку забезпечення, зберігання та експлуатації зброї в органах поліції» № 141 від 27.03.2008 «Про забезпечення контролю за обліком, збереженням, видачею та прийманням зброї, боєприпасів та спеціальних засобів черговими частинами органів внутрішніх справ України.» [2]

Мобільні групи чергують цілодобово, виконують покладені на них обов'язки, а саме за графіком роботи «день, ніч, 48 годин», через день. Враховуючи обставини роботи, модель роботи мобільної групи може змінюватися відповідно до законодавства.

У разі нестачі людей у мобільній групі (наприклад, якщо поліцейський захворів, у відпустці або відсутній з інших причин), до чергування беруть інших працівники. Резерв формують начальники ГУНП з областей та Києва, а також підрозділів патрульної поліції і становить 50% від загальної кількості основних мобільних підрозділів.

Основні завдання мобільної групи:

- 1) оперативно реагувати на факти вчинення домашнього насильства;
- 2) приймати заяви та повідомлення про випадки домашнього та гендерно

обумовленого насильства від потерпілих та інших осіб, у тому числі суб'єктів, які здійснюють діяльність у сфері запобігання насильству;

3) за результатами оцінки ризиків вживати заходів щодо припинення домашнього насильства та надання допомоги потерпілим;

4) інформувати постраждалих про їх права, заходи та соціальні послуги, які їм доступні;

5) видати запобіжний припис щодо правопорушника;

6) взаємодіяти з іншими суб'єктами, які здійснюють діяльність у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

7) особи, які вчинили насильство в сім'ї, повинні повідомити відділ поліції про наявну в них зброю;

8) скласти протоколи про адміністративні правопорушення у межах своїх повноважень, а також у випадках, передбачених законом, розглядають справи про адміністративні правопорушення;

9) проводить профілактичну роботу щодо правопорушників та контролює додержання вимог заходів, щодо тимчасово обмежують припису;[1]

Поліцейські, які не залучені до викликів під час несення служби, можуть брати участь у виховних роботах із суб'єктами, що здійснюють заходи щодо запобігання та протидії домашньому насильству.

Мобільна група взаємодіє з іншими підрозділами Національної поліції, підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності, а також іншими державними та громадськими організаціями, діяльність яких пов'язана із здійсненням заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству[1].

Дії поліції при роботі з потерпілими

– Якщо хтось отримав тілесні ушкодження, надати медичну допомогу, викликати бригаду швидкої медичної допомоги та вказати кількість постраждалих.

– повідомити про можливість написання заяви про злочинне діяння;

– за згодою взяти заяву на місці події, враховуючи фізичний та психологічний стан потерпілого, та направити до органів поліції для реєстрації та подальших дій;

– Якщо особа відмовляється писати заяву, повідомити їй, що вона може надалі звернутися до органів поліції для написання такої заяви.

Відповідно до статті 173-2 КУпАП, якою передбачено, що особи, які притягуються до адміністративної відповідальності, мобільні підрозділи поліції проводять заходи щодо збору інформації про правопорушення та вживають заходів щодо невідкладного доставлення порушників до суду для розгляду та прийняття рішення.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII // База даних "Законодавство України". Верховна Рада України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19/paran2#n2> (дата звернення 12.10.23).
2. Про забезпечення контролю за обліком, збереженням, видачею й прийманням зброї, боєприпасів і спеціальних засобів у чергових частинах органів внутрішніх справ України: наказ М-ва внутрішніх справ України № 141 від 27 березня 2008 URL:https://kodeksy.com.ua/norm_akt/source-MBC/type-Наказ/141-27.03.2008.htm (дата звернення 12.10.23).
3. Тінін Д.Г. Основні засади запобігання та протидії, домашньому насильству. Основні засади запобігання та протидії домашнього насильства над дітьми: зб матеріалів Всеукраїнської наукової конференції приурочено до Міжнародного дня толерантності Маріуполь 2021 ст 465-466 (дата звернення 12.10.23).

СПІВВІДНОШЕННЯ СУДОВОЇ ТА ЕКСПЕРТНОЇ ПРАКТИКИ ПО ВІДНЕСЕННЮ ТРАВМАТИЧНИХ ПАТРОНІВ (НЕСМЕРТЕЛЬНОЇ) ДІЇ ДО КАТЕГОРІЇ БОЄПРИПАСІВ ПРИ ЇХ ПЕРЕСПОРЯДЖЕННІ САМОРОБНИМ СПОСОБОМ. НАГАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Губарьков Сергій Сергійович

судовий експерт сектору досліджень зброї відділу криміналістичних видів досліджень Харківського НДЕКЦ МВС
*Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України, Україна*

Мезенцев Максим Олександрович

старший судовий експерт сектору досліджень зброї відділу криміналістичних видів досліджень Харківського НДЕКЦ МВС
*Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України, Україна*

У правовій системі України, яка знаходиться у стані постійної розбудови та вдосконалення, все ж, на жаль, знаходяться певні прогалини, які впливають на прийняття фінального рішення у царині кримінальних проваджень, а саме правильного та законодавчо обумовленого справедливого рішення по суті справи. Звісно, ж немає ідеальної правової системи у світі, тому наша держава не є винятком. Прогалини у правовій системі можуть виникати під час практичного дослідження певних об'єктів та явищ, а також усталеної судової практики щодо прийняття рішень відносно них. Певною проблематикою є віднесення травматичних патронів (несмертельної) дії, які спорядженні саморобним способом до категорії боєприпасів та прийняття рішень судами відносно таких патронів та їх визнання предметом ч.1 ст. 263 КК України, оскільки, згідно Постанови № 3 від 26.04.2002 винесеної Пленумом Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» (далі – Постанови Пленуму Верховного Суду України), а саме ч. 5 Постанови Пленуму Верховного Суду України зазначено, що: «Патрони, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, не є предметом злочинів, передбачених статтями 262, 263 КК» [5]. Загалом, така правова позиція із формально-юридичної точки зору цілком зрозуміла, оскільки видається досить логічним, що як патрон із гумовим снарядом може завдати якоїсь серйозної шкоди людині, тому що він не призначений для цього, про те необхідно зазначити, що на період прийняття вищевказаної Постанови Пленуму Верховного Суду України не було розповсюджені випадки переспорядження або ж іншими словами – релоадінг саморобним способом патронів травматичної (несмертельної) дії й звісно ж, на той час судова практика загалом не охоплювала такі випадки.

Світ не стоїть на місці, а рухається та розвивається, на жаль, злочинний світ також намагається розвивати свою протиправну діяльність, в тому числі й

користуючись прогалинами нашого законодавства та підзаконних нормативно-правових актів, а саме у експертній діяльності зустрічають непоодинокі випадки переспорядженні (релоадінг) саморобним способом патронів травматичної (несмертельної) дії полягає це переспорядження у збільшенні навіски металюного заряду (пороху) та використання гумових снарядів підвищеної щільності, які при використанні забезпечують кінетичну енергію стріляних снарядів, яка складає 0,5 Дж/мм² або більш, що достатньо для ураження живої цілі [3]. Враховуючи, викладене судовий експерт визнає їх патронами, які відносяться до боєприпасів [3], але ж виникає питання перспективи такої експертизи, яка в подальшому може лягати в основу підозри та обвинувального акту по кримінальним правопорушенням передбаченим ст.ст. 262, 264 КК України, але виникає питання щодо перспективи таких кримінальним правопорушень, тому що існує вищевказана судова практика щодо їх не визнання предметом ст.ст. 262, 264 КК України, тобто виникають певні протиріччя між реальними цифрами, отриманими при дослідженні таких патронів та судовою практикою, тобто починається конкуренція двох підзаконних нормативно-правових актів, а саме Постанови № 3 від 26.04.2002 винесеної Пленумом Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» та Методикою «Встановлення належності об'єкта до бойових припасів вогнепальної стрілецької зброї та його придатності до стрільби» (далі – Методика).

Звичайно зрозуміло, що вищевказана Постанова Пленуму Верховного Суду України на відміну від Методики має більш широке охоплення на слідчі органи та суд ніж Методика, яка є узкопрофільною при проведенні балістичних досліджень у експертній діяльності, але керуючись саме цією Методикою експерт приймає рішення щодо відношення наданих на дослідження об'єктів до категорії боєприпасів і саме, спираючись, на висновок судового експерта робиться певне судження сторони обвинувачення щодо наявності складу кримінального правопорушення у діях особи. Разом з цим виникає певна дефініція, що полягає у невизнанні результатів судової експертизи саме по категорії переспоряджених травматичних патронів (несмертельної) дії, яка полягає, у тому, що, навіть, при визнанні експертом наданих патронів переспорядженими, суд, посилаючись на Постанову Пленуму Верховного Суду України, виносить виправдовувальний вирок, згідно ч. 7 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) на етапі судового розгляду [1], тобто особа, яка, заздалегідь, не розуміла, що вказані патрони можуть завдати суттєвої шкоди при їх використанні залишається безкарною та може в подальшому продовжити свою злочинну діяльність, знову пославшись на своє «незнання».

На нашу думку така правова позиція не є правильною, особливо, враховуючи, що на теперішній час в Україні, під час повномасштабної війни, окрім питання, які постають перед експертними підрозділами щодо дослідження бойових патронів та безлічі одиниць зброї та, відповідно, віднесення їх до категорії боєприпасів та вогнепальної зброї, перед судовим експертом, разом з цим, постають питання, щодо віднесення патронів, які переспорядженні саморобним способом, і які свого роду маскують під патрони травматичної (несмертельної) дії. На наш погляд, важливим є врегулювання цієї проблематики, тому що, якщо розглянути її більш детально, вона видається набагато ширше, ніж спершу здається, тому що такі патрони можуть потрапляти до рук цілком законослухняних громадян, які будуть вважати, що у них стандартні патрони травматичної (несмертельної) дії, але при їх використанні можуть виникнути дуже серйозні наслідки, у вигляді тяжких тілесних ушкоджень або

смерті особи відносно, яких вони будуть застосовані, а також й самого стрільця, оскільки з-за великої навіски метального заряду (пороху) можливий розрив такого патрона у патроннику зброї й, відповідно, знищення зброї, яка використовувалась та скалічення самого стрільця.

Слід зазначити, що як правило кримінальні провадження, де предметами злочину є переспорядженні саморобним способом патрони травматичної (несмертельної) дії, як правило не мають вироків, щодо вироків, які існують обвинуваченні заявляють, що не мають спеціальних знань, щоб розуміти, що це є переспорядженими патронами та можуть нести якусь загрозу.

Аналізуючи судову практику у приклад можна привести виправдовувальний вирок Пустомитівського районного суду Львівської області від 26 березня 2018 року справа № 450/1039/15-к провадження № 1-кп/450/94/18, згідно якого обвинуваченого було виправдано, з мотивуванням у вирокі: «відсутня суб'єктивна сторона складу злочину передбаченого ст. 263 КК України, останній не знав та ніг знати, що зберігає боєприпаси», тобто з цього вирокі вбачається, що проблема є комплексною, окрім вдосконалення судової практики із володільцями вогнепальної зброї представниками дозвільно системи Міністерства внутрішніх справ України із роз'ясненням, які патрони неприпустимі до зберігання та переспорядження. Оскільки, маючи таке юридичне підґрунтя, у разі визнання переспоряджених патронів боєприпасами, особі не вдасться пояснити їх зберігання своїм незнанням, такі дії будуть дисциплінувати в тому числі й володільцев травматичної зброї із вогнепальним принципом метання снаряду вітчизняного виробництва [4].

Отже, як вбачається із вищевикладеного вважали б за необхідне запропонувати шлях вирішення цієї проблеми, вони полягають в першу чергу у гармонізації судової практики по категорії справ передбачених ст.ст. 262, 263 КК України та експертної діяльності, як ми й зазначали на початку нашої роботи кожна правова система розвивається, не винятком є й судова система України, яка є представником однією із трьох основних гілок влади нашої держави, тим більш, що наразі у суспільства є запит на реформування судової влади України й на нашу думку, важливим є прийняття рішень, які будуть актуальними на теперішній час. Не винятком є удосконалення експертної практики у частині внесення певних змін у Методику в частині дослідження патронів травматичної (несмертельної) дії, що дасть змогу досліджувати цю категорію патронів більш широко, виходячи саме із їх призначеності, навіть, за умови їх переспорядження.

Разом з цим важливим є правильне юридичне виховання володільців травматичної зброї із вогнепальним принципом метання снаряду вітчизняного виробництва [4] в частині розрізнення переспоряджених патронів та розуміння, того, що такі вироби несуть потенціальну загрозу, як стрільцю так і оточуючим, й можуть вилитись для них у значущі кримінально-правові наслідки.

В цілому вказана проблематика, на нашу думку підлягає вирішенню з огляду на такі моменти:

- Для винесення справедливих судових рішень по категорії кримінальних проваджень передбачених ст.ст. 262, 263 КК України;
- Для виховання правової культури власників травматичної зброї із вогнепальним принципом метання снаряду;
- Для гармонізації експертної діяльності та судової практики у випадках відповідності переспоряджених патронів травматичної (несмертельної) дії саморобним способом;
- Більш активна діяльність Дозвільної системи МВС щодо роз'яснення

власникам травматичної зброї із вогнепальним принципом метання снаряду [4] заборони на використання нестандартних патронів й можливі юридичні наслідки при використанні таких патронів.

За умови вирішення вищевказаних пунктів буде можливим нівелювати прогалину у гармонізації експертної та судової практики щодо віднесення групи переспоряджених саморобним способом патронів травматичної (несмертельної) дії.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Вилучено: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n656>.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Вилучено: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Методика встановлення належності об'єкта до бойових припасів вогнепальної стрілецької зброї та його придатності до стрільби.
4. Методика криміналістичного дослідження травматичної зброї з вогнепальним принципом метання снаряду.
5. Постанова № 3 від 26.04.2002 винесена Пленумом Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» № v0003700-02. Вилучено: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02#Text>.

СУТНІСТЬ ФУНКЦІЙ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ

Бережной Сергій Миколайович

Аспірант

Харківський національний університет внутрішніх справ, Україна

Аналіз актуальних наукових розробок функцій Служби безпеки України (далі – СБ України) дозволяє дійти висновку про відсутність уніфікованого підходу щодо їх переліку та змісту, подібно завданням, вони змінюються в залежності від сфери та теми досліджень. М.М. Бурбика та М.С. Уткіна характеризуючи судові та правоохоронні органи зазначають, що СБ України виконують інформаційно-аналітичну, контррозвідувальну, кримінально-процесуальну, профілактичну та охоронну функції [1, с. 77]. Інформаційно-аналітична функція передбачає збір і узагальнення інформації, в тому числі статистичної на підставі якої планується проведення внутрішньої і зовнішньої діяльності, в тому числі ті, що спрямовані на вирішення проблем оборонного сектору та забезпечення національної безпеки держави. Зміст контррозвідувальної функції полягає у протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам інтересів і безпеки держави, припиненні протиправних посягань з боку спеціальних служб інших країн. Кримінально-процесуальна функція стосується протидії кримінальним правопорушенням віднесених до компетенції СБ України та здійснення досудового розслідування. З цією функцією тісно пов'язана інша – профілактична, яка передбачає реалізацію комплексу заходів спрямованих на попередження кримінальних правопорушень, що посягають на державну безпеку. Охоронна функція в такому контексті безпосередньо пов'язана з забезпеченням охорони державної таємниці та засекречених каналів зв'язку, а також захисті учасників досудового слідства. Подібний перелік функцій СБ України надають і інші вчені, серед яких: С.В. Петков, І.М. Копотун, І.М. Коропатнік, О.В. Кривенко, М.І. Ануфрієв, Ю.Б. Курилюк [2, с. 18]. О.М. Резнік переконаний, що в сфері захисту фінансової системи держави СБ України виконує профілактичну, інформаційно-аналітичну, оперативно-розшукову, контррозвідувальну функції [3, с. 4].

Слід зазначити, що в офіційних публічних джерелах, які належать до сфери відання СБ України до таких напрямів віднесені: боротьба з тероризмом; контррозвідка та військова контррозвідка; досудове розслідування; захист інформаційного та кіберпростору; захист національної державності; захист об'єктів критичної інфраструктури; міжнародне партнерство; охорона державної таємниці; протидія системним загрозам управлінню державою [4]. В свою чергу, визначаючи функції СБ України як суб'єкта захисту державного суверенітету та територіальної цілісності необхідно спиратись на завдання в окресленій сфері, які було визначено вище, а також враховувати загальні функції СБ України вироблені доктриною адміністративного права, беручи до уваги напрями її діяльності.

Так, на нашу думку до функцій СБ України як суб'єкта захисту державного суверенітету та територіальної цілісності необхідно віднести наступні:

1) захисну функцію, яка уособлює комплекс заходів із метою мінімізації загроз територіальної цілісності, функціонуванню державного апарату та інформації, що віднесена до державної таємниці, в тому числі шляхом реалізації контррозвідувальних заходів, зокрема військового характеру;

2) інформаційно-аналітична функція, передбачає акумулювання, систематизацію та узагальнення інформації необхідної для виконання завдань поставлених перед СБ України, а також організація роботи з державною таємницею;

3) комунікативна функція пов'язана зі здійсненням співробітництва СБ України з іншими державними органами як на національному, так і на міжнародному рівнях, перш за все у сфері національної безпеки, зокрема захисту державного суверенітету та територіальної цілісності;

4) охоронна функція охоплює забезпечення важливих об'єктів (державної таємниці, критичної інфраструктури, кіберпростору) та цінностей (життя та здоров'я громадян, інтересів держави) від протиправних посягань;

5) правоохоронна функція стосується протидії злочинності, здійсненні досудового розслідування кримінальним правопорушенням, які прямо чи опосередковано посягають на державний суверенітет і територіальну цілісність;

6) превентивна функція, сутність якої полягає в попередженні реальних і потенційних загроз державного суверенітету та територіальної цілісності, шляхом протидії злочинності, здійсненні контррозвідувальної діяльності, а також профілактики кримінальним правопорушенням.

Список використаних джерел:

1. Бурбика М. М., Уткіна М. С. Судові та правоохоронні органи (у схемах і таблицях): навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет, 2016. 123 с.
2. Петков С. В., Копотун І. М., Коропатнік І. М., Кривенко О. В., Ануфрієв М. І., Курилюк Ю. Б. Служба Безпеки України. Історія, сучасний стан, основні нормативні акти, коментарі і роз'яснення. Київ: ВД «Професіонал», 2022. 560 с.
3. Резнік О. М., Роєнко А. О. Роль Служби безпеки України у захисті фінансової системи держави. Людина і закон: публічно-правовий вимір: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 7-8 жовтня 2016 року). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2016. С. 65-67. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/141453689.pdf> (дата звернення 02.10.2023).
4. Діяльність // Офіційний веб-сайт Служби безпеки України. URL: <https://ssu.gov.ua/kontrrozvidka> (дата звернення 17.10.2023).

СЕКЦІЯ ІХ. ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Кандаур Катерина Анатоліївна

курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Бодирєв Дмитро Анатолійович

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Вогнева підготовка» є матеріальна частина зброї, яка знаходиться на озброєнні в Національній поліції України. Також, вона включає в себе заходи безпеки при обробці та користуванні зброєю, які були затверджені Наказом МВС України № 70 від 01.02.2016 року [1, с. 5]. Порядок та правила застосування та використання вогнепальної зброї, а також її правові підстави та процедура застосування передбачені Законом України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 року. Крім того, навчальна програма включає прийоми та правила стрільби з пістолета.

Отримання початкових навичок поводження зі зброєю не означає лише бездоганного володіння нею. Важливо також мати збалансовану нервову систему та хорошу фізичну підготовку, що дозволяє опанувати навички бездоганного володіння зброєю та незалежно використовувати її. Таким чином, вогнева підготовка не може обійтися без відповідної фізичної підготовки. Цей аспект підкреслює взаємозв'язок зі спеціальною фізичною підготовкою, яка включає в себе навчання прийомам самозахисту та їх тактичне застосування [2, с. 13].

Слід також завжди пам'ятати, що використання вогнепальної зброї є крайнім заходом, і забезпечення особистої безпеки при обробці та використанні зброї вивчається в рамках дисципліни «Особиста безпека працівників поліції». Курсанти також аналізують та відпрацьовують тактику застосування зброї, спеціальних засобів та прийомів фізичного впливу під час практичних занять з тактико-спеціальної підготовки. Крім того, вогнева підготовка пов'язана з вивченням дисципліни «Кримінальне право» [4, с. 14].

Отже, за порушення заходів безпеки при обробці та використанні зброї, в залежності від наслідків, які виникли, працівник поліції може бути притягнутий до дисциплінарної або навіть кримінальної відповідальності. Працівник поліції повинен розуміти та дотримуватися аспектів такої відповідальності.

Поява та еволюція вогнепальної зброї надають навчальній дисципліні "Вогнева

підготовка" широкий зв'язок із історією виникнення цієї технології. Балістичні характеристики польоту кулі взаємодіють з криміналістикою, а порядок придбання, зберігання та носіння зброї асоціюється із адміністративним правом і адміністративною практикою поліції [2, с. 8].

У процесі навчання дисципліни «Вогнева підготовка,» основні концепції та принципи, які слід вивчати, включають:

Методи та правила використання вогнепальної зброї у різних умовах, включаючи умови обмеженої видимості та тиску часу.

Специфічні ситуації використання зброї у стислому просторі.

Розробка та використання різноманітних пристроїв для покращення точності стрільби, включаючи оптичні та діоптричні прилади.

Розглядаючи заходи, які правоохоронні органи вживають для боротьби зі злочинністю, можна відзначити, що злочинні прояви стали більш впертими та агресивними. Індивіди, що перетинають межу законності, активніше протистоять правоохоронцям. Ця тенденція виражається у загрозах та нападах на поліцейських та їхні сім'ї, які стали потенційною загрозою для їхнього життя і здоров'я. У деяких випадках це навіть призводить до трагічних випадків вбивств поліцейських, які виконують свої службові обов'язки [3, с. 5].

Законодавство України надає поліцейським право зберігати та носити вогнепальну зброю, а в деяких випадках змушує їх вживати її як останній засіб. Зараз у суспільства існує висока довіра до поліцейських, однак ця довіра супроводжується великою відповідальністю. Суспільство очікує, що зброя буде використовуватися поліцейськими тільки для захисту державних інтересів, прав і свобод громадян та збереження громадського порядку та власності від злочинних посягань [4, с. 10].

Діяльність поліцейських пов'язана з численними викликами і складнощами. Незаперечно, поліцейський повинен мати специфічні навички і знання для впевненого обходу вогнепальною зброєю. Такий професіонал має багато якостей і здібностей, а його особистий комплекс вмінь включає в себе ефективне володіння вогнепальною зброєю [2, с. 4].

Використання зброї потребує адаптації до різних обставин, включаючи населені місця, транспорт, відкритий полігон, ліс та навіть масові зібрання людей. У таких ситуаціях поліцейському необхідно мати вміння, і якщо потрібно, точно влучати в ціль після одного-двох пострілів. Ці результати можна досягти лише шляхом володіння зброєю на високому рівні [3, с. 13].

Майстерність у володінні зброєю означає, що в будь-яких непередбачуваних ситуаціях і в будь-якому положенні, незалежно від методу стрільби, особа повинна бути здатною не лише потрапити в ціль, але і виконувати точні постріли в обрані місця на мішені. Також важливо правомірно застосовувати зброю під час затримання злочинців або їхнього ескортування.

Вогнева підготовка виглядає як система навчальних заходів, спрямованих на набуття теоретичних знань і практичних навичок, які необхідні для забезпечення високого рівня бойової готовності поліцейських підрозділів. Ця дисципліна є однією з ключових складових підготовки і професійної діяльності поліцейських, і без її освоєння неможливо належне становлення працівника поліції в системі навчання МВС України.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко, В. В. Система професійного навчання працівників Національної поліції України. 2017 р. 47 с.

2. Зеленський, Є. С. Вогнева підготовка–складова професійної підготовки майбутніх офіцерів поліції. Підготовка в умовах реформування системи МВС України: збірник наукових праць/МВС України. Харківський нац. Ун-т внутр. справ 2019 р. 122-124 с.
3. Лопаєва, О.М. Удосконалення вогневої підготовки працівників поліції. The 2 nd International scientific and practical conference—Topical issues of modern science, society and education|(September 5-7, 2021) SPC—Sci-conf. com. ua|, Kharkiv, Ukraine. 2021. 624 p.. 2021 р.
4. Савченко, М. С., С. В. Жуковський. Вогнева Підготовка Складова Професійної Підготовки Поліцейського. Матеріали викладені у авторській редакції з незначними коректорськими правками. 2020 р. 161 с.

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ У ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Мелашенко Владислав Костянтинович

курсант КП-133 ФПФПКП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Тінін Дмитро Геннадійович

ORCID ID: 0000-0002-8593-1706

старший викладач кафедри ТСП, майор поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Тимофєєв Володимир Павлович

ORCID ID: 0000-0002-6805-8933

старший викладач кафедри ТСП,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Сьогоднішня складна доступність та зростаючі загрози безпеки вимагають від поліцейських високого рівня підготовки та ефективного використання тактичних та спеціальних навичок. Застосування сучасних методів та технологій у тактико-спеціальній підготовці стає надзвичайно важливим аспектом, який допомагає поліцейським ефективніше виконувати свої професійні обов'язки. У цій роботі ми проаналізували сучасні методи та технології, що застосовуються в тактико-спеціальній підготовці поліцейських, а також їхні переваги та результати використання.

Один із сучасних методів, які широко використовуються у тактико-спеціальній підготовці поліцейських - це симуляційні тренажери. Ці спеціальні комп'ютерні системи дозволяють поліцейським відтворити різні сценарії та ситуації, з якими вони можуть зіткнутися у реальному житті. Завдяки імітації реалістичності та взаємодії з віртуальними об'єктами та персонажами, тренажери надають можливість поліцейським вдосконалити свої навички стрільби, тактику реагування на небезпечні ситуації та прийняття рішень у швидкозмінному середовищі [1, с.53]. Використання симуляційних тренажерів дозволяє поліцейським отримувати практичний досвід та підвищувати ефективність їхньої реакції у реальних ситуаціях.

Дрони та системи розпізнавання образів є ще одними сучасними технологіями, які знайшли широке застосування у тактико-спеціальній підготовці поліцейських. Дрони надають можливість проведення засекречених спостережень, обліку та визначення розташування правопорушників, а також ефективного контролю над великими територіями [2, с. 92]. Використання систем розпізнавання образів дозволяє автоматично аналізувати дані, отримані з великої кількості відео- та фото записів, і швидко виділяти потенційно небезпечних осіб або об'єкти. Це дає змогу зробити підготовку поліцейських більш оперативною та ефективною.

Ще одним сучасним методом, який знаходить все більше застосування у тактико-спеціальній підготовці поліцейських, є використання віртуальної реальності (VR). Віртуальна реальність дозволяє поліцейським імітувати реальні ситуації, спілкуватися з віртуальними персонажами та середовищами, а також тренувати навички та реагування у реалістичних умовах [3, с.71]. Це може включати симуляцію

обстановки на вулицях міста, вдачу у визначених ситуаціях або тренування командної роботи. Використання VR забезпечує потужну інструментальну базу для підвищення навичок та готовності поліцейських до дій у реальних умовах.

Якості тренера або викладача у своїй меті матимуть підґрунтя для підготовки командного складу, що виступає не менш важливим питанням й повинно здійснюватися дуже якісно [4;5].

Відповідно, існує потреба не тільки у науковому дослідженні теоретичних аспектів національної безпеки у світлі глобалізації, а й практичному їх втіленні у сучасні реалії [6].

Незважаючи на те, що в роботі з електронними тренажерами є як позитивні, так і негативні моменти, одним із найважливіших елементів у мето-диці викладання вогневої підготовки залишається постійний контроль з боку викладача [7].

Підсумовуючи вище сказане можна зробити висновок, що впровадження сучасних методів та технологій у тактико-спеціальну підготовку поліцейських дозволяє покращити їхні навички та готовність до реагування на складні та небезпечні ситуації. Симуляційні тренажери, використання дронів та систем розпізнавання образів, а також віртуальна реальність є ефективними засобами для підвищення професійної підготовки поліцейських. Впровадження цих методів та технологій є важливим кроком у забезпеченні ефективного захисту суспільства та забезпечення громадської безпеки.

Список використаних джерел:

1. Харченко, С., & Гаврилюк, В. (2021). Застосування віртуальної реальності в підготовці поліцейських. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України, с. 49-56.
2. Лихошерстов, В. (2020). Сучасні методи та засоби тактико-спеціальної підготовки поліцейських. Збірник наукових праць Академії Національної гвардії України, с. 88-97.
3. Покатов, В., & Гриценко, Р. (2020). Симуляційні тренажери для підготовки поліцейських: методи, переваги та використання. Вісник Хмельницького університету управління та права, с. 69-74.
4. Тінін Д., Антипова А. ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ ПОРЯДКУ ТА СПОСОБУ ВЕДЕННЯ БОЮ В УМОВАХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ. Молодий вчений. 2022. № 8 (108). С. 5–7. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-8-108-2>.
5. Тінін, Д. (2022). ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ», (July 8, 2022; Paris, France), 101–103. <https://doi.org/10.36074/logos-08.07.2022.027>.
6. Гунько, К. О., & Тимофеев, В. П. ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ ЇМ. Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу, 108. <http://pli.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-29.09.pdf#page=108>.
7. Бодирев, Д. А., & Завістовський, О. Д. (2023). Нові підходи у методиці викладання вогневої підготовки під час воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство, (3), 246-249.

СЕКЦІЯ Х. БІОЛОГІЯ ТА БІОТЕХНОЛОГІЇ

ПОРІВНЯННЯ ВІДЛЯКУВАЛЬНОЇ ДІЇ СУЧАСНИХ РЕПЕЛЕНТІВ

Посохова Наталя Петрівна
магістрант

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

Шугуров Олег Олегович
доктор біологічних наук, професор

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

У весінньо-літній період часу відпочинок людей на природі часто затьмарюють настирливі комахи, які не тільки дошкуляють, але можуть викликати певні шкірні подразнення. Серед таких комах найбільш часті гості – комарі.

Здавна люди використовували засоби, щоб захиститися від комарів. Шляхом проб та помилок, використанням настоїв з трав, що рідко відвідуються комахами, вони намагалися підібрати зручний засіб власного захисту. Поступово, одним із способів боротьби стало створення репелентів [1].

В наш час такого роду захист є дуже важливим, адже у зв'язку з масовими міграціями людей, та навіть просто літнього відпочинку, поширюються такі раніше не відомі або забуті на Україні хвороби, як малярія, лихоманка Західного Ніла, бореліоз Лайма, хвороба легіонерів, лихоманка денге, енцефаліт, жовта лихоманка, лихоманка денге, чикунгунья, інфекція Зіка [2-4].

Найбільш численні кровосасальні двокрили (наприклад – ті ж комарі) живуть біля води. З її освоєнням чисельність кровосисів знижується, але навіть великі планомірні заходи щодо боротьби з гнусом ще не дають такого ефекту, щоб можна було говорити про остаточну перемогу над цією армією комах. Ефект нападів комарів менше виражений на великих (часто, сильно продуваних) річках, та більш помітний біля заплавл малих річок, де вода стояча, що є особливо вигідно для розмноження комарів.

У задачу дослідів входило вивчення ефективності дії ряду сучасних репелентів в якості засобів відлякування комарів при нападі на людей.

Для аналізу були використали 5 найбільш доступних і найбільш використовуваних сучасних репелентів: «ДЕТА», «Декса», «Репелін-альфа», «Off-family», «Gardex». Досліди були проведені на берегах річки Самара поблизу м. Павлоград (Дніпропетровська область). У якості досліджуваних були вибрані добровольці (5 людей різного полу) з малим покриттям шкіри волоссям. Влітку надвечір, о 18:00, руки досліджуваних оголялися та змащувалися одним з репелентів, наведених вище. Всього кожний піддослідний за 5 сеансів використовує усі можливі варіанти репелентів, що давало їм можливість особистого порівняння речовин на її ефективність.

Об'єктивна ефективність репелентів оцінювали за наступними критеріями:
– загальний час перебування комах на шкірі;

- чисельність укусів комарів;
- тривалість дії використаної речовини;
- вплив погодних умов на дію репелента.

Дані дослідів показують, що ефективність вибраних для порівняльної оцінки препаратів може суттєво видізнатися.

Виявлено, що репелент ДЕТА (диетилтолуамід) добре відлякує комарів з оголеної шкіри оскільки препарат випускається у вигляді 40-процентного спиртового розчину і добре змочує руки користувача. Експеримент, проведений на р. Самара, показав, що середнє перебування на шкірі скорочується до 1 – 2 с, а чисельності укусів (вірогідно, внаслідок наявності незмазаних ділянок) зменшується на 90 – 92 %. Препарат відлякує комарів (*Culex pipiens*) і мокреців (*Ceratopogonidae*) впродовж 10 – 12 годин, інших мошок близько 6 годин.

ДЕКСА – безбарвна рідина зі слабким специфічним запахом. Високоактивний репелент має шкірно-дратівливу властивість, тому рекомендований для обробки наметів, одягу, накидок, сіток та інших предметів. Просочені препаратом ДЕКСА шкіра забезпечила захист людини від укусів кровосисів протягом 2 – 3 тижнів, але ефективність посадок комарів знижувалася на 79 – 81 %, при тому, що використання викликало у деяких людей певні подразнення.

Репелін-альфа – масляниста рідина світло-жовтого кольору, погано розчинна у воді, яка являє собою суміш двох репелентів – 48% диметилфталата (ДМФ), 50% бензоілпиперидина і 2% целюлози. Зазвичай в цілях захисту від гнусу препарат наносять на шкіру, на одяг, просочують їм сітки. Виявлено, що в умовах великої кількості кровосисних комах препарат зменшував напади на 83 – 88 %, проте час дії складав 2 – 3 доби.

Препарат OFF Family (найбільш поширена форма продукції – спрей) показав добротну дію (92 – 95 % знижки кількості укусів). Фактор може бути пов'язаний з наявністю факела бризок, які добре покривають поверхню шкіри препаратом, але одночасно – тонким шаром речовини. В результаті відмічено зниження часу ефективності дії (4 – 6 годин), після чого знов потрібно використовувати препарат.

Репелент «Gardex» позиціонується як препарат, який діє відлякувальним чином на велику кількість комах, що п'ють кров. Показані первинні результати 76 – 81 % був не дуже переконливі, однак час дії (до 5 – 7 діб, правда зі зниженням ефекту до 50 – 64 %) та гарантія впливу на інших небезпечних комах також дає можливість рекомендувати цей препарат.

У науково-дослідницьких інститутах армії США в Сан-Франциско пошук репелентів ведеться за допомогою комп'ютерів, климатронов та іншого сучасного обладнання. Але кінцевою точкою у вирішенні ефективності репелентів дає людина, яка також оцінює не тільки ефективність препарату, но його органолептичні (запах, відчуття на шкірі, стан та колір розчину) якості, що в кінцевому результаті можна вивчати лише на практиці.

Фахівці продовжують пошук досконалих з'єднань репелентів. Наприклад відомо, що препарат ДЕТА не особливо ефективний проти малярійних комарів і лосиних мух. Крім того, запах ДЕТА досить неприємний, що призводить до можливостей зменшення його людьми.

Наші дані говорять, що найбільш продуктивними є підходи планування свого виходу «на природу», тим більш, що як правило всі препарати були для людської шкіри не дуже приємними. Для коротких виїздів на річку (на барбекю), де живуть комарі, можна рекомендувати препарат OFF Family та ДЕТА. У той же час, при плануванні тривалих подорожей, включаючи ліс, можна рекомендувати для захисту

препарати Репелін-альфа та Gardex.

Список використаних джерел:

1. Bibbs C.S. ThermaCELL and OFF! clip-on devices tested for repellency and mortality against *Amblyomma americanum* (Ixodida: Amblyommidae) / C. S. Bibbs, R. D. Xue // J. Medical Entomology.- 2016.- V. 53.- P.861 – 865.
2. Bhatt S. The global distribution and burden of dengue / S. Bhatt, P. W. O. J. Brady, et al. // Nature.- 2013.- V.496 (7446).- P. 504–507.
3. Koella J. C. The malaria parasite, *Plasmodium falciparum*, increases the frequency of multiple feeding of its mosquito vector, *Anopheles gambiae* / J. C. Koella, F. L. Sorensen, R. A. Anderson // Proceedings of the Royal Society.- 1998.- B. 265 (1398).- P. 763 – 768. doi:10.1098/rspb.1998.0358.
4. Sharma A. Zika virus: transmission, detection, control, and prevention / A. Sharma, K. Sunil // Front Microbiol.- 2017.- V.8.- P.110. doi:10.3389/fmicb.2017.00110.

СЕКЦІЯ XI. ЕКОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ЗБИРАННЯ ТА ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ВИКИДОНЕБЕЗПЕЧНИЙ СТАН ПОЛІГОНІВ ЗБЕРІГАННЯ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ

Беглов Костянтин В'ячеславович

канд. техн. наук, доцент

Національний університет «Одеська політехніка», Україна

Мітяєв В'ячеслав Борисович

аспірант

Національний університет «Одеська політехніка», Україна

Питання поводження з відходами стало нагальною проблемою в сучасному суспільстві. Зі збільшенням чисельності населення та обсягів споживання кількість побутових відходів, що утворюються, зростає загрозливими темпами. Це призвело до значних проблем зі зберіганням та утилізацією побутових відходів, зокрема, на полігонах або звалищах, відомих в Україні як "полігони".

Для вирішення проблеми зберігання побутових відходів необхідно впроваджувати альтернативні стратегії поводження з ними. Вони включають популяризацію переробки та компостування, розвиток технологій перетворення відходів на енергію, а також впровадження схем розширеної відповідальності виробника. Зменшуючи кількість відходів, що відправляються на звалища, та впроваджуючи більш сталі практики поводження з відходами, ми можемо пом'якшити вплив побутових відходів на навколишнє середовище та рухатися до більш циркулярного та ресурсоефективного суспільства [1].

Однією з основних проблем зберігання побутових відходів на полігонах є потенційне забруднення навколишнього середовища. Під час розкладання відходів виділяються шкідливі гази, такі як метан, потужний парниковий газ, який сприяє зміні клімату. Ці гази можуть потрапляти в атмосферу, що призводить до забруднення повітря і ще більше посилює глобальне потепління. Крім того, фільтрат, що утворюється при розкладанні відходів, може забруднювати ґрунтові води та прилеглі водойми, створюючи загрозу для здоров'я людей та довкілля.

Для вирішення цієї проблеми вкрай важливо впровадити систему моніторингу полігонів побутових відходів. Ця система повинна включати регулярні перевірки та тестування для оцінки якості повітря, води та ґрунту на полігоні та навколо нього. Відстежуючи рівні небезпечних речовин, таких як метан і фільтрат, влада може вчасно вжити заходів для зменшення ризиків, пов'язаних з цими полігонами [2].

Однією з головних переваг автоматизації моніторингу полігонів є можливість збирати дані про різні параметри в режимі реального часу. Традиційні методи моніторингу часто покладаються на ручні перевірки, які можуть займати багато часу

та бути схильними до людських помилок. Завдяки впровадженню автоматизованих систем можна безперервно збирати та аналізувати дані про такі фактори, як температура, викиди газів та рівень фільтрату. Це дозволяє виявити потенційні проблеми на ранніх стадіях і вчасно вжити заходів для запобігання будь-яким негативним наслідкам.

Окрім підвищення точності даних, автоматизація може також підвищити ефективність моніторингу полігонів. Автоматизовані системи можна запрограмувати на виконання рутинних завдань, таких як збір та аналіз даних, без необхідності втручання людини. Це вивільняє цінний час і ресурси, які можна перенаправити на інші важливі аспекти поводження з відходами. Крім того, автоматизовані системи можуть генерувати попередження та сповіщення в режимі реального часу, що дозволяє негайно реагувати на будь-які аномальні умови або надзвичайні ситуації.

Автоматизація процесу збирання та обробки інформації про викидонебезпечний стан полігонів зберігання побутових відходів – важливий крок у покращенні ефективності та екологічної безпеки управління відходами. Ось кілька можливих шляхів автоматизації цього процесу:

1. Системи моніторингу. Встановлення датчиків та систем моніторингу на полігонах зберігання дозволяє збирати реальні дані про рівень викидонебезпеки. Наприклад, датчики можуть вимірювати рівень токсичних газів, рівень шкідливих речовин у ґрунті та воді, а також інші параметри, які свідчать про забруднення. Ці дані можуть бути автоматично передані до централізованої системи обробки інформації.

2. Використання дронів. Дрони можуть використовуватись для збору візуальної інформації про стан полігонів зберігання. Вони можуть бути обладнані камерами та сенсорами, які дозволяють виявляти ознаки забруднення, такі як витіки рідин, зміни у рослинності або несанкціонована депонія. Зображення, отримані з дронів, можуть бути оброблені за допомогою комп'ютерного зору або інших алгоритмів, щоб автоматично виявляти проблемні ділянки.

3. Системи аналізу даних. Зібрані дані про викидонебезпечний стан полігонів можна обробляти за допомогою систем аналізу даних. Ці системи можуть використовувати алгоритми машинного навчання та штучного інтелекту для ідентифікації шаблонів та трендів, які вказують на проблеми з управлінням відходами. Наприклад, система може автоматично виявляти зростання рівня забруднення або несправності у системі зберігання.

4. Системи сповіщення та керування. Після обробки інформації про викидонебезпечний стан полігонів, можуть використовуватись системи сповіщення та керування для передачі цих даних відповідальним особам. Це може включати автоматичне створення звітів, сповіщення по електронній пошті або SMS, а також інтерфейси для моніторингу та керування з пристроями мобільного та веб-доступу.

5. Інтеграція з існуючими системами. Для ефективною автоматизації процесу збирання та обробки інформації, важливо інтегрувати нові системи з існуючими системами управління відходами. Це дозволить забезпечити потік даних та спільну роботу з іншими системами, такими як системи управління відходами, системи звітності та інші.

6. Автоматизація процесу збирання даних. Для забезпечення ефективною автоматизації, можна розглянути використання автоматичних сенсорів та систем збору даних, що дозволяють збирати інформацію про викидонебезпечний стан полігонів без необхідності ручного втручання. Наприклад, сенсори можуть бути встановлені на контейнерах для відходів, що дозволить автоматично вимірювати

рівень заповненості та інші параметри.

Автоматизація процесу збирання та обробки інформації про викидонебезпечний стан полігонів зберігання побутових відходів може значно поліпшити ефективність, точність та швидкість моніторингу та управління відходами. Вона дозволяє оперативно виявляти проблеми та приймати необхідні заходи для їх вирішення, що сприяє збереженню довкілля та здоров'ю громади.

Список використаних джерел:

1. Управління та поводження з відходами. Частина 2. Тверді побутові відходи : навчальний посібник / Петрук В. Г., Васильківський І. В., Кватернюк С. М. та ін. – Вінниця : ВНТУ, 2015. – 100 с.
2. Про відходи [Електронний ресурс] : Закон України від 05.03.1998 № 187/98-ВР. – Електронні текстові дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/187/98-%D0%B2%D1%80>, вільний. – (дата звернення: 28.06.2023).

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОГНОЗУВАННЯ НАДХОДЖЕННЯ БІОГЕННИХ РЕЧОВИН ТА ПЕСТИЦИДІВ З ДИФУЗНИХ ДЖЕРЕЛ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ ДО ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ

Юрченко Анатолій Іванович

завідувач лабораторії

*Науково-дослідна установа «Український науково-дослідний
інститут екологічних проблем», м. Харків, Україна*

Одним із вагомих чинників впливу на довкілля є агропромислове виробництво. Деякі вчені навіть віддають йому першість за рівнем антропогенного навантаження, що пов'язано, насамперед, із територіальною поширеністю його ланок, особливо сільського господарства [1].

У будь-якому суспільстві сільське господарство є життєво необхідною галуззю народного господарства. Адже його розвиток визначає стан продовольчої безпеки кожної держави. Продукти сільськогосподарського виробництва є найважливішими в життєдіяльності людини. Сільське господарство України – найбільш природомістка галузь, що має могутній природоресурсний потенціал.

Кількість літературних даних, які констатують факти виявлення пестицидів і біогенних елементів у природних водах достатньо велика. Це дає підстави вважати, що стічні води сільськогосподарського виробництва є найбільш розповсюдженим джерелом забруднення водних об'єктів пестицидами і біогенними речовинами. При цьому забруднення водних об'єктів може відбуватися талими і дощовими водами, зрошувальними водами, в результаті неправильної технології застосування хімічних препаратів, втрат при їх транспортуванні, не правильної організації робіт під час приготування розчинів пестицидів у польових умовах і миття опилувально-збризувальних машин, а також у випадках, коли знищують хімічні препарати або їх упаковку, скидаючи їх у водойми, і, нарешті, безпосереднього застосування пестицидів на водних об'єктах для знищення гнусу і бур'янів. У всіх перерахованих випадках, за винятком виносу хімічних препаратів стоком з сільгоспугідь, суворо дотримуючись норм і правил використання пестицидів і мінеральних добрив можна повністю виключити їх надходження до водних об'єктів.

Винос же хімічних препаратів стоком з сільськогосподарських угідь – це складний багатофакторний процес, який зумовлений природно-кліматичними процесами і господарською діяльністю.

Для того, щоб виключити або зменшити це джерело надходження пестицидів і добрив до водних об'єктів, важливо з'ясувати, яким чином хімічні препарати виносяться з полів і в результаті яких процесів потрапляють до водних об'єктів.

На теперішній час намітилась тенденція переходу від характеристики ступеня забрудненості вод до встановлення залежності між надходженням хімічних препаратів до водних об'єктів і гідрологічними умовами з урахуванням впливу різних факторів і до розроблення методів кількісного прогнозування рівня забруднення природних вод. Але іще недостатньо науково-обґрунтованих напрацювань з даного питання. В дослідженнях різних авторів розглядаються лише загальні підходи щодо методів кількісного описання процесу забруднення як складного багатофакторного

процесу. Ряд літературних даних про винос пестицидів і біогенних речовин стоком з сільгоспугідь, отриманих експериментально чи розрахунковим методом, або констатують сам факт забруднення водних об'єктів і його ступінь, або наводять орієнтовні значення, так званого коефіцієнту виносу, який виражений в процентах від використаної кількості пестицидів і добрив.

Результати багаторічних експериментальних досліджень [2–5], виконаних лабораторією природоохоронних заходів в агропромисловому та паливно-енергетичному комплексах УКРНДІЕП на різних водозборах експериментального полігону та більшість літературних даних щодо вивчення режиму виносу біогенних речовин поверхневим стоком з незрошуваних сільгоспугідь, розташованих у різних фізико-географічних зонах показали, що:

–біогенні речовини виносяться до водних об'єктів водним та твердим стоком;

–азот вимивається водами поверхневого стоку переважно у вигляді нітратів. Винос азоту на протязі року нерівномірний і обумовлений внутрішньорічним розподілом стоку;

–фосфор водами поверхневого стоку вимивається в невеликій кількості, а його надходження до водних об'єктів пов'язане переважно з ерозією ґрунтів;

–вміст біогенних речовин у поверхневому стоці, а відповідно, і їх винос до водних об'єктів, зумовлений запасом поживних речовин у ґрунтах водозбору та застосуванням мінеральних добрив;

–із багатьох факторів, які обумовлюють винос біогенних речовин до водних об'єктів, домінуючими можна вважати: дози та терміни внесення добрив, розчинність у воді, здатність поглинатися ґрунтом та мігрувати його профілем, величина та внутрішньорічний розподіл стоку і опадів, інтенсивність ерозійних процесів, тип ґрунту [6].

Названі фактори мають бути враховані при оцінці надходження забруднюючих речовин (біогенних елементів та пестицидів) з дифузних джерел сільськогосподарського призначення до водних об'єктів.

Таким чином, проведений аналіз літературних джерел та результатів власних досліджень показав, що:

– стік з сільськогосподарських угідь розглядається як один з основних джерел забруднення вод пестицидами і біогенними речовинами;

– винос хімічних препаратів з сільськогосподарських угідь є багатофакторним процесом;

– основними механізмами перенесення хімічних препаратів від сільськогосподарської ділянки до водного об'єкту є поверхневий стік і ерозія ґрунтів;

– наявні методи прогнозування, направлені на більш точне і повне врахування впливу різноманітних факторів, які визначають надходження хімічних препаратів до водних об'єктів, практично не дозволяють розрахувати величину впливу стоку з сільгоспугідь на якість води поверхневих водних об'єктів за неповної інформації, а тому є необхідність подальших досліджень та доопрацювання [6].

Для досягнення раціонального природокористування та охорони водних об'єктів в районах активного землеробства, до яких відноситься територія України, необхідно створити інформаційно-методичне забезпечення. Головну роль тут мають відіграти розрахункові методи, які описують з необхідним ступенем деталізації взаємодію природних умов та господарську діяльність. Такі розрахункові методи можна буде застосовувати для розв'язання завдань управління процесами природокористування з метою усунення протиріч між розвитком виробничих сил та станом гідросфери.

Для об'єктів, розташованих в різних природних зонах, такі завдання необхідно вирішувати на єдиній методичній основі. Цим керувалися автори при підготовці і складанні цих методичних рекомендацій.

Методичні рекомендації, розроблені нами, враховують основні фактори механізми формування якості поверхневого стоку, а математичні залежності, які пов'язують ці фактори і механізми, наведені в загальному вигляді, що дозволяє максимально знизити вплив неоднорідності природно-кліматичних, ґрунтових, господарських і інших умов на водозборі. Одночасно, запропонований алгоритм розрахунку зорієнтований на доступну інформацію, яка міститься в літературних, відомчих матеріалах і не вимагає проведення тривалих спеціальних досліджень для отримання вихідних даних.

На основі балансово-аналітичного методу в УКРНДІЕП розроблена методика, яка дозволяє оцінити якість поверхневого стоку з сільгоспугідь в зоні нестійкого зволоження [5, 7–12]. В основі цієї методики лежать наступні уявлення про механізм виносу агрохімікатів поверхневим стоком з сільгоспугідь:

- винос пестицидів і добрив формується за рахунок сумісної дії ерозійного і дифузного процесів під час руху води поверхнею і в міжпоровому просторі ґрунтового шару;

- ерозійний винос відбувається під час змивання і транспортування частинок ґрунту з сорбованими на них агрохімікатами;

- дифузний винос включає перехід рухомих форм агрохімікатів із ґрунтового розчину в води поверхневого стоку під впливом різниці концентрацій і транспортування розчинених речовин поверхневим стоком у водні об'єкти.

Під час формування розрахункових залежностей у верхній частині ґрунтового профілю виділено 3 зони:

- активна зона – верхній шар ґрунту, який безпосередньо контактує з водами поверхневого стоку і з якого вимиваються агрохімікати;

- контрольна зона – шар ґрунту, в межах якого оцінюється поточний вміст агрохімікатів (для біогенних речовин – орний шар, для пестицидів – глибина локалізації);

- зона промочування – шар ґрунту, в межах якого змінюється природна вологість ґрунту під час випадання опадів (або поливу).

Математичні залежності, які пропонуються для розрахунків, пов'язують винос агрохімікатів з величиною атмосферних опадів, поверхневого (водного і твердого) стоку, з параметрами, які характеризують початкову вологість ґрунту, його фізичні і агрохімічні властивості, з дозами, термінами і властивостями препаратів, що вносяться і визначають їх стабільність і міграційну здатність.

При побудові математичних моделей прийняті наступні гіпотези і припущення:

- концентрація агрохімікатів у ґрунтовому розчині визначається вмістом хімічних препаратів у ґрунті і коефіцієнтом, який визначає здатність переходу рухомих форм агрохімікатів із ґрунту в воду, яка заповнює поровий простір;

- за час контактування вод поверхневого стоку з ґрунтом активного шару в системі ґрунт-вода встановлюється рівноважна концентрація агрохімікатів;

- за час і шляхом добігання не відбувається перерозподілу речовин, який порушує встановлену рівновагу (зокрема не враховується випаровування);

- вологість зони промочування не залежить від рівня ґрунтових вод.

Методичні рекомендації дозволяють розраховувати величину виносу агрохімікатів з сільгоспугідь за розрахунковий інтервал (сезон, місяць, декада) і в цілому за рік. Запропоновані математичні залежності пов'язують розрахункові

величини (або концентрації) контрольованих інгредієнтів поверхневим стоком з величинами атмосферних опадів, глибиною орного шару ґрунту, його пористістю, об'ємною вагою та вологістю з дозами та властивостями внесених препаратів, які визначають їх (розчинність, сорбційну здатність, стабільність, поглинання рослинами та ін.).

Розрахунок виносу агрохімікатів проводиться послідовно за розрахунковими інтервалами, на які розбивається розрахунковий період, тривалістю один рік. Кількість розрахункових інтервалів їх тривалість залежить від деталізації наявної інформації. Найчастіше тривалість розрахункового інтервалу починається:

- для пестицидів – з місяця першого застосування;
- для добрив – з місяця першого внесення.

Загальний алгоритм розрахунку.

Блок-схема розрахунку виносу агрохімікатів містить три блоки.

I блок. Визначення виносу агрохімікатів поверхневим (водним) стоком та вимивання агрохімікатів інфільтраційними водами з контрольної зони.

II блок. Визначення виносу твердим стоком (змитим з ґрунтом).

III блок. Балансовий розрахунок вмісту агрохімікатів в контрольній зоні на момент формування поверхневого стоку.

Для чисельної оцінки виносу агрохімікатів поверхневим стоком з сільськогосподарських угідь необхідні наступні вихідні дані:

- атмосферні опади та їх внутрішньорічний розподіл за місяцями;
- поверхневий (водний) стік і його внутрішньорічний розподіл за місяцями;
- твердий стік та його внутрішньорічний розподіл за місяцями;
- параметри, які визначають водно-фізичні властивості ґрунтів водозбору

(об'ємна вага, загальна пористість, повна польова вологоємність, вологість зів'ялості в контрольній зоні і зоні промочування) та агрохімічні властивості ґрунтів (вміст пестицидів та рухомих форм поживних речовин в контрольній зоні);

- дози внесення пестицидів за діючою речовиною;
- кількість та терміни кожного внесення;
- площі, які оброблені пестицидами;
- річні дози внесення органічних та мінеральних добрив;
- розподіл органічних та мінеральних добрив за внесенням в % або долях від річної норми, терміни кожного внесення;
- площа внесення добрив;
- площа водозбору;
- площа сільгоспугідь в межах водозбору.

Формули, наведені нижче, дають можливість розраховувати винос і концентрацію агрохімікатів у поверхневому стоці для певного інтервалу часу, для якого задана сума опадів та величина стоку. При цьому допускається, що ці характеристики відносяться до кінця інтервалу. Для періоду повені до суми опадів додають запаси води в снігові на початку інтервалу.

Розрахунки виносу і концентрації агрохімікатів у поверхневому стоці виконують для всього водозбору, що відноситься до контрольного створу водотоку чи водойми, або його окремих частин.

Винос розчинених агрохімікатів поверхневим водним стоком розраховують за формулою:

$$P_i^B = d_i \frac{1 - \exp(x_i - H_i/10\Pi)}{\frac{H_i}{10\Pi} - x_i} \cdot \frac{h_i m_i \Psi}{\Pi \cdot h_0}, \quad (1)$$

де: P_i^B – питомий винос агрохімікатів за i -тий інтервал часу, кг/га;

H_i – шар атмосферних опадів, які випадають за даний розрахунковий інтервал часу, мм;

Π – пористість орного шару ґрунту, в частках одиниці.

Вміст поживних речовин (m_0) в основних типах ґрунтів України.

d_i, x_i – розрахункові параметри, які залежать від вихідної вологості ґрунту для розрахункового інтервалу.

Коефіцієнт d_i враховує вимивання углиб розчинних речовин з активної зони приповерхневого шару ґрунту, який безпосередньо контактує з поверхневим стоком; параметр x_i враховує частку опадів, що витрачаються на зволоження ґрунту до утворення стоку (неефективні опади). Значення цих параметрів розраховують для кожного конкретного випадку в залежності від вихідної вологості та вмісту хімічних препаратів в ґрунті.

h_i – шар поверхневого (водного) стоку за i -тий розрахунковий інтервал часу, мм;

h_0 – глибина орного шару ґрунту при розрахунку виносу біогенних речовин або глибина шару локалізації пестицидів, що залежить від комбінації властивостей пестицидів і ґрунту, м;

m_i – кількість розчинних і обмінно-поглинутих агрохімікатів в орному шарі на момент утворення стоку (випадання ефективних опадів) в розрахунковому інтервалі, кг/га; початкова;

Ψ – частка агрохімікатів (від їх загальної кількості), здатна перейти в поровий розчин, частки одиниці. Ця величина залежить від типу ґрунту, його вологості, типу речовини, кліматичних умов.

Винос агрохімікатів твердим стоком розраховують за формулою:

$$P_i^T = \frac{\alpha M_i m_i}{10^4 \gamma h_0} \cdot (1 - \Psi), \quad (2)$$

де M_i – модуль твердого стоку в i -тому розрахунковому інтервалі, т/га;

α – коефіцієнт урахування характеру розподілу хімічного препарату углиб контрольної зони; для біогенних речовин $\alpha = 1$ (рівномірний розподіл), для пестицидів $\alpha = 2$ (розподіл зі зниженням углиб);

γ – об'ємна вага ґрунту в орному шарі, г/см³.

Вміст розчинних і обміннопоглинутих агрохімікатів в орному шарі, за розрахунковий інтервал, обчислюють згідно балансу цих речовин за попередній інтервал за формулами:

для біогенних речовин:

$$m_i = (m_{i-1} - P_{i-1}^B - P_{i-1}^T - Q_{i-1})(1 - a_i) + \varphi_M \cdot N_i^M + \varphi_0 N_i^0, \quad (3)$$

для пестицидів:

$$m_i = (m_{i-1} - P_{i-1}^B - P_{i-1}^T - Q_{i-1}) \cdot e^{\kappa \Delta t_i} + N_i \cdot e^{-5\kappa}, \quad (4)$$

де $m_{i-1}, P_{i-1}^B, P_{i-1}^T$ – кількість агрохімікатів здатних виноситись та винесених за попередній розрахунковий інтервал, кг/га;

a_i – коефіцієнт, що враховує споживання рослинами біогенних речовин в i -тому інтервалі, частки одиниці;

N_i^M, N_i^0, N_i – дози внесення, в розрахунку на діючу речовину, відповідно мінеральних, органічних добрив і пестицидів в i -тому інтервалі, кг/га.

φ_M, φ_0 – коефіцієнти визначення частки мінеральних та органічних добрив, що

залишається в ґрунті в розчинній або обмінно-поглиненій формі, частки одиниці. Ці коефіцієнти залежать від видів і засобів внесення добрив, типу ґрунтів, кліматичних умов. Вони враховують втрати на випаровування та утворення міцно зв'язаних сполук.

Δt_i – тривалість i -того розрахункового інтервалу, дб;

k – константа швидкості зникнення пестициду з ґрунту, дб⁻¹.

Величини k одержують експериментально.

Коефіцієнт e^{-5k} враховує умову застосування пестициду щонайменше за п'ять днів до поливу або дощу.

Середню концентрацію інгредієнтів у воді поверхневого стоку, який формується на водозбірній площі водотоків і водойм у заданому створі, в розрахунковому i -тому інтервалі визначають за формулою:

$$C_{\Pi_i} = 10z^3 \frac{(P_i^B + P_i^T)^{\text{бог}} \cdot F^{\text{бог}} + (P_i^B + P_i^T)^{\text{зр}} \cdot F^{\text{зр}}}{W}, \quad (5)$$

де C_{Π_i} – розрахункова концентрація інгредієнтів у воді поверхневого стоку в i -тому розрахунковому інтервалі, мг/дм³;

z – коефіцієнт, який залежить від інгредієнта: для фосфору $z = 0,4364$; для калію $z = 0,8301$; для NH_4^+ $z = 1,2857$ (при цьому $P_i^T = 0$); для NO_3^- $z = 4,4286$ (при цьому $P_i^T = 0$); для загального азоту і пестицидів $z = 1$;

W – поверхневий стік з водозбірної площі розрахункового створу в i -тому інтервалі, м³;

$F^{\text{бог}}, F^{\text{зр}}$ – відповідно площі богарних та зрошуваних сільгоспугідь на даному водозборі, га;

P_i^B, P_i^T – питомий винос агрохімікатів відповідно водним та твердим поверхневим стоком за i -тий розрахунковий інтервал, кг/га; (індекси "бог." та "зр." означають богарне та зрошувальне землеробство).

Висновки. У результаті багаторічних натурних досліджень формування поверхневих вод в умовах надходження стоку з сільгоспугідь та аналізу існуючих літературних матеріалів лабораторією природоохоронних заходів в агропромисловому та паливно-енергетичному комплексах розроблені методичні підходи щодо визначення виносу агрохімікатів в умовах богарного землеробства, складені функціональні моделі оцінки виносу агрохімікатів поверхневим водним та твердим стоком.

Розроблені методики розрахунку виносу агрохімікатів з поверхневим стоком з сільгоспугідь, які ґрунтуються на балансово-аналітичному методі.

Розроблені методичні рекомендації щодо визначення надходження забруднюючих речовин (агрохімікатів) з дифузних джерел сільськогосподарського походження до водних об'єктів.

Ці методичні рекомендації визначають загальні принципи, порядок підготовки вихідних даних та склад розрахунків при оцінюванні поверхневого стоку з сільськогосподарських водозборів України.

Наведені необхідні розрахункові формули для визначення величин надходження концентрації пестицидів і біогенних речовин у поверхневому стоці з сільгоспугідь.

Запропоновані математичні залежності пов'язують розрахункові величини (або концентрації) контрольованих інгредієнтів у поверхневому стоці з величинами атмосферних опадів, глибиною орного шару ґрунту, його пористістю, об'ємною вагою

та вологістю, з дозами та властивостями препаратів, які визначають їх розчинність, сорбційну здатність, стабільність, поглинання рослинами та ін.

Розрахунок виносу агрохімікатів проводиться послідовно за розрахунковими інтервалами, на які розбивається розрахунковий період, тривалістю один рік.

Надано загальний алгоритм розрахунку та перелік необхідних вихідних даних.

Список використаних джерел:

1. Палана Н. В., Гончар С. М. Екологічні ризики, пов'язані із сільськогосподарською діяльністю людини. – Агроекологічний журнал. 2022. № 1. – С. 68– 80.
2. А.І. Юрченко, В. О. Полозенцева, В. І. Асін і інші. Оцінка забруднення пестицидами водних об'єктів в басейні р. Сіверський Донець в межах Харківської області / Екологічна безпека: проблеми і шляхи вирішення: Зб. наук. ст. X Міжнародної науково-практичної конференції / Харків, 2014. – С. 219–223.
3. А.І. Юрченко, В. О. Полозенцева, В. І. Асін і інші. Моніторинг дифузних джерел забруднення водних об'єктів в басейні р. Сіверський Донець в межах Харківської області / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: «Досягнення та перспективи розвитку водогосподарської галузі: до 100-річчя від дня народження Гаркуші М. А. – першого міністра меліорації і водного господарства України», 11–12 вересня 2014 р. / ДІУЕВР. – Київ, 2014. – С. 56–59.
4. А.І. Бреславець, А. С. Воронкін, А. І. Юрченко і інші. Винос агрохімікатів з сільгоспугідь басейну Сіверського Дінця і рекомендації щодо його зниження / Проблеми охорони навколишнього природного середовища та техногенної безпеки: Зб. наук. пр./ УкрНДІЕП. – Харків, 2000. – С. 185–191.
5. Юрченко А. І. Вплив дифузних джерел забруднення на якість води поверхневих водних об'єктів / Екологічна безпека: проблеми і шляхи вирішення: Зб. наук. ст. XII Міжнародної науково-практичної конференції/ УкрНДІЕП. – Х.: Райдер, 2016. – С. 231–235.
6. Юрченко А. І. Щодо впливу стоку сільськогосподарських угідь на якість води поверхневих водних об'єктів / Екологічна безпека: проблеми і шляхи вирішення: Зб. наук. ст. XIX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 14–15 вересня 2023 р.) / УкрНДІЕП, 2023. – С. 395–401.
7. Бондаренко Л. М., Московкин В. М. Методика расчета выноса химических веществ поверхностным стоком с сельскохозяйственных угодий в водные объекты / Проблемы охраны вод: Сб. научн. трудов / ВНИИВО. – Харьков, 1979. – С. 53–61.
8. В.З. Колпак, В. Е. Лысенко. Контроль качества воды неточечных источников загрязнения с использованием математического моделирования формирования поверхностного стока / Контроль качества природных и сточных вод: Сб. научн. трудов / ВНИИВО. – Харьков, 1982. – С. 128–134.
9. Коваленко М. С., Карабаш Г. А. Оценка влияния выноса пестицидов поверхностным стоком на качество воды водотоков / Охрана вод от загрязнения поверхностным стоком: Сб. научн. трудов / ВНИИВО. – Харьков, 1983. – С. 80–92.
10. Московкин В. М., Лысенко В. Е., Колпак В. З. и др. Моделирование выноса наносов и пестицидов поверхностным стоком с сельскохозяйственных водосборов / Охрана вод от загрязнения поверхностным стоком: Сб. научн. трудов / ВНИИВО. – Харьков, 1983. – С. 129–136.
11. Бондаренко Л. М., Цыгуткин С. Г., Капчерина Н. Б. Оценка водоохранной эффективности комплекса противоэрозионных мероприятий при защите малых рек от загрязнения стоком с сельхозугодий / Охрана вод речных бассейнов: Сб. научн. трудов / ВНИИВО. – Харьков, 1987. – С. 60–65.
12. А.И. Юрченко. Формирование качества водных объектов с учетом влияния стока с сельхозугодий / Сучасні інформаційні технології управління екологічною безпекою, природокористуванням, заходи в надзвичайних ситуаціях: Зб. наук. праць II Міжнародної науково-практичної конференції / Київ–Харків–АР Крим, 2012. – С. 190–195.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ПІД ЧАС УТИЛІЗАЦІЇ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ

Валентин Олегович Давидов

канд. техн. наук, доцент

Національний університет «Одеська політехніка», Україна

Євгеній Борисович Стафідов

аспірант

Національний університет «Одеська політехніка», Україна

Проблема утилізації твердих побутових відходів (ТПВ) стає дедалі значущою через величезну кількість непотрібних матеріалів, які щодня викидають жителі нашої планети. Цей мікс відходів містить як цінні матеріали, як-от метали, скляні контейнери та макулатуру, що можуть бути повторно використані, так і елементи, що становлять небезпеку для навколишнього середовища [1].

Правильне управління відходами, як показує досвід низки країн, може стати джерелом доходу для держави або підприємців. Екологічна ефективність в управлінні відходами полягає у їхньому видаленні з міської екосистеми та перетворенні на вторинні ресурси, як-от виробництво енергії зі спалювання відходів або біогазу на полігонах.

При управлінні процесами переробки побутових відходів, деякі завдання можна розглядати як пріоритетні: прогнозування потоків відходів; технологічні інновації та оновлення обладнання; розробка гнучких стратегій управління; поліпшення сортування та розділення відходів; безпека та екологічна стійкість; вдосконалення системи управління даними та моніторингу. Розглянемо детальніше кожне із завдань.

Кількісне та якісне надходження побутових відходів може варіюватися залежно від різних чинників, як-от сезонність, зміни споживчої поведінки, інновації в пакуваннях і технологіях або економічні умови. Це створює труднощі в плануванні процесу переробки. Кожен із цих факторів впливає на обсяг і склад відходів.

Усе це формує необхідність розвитку методів прогнозування. Потрібні нові статистичні методи, моделі часових рядів, регресійний аналіз, машинне навчання та нейронні мережі, методи, пов'язані з Інтернетом речей, для збору даних про потоки відходів, здатні з достатньою точністю прогнозувати обсяги та склад відходів, що надходять на переробку.

Точніші прогнози обсягів і складу потоків відходів дадуть змогу: проводити оптимізацію використання ресурсів, планування інфраструктури для оброблення відходів, управління стоками та логістикою, і розроблення стратегій з перероблення та утилізації відходів.

Наступне завдання — оновлення технологій та обладнання. Існує кілька основних технологій утилізації побутових відходів, які використовуються для обробки і повторного використання матеріалів із побутового сміття: 1) механічне сортування; 2) біологічна обробка; 3) піроліз; газифікація; 4) рециклінг і вторинна переробка; 5) термічна обробка.

Можна виокремити такі основні шляхи оновлення перелічених технологій та обладнання. Автоматизація процесів. Впровадження роботизованих процесів в управлінні переробкою відходів, включно з використанням роботів для сортування,

оброблення та пакування відходів. Впровадження штучного інтелекту в управлінні процесами перероблення відходів, включно із системами управління даними, прогнозуванням, оптимізацією та ухваленням рішень. Розробка інновації в дизайні упаковок і матеріалів, спрямовані на спрощення і поліпшення процесів переробки, включаючи біорозкладні матеріали, екологічно чисті упаковки і методи зменшення використання одноразових матеріалів. Розроблення та впровадження сенсорних технологій і методів моніторингу, таких як Інтернет речей, для збору даних про процеси переробки відходів, що дає змогу точніше контролювати та управляти виробничими процесами.

Наступне завдання полягає в розробленні гнучких стратегій управління виробництвом у галузі переробки побутових відходів. У сфері управління переробкою побутових відходів акцент робиться на застосуванні Agile [2] і Lean [3] принципів. Ці методології спрямовані на створення гнучких і ефективних процесів. Agile передбачає ітераційний підхід до роботи, що в контексті оброблення відходів означає здатність швидко реагувати на зміни у складі та обсязі відходів. Lean же фокусується на усуненні непотрібних витрат і оптимізації потоків виробництва. Застосування цих методологій в управлінні відходами дає змогу адаптуватися до змін у процесах і ефективно використовувати ресурси.

Управління змінами включає в себе різні методи для реагування на невизначеність і мінливість у процесі переробки відходів. Важливо мати стратегії навчання співробітників, адаптувати виробничі процеси та розвивати корпоративну культуру, щоб успішно впроваджувати зміни.

Інноваційні підходи до управління ризиками пов'язані зі створенням сценаріїв для роботи в умовах невизначеності. Аналіз впливу та стратегії управління ризиками дають змогу передбачити можливі перешкоди та підготувати відповідні плани дій для мінімізації ризиків і негативного впливу на довкілля.

Нарешті, співпраця та комунікація відіграють важливу роль в успішному управлінні відходами. Взаємодія із зацікавленими сторонами, громадськістю та іншими організаціями дає змогу створювати ефективні стратегії та рішення, що враховують інтереси всіх учасників і забезпечують розуміння процесів управління відходами.

Наступне завдання полягає в поліпшенні процесу сортування і розділення відходів. Це охоплює не тільки методи визначення та класифікації відходів, а й їхнє ефективне сортування для подальшої обробки.

Сучасний ринок різних технологій сортування, таких як механічні, автоматизовані та оптичні системи, дає змогу зрозуміти та оцінити їхню ефективність у розділенні різних видів відходів. Застосування сенсорних технологій та Інтернету речей у процесі сортування покращує й автоматизує процес, даючи змогу ідентифікувати та класифікувати відходи за їхнім типом та категорією.

Для розуміння того, як покращити та оптимізувати процеси управління відходами для більш стійкої та ефективної обробки, необхідно розробка нових та вдосконалення наявних методів сортування та розділення відходів. Зокрема необхідно вдосконалювати технології переробки багатокomпонентних матеріалів. Вирішити проблеми з контамінованими відходами та оптимізувати процеси сортування на місці.

Наступне завдання – розвиток методів обробки небезпечних і токсичних відходів. Методи обробки та утилізації небезпечних відходів, таких як хімічні та токсичні речовини, перебувають у центрі уваги. Обговорюються технології, спрямовані на мінімізацію ризику для здоров'я працівників і збереження довкілля в

процесі роботи з такими матеріалами.

Важливим аспектом також є екологічна стійкість процесів переробки. Важливим є кількісний вплив цих процесів на навколишнє середовище, включно з викидами, використанням води та енергії. Тут необхідне впровадження інноваційних технологій, які сприяють зниженню впливу на навколишнє середовище.

Розвиток методів утилізації та переробки також посідає важливе місце. Необхідні нові технології та методи, що забезпечують безпечну та ефективну утилізацію небезпечних або токсичних відходів, включно з піролізом, газифікацією та іншими інноваційними підходами.

Також у галузі оброблення відходів відіграють ключову роль стандарти та регулювання. Існує потреба як у переосмисленні наявних, так і розробленні нових стандартів і нормативів щодо оброблення відходів, їхньої відповідності екологічним вимогам і безпеки, а також розроблення нових методів відповідно до нормативів. Важливим компонентом є навчання, інформування та підвищення поінформованості серед працівників і громадськості щодо безпечних методів оброблення відходів та їхнього впливу на довкілля. Це дає змогу створити більш поінформоване середовище, що сприяє безпечному та екологічно сталому обробленню відходів.

Останнє завдання – вдосконалення систем управління даними та моніторингу. Сьогодні під час переробки побутових відходів особливу увагу приділяють використанню передових технологій, таких як Інтернет речей. Також для контролю і моніторингу всіх процесів впроваджуються великі масиви датчиків. Вони відіграють важливу роль у зборі даних про процеси переробки, забезпечуючи детальну інформацію про хід виробництва.

Цифровізація та автоматизація також мають значний вплив на системи управління даними та моніторингу. Нові цифрові технології змінюють сучасні процеси переробки відходів, підвищуючи ефективність і точність управління.

Розв'язання цих завдань вимагає застосування гнучких стратегій управління, включно з розробленням інноваційних технологій, адаптивних бізнес-моделей, а також постійне оновлення нормативних правил і стандартів для управління переробкою побутових відходів в умовах постійної мінливості.

Створення здорової конкуренції у сфері утилізації відходів, переведення частини обов'язків з очищення міст від ТВП та їхньої переробки на підприємців і компанії з різними формами власності, стане стимулом для підрядників і організацій, підштовхуючи їх до якіснішої роботи. Такий комплексний підхід до управління відходами не тільки поліпшить стан довкілля та здоров'я містян, а й залучить інвестиції, сприяючи економічному зростанню та розвитку інфраструктури у містах.

Список використаних джерел:

1. Екологія міста: Підручник /Під ред. Стольберга Ф. В. - К.: Лібра, 2000. - 464 с.
2. Р.М. Крамаренко // "Ефективна економіка". - 2010. - №4: веб-сайт. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=504>.
3. Lindsay E. The 4 Values and 12 Principles of Agile Project Management / E. Lindsay // Wrike: веб-сайт. URL: <https://www.wrike.com/blog/four-values-12-principles-of-agile-project-management/>.

СЕКЦІЯ XII. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

ВДОСКОНАЛЕНА МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ЗМІНИ ШВИДКОСТІ ПЕРЕДАВАННЯ ДАНИХ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ДОВЖИНИ СЕГМЕНТУ МЕРЕЖІ DEVICENET НА БАЗІ ПЛОСКОГО КАБЕЛЯ

Бабчук Сергій Миронович

ORCID ID: 0000-0002-1746-5731

канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри комп'ютерних систем і мереж
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна

В даний час велика кількість автоматизованих систем керування технологічними процесами створена на базі спеціалізованої цифрової мережі DeviceNet [1-3]. Для ефективного проектування систем на базі спеціалізованої цифрової мережі DeviceNet під час попередніх досліджень було розроблено поліномну математичну модель, яка відображає зміну швидкості передавання даних в залежності від довжини сегменту мережі DeviceNet на базі плоского кабеля з похибкою близько 1,8%.

Під час проведених досліджень було вдосконалено існуючу поліномну математичну модель, яка відображає зміну швидкості передавання даних в залежності від довжини сегменту мережі DeviceNet на базі плоского кабеля:

$$y = 0,0042x^2 - 3,1685x + 715,15 \quad (1)$$

Результати аналізу вдосконаленої математичної моделі (1) швидкості передачі даних в спеціалізованій цифровій мережі DeviceNet на базі плоского кабеля швидкостям передачі даних, які визначені виробником спеціалізованої цифрової мережі DeviceNet для довжин сегментів 420, 200, 75 метрів [4] показано в таблиці 1.

Таблиця 1

Аналіз результатів отриманих за допомогою вдосконаленої моделі 1

Довжина сегменту спеціалізованої цифрової мережі DeviceNet на базі плоского кабеля, м	Швидкість передачі даних в спеціалізованій цифровій мережі DeviceNet на базі плоского кабеля, яка визначена виробником мережі DeviceNet, кбіт/с	Швидкість передачі даних в спеціалізованій цифровій мережі DeviceNet на базі плоского кабеля, яка обчислена за допомогою вдосконаленої математичної моделі (1), кбіт/с	Похибка, кбіт/с	Похибка, %
75	500	501,1375	1,1375	0,2275
200	250	249,45	0,55	0,22
420	125	125,26	0,26	0,208

З таблиці 1 можна побачити, що використання вдосконаленої математичної моделі (1) дозволяє обчислити швидкість передачі даних в спеціалізованій цифровій

мережі DeviceNet на базі плоского кабеля з похибкою, яка не перевищує 0,23%, яка майже в 8 разів менша за похибку математичної моделі, яка була до вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. DeviceNet – designed for factory automation. CiA: веб-сайт. URL: <https://www.can-cia.org/can-knowledge/hlp/devicenet/>.
2. Монографія “Спеціалізовані комп’ютерні мережі і системи” Бабчук С.М. - 2021 – 124 с. ISBN 978-617-7880-17-1.
3. DeviceNet Networks. Rockwell Automation: веб-сайт. URL: <https://www.rockwellautomation.com/en-us/products/hardware/allen-bradley/network-security-and-infrastructure/devicenet-networks.html>.
4. NetLinx Selection Guide. Rockwell Automation: веб-сайт. URL: https://www.politecnica.pucrs.br/professores/tergolina/Redes_e_Protocolos_Industriais/literatura_adicional_-_nets-sg001_-en-p.pdf.

СЕКЦІЯ XIII. СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ, МОДЕЛЮВАННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ

АНАЛІЗ ПІДВИЩЕННЯ СТРОКУ СЛУЖБИ ЕЛЕКТРОННИХ ПРИЛАДІВ ПІД ДІЄЮ ЗОВНІШНІХ ЧИННИКІВ

Ольга Сергіївна Тарахтій

канд. техн. наук, доцент

Національний університет «Одеська політехніка», Україна

Олексій Євгенович Горалік

аспірант

Національний університет «Одеська політехніка», Україна

Сучасна техніка та технологічне обладнання будується на основі електронної апаратури, що складається з друкованих плат, мікросхем та інших елементів. При виході з ладу хоча б одного з цих елементів вся система припиняє своє функціонування. Роботу апаратури значно погіршує вплив вібрацій, ударів, тепла, електромагнітних полів тощо. Тому важливим етапом побудови електронних приладів є вивчення вище вказаних чинників на її працездатність та довговічність. Найкращим способом вивчення є випробування електронної апаратури на вплив зовнішніх впливів. Однак випробування часто вимагають великих матеріальних витрат і часу, а також не дають можливості правильно спрогнозувати поведінку апаратури в реальних умовах, особливо в аварійних критичних ситуаціях [1].

За способом застосування електронна апаратура може бути одноразової та багаторазової дії. Прилади одноразової дії не підлягають ремонту в процесі експлуатації. Прикладом таких систем може бути обладнання ракет. За способом застосування електронна апаратура може бути одноразової та багаторазової дії. Апаратура одноразової дії не підлягає ремонту в процесі експлуатації. Прикладом таких систем може бути обладнання ракет.

Системи, що не відновлюються, зазвичай є системами одноразової дії. Системи багаторазової дії призначені для тривалої роботи, і вони підлягають контролю і ремонту в процесі експлуатації. До складу цих систем можуть входити елементи (блоки і вузли) одноразової дії. Під час експлуатації апаратури одноразової дії відмови практично неприпустимі, оскільки в іншому разі вона не виконає свого основного завдання. [2].

Розглянемо приклад, що показує, як, користуючись експериментальними або аналітичними залежностями, можна вибрати режим прискорених випробувань різних елементів.

Відомо, що надійність електровакуумних приладів залежить від зовнішніх умов експлуатації та від електричних режимів апарата. Основними параметрами, що характеризують електричні режими, є коефіцієнт електричного навантаження,

напруга напруження і напруги на аноді та екранній сітці. Коефіцієнтом електричного навантаження електронних ламп називають відношення сумарної потужності розсіювання на електродах до сумарної допустимої потужності розсіювання:

$$K_H = \frac{P_H + P_a + P_e}{P_{H0} + P_{max_a} + P_{max_e}}$$

де P_H – реальна потужність накалу; P_a, P_e – реальні потужності розсіювання на аноді та екранній сітці; P_{max_a}, P_{max_e} – максимальні потужності розсіювання на аноді та екранній сітці; P_{H0} – номінальна потужність накалу.

Очевидно, що в нормальному режимі за коефіцієнта навантаження $K_H=1$ середній термін служби лампи дорівнює T_1 . Збільшення потужності, що розсіюється на електродах лампи, тобто робота при перевантаженні, призводить до скорочення середнього терміну служби лампи до T_2 і зростання інтенсивності відмов.

Наявність залежності відносної зміни середнього терміну служби (T_2/T_1) лампи від коефіцієнта навантаження (K_H) дає змогу встановити ступінь надійності лампи (рис. 1). Якщо відносна зміна середнього терміну служби при збільшенні K_H виявляється більшою за допустиме значення, то надійність лампи вища за задану. В іншому разі лампа виявляється ненадійною. Так, наприклад, із графіка на рис. 1 випливає, що в разі збільшення K_H на 20% ($K_H=1,2$) $T_2/T_1=14\%$.

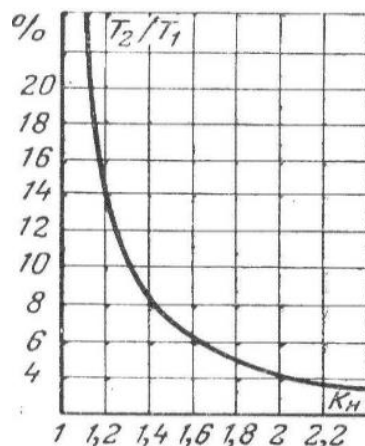

Рис. 1. Залежність відносної зміни середнього терміну служби надмініатюрних ламп від коефіцієнта навантаження

Це означає, що середній термін служби скорочується в сім разів ($100/14 \approx 7$). Отже, якщо при $K_H=1,2$ $T_2/T_1 > 14\%$, то лампа в нормальному режимі буде працювати протягом часу T_1 . Якщо ж у процесі прискорених випробувань значення $T_2/T_1 < 14\%$ (за $K_H=1,2$), то це свідчить про ненадійність лампи.

Знання електричної залежності інтенсивності відмов приймально-підсилювальних ламп від напруги напруження дає змогу здійснити прискорені випробування за рахунок збільшення напруги напруження. Інтенсивність відмов за робочої напруги U_H визначається формулою:

$$\lambda_H = 0,4\lambda_{H0} + 0,6\lambda_{H0}\left(\frac{U_H}{U_{H0}}\right)^{12}, (U_H > U_{H0})$$

де λ_{H0} – інтенсивність відмов за номінальної напруги розжарення; U_H – робоча напруга розжарення; U_{H0} – номінальна напруга розжарення.

Виходячи з наведеного прикладу можливого здійснення прискорених випробувань при цілком певних чинників, що впливають на електронні апарати та їх елементи можна зробити наступний висновок. Встановлення подібних залежностей для всіх елементів за дії різних чинників є одним із першочергових завдань. Коли прискорені випробування елементів не є руйнівними, а час їх проведення малий, їх доцільно вводити в технологічний процес.

Список використаних джерел:

1. Models of reliability prediction of integrated circuits taking into account the impact of electrostatic discharge / V.F. Alekseev [et al.] // Slovak international scientific journal. – 2018. – Vol. 1, №24. – Pp. 47–62.
2. Alekseev, V.F. Numerical modelling of thermal processes of electronic modules on the basis of models created in Altium Designer and SolidWorks / V.F. Alekseev, A.A. Konstantinov // Danish Scientific Journal. – 2018. – Vol.1, №19. – Pp. 16–30.

СЕКЦІЯ XIV. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

ВИКОРИСТАННЯ КАРТИ ДІАЛЕКТІВ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНОГО РІЗНОМАНІТТЯ В УКРАЇНІ

Дулішкович Георгій Іванович

аспірант факультету інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Копча-Горячкіна Галина Ернестівна

старший викладач кафедри інформаційних управляючих систем та технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Діалекти є важливою частиною мовної спадщини кожного народу. Вивчення та збереження діалектів допомагає зберегти цю спадщину для майбутніх поколінь. Карта діалектів України (<http://dialectmap.org>) допомагає в збереженні і вивченні різних лінгвістичних традицій та культурних особливостей різних регіонів України [1]. Вона допомагає відстежувати та документувати різні мовні варіації та відмінності в мові, які є частиною національної спадщини. Карта надає лінгвістам та дослідникам можливість досліджувати лінгвістичні відмінності між різними регіонами України [2]. Це важливо для розвитку мовознавства і розуміння, як мови еволюціонують і змінюються з часом. Вона може бути корисною для освіти та свідомості серед громадськості. Вона допомагає вивчити різноманітність мовної культури в Україні, сприяє вивченню інших мовних варіацій та розумінню, наскільки різноманітною може бути мова в одній країні.

Над розробкою карти працюють студенти факультету інформаційних технологій ДВНЗ «Ужгородський національний університет» з 2015 року під керівництвом завідувача кафедри інформаційних управляючих систем та технологій Олександра Міци та тодішнього студента, а тепер аспіранта, Георгія Дулішковича. Бетаверсію програми студенти факультету було презентовано у червні 2019 року. За цей час уже введено біля 40 тис. діалектизмів. Розподіл введених слів по областях наведено на рисунку 1. Також студенти ДВНЗ «Ужгородський національний університет» працюють над такими проектами, як інтерактивна карта в рамках реалізації актуальних державних та громадських напрямків [3] та платформи корпусів текстових співів церковнослов'янською мовою [4].

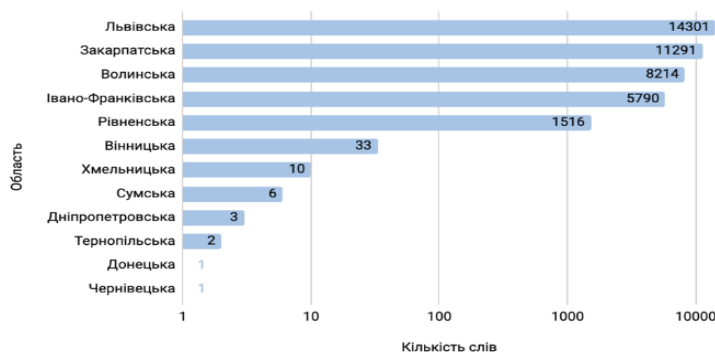

Рис. 1. Розподіл діалектизмів по областях

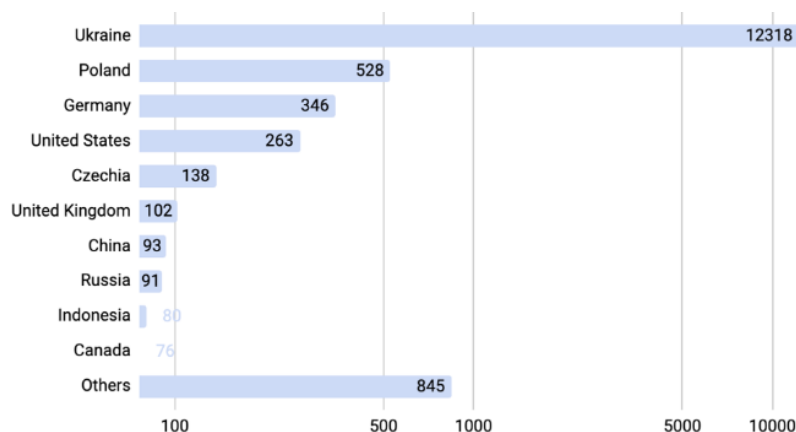

Рис. 2. Розподіл користувачів за країнами у 2023 році

Кількість користувачів сайту уже сягає 15 тисяч. Розподіл користувачів по країнам наведено на рисунку 2. Наведені цифри вказують на дуже високий інтерес до цієї розробки. Планується підвищити інтерес до наведених розробок, задіявши різні технології, які будуть висвітлювати аналітичну інформацію [5].

Опишемо технології за допомогою яких була написана інтерактивна карта діалектів України. Клієнтська частина сайту написана за допомогою React.js з використанням бібліотеки MOBX. Серверна частина написана на мові програмування Ruby з використанням фреймворку Ruby on Rails. Як основну базу даних було використано реляційну СКБД PostgreSQL, а також Redis cache для кешування деяких часто використовуваних даних. Кожного року розширюються можливості цієї розробки.

Висновки. Загалом, карта діалектів України важлива для збереження, дослідження та вивчення лінгвістичного різноманіття в країні. Вона може використовуватися в різних галузях, включаючи лінгвістику, культурологію та освіту.

Список використаних джерел:

1. Mitsa, O., Sharkan, V., Maksymchuk, V., Varha, S., & Shkurko, H. (2023). Ethnocultural, Educational and Scientific Potential of the Interactive Dialects Map. In 2023 IEEE International Conference on Smart Information Systems and Technologies (SIST) (pp. 226-231). Astana, Kazakhstan. doi: 10.1109/SIST58284.2023.10223544.
2. Міца, О. В., Шумицька, Г. В., Шаркань, В. В., Венжинович, Н. Ф., & Дулішкович, Г. І. (2022). Інтерактивна карта діалектів як інструмент фахової підготовки студентів філологічних спеціальностей. 88 (2). 126–138. doi: <https://doi.org/10.33407/itlt.v88i2.4787>.
3. Lupei, M., Shlahta, M., Mitsa, O., Horoshko, Y., Tsybko, H., & Gorbachuk, V. (2022, September). Development of an Interactive Map Within the Implementation of Actual State and Public Directions. In 2022 12th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT) (pp. 384-387). IEEE. doi: 10.1109/ACIT54803.2022.9913191.
4. Popovych, N., Lutskiv, A., Mitsa, O., Lyntvar, O., & Ivanova, A. (2023). Ukrainian Redaction of Church Slavonic (URCS): Needs for Digitalization and Text Corpora Platform Generation. Part I.
5. Lupei, M., Mitsa, O., Sharkan, V., Vargha, S., & Gorbachuk, V. (2022, April). The identification of mass media by text based on the analysis of vocabulary peculiarities using support vector machines. In 2022 International Conference on Smart Information Systems and Technologies (SIST) (pp. 1-6). IEEE. doi: 10.1109/SIST54437.2022.9945774.

МЕТОДИ ПОПЕРЕДНЬОЇ ОБРОБКИ ЗОБРАЖЕНЬ ПРИ ДІАГНОСТИЦІ ШКІРНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

Парфененко Ю.В.

канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій
Сумський державний університет, Україна

Кіншаков Е.В.

Аспірант
Сумський державний університет, Україна

Шкірні захворювання є поширеною проблемою, від якої страждають люди в усьому світі. Вони можуть бути викликані різними факторами, такими як інфекції, алергії та хімічні речовини. Раннє виявлення та лікування шкірних захворювань може призвести до поліпшення результатів лікування та зменшення ризику ускладнень. Традиційно діагностика шкірних захворювань проводиться лікарем-дерматологом. Однак цей процес може бути тривалим і дорогим, особливо для людей, які проживають у віддалених районах. Телемедицина є перспективним методом надання медичної допомоги в таких районах.

Нейронні мережі є результативним методом діагностики шкірних захворювань [1], проте точність розпізнавання хвороб залежить від якості зображень. У роботі [2] розроблена нейронна мережа для діагностики шкірних захворювань, яка працювала на основі попередньої оброблених зображень. У результаті дослідження було встановлено, що метод Собеля є найбільш ефективним методом попередньої обробки зображень. Розроблена нейронна мережа з використанням методу Собеля має потенціал для підвищення точності діагностики шкірних захворювань.

Результат якості нейронної мережі не задовольняє поставленим задачам дослідження, оскільки зображення з різною якістю можуть впливати на якість розпізнавання. Тому було прийняте рішення поставити експерименти з сегментацією зображень, а також пошуком локалізації самої хвороби. Це допоможе відсікати непотрібні області, та надавати на вхід системі саме хворобу. Таким чином можна полегшити роботу нейронної мережі в вигляді обрахунків та збільшити якість розпізнавання. Тому метою дослідження було порівняти ефективність різних методів сегментації зображень шкірних захворювань.

Для сегментації зображень використовувалися три методи: морфологічна обробка, метод граничного значення та метод watershed. Результати дослідження показали, що метод watershed є найбільш ефективним для сегментації зображень шкірних захворювань. Цей метод дозволяє виділити контури об'єктів на зображенні, що є важливим для діагностики шкірних захворювань.

Алгоритм watershed базується на розрахунках, які подібні до географічних аналогій та дискретних зображень. Сегментовані зображення потрапляють до алгоритму пошуку контурів. Процес пошуку контурів дозволяє виділити границі об'єктів на бінарному зображенні та представити їх у вигляді наборів точок (координат x , y), які формують контури і після видаляють від загального зображення [3].

Наступними дослідженнями будуть підвищення якості самої нейронної мережі на основі ансамблевих методів. Таким чином зможемо дослідити та зрозуміти, до якої

моделі краще підходять сегментовані зображення та як вони впливають на якість навчання і розпізнавання.

Список використаних джерел:

1. Khasanah, U., Surarso, B., & Farikhin, F. (2023). Dilated Convolutional Neural Network for Skin Cancer Classification Based on Image Data. JTAM (Jurnal Teori Dan Aplikasi Matematika), 7(1).
2. Kinshakov, E., & Parfenenko, Yu. (2023). Application of Machine Learning Techniques to Solve the Problem of Skin Diseases Diagnosis. In Studies in Systems, Decision and Control (Vol. 496, pp. 101–116). Springer Science and Business Media Deutschland GmbH.
3. Shahabi, F., Poorahangaryan, F., Edalatpanah, S. A., & Beheshti, H. (2020). A Multilevel Image Thresholding Approach Based on Crow Search Algorithm and Otsu Method. International Journal of Computational Intelligence and Applications, 19 (2).

РОЗРОБКА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ SAAS РІШЕНЬ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ CLOUD-NATIVE ТЕХНОЛОГІЙ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ ОНЛАЙН РИНОК ЛІТЕРАТУРИ

Романків Назарій Дмитрович

здобувач вищої освіти факультету комп'ютерних наук
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Науковий керівник: Ситніков Дмитро Едуардович

ORCID ID: 0000-0003-1240-7900

канд. техн. наук, доцент, проф. кафедри системотехніки
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Сучасні технології та Інтернет дозволили моделі SaaS [2] (програмне забезпечення як послуга) з'явитися та домінувати у світі; багато багатомільярдних компаній були побудовані на SaaS, напр. Netflix, Amazon, Facebook, Airbnb. А згідно з 360 Research Reports компанія SaaS (Програмне забезпечення як послуга) розмір глобального ринку оцінювався в 1777098 мільйонів доларів у 2021 році і буде продовжувати зростати та досягне 1177188 мільйонів доларів до 2027 року.

Крім того, така бізнес-модель, як Marketplaces, сьогодні набуває значної популярності, і, згідно з дослідженнями Grand View Research, у 2022 році розмір світового ринку ринків оцінювався в 968 мільйонів, і очікується, що з 2023 по 2030 рік він матиме загальний річний темп зростання на 25%.

Побудова сучасного SaaS додатку приносить багато технічних проблем, які необхідно вирішити, особливо в сучасному світі з широким впровадженням доступних хмарних технологій і нових cloud-native [1] технологій, які продовжують з'являтися. А також нові закони, як-от GDPR, які посилюють тиск на компанії, щоб забезпечити кращий захист і конфіденційність клієнта та його даних.

Метою доповіді є висвітлення технологічної стратегії створення SaaS рішень із використанням cloud-native технологій на прикладі проектування та розробки інформаційної системи онлайн ринку літератури.

У доповіді наводиться ключові етапів життя SaaS рішення, та проводиться аналіз ключових атрибутів які має мати інформаційна система для успіху рішення. Також проводиться порівняння різних провайдерів хмарних технологій, таких як AWS, GCP, Azure.

На ранньому етапі створення SaaS рішення найбільшими ключовими атрибутами якості архітектурних додатків є гнучкість і економічність, оскільки бізнесу необхідно перевірити гіпотези цінності та зростання для бізнесу. Отже найбільш підходящим технологічним вибором є Serverless.

Serverless режим усуває всі накладні витрати на управління ІТ-інфраструктурою, а також потребу мати в команді групу інженерів DevOps, що дозволяє скоротити витрати на розробку. Крім того, Serverless є дуже економічно ефективним на ранніх етапах, коли немає стабільного великого обсягу трафіку, з яким система повинна справлятися.

Коли компанія знайшла свій сегмент на ринку, системі потрібен продуманий дизайн, щоб гарантувати, що вона зможе впоратися з попитом і ростом бізнесу,

водночас тримаючи під контролем вартість хмарних ресурсів.

Serverless технології можуть коштувати принаймні вдвічі дорожче, ніж пропозиції PaaS (платформа як послуга) або IaaS (інфраструктура як послуга), у довгостроковій перспективі, якщо вам потрібно обробляти великі обсяги трафіку 24/7. Тому на цьому етапі рекомендується змінити архітектуру.

Наразі Kubernetes є найкращою опцією як основний обчислювальний ресурс, оскільки він широко поширений і надає всі необхідні інструменти для створення сучаснішого контейнерезованого рішення. Хоча це означає, що бізнесу потрібно буде залучити більше інженерів DevOps для створення та підтримки кластера Kubernetes, щоб зменшити загальні витрати на публічну хмару.

Окрім цього на всіх етапах створення сучасно SaaS рішення із використанням cloud-native технологій необхідно ефективно розпоряджатися інфраструктурою публічної хмари, а отже постає питання управління та конфігурації ресурсами хмари. Наразі в технологічному просторі домінує Infrastructure as a Code підхід який дозволяє описати які ресурси мають бути створені в хмарі. Отже на всіх етапах розробки рекомендується використання декларативного методу Infrastructure as a Code [3], а саме технології Terraform.

Список використаних джерел:

1. Tomas Erl, Ricardo Puttini, Zaigham Mahmood. Cloud Computing, Concepts, Technology & Architecture: Pearson, 2013. 747 с.
2. Michael J. Kavis. Architecting the Cloud Design Decisions for Cloud Computing Service Models (SaaS, PaaS, and IaaS): Wiley, 2014. 229 с.
3. Kief Morris. Infrastructure as Code, 2nd Edition: O'Reilly Media, Inc, 2020. 427с.

СИСТЕМА ОНЛАЙН-ТЕСТУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ДІТЕЙ ІЗ ГЛИБОКИМИ ВАДАМИ ЗОРУ

Лавро Олена Михайлівна

магістрант навчально-наукового інституту атомної та теплової енергетики
*Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського», Україна*

Науковий керівник: Кублій Лариса Іванівна

канд. техн. наук, доцент кафедри цифрових технологій в енергетиці
*Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського», Україна*

Однією з ефективних форм контролю знань в інклюзивному навчанні є тестування [1]. Для учнів з глибокими вадами зору в реаліях загальноосвітньої школи через відсутність спеціальних тефлотехнічних засобів або через складність роботи з ними зазвичай процес тестування зводиться до простого озвучення вчителем запитань тесту. Але таке тестування не є ефективним, воно потребує багато часу та виключає роботу з тестом учня без допомоги вчителя чи його асистента [2]. Уникнути цих недоліків можна за допомогою спеціальної системи онлайн-тестування навчальних досягнень дітей із глибокими вадами зору.

Основними характеристиками системи є: простота в користуванні; можливість перетворення тексту на аудіоформат; проведення тестування за допомогою невеликої кількості клавіш, які легко ідентифікувати. Інтуїтивно зрозумілий інтерфейс надає можливість працювати користувачам з різними рівнями підготовки.

Для того, щоб розробник тесту (наприклад, вчитель або асистент вчителя) зміг розпочати роботу, було передбачено його авторизацію. На сторінці «Створення тестів» (рис. 1) потрібно вказати назву тесту, його опис, додати запитання і варіанти відповідей, а також створити аудіоверсію тесту, натискаючи на відповідні кнопки з зображенням мікрофона.

Рис. 1. Сторінка «Створення тестів»

У системі реалізовано можливість створення запитань чотирьох типів: з вибором однієї правильної відповіді, з вибором кількох правильних відповідей, на встановлення відповідності, на встановлення послідовності. Необхідність реалізувати саме ці типи запитань була зумовлена їхньою наявністю в тестах ЗНО та НМТ.

Для того, щоб розпочати тестування, потрібно, щоб вчитель або асистент

вчителя вибрали необхідний тест (рис. 2) та пояснили учню призначення клавіш для роботи з ним.

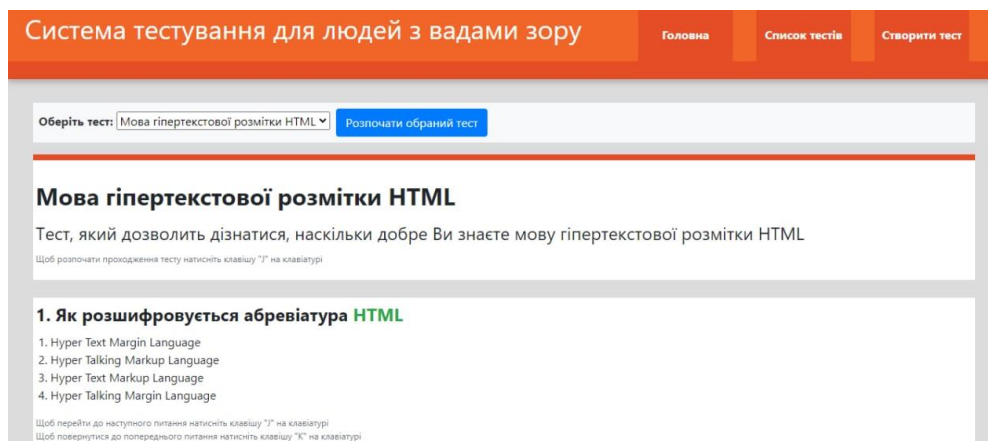

Рис. 2. Сторінка тестування

Враховуючи специфіку роботи незрячих або слабозорих за комп'ютером, були вибрані клавіші, розташування яких визначити дуже просто (рис. 3).

Рис. 3. Положення рук під час тестування

Після проходження тестування, виводиться текстове та аудіо повідомлення з кількістю правильних відповідей.

З метою виявлення недоліків та визначення перспективних напрямків удосконалення системи в комунальному закладі загальної середньої освіти "Лицей №18 Хмельницької міської ради" була проведена її апробація. Учням різних вікових категорій було запропоновано пройти тести з різними типами запитань. Вони давали відповіді на аудіо-запитання з вимкненими моніторами, без доступу до візуальної інформації. Відстежувався час, витрачений учнем на кожне запитання (рис. 4) та співвідношення правильних відповідей (рис. 5).

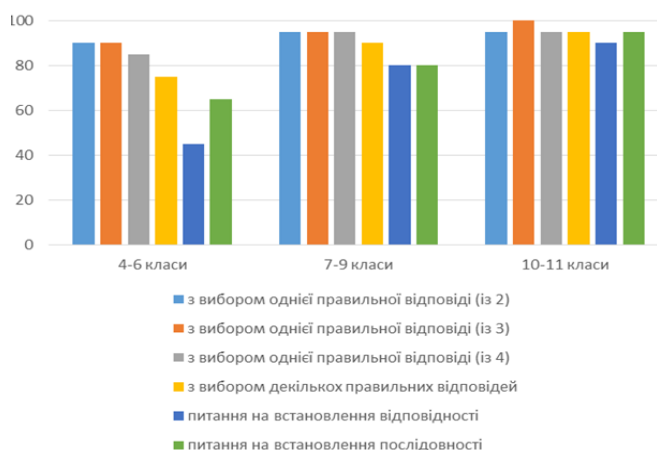

Рис. 4. Співвідношення правильних відповідей

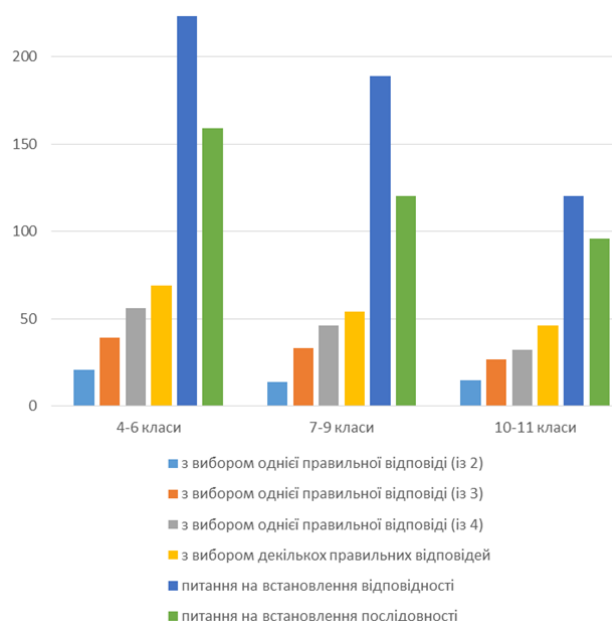

Рис. 5. Тривалість відповідей

З результатів апробації випливає, що аудіо-тести для учнів 4-6 класу доцільно створювати лише з запитань з вибором однієї правильної відповіді (серед 2-3 варіантів) і кількістю запитань – до 6; для більш старших школярів можна ускладнювати процес тестування (збільшувати кількість варіантів відповідей та додавати інші типи запитань), але загальна кількість запитань не повинна бути великою (до 24, в залежності від віку). Для учнів 10-11 класів робота в системі тестування з різними типами аудіо-питань не є складною.

Отже, інтуїтивно-зрозумілий інтерфейс дає змогу вчителю створити тести з озвучуванням максимально швидко. А для старшокласників з вадами зору керування процесом тестування не становить складності, що дає змогу ефективно готуватися до ЗНО чи НМТ, перевіряючи свої знання на різних етапах підготовки.

Список використаних джерел:

1. Гузій О. В. Портфоліо – технологія якісного оцінювання навчальних досягнень. Інструментарій оцінювання. Оцінювання на основі кінцевих результатів. Тестування в умовах інклюзії: лекція № 10 для студентів спеціальності 8.01020301 «Здоров'я людини». Львів, 2018. 16 с.
2. Гуренко О. І., Алексеева Г. М., Лопатіна Г. О., Кравченко Н. В. Використання комп'ютерних тифлотехнологій та тифлосасобів у інклюзивному освітньому просторі університету. Інформаційні технології і засоби навчання, 2017. Т. 61 (№ 5). С. 61–75.

ТЕХНОЛОГІЇ ВИЯВЛЕННЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В МЕРЕЖІ

Адамович Олексій Юрійович

здобувач вищої освіти факультету інформаційних технологій, обліку та фінансів
Поліський національний університет, Україна

Науковий керівник: Веретюк Сергій Олександрович

канд. техн. наук, старший викладач кафедри
комп'ютерних технологій і моделювання систем
Поліський національний університет, Україна

У сучасному світі, де велика частина нашого життя переноситься до інтернет-простору, проблема дезінформації стає надзвичайно актуальною та загостреною. Інформаційний шум, що оточує нас у мережі, часто приховує правдивість та об'єктивність інформації. Поширення неправдивої, маніпулятивної або фейкової інформації в інтернеті може мати негативний вплив на суспільство, економіку, політику.

Технології виявлення дезінформації в мережі є важливим інструментом у боротьбі з цим явищем. Розвиток інформаційних технологій створює нові можливості для розпізнавання та аналізу фейкових новин, маніпулятивних зображень чи відео, а також ідентифікації штучно створених акаунтів, що розповсюджують дезінформацію. Використання штучного інтелекту, аналізу даних, та розробка спеціалізованих алгоритмів стає ключовими у зусиллях забезпечити достовірність інформації в мережі.

Методи протидії дезінформації можна розділити на короткострокові і довгострокові за тривалістю їхнього впливу. Довгострокові стратегії виявляються особливо важливими, оскільки вони спрямовані на зменшення загальної вразливості до дезінформації у майбутньому. З точки зору часового аспекту, існують превентивні методи, спрямовані на конкретне питання та передбачають співпрацю на регіональному рівні. Також існують негайні заходи, включаючи кризову комунікацію та фактчекінг, які реагують негайно на поширення дезінформації та коригують неправильну інформацію. Довгострокові стратегії включають в себе заходи, спрямовані на підвищення медіаграмотності громадян, формування соціальних норм щодо відповідального споживання інформації та співпрацю між різними стейкхолдерами. Такий підхід дозволяє ефективно враховувати як негайну потребу в реакції на дезінформацію, так і необхідність створення стійких механізмів для запобігання її поширенню у майбутньому.

Технічні методи протидії поширенню дезінформації в кіберпросторі відіграють важливу роль у забезпеченні інформаційної безпеки та нейтралізації дезінформаційних загроз. Однією з ключових стратегій є аналіз великих обсягів даних. Використання аналітичних інструментів та інформаційних технологій дозволяє автоматично виявляти патерни та аномалії в потоці інформації. Машинне навчання та штучний інтелект можуть аналізувати поведінку користувачів та ідентифікувати можливі спроби маніпуляції аудиторією.

Далі, технічні методи включають в себе виявлення фейків і діпфейків. Спеціалізовані алгоритми можуть аналізувати текстовий та візуальний контент, виявляти недостовірність інформації та подробиці. Використання комп'ютерного зору допомагає перевіряти відео та аудіозаписи на наявність ознак монтажу та обробки. Додатково, технічні методи включають моніторинг соціальних мереж та онлайн-

платформ. Автоматизовані системи можуть постійно відслідковувати активність на цих платформах та ідентифікувати джерела поширення дезінформації. Також, технічні фільтри можуть застосовуватися для фільтрації шкідливого контенту та блокування облікових записів, що активно розповсюджують недостовірну інформацію.

Не менш важливим аспектом є кіберзахист інфраструктури. Заходи кіберзахисту спрямовані на запобігання несанкціонованому доступу до інформації та захист від можливих атак, спрямованих на поширення дезінформації. Ці заходи включають в себе криптографічний захист, захист мережевих інфраструктур та безпеку даних.

Усі ці технічні методи разом сприяють створенню стійкого інформаційного середовища, де інформація є надійною та об'єктивною. Вони дозволяють ефективно виявляти та нейтралізувати загрози дезінформації, забезпечуючи надійний кіберзахист та інформаційну безпеку.

Поза технічними методами, існують і соціокультурні стратегії для протидії поширенню дезінформації. Ці стратегії відіграють важливу роль у формуванні стійкого інформаційного середовища та впливають на спосіб, яким індивіди сприймають та реагують на інформацію.

Медіаграмотність та освіта є однією з ключових стратегій. Програми медіаграмотності допомагають людям розрізнити надійну інформацію від дезінформації. Соціокультурні стратегії також включають встановлення соціальних норм та цінностей, які не сприяють поширенню дезінформації. Підтримка ініціатив, що визнають важливість об'єктивності та достовірності інформації, може стимулювати громадян до відповідальної споживчої поведінки.

Співпраця та колаборації грають також важливу роль. Встановлення механізмів співпраці між громадськими організаціями, медіа та урядовими інституціями дозволяє виявляти та нейтралізувати дезінформаційні загрози шляхом обміну інформацією та ресурсами.

Іншим важливим аспектом є забезпечення інформаційної прозорості і відкритості. Урядові та корпоративні структури повинні сприяти відкритості та доступності інформації для громадськості, що сприятиме підвищенню довіри та запобіганню розповсюдженню дезінформації.

Отже, розробка та впровадження ефективних правових механізмів для боротьби з поширенням дезінформації є важливою складовою соціокультурних стратегій. Законодавство щодо відповідальності за розповсюдження недостовірної інформації може стимулювати відповідальну поведінку та обмежувати дії дезінформаторів.

Ці соціокультурні стратегії, разом із технічними методами, формують комплексний підхід до протидії дезінформації. Вони сприяють створенню стійкого інформаційного середовища, де інформація є надійною та об'єктивною, а громадяни мають навички та засоби для захисту від маніпуляцій та обману.

Список використаних джерел:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2012 року "Про Стратегічний оборонний бюлетень України" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/771/2012/paran16#n16>.
2. Курбан О. В. Сучасна гібридна війна: нові форми агресії / О. В. Курбан. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.racurs.ua/1063suchasna-gibrydna-viynata-yiyi-vidobrajennya-uvirtualniy-realnosti-chastyna-2>.
3. Ткаченко А. В., Качинський А. Б. Ідентифікація фейкових новин в соціальних ЗМІ. [Текст] / А. В. Ткаченко

СЕКЦІЯ XV. СОЦІОЛОГІЯ ТА СТАТИСТИКА

ВИНИКНЕННЯ ХРОНІЧНОЇ ВТОМИ У СТУДЕНТІВ У ЗВ'ЯЗКУ З ПОЧАТКОМ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Мухачова Вероніка Денисівна

здобувач вищої освіти 3-го медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Попович Ірина Вікторівна

здобувач вищої освіти 3-го медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Мокрякова Марина Іванівна

асистент кафедри гігієни та екології №1
Харківський національний медичний університет, Україна

Вступ. Під впливом сучасних подій і конфліктів, студенти по всьому світу стикаються з новими викликами, які можуть призвести до розвитку хронічної втоми. Початок повномасштабної війни в Україні- це подія, яка вразливо впливає на психологічний та фізичний стан всіх студентів. Одним з таких нездужань є хронічна втома, яка також відома як хронічний стомлений синдром (ХСС), що є серйозним станом, що впливає на фізичне і психічне здоров'я людини. Цей стан характеризується тривалою втомленістю та відчуттям виснаженості, які не зникають після відпочинку.

Актуальність дослідження. Повномасштабне вторгнення принесло за собою велику кількість психологічних навантажень не тільки на дорослих людей, а і на молодших - школярів та студентів. Кожного дня ми переглядаємо стрічку новин, які здебільшого не змушують нас радіти, а навпаки – хвилюватися за рідних, друзів та майбутнє нашої країни. Постійний страх під час сирен, переміщення до укриттів і тривожні думки за себе та близьких можуть спричинити безсоння і розлади сну, що в свою чергу призводять до втоми. Також, фізичні ускладнення, пов'язані зі стресом, можуть спричинити втомленість і впливати на здоров'я та працездатність молоді.

Мета роботи. У цьому дослідженні ми з'ясуємо, які причини хронічної втоми існують в опитаних нами людей та як ці симптоми можуть впливати на повсякденне студентське життя, мотивацію та енергію. Перевірити кількість студентів, які вважають, що в них наявна хронічна втома і чи пов'язують вони свій стан із початком повномасштабної війни.

Матеріали та методи. Щоб розібратися в цьому питанні, ми вирішили використати метод анкетування, створивши Google-форму, яка є найбільш зручним інструментом для нашої мети. Для дослідження даної мети було опитано та проанкетовано 108 людей різного віку, найбільшу кількість відповідей ми отримали

з наступних вікових категорій: 18-20 років – 48,6%, 15-17 років – 39,4%. Більше людей залучилось жіночої статі – 50,5%, чоловічої – 48,6%, іншу стать обрала 1 людина – 0,9 %.

Результати та обговорення. Серед опитаних людей найбільша кількість, а саме 91,7% мешкають наразі в Україні, а 8,3% - в інших країнах, з останніх на питання «чи перебування в іншій країні вплинуло на Вашу втомлюваність?» варіант «так, значно більше відчуваю втому» обрали 3 мешканці закордонних країн, «так, але незначно (швидше втомлююсь)» - 5 та «не вплинуло» відмітила лише 1 особа. Респонденти на питання «Вам важко організувати свій день через постійну емоційну чи/і фізичну втому?» відповіли «так, особливо після початку повномасштабної війни» 44%, «так, незалежно від початку повномасштабної війни» - 27,5%, «до початку повномасштабної війни помічав подібне, проте наразі ні» - 7,3% та останні 21,1% обрали «ніколи не помічав подібного». 29,4% проанкетованих постійно мають втому на початку тижня, 47,7% - іноді, 7,3% - дуже рідко відчувають себе виснаженими після вихідних та 15,6% не мають подібного. Серед опитаних 33,9% студентів мають постійну втому перед початком занять, 35,8% - іноді мають втрату енергії, 12,8% - дуже рідко та 17,4% встигають відпочити за перерву між заняттями. Відповідаючи на питання «як часто Ви відчуваєте, що витрачаєте свою емоційну енергію на думки пов'язані з війною в Україні?» учасники обрали наступні варіанти: 16,5% - постійно відчувають брак почуттів, 27,5% - часто, 30,3% - іноді, 16,5% - рідко та 9,2% - ніколи не мали такого досвіду. 35,8% проанкетованих нами людей мають цілком достатньо вільного часу вдень, щоб відновити свої сили перед наступним днем, в порівнянні з часом до повномасштабної війни, 36,7% - недостатньо, раніше було більше, 14,7% - недостатньо, але і раніше було недостатньо, 3,7% - зовсім не мають вільного часу, раніше було більше, у 9,2% зовсім немає вільного часу, так само як і раніше. 10,1% відповідачів мають сон менше ніж 5 годин, 43,1% - 5-6 годин, 45% - 7-8 годин і лише 1,8% витрачають 9 або більше годин на сон. У 6,4% людей покращився режим сну в порівнянні з часом до повномасштабної війни, 51,4% відмічають погіршення режиму, а у 42,2% він не змінився. На питання «чи змінилась кількість часу, яку Ви витрачаєте на один і той самий вид роботи, в порівнянні з часом до повномасштабної війни?» ми отримали відповіді про те, що у 56,9% час не змінився, у 33,9% - збільшився, а у 9,2% - зменшився. 51,4% відмічають зменшення емоційної спрямованості на навчання (мотивацію) в порівнянні з часом до початку повномасштабної війни, 19,3% - збільшення та у 29,4% залишилась незмінною. На основі своїх відповідей на вище задані запитання 39,4% респондентів приймають, що у них є хронічна втома, 23,9% вважають, що не мають цього нездужання та сумніви залишились у 36,7 %. 59,6% студентів пов'язують підвищення втомлюваності з життям під час повномасштабної війни, 39,4% - не пов'язують цей стан з нинішнім лихом, та лише 0,9% вважають, що їх втомлюваність зменшилась.

Висновки. Результати дослідження показали, що повномасштабна війна з самого її початку має велику роль у виникненні хронічної втоми у студентів. Перебування більшості опитуваних закордоном не допомогло знизити їхню втому, багато з них відчувають навіть погіршення стану, що є недивним в умовах життя в іншому суспільстві, з новими правилами, які впливають на повсякденне життя, яке стає незвичним. Студенти витрачають чимало емоційних сил на думки про благополуччя своїх рідних, обстріли, небезпеку, яка може їх чекати навіть під час звичайного походу в магазин (якщо вони перебувають на території України), що сприяє появі втоми, яка не минає швидко. Також у більшості здобувачів освіти

недостатньо вільного часу, щоб відновити свої сили, що призводить до зменшення часу відведеного на сон, що є однією з головних причин виникнення хронічної втоми. Більшість студентів відмічають зменшення мотивації та бажання навчатися після початку повномасштабної війни, що може негативно вплинути на їхню професійність та благополуччя нашої країни, оскільки молодь – це майбутнє України. Третина опитаних здобувачів освіти впевнена, що в них наявна хронічна втома і більшість пов'язують її виникнення з повномасштабною війною. Отже, ми повинні звертати більшу увагу на свій моральний стан і вчасно звертатися по допомогу до близьких та спеціалістів, оскільки психічний стан є базою здоров'я людини, активної позиції в суспільстві і її жаги до розвитку та життя.

СЕКЦІЯ XVI. ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

LA COMPÉTENCE COMMUNICATIVE COMME BUT ESSENTIEL DE L'ENSEIGNEMENT DE LA LANGUE ÉTRANGÈRE

Tetiana Lashkiv

Enseignante de la chaire de langues

Université nationale de médecine d'Ivano-Frankivsk, Ukraine

Les changements socio-économiques contemporains déterminent de nouvelles tendances dans l'apprentissage des langues étrangères à tous les niveaux d'enseignement. La langue n'est pas seulement un sujet d'étude, mais aussi un moyen d'activité cognitive et professionnelle. « Le Cadre européen commun de référence pour les langues » (CECRL) fournit une base commune pour l'élaboration des programmes d'enseignement n'importe quelle langue étrangère. Le but de l'enseignement complètement modifié est défini par le fait que l'apprenant de la langue devient tout de suite son usagé indépendant accomplissant certaines tâches dans de différents domaines de vie : social, personnel, éducatif ou professionnel.

Il est évident que l'objectif principal de l'apprentissage d'une langue étrangère est la formation des compétences communicatives des étudiants, ce qui signifie la maîtrise de la langue comme moyen de communication interculturelle, comme outil de dialogue entre les cultures et les civilisations du monde contemporain. La compétence à communiquer langagièrement comprend plusieurs composantes qui sont :

- La compétence linguistique, qui signifie la connaissance de la langue en vue de son utilisation à l'oral et à l'écrit. L'événement communicatif peut être considéré comme écouter, lire un texte, écrire et parler ;

- La compétence socioculturelle, qui implique l'assimilation des caractéristiques socioculturelles du pays dont la langue est étudiée, des valeurs culturelles et des normes morales et éthiques de son propre peuple et de celles des autres pour qu'on puisse les utiliser dans des activités pratiques ;

- La compétence sociolinguistique se penche sur les connaissances des règles de politesse, des particularités des rapports entre groupe sociaux, ce qui est très important pour créer la communication entre représentants de cultures différentes.

Les compétences générales des étudiants en langues sont composées de leurs connaissances, compétences et expériences de vie, ainsi que de leur capacité d'apprendre, notamment se sont :

- Les habiletés (savoir-faire) envisagent la capacité d'effectuer certaines actions et la mise en œuvre des connaissances pour la réalisation d'une tâche précise ;

- L'expérience de vie (savoir-être) couvre les caractéristiques individuelles, les traits et les habitudes de l'individu, qui se rapportent à la conscience de soi ou à l'idée des autres et à la volonté d'entrer en interaction avec eux.

• La capacité d'apprendre (savoir-apprendre) mobilise l'expérience de vie, les connaissances déjà acquises et favorise le développement de différents types de compétences.

Pour conclure, on peut dire que le processus d'enseignement/d'apprentissage de la langue étrangère est déterminé par l'approche actionnelle dont le but est la communication réussite des apprenants en fonction de leurs objectifs précis.

Références:

1. Robert Jean-Pierre, Rosen E. Dictionnaire pratique du CECRL. Paris, 2010.
2. Bérard E. Approche communicative. Théorie et pratique. Paris, CLE Internationale, 1991.
3. Moirand S. Enseigner à communiquer en langue étrangère. Paris, Hachette, 1982.

ДОБРОЗИЧЛИВИЙ СЕКСИЗМ В УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПРОЯВИ ТА НАСЛІДКИ

Боєва Катерина Сергіївна

здобувачка вищої освіти факультету систем і засобів масової комунікації
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Науковий керівник: Темченко Лілія Василівна

канд. філол. наук, доцент кафедри масової та міжнародної комунікації
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Анотація: Розглянуто проблему доброзичливого сексизму в українських медіа під час війни. На основі аналізу конкретних публікацій показано, що доброзичливий сексизм постає в різних формах, як-то: зосередження на зовнішності жінок, навіть у контексті їх професійних здобутків, підкреслення традиційних гендерних ролей жінок, уявлення жінок як об'єктів сексуального бажання, навіть у контексті їх героїчних вчинків. Зазначено, що доброзичливий сексизм за силою впливу прирівняно до явного сексизму, оскільки він також зміцнює гендерні стереотипи та дискримінує жінок у різних сферах життя, зокрема під час війни.

Ключові слова: сексизм, доброзичливий сексизм, медіа, жінки в армії, жіночий образ.

Проблема сексизму є предметом міждисциплінарного дослідження, оскільки привертає увагу дослідників у галузі соціальних комунікацій, соціології, філософії, правознавства, психології, педагогіки, мовознавства тощо. Активно почали досліджувати цю проблему у 80-х рр. ХХ ст., коли американська психологиня Барбара Берк у книзі «Доброзичливий сексизм» звернула увагу на шкідливість доброзичливого сексизму, як і явного.

Сьогодні проблема доброзичливого сексизму розглянута з різних ракурсів. Так, Елізабет Холландер та Шеллі Томпсон бачать доброзичливий сексизм як форму навмисної або ненавмисної гендерної дискримінації жінок у різних сферах життя (Hollander, E. P., & Thompson, S. (2004). The benevolent sexism paradox: How gender differences in status justify benevolent sexism. *Social Psychology Quarterly*, 67(3), 256-274.). Кетрін А. Монахан, Кетрін М. Квінн та Алісон Е. Кларк наголошують на негативному впливі доброзичливого сексизму на жінок у галузі STEM (Berk, K. S., & Quinn, K. (2007). The benevolent sexism paradox: How benevolent sexism can both help and harm women. *Sex Roles*, 56(11-12), 893-910). А Кеті Берк та Кетрін Квін розглядають доброзичливий сексизм як подвійну форму дискримінації, яка може мати позитивні та негативні наслідки (Monahan, K. A., Quinn, K. M., & Clark, A. E. (2015). Benevolent sexism in STEM: How it affects women. *Psychology of Women Quarterly*, 39(4), 434-448).

В українському науковому просторі проблему доброзичливого сексизму розробляють Наталія Заболотна (Заболотна Н. В. Доброзичливий сексизм у професійній діяльності жінок: монографія. Київ: Національний університет "Києво-Могилянська академія", 2019), Ірина Заєць (Заєць І. В. Вплив доброзичливого сексизму на психічне здоров'я жінок // Соціальна та поведінкова психіатрія. 2021. № 2. С. 14-20), Олена Сокол (Сокол О. В. Доброзичливий сексизм у професійній діяльності жінок: дис. канд. соціол. наук: 22.00.04. Київ, 2021), Тетяна Сидоренко (Сидоренко Т. В. Вплив доброзичливого сексизму на гендерні рольові стереотипи: дис. канд. психол. наук: 19.00.05. Київ, 2022), Катерина Кухарчук (Кухарчук К. М. Соціальні наслідки доброзичливого сексизму: дис. канд. соціол. наук: 22.00.04. Київ,

2023).

В аспекті нашого дослідження вагомий інтерес представляють дослідження Олени Васьківської (Васьківська О.Є. Гендерні стереотипи в українському інформаційному просторі // Матеріали другого науково-методологічного семінару «Права людини: відображення у медіапросторі» (27 лютого 2023 року). – Київ: ФМВ, 2023. – С. 34-36), Тетяни Цепкало (Цепкало Т.О. Гендерні стереотипи в українському медіапросторі // Матеріали четвертої науково-практичної конференції «Scientific research in the modern world» (9-11 лютого 2023 року). — Торонто, 2023. — С. 393-402), у яких розглянуто питання впливу ЗМІ на формування й функціонування гендерних стереотипів, зокрема доброзичливого сексизму у воєнний час. Так, Олена Васьківська пише, що «в умовах повномасштабного вторгнення питання гендерних стереотипів не лише не зменшилося, а й набуло нових масштабів», а це своєю чергою зумовлює потребу дослідження сексистського контенту в медіа, зокрема проведення медіамоніторингів. Спираючись на публікації українських медіа, зокрема сайтів «Обозреватель», «Кореспондент», УНІАН, ТСН, науковиця відзначає, що так званий доброзичливий сексизм в завуальованій формі принижує жінок, наголошуючи на стереотипі маскуліності-фемінності» [1]. Використання різних форм доброзичливого сексизму та стереотипних визначень, як-то «представниці слабкої статті» зміцнює стереотип вторинності жіночої статті стосовно чоловічого світу.

Отже, доброзичливий сексизм - система стереотипних переконань про жінок, які породжують суб'єктивно позитивні почуття по відношенню до жінок у тому, хто їх відчуває, а також схильні викликати поведінку, яка зазвичай класифікується як просоціальна (наприклад, допомога, турбота) [2]. Небезпека «доброзичливого сексизму» криється в його завуальованій неагресивній формі вказувати на переваги однієї статі та суттєві недоліки іншої.

Сьогодні приклади «доброзичливого сексизму» в українських медіа спостерігаємо в:

- заголовках: видання РадіоТрек випустило статтю з таким заголовком: «Вбили, коли рятувала солдатів: на фронті загинула військова медикня-красуня із Волині» [3]. У тексті неодноразово наводили приклади коментарів про гарні очі та красиве обличчя, які користувачі часто писали дівчині під фото в соціальних мережах. На наш погляд, акцент на зовнішності військовослужбовиці у публікації є максимально недоречним, оскільки це зняло трагізм із загибелі військової і зосередило увагу читачів на блакитних очах героїні матеріалу.

- Образ «красуні у формі» бачимо й в інших публікаціях. Так, УНІАН Lite підготував для читачів підбірку «Красуні в ЗСУ: 5 українок, які вступили в лютий бій з окупантами» [4]. У заголовку передусім акцентовано на зовнішності жінок, а не на їх службі в лавах ЗСУ. Подвиги військовослужбовиць перекреслюються/знецінюються тим, що вони мають гарну зовнішність.

- рекламних роликів: у роликів косметичного бренду "L'Oreal Paris" жінки, які воюють в лавах ЗСУ, розповідають про те, як косметика допомагає їм почуватися впевненими і красивими. Цей ролик може бути сприйнятий як спосіб сказати жінкам, що на війні треба бути насамперед красивими;

- токшоу: на телеканалі "1+1" у токшоу обговорювали тему жінок-військових. Одна з гостей шоу сказала, що вона вважає, що жінки-військові повинні бути "сексуально привабливими", щоб вони могли "вражати" ворогів. Це висловлювання може бути сприйняте як спосіб сказати, що жіноча привабливість є надважливою умовою для жінок, які служать у ЗСУ;

- постах: в інстаграм-акаунті "The Village Україна" було опубліковано фото

жінки-військової з підписом "Вона - справжня героїня, але при цьому така ніжна і жіночна". Цей підпис може бути сприйнятий як спосіб сказати, що жінка-військова є не лише героїнею, але й привабливою жінкою.

Висновки: Образи «красунь», «моделей» та «прикрас армії», що транслюють для аудиторії медіа, створюють хибні асоціації та замінюють розповіді про особистий досвід на об'єктивізацію. Доброзичливий сексизм є небезпечним, як і явний сексизм, оскільки зміцнює гендерні стереотипи згідно з якими жінки постають в ролі об'єктів сексуального бажання або в традиційних ролях.

Список використаних джерел:

1. Васьківська О.Є. Гендерні стереотипи в українському інформаційному просторі // Матеріали другого науково-методологічного семінару «Права людини: відображення у медіапросторі» (27 лютого 2023 року). – Київ: ФМВ, 2023. – С. 34-36.
2. Шевченко, З. В. (Уклад.). (2016). Словник гендерних термінів. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. Електронний ресурс. URL: <https://a-z-gender.net/ua/seksizm.html>.
3. Вбили, коли рятувала солдатів: на фронті загинула військова медикіня-красуня із Волині. Радіо Трек: НОВИНИ. 10.09.2022. Електронний ресурс. URL: https://www.google.com/amp/s/radiotrek.rv.ua/amp/vbili-koli-ryatuvala-soldativ-na-fronti-zaginula-viyskova-medikinya-krasunya-iz-volini-foto_294738.html.
4. Красуні в ЗСУ: 5 українок, які вступили в лютий бій з окупантами (відео). Віолетта Орлова. Unian Lite. 08.07.2022. Електронний ресурс. URL: <https://www.google.com/amp/s/www.unian.ua/lite/stars/krasuni-v-zsu-5-ukrajnok-yaki-vstupili-v-lyutiy-biy-z-okupantami-video-amp-11895237.html>.

ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ ЛЕКСИКИ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ ТА ЛЕМКІВСЬКОГО ГОВОРУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Пастернак Юлія Ігорівна

студентка 2 курсу магістратури

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ, Україна

Щербій Наталія Олегівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янських мов

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ, Україна

Лемки - це етнічна група українців, яка проживає на території Польщі, Словаччини, Румунії та України. Лемківський говір української мови має багато спільного з польською мовою, що обумовлено історичними та географічними факторами.

Польська мова - це індоєвропейська мова, яка належить до слов'янської групи. Лемківський говір української мови - це діалект української мови, який також належить до слов'янської групи.

Лексика польської мови та лемківського говору української мови має багато спільного. Це обумовлено історичними факторами, такими як спільне походження цих мов і їхній розвиток у межах одного мовного союзу.

Метою дослідження є зіставний аналіз лексики польської мови та лемківського говору української мови. [1, с.81]

Спільна лексика - це слова, які є спільними для двох мов. У випадку польської мови та лемківського говору української мови спільна лексика становить близько 70% загального лексичного запасу.

Спільна лексика може мати два джерела:

- Спільне походження від праслов'янської мови. У цьому випадку слова мають однакову форму та значення в обох мовах. Наприклад:

- польська мова: *dom* - "дім"

- лемківський говір української мови: дом - "дім"

- Запозичення з однієї мови в іншу. У цьому випадку слова можуть мати різний вигляд і значення в обох мовах. Наприклад:

- польська мова: *sierp* - "серп"

- лемківський говір української мови: серп - "серп" [2, с.391]

Спільну лексику можна розділити на кілька видів:

- Основна лексика - це слова, які відносяться до базової тематики, наприклад, назви тварин, рослин, предметів побуту та т.д. Наприклад:

- польська мова: *dom, kot, pies, krowa, woda, mleko, chleb, ogień, drzewo* лемківський говір української мови: дом, кот, пес, корова, вода, молоко, хліб, огонь, дерево

- Професійна лексика - це слова, які відносяться до певної сфери діяльності. Наприклад:

- польська мова: *lekarz, nauczyciel, rolnik, górnik, rzemieślnik* лемківський говір української мови: лікар, учитель, газда, горняк, ремесник

- Морфологічна лексика - це слова, які відносяться до морфології мови, наприклад, прийменники, сполучники, артиклі та т.д. Наприклад:

• польська мова: *w, na, z, i, o, przed*, ро лемківський говір української мови: в, на, з, і, о, перед, по

• Лексика, що описує місцеві реалії - це слова, які стосуються специфічних для певної місцевості явищ або предметів. Наприклад:

• польська мова: *góry, łąki, lasy, rzeka, jezioro* лемківський говір української мови: гори, луки, ліси, ріка, озеро[3, с.71]

Польська мова мала значний вплив на лексику лемківського говору української мови. Цей вплив можна пояснити тим, що лемки проживали в тісному контакті з поляками протягом багатьох століть.

До запозичень з польської мови в лемківський говір української мови відносяться слова, які стосуються таких сфер, як:

- Культура - наприклад, *teatr, kino, koncert, opera*
- Суспільство - наприклад, *prezydent, rząd, minister, policja*
- Спорт - наприклад, *piłka nożna, koszykówka, siatkówka, hokej*
- Технології - наприклад, *komputer, telefon, internet, telewizja*[4, с. 53]
- Зіставлення лексики польської мови та лемківського говору української мови

Зіставлення лексики польської мови та лемківського говору української мови показало, що між ними існує багато спільного. Це обумовлено історичними та географічними факторами.

До спільної лексики польської мови та лемківського говору української мови відносяться слова, які мають спільне походження від праслов'янської мови. Також у лексиконі польської мови та лемківського говору української мови є слова, які мають спільне походження, але відрізняються за значенням. [5, с.80]

Лексика польської мови та лемківського говору української мови має багато спільного. Це обумовлено історичними та географічними факторами.

До спільної лексики польської мови та лемківського говору української мови відносяться слова, які мають спільне походження від праслов'янської мови. Також у лексиконі польської мови та лемківського говору української мови є слова, які мають спільне походження, але відрізняються за значенням. [6, с.75]

Ця схожість у лексиконі свідчить про те, що польська мова та лемківський говір української мови мають спільне походження і розвивалися в рамках одного мовного союзу.

Список використаних джерел:

1. Стецюк І. В. Лемківський говір: особливості лексики та фразеології: монографія. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2008. – 280 с.
2. Хорвата М. Лемківський словник. – Львів: Наукове товариство імені Шевченка, 2000. – 672 с.
3. Бевзенко С. П., Бевзенко Л. С. Лемківська мова: навчальний посібник. – Львів: Видавництво Львівського університету, 2007. – 224 с.
4. Бевзенко С. П., Бевзенко Л. С. Лемківські лексичні запозичення з польської мови: монографія. – Львів: Видавництво Львівського університету, 2012. – 208 с.
5. Бевзенко С. П., Бевзенко Л. С. Лемківські граматичні запозичення з польської мови: монографія. – Львів: Видавництво Львівського університету, 2013. – 224 с.
6. Климович М. В. Лемківський діалект української мови: нариси по діалектології. – Львів: Наукове товариство імені Шевченка, 1940. – 216 с.

ЛЕКСИЧНІ ІННОВАЦІЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В ПОЛЬСЬКОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСАХ

Графінська Марія Сергіївна

Студентка 2 курсу магістратури

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ, Україна*

Щербій Наталія Олегівна

Кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янських мов

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ, Україна*

Протягом останнього десятиліття світ став свідком одного з найбільш обговорюваних конфліктів в сучасній історії – російсько-української війни. Війна, як важливе явище сучасності, не лише змінює політичну й соціокультурну картину світу, а також має вплив на мову. Підвищення інтересу суспільства до тих подій, що відбуваються внаслідок військових конфліктів, впливає на спосіб вираження думок, почуттів та рефлексій на воєнні дії. Саме це призводить до виникнення лексичних інновацій. Ці мовні зміни досить добре проглядаються на рівні мови польських та українських медіа.

Метою дослідження є показати як російсько-українська війна відображається в українському та польському медійних дискурсах через призму лексичних інновацій. Досліджуючи дане явище, ми розглянемо приклади таких мовних інновацій та проаналізуємо їх у роль у формуванні образу ворога, суспільно-політичної ситуації та національної ідентичності.

Сучасні мовознавчі студії активно досліджували лексичні інновації, які невпинно виникають із мовної еволюції. Важливим етапом в цьому процесі стало створення спеціальних словників, призначених для фіксації нових мовних одиниць, що виникли в мовах протягом минулого століття.

Незважаючи на швидкий розвиток галузі неології, залишається низка невирішених питань, включаючи визначення самого терміну «неологізм».

Термін **неологізм** виводиться з грецької мови, складається з двох слів *neos* зі значенням «новий» та *logos* – із значенням «слово, вчення». Неологізмами вважаються нові лексичні одиниці, які можуть мати нове значення, форму або бути запозиченими з інших мов з метою забезпечення комунікації.

Słownik języka polskiego PWN подає таке визначення **неологізму** – слово, фраза або значення слова, що тільки-но з'явилися в певній мові [5].

Подібне визначення знаходимо у *Словнику української мови*: «Нове слово або вислів, що з'являється у мові» [2].

В дослідженні В. Гладкої зазначається, що неологізмами вважаються нові слова або вирази, які можуть мати нову форму, значення або бути запозиченими з іншої мови та виникли протягом останніх двадцяти років. Важливо відзначити, що за В. Гладкою, лексичні інновації охоплюють різні види нововведень в мові та є важливою частиною неології [1].

Існує багато класифікацій неологізмів за різними ознаками. На *Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej Ministerstwa Edukacji i Nauki* знаходимо поділ інновацій на

фонетичні, лексичні, синтаксичні та флексійні.

До фонетичних відносять ті, де відбувається внесення змін у вимову деяких звуків чи зміна наголосу у слові.

Якщо у словах змінюються закінчення, то це флексійні інновації.

При використанні особливих комбінацій слів у висловах маємо справу з синтаксичними інноваціями.

До лексичних належать неологізми, запозичення, та ті, які змінили значення уже існуючих слів [6].

Чумак Л. М. у своїй праці поділяє **лексичні інновації** за методом утворення на **словотвірні, запозичення та семантичні. Словотвірні інновації** виникають, коли створюються нові слова шляхом застосування словотвірних моделей до наявних слів та їхніх компонентів. До **семантичних інновацій** належать ті, які надають нові значення уже існуючим словам [3].

Таку ж класифікацію **лексичних інновацій** подає Беата Гаєвська, проте виділяє ще одну категорію – **фразеологічні інновації** [4].

Серед **семантичних інновацій** виділяють такі, що утворилися внаслідок метафоризації - зміна значення, яка зумовлена перенесенням значення з одного слова на інше за подібністю між названими цими словами предметами [7].

У своєму дослідженні ми поділяємо лексичні інновації на ті, які утворенні за допомогою словотворення, метафоризації та аббревіації, а за тематикою на ті, що описують суспільно-політичне життя, агресора, нашу державу та її героїв.

Від коли путін почав війну в Україні у 2014 році, у світі все частіше почали порівнювати путіна з Гітлером через їх схожість у способах керування і їхній поведінці. Обоє прийшли до влади під час політичної кризи і використовували жорстку зовнішню політику та мали підтримку населення.

Подібності виявились і в конкретних діях. Наприклад, анексія Криму росією у 2014 році нагадує анексію Австрії Німеччиною у 1938 році, включаючи псевдореферендум для легітимізації. А агресія росії на сході України асоціюється з анексією Судетів Німеччиною, обґрунтованою захистом національних інтересів.

Порівнюючи їх дії, можна помітити подібності до подій в 1939 році, коли нацистська Німеччина напала на Польщу та коли росія розпочала повномасштабну війну в Україні в 2022 році, обидва лідери виправдовували свої дії тим, що вони намагалися вберегтися від вторгнення до них.

В результаті цих співвідношень обох лідерів виник неологізм **Путлер**. «*Nazwisko prezydenta Federacji Rosyjskiej okazało się wdzięczne słowotwórczo i dało się bez większych problemów połączyć z nazwiskiem byłego kanclerza III Rzeszy, dzięki czemu powstała hybryda «Putler»»* [8]. «*Путлер. Ще один приклад поєднання. Цього разу прізвищ «Путін» і «Гітлер».* Співставлення оцінки цих двох осіб породжує таке новоутворення» [2].

Методом метафоризації утворився вислів **Концерт Кобзона**, який українці використовують, аби позначити місце, де опиняються окупанти після їх знищення. Йосип Кобзон, радянський та російський співак, був популярний в росії завдяки своїм виступам під час святкування 9 травня та підтримував війну росії в Україні з 2014 року. Щодо походження самої фрази, то вона зародилася після вбивства ватажка так званої «ДНР» Олександра Захарченка під час поминок Кобзона у 2018 році. Після цієї події українці жартували про те, що він вирушив на концерт Кобзона. Термін став уживатися для позначення військових втрат росіян під час вторгнення в Україну у 2022 році.

На славу «**концерту Кобзона**» були організовані події, щоб зібрати кошти на потреби ЗСУ та провести благодійний гумористичний концерт із жартами на цю тему.

27 жовтня 2023 року на *Новинарні* вийшла стаття під назвою «За добу ЗСУ відправили на **«концерт Кобзона»** ще 560 російських вояків» [1], у якій розповідається про втрати росіян за останню добу. «Zmarły w 2018 r. sowiecki i rosyjski estradowy piosenkarz Josif Kobzon był znany ze wsparcia udzielanego «Donieckiej i Ługańskiej Republikom Ludowym». Rosyjscy żołnierze po śmierci mają trafiać na **«koncert Kobzona»**» [4].

Ще одним цікавим неологізмом є абревіатура **NAFO** («North Atlantic Fella Organization») - міжнародна мемна організація, яка бореться з російською пропагандою шляхом здорового глузду та гумору, закриваючи інформаційне небо над Україною та світом від росіянського шитпостингу» [3]. Це інтернет-спільнота, що формує віртуальний рух, присвячений протистоянню російській пропаганді під час повномасштабної війни. Учасники цієї спільноти називають себе «fella» (тобто «чуваки» або «друзі»). На аватарах у них стоїть їхній «символ» - собаки породи шіба-іну. Вони створюють проукраїнські меми та використовують іронію для того, щоб висміювати російську пропаганду та фейки. Важливою частиною їхньої діяльності є збір коштів на підтримку нашого війська. «**NAFO, celowo nawiązujące nazwą do NATO, publikuje swoje temy, by zbierać — bardzo skutecznie zresztą — fundusze dla ukraińskich żołnierzy**» [6].

Однією із поширених тем російської пропаганди є атаки на так звані **центри прийняття рішень**. «У РФ вирішили, що можуть налякати погрозою ударів по **«центрам прийняття рішень»** у Києві та інших містах України, якщо Україна не припинить бити по об'єктах на території РФ» [5]. «**Centrum podejmowania decyzji – RU: postulowane w rosyjskiej propagandzie cele rosyjskich ataków, które powinny być odwetem na sukcesy Ukrainy na froncie**» [4]. Та як і багато інших погроз російської пропаганди вони залишаються лиш погрозами. І варто пам'ятати й розуміти, що попри ті всі погрози, зрозуміло, що більшість цих **«центрів прийняття рішень»** змінили своє місце розташування.

Хотілося б згадати про таке явище, як **народний байрактар**. Це був один із перших найбільших зборів з таким масштабом. Проект, який був організований фондом Сергія Притули та блогером Ігорем Лаченковим, був скерований на збір коштів для того, аби закупити три безпілотники Bayraktar TB2. Метою даного проекту було назбирати 500 мільйонів гривень за 7 днів, та вже через два дні було зібрано близько 600 мільйонів. Пізніше рішенням виробника безпілотників українцям було передано три байрактари, а за гроші, отримані під час збору, було вирішено придбати супутник ICEYE та підписку на рік, що дозволяла нам отримувати знімки з супутників компанії. Такі ж збори відбувалися в Польщі, Литві і тд.. «**Народні байрактари - шість мільйонів доларів, які народ Польщі збирає за 4 дні, Литви — за три, а України — за 2**» [3]. «**Każdy bezzałogowiec ma na kadłubie napis «Ludowy Bayraktar», co ma być uhonorowaniem osób, które przekazały nie fundusze**» [7].

Існує безліч понять на позначення російського військового, але одне із найпоширеніших є **Ванька (Іван)**. «В Україні теж є Івани. Але стереотип у цій ситуації відіграє важливу роль. **Ванька-дурень** - герой російського фольклору — нині став уособленням усього російського народу» [2]. «**Ukraińcy często opatrują filmiki o ostrzałach z dronów rosyjskich żołnierzy piosenką «Wańka (zdr. Iwan) Wstańka»**» [4].

Отже, війна завжди впливає на суспільні процеси та комунікацію, і сучасна російсько-українська війна не є винятком. Однак ця війна відрізняється не лише масштабом подій та географічними межами конфлікту, але й своєрідним внеском у семантичне поле польської та української мов. Лексичні інновації, які з'явилися в медійних дискурсах обох країн під час війни, свідчать про глибокий вплив конфлікту

на спосіб вираження думок, переживань та ідентифікації.

Список використаних джерел:

1. Гладка В. А. Поняття «неологізм» у світлі сучасних лінгвістичних. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2009. Вип. 11. С. 170-177.
2. Словник української мови: в 11 томах. Том 5, 1974. URL: <http://sum.in.ua/p/5/348/2>.
3. Чумак Л. М. Лексичні інновації в англomовному медійному дискурсі початку XXI століття: структурний і лінгвопрагматичний аспекти: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2018. 269 с.
4. Gajewska B. Pisz poprawnie. URL: <https://sjp.pwn.pl/fragmenty/Pisz-poprawnie;FBD138A0EB;neologizm.html>.
5. Słownik języka polskiego PWN. Neologizm. URL: <https://sjp.pwn.pl/sjp/neologizm;2568975.html>.
6. Zintegrowana Platforma Edukacyjna Ministerstwa Edukacji i Nauki. Błąd a innowacja językowa. URL: <https://zpe.gov.pl/b/blad-a-innowacja-jezykowa/P1FvtK5X9>
7. Zintegrowana Platforma Edukacyjna Ministerstwa Edukacji i Nauki. Czym są neologizmy?. URL: <https://zpe.gov.pl/a/przeczytaj/DxАНjBrju>.
8. Новинарня. За добу ЗСУ відправили на «концерт Кобзона» ще 560 російських вояків. URL: <https://novynarnia.com/2023/10/27/za-dobu-zsu-vidpravlyly-na-konzert-kobzona-shhe-560-rosijskyh-voyakiv/>.
9. Суспільне культура. Блог Дяченка: мова під час війни. URL: <https://suspilne.media/238617-blog-dacenko-mova-pid-cas-vijni/>.
10. ain.ua: Паляниця, чмоня і аналоговнет. Хроніка війни у мемах та афоризмах. URL: <https://ain.ua/special/ukrainian-war-memes/index.html>.
11. Belsat.pl: Słownik czasu wojny. Rosyjskie i ukraińskie słowa, pojęcia, wyrażenia wykreowane przez konflikt. URL: <https://belsat.eu/pl/news/05-11-2022-slownik-czasu-wojny-rosyjskie-i-ukrainskie-slowa-pojecia-wyrazenia-wykreowane-przez-konflikt>.
12. DEFENSE EXPRESS. Кремль пригрозив обстрілювати «центри прийняття рішень» у Києві. URL: https://defence-ua.com/news/kreml_prigroziv_obstriljuvati_tsentri_prijnjattja_rishen_u_kijevi-6943.html.
13. Onet. Jak armia kpiarzy, z Polakiem na czele, walczy memami z propagandą Putina. URL: <https://wiadomosci.onet.pl/politico/jak-armia-kpiarzy-walczy-memami-z-propaganda-putina/t3vnd69>.
14. WP Tech. «Ludowe Bayraktary» już w Ukrainie. «To dopiero początek dla naszych wrogów». URL: <https://tech.wp.pl/ludowe-bayraktary-juz-w-ukrainie-to-dopiero-poczatek-dla-naszycwrogow,6809895624272480a>.
15. Wyborcza.pl. Putler, chujło, kupa... Świat ma słowa na Putina. URL: https://wyborcza.pl/7,175992,28181451,putin-na-kartonach-raz-delikatnie-raz-dosadnie.html#S.embed_link-K.C-B.1-L.2.zw.

ПРИЙМЕНИКОВІ КОНСТРУКЦІЇ В СИСТЕМІ ДОСЛІДЖЕНЬ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Стаховська Наталія Федорівна

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри філології та мовних комунікацій
Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське, Україна

Анотація. У статті подається аналіз прийменникових конструкцій в системі дослідження художнього тексту. Визначена роль прийменникових конструкцій, які поєднують прийменниково-відмінкові форми з окремим членом або всією структурно-сисловою основою речення. Розглянуто граматичне значення прийменникової конструкції, під якою розуміють відношення, які формуються внаслідок взаємодії граматичних та лексико-семантичних значень її компонентів, наприклад: просторові відношення; часові; цільові та ін.

Ключові слова: прийменникові конструкції, прийменниково-відмінкові форми, граматичне значення, лексико-семантичне значення.

В українському мовознавстві прийменники як граматичні одиниці на сьогодні детально й ґрунтовно досліджені й описані Колодяжним А.С., Іваненко З.І., Вихованцем І.Р., визначені їхній склад, структура й властивості граматичної семантики. Проте, прийменники в художньому тексті як лексичні одиниці й досі практично залишаються поза межами дослідницьких уподобань. Однією з причин такого становища є поширеність поглядів про відсутність лексичної семантики у зазначених одиниць, коли визначається, що «виражаючи семантико-синтаксичні відношення між різними синтаксичними одиницями, прийменники, сполучники, зв'язки і частки позбавлені, звичайно, лексичного значення» [1, с.94].

Прийменникова конструкція - це поєднання прийменниково-відмінкової форми з окремим членом або всією структурно-сисловою основою речення. Під граматичним значенням прийменникової конструкції розуміють ті відношення, які формуються внаслідок взаємодії граматичних та лексико-семантичних значень її компонентів, наприклад: просторові відношення; часові; цільові та ін. Семантика прийменникових конструкцій не вичерпується лише фіксацією певних логіко-граматичних відношень. Граматичне значення прийменникової конструкції, як і будь-якої іншої синтаксичної одиниці, - це своєрідний комплекс відношень, зумовлений граматичними й лексичними взаємозв'язками її компонентів. У зв'язку з цим у семантичній структурі прийменникової конструкції можна виділити власне і невласне граматичне значення (З.І. Іваненко).

Стосовно внутрішньої організації прийменникових конструкцій відомі й інші погляди. Визнається, що прийменники займають «проміжне становище» між повнозначними словами та морфемами, виявляють більший ступінь абстракції, ніж повнозначні слова, але не досягають такої міри узагальненості, яка властива, скажімо, відмінкам» (Колодяжний Л.С.), констатується «неоднаковий вияв індивідуального значення прийменника» (Іваненко З.І.), визнається, що прийменниковій конструкції «властиве не лише граматичне значення, а й певний мінімум лексичного значення» (Черкасова Е.Т.) [2;3].

Отже, прийменникові конструкції характеризуються внутрішньою єдністю граматичного та лексичного значення. При цьому останнє в них відрізняється від того, яке властиве повнозначним словам.

Певного змісту прийменники набувають лише в конструкції, в результаті

взаємодії граматичних та лексико-семантичних значень поєднаних ними слів. Проте, значення прийменника не слід ототожнювати із значенням всієї прийменникової конструкції.

Загальної думки щодо ролі прийменника у формуванні семантичної структури досліджуваних конструкцій у мовознавчій літературі немає. Одні дослідники визнають за прийменником лише роль граматичного показника синтаксичної залежності між словами, інші приписують йому лексичне й граматичне значення. Лексичне значення прийменників пов'язується, як правило, з тим, що ці слова виражають логіко-сміслові відношення між об'єктами, об'єктами і діями, станами (В.В. Виноградов), називають ці відношення (О.С. Ахманова) або вказують на них (Г.Т. Черкасова). Однак, прийменник бере участь у вираженні лише власне граматичного й частково невластиве граматичного значення всієї конструкції. Зважаючи на це, в семантиці прийменника доцільно розрізнити *власне* граматичне і *невласне* граматичне часткове значення. *Власне* граматичне значення прийменника - це його здатність передати синтаксичну залежність між повнозначними словами на синтагматичній осі. На думку З.І. Іваненко, «на противагу флексіям прийменники засвідчують не будь-яку синтаксичну підпорядкованість, а лише залежність керованого іменника у відповідному відмінку від інших повнозначних слів у реченні. У вираженні *загального невластиве* граматичного значення всієї конструкції прийменник безпосередньої участі не бере» [2, с.16].

Логіко-граматичні відношення (просторові, часові, причинові та ін.) створюються в результаті взаємодії стрижневого й залежного компонентів конструкцій як представників певних лексико-семантичних розрядів або класів лексем і передаються всім прийменниковим сполученням. Зате у відтворенні *часткового невластиве* граматичного значення конструкції роль прийменника особливо важлива. Суть індивідуального значення прийменника полягає у фіксації найістотніших, розпізнавальних ознак тих відношень, що формуються внаслідок взаємодії речовинних значень поєднаних компонентів з граматичним значенням всієї конструкції, тобто відношень найнижчого рівня абстракції. Прийменник матеріалізує диференційні ознаки цих відношень і засвідчує їх у вигляді окремого знака, звукового комплексу, слова.

Прийменник, виражаючи смислові відношення між словами не самостійно, а спільно з відмінковими закінченнями іменника або займенника, утворює прийменниково-відмінкову конструкцію.

До визначальних характеристик прийменника як аналітичної синтаксичної морфеми належить взаємовідношення його з відмінком у складі прийменниково-відмінкової форми, з одною боку, і взаємовідношення прийменникової і відмінкової систем, з іншого. Правильне розуміння співвідношення прийменників і відмінків має важливе значення для пояснення особливостей східнослов'янських мов, сприяє розв'язанню загальної проблеми суттєвих сторін мовних одиниць і відношень між ними.

При класифікації прийменника як елемента складної морфеми, другою частиною якої виступає відмінкова флексія, вкрай необхідним є з'ясування ступеня функціонального навантаження його і відмінка у складі прийменниково-відмінкової форми. 1 прийменник, закріплюючись у граматичній системі, дедалі більше перебирає па себе роль показника (нерідко єдиного) синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень (С.К. Тимченко. Ю.С. Маслов). У семантичному плані при переході іменників за допомогою прийменників в аналітичні синтаксичні прислівники звичайно відбувається повна або часткова нейтралізація семантичного

навантаження відмінкового закінчення.

У сучасній українській мові відмінкові значення виражаються морфологічно за допомогою флексій. Із співвідносним їм значенням виступають прийменники, які розвивають, доповнюють, уточнюють значення відмінкової форми. Кожний прийменник має визначене коло зв'язку з відповідними відмінками і виражає певні відношення тільки з відповідною формою. Прийменники допомагають виявити значення відповідної форми іменника і синтаксичну роль її у реченні.

Відомо, що прийменники - це клас службових незмінюваних слів, за допомогою яких виражається синтаксичний зв'язок іменника (або його еквівалента), залежно від інших слів у словосполученні і реченні.

У традиційній граматиці прийменники трактуються як клас слів, якому властива службова функція: вираження семантико-синтаксичних відношень на основі підрядного зв'язку керування. Відповідно до функції підпорядкування іншому слову іменника прийменникові надається статус окремого слова у прийменниково-відмінковому комплексі, де граматичне значення відмінка виражене флексією, а прийменник доповнює або модифікує його залежно від лексичного значення поєднаних слів.

Характеристика прийменників як окремого лексико-граматичного класу слів, що відрізняються від повнозначних частин мови відсутністю в них самостійного лексичного значення або послабленого, яке виражається тільки у зв'язку з іменником, не дістала загального визнання. На відміну від традиційної граматики прийменники трактуються як самостійні слова, або як прислівники високого ступеня узагальнення (І.К. Кучеренко), або як службові слова, що мають не тільки граматичні, а й лексичні значення (О.С. Ахманова, В.М. Жирмунський, В.М. Яйцева та ін.).

Згідно з іншою концепцією щодо статусу прийменника він розглядається як особлива морфема. Підставою для такої класифікації (наміченої у працях О.О. Потебні, І.О. Бодуена де Куртене, О.М.Пешковського та інших мовознавців і чітко сформульованої С.Куриловичем) є наявність у прийменників лише семантико-граматичних і власне граматичних значень, з одного боку, і відсутність лексичних значень, з іншого, він «не існує окремо від лексичних одиниць повнозначного іменника» [4, с.58].

Прийменникова конструкція одержує в сучасних синтаксичних теоріях різну інтерпретацію, зумовлену не стільки не одноплановим підходом до граматичного зв'язку прийменника та імені, скільки оцінкою функцій цієї конструкції в синтаксичній організації мови і мовлення. Така конструкція розглядається або як єдина прийменниково-відмінкова форма, в якій прийменник відіграє роль морфеми і тим самим дорівнює функції відмінкової флексії (К.И. Ходова, О.С. Мельничук); або як прийменниково-іменна група, в якій прийменник має певні лексичні та граматичні значення, іменник -лексичне (відмінкова форма іменника разом з флексією виражає граматичне значення) (Л.М. Засоріна); або як своєрідне прийменниково-іменне словосполучення, в якому прийменник є головним, керуючим словом (І.К. Кучеренко). В залежності від розуміння граматичної природи поєднання прийменника з іменником воно одержує різні назви: прийменниково-відмінкова форма, прийменниково-іменна або іменна група (М.В. Всеволодов), прийменниковий зворот (Е. Курилович), прийменниково-відмінкова конструкція (К.Ю. Владимирский).

Вихідним у визначенні синтаксичних функцій поєднання прийменника з іменником у непрямому відмінку є з'ясування ролі кожного з цих елементів у структурі прийменникових конструкцій. При всебічній оцінці участі прийменника в

цій єдності не можна обмежуватись визначенням його лише як засобу вираження власне синтаксичних відношень. Наприклад, Л.В. Щерба вважав, що прийменники виражають відношення «означаючого» до «означуваного» [5, с. 791. На думку, В.В. Виноградова, у прийменників переважає граматичне значення, хоч вони не зовсім втратили своє лексичне значення. Своєрідність прийменника як службового слова полягає у характері закладених у ньому значень: більш конкретне, часткове значення прийменника розглядається як лексичне, а більш абстрактне, узагальнююче - як лексико-граматичне. Однак і часткові значення прийменників відрізняються порівняно з самостійними словами більшим ступенем узагальненості. Відірваний від субстантивів та інших компонентів прийменник має багато різноманітних, неоднорядових лексичних значень, що утруднює його позаконтекстуальний опис. У той же час лексичні значення різних прийменників неоднакові за своїм діапазоном (мають досить розгалужене коло значень). Так, російський прийменник *а*, український *до* передають і локаційні, і темпоральні відношення.

Власне граматичним, категоріальним значенням прийменника є релятивність, встановлення синтаксичної залежності субстантивів. З цього погляду прийменник виступає носієм синтаксичного значення, яке знаходить вияв у сполученні прийменника з іменем, а ще в більш розгорнутому і повному вираженні з іменем і головним компонентом. Саме в цьому власне синтаксичному значенні прийменник найбільшою мірою зближується з морфемою. В своїх лексичних і більш узагальнених лексико-граматичних значеннях прийменник виявляє певну самостійність, тобто може передавати їх і поза зв'язком із субстантивом, хоч саме в контексті уточнює свою семантику.

Таким чином, особливістю семантичної природи прийменника є його тісний зв'язок із семантикою імені, лише у складі прийменникової конструкції прийменник одержує семантичну визначеність. Уточнення семантико-граматичних функцій субстантива відбувається за допомогою прийменників і відмінкових форм, які тим самим виступають як семантично значущі, вмотивовані фактори. Вираження синтаксичної залежності субстантива в складі прийменникової конструкції за рахунок прийменників і відмінкових форм не є надлишковим: прийменники визначають релятивність, залежність, відмінкові форми уточнюють характер відношень.

У сучасних синтаксичних теоріях структура прийменникових конструкцій пояснюється виливом різних факторів: форми стрижневого слова (в словосполученнях із сильним керуванням типу рос. *стремление к победе*, укр. *зустріч із юністю*), його семантики (в словосполученнях із слабким керуванням типу рос. *находиться в лесу*, укр. *летіти до зірок*), значення самого прийменника (в словосполученнях із так званним іменним або прийменниково-відмінковим приляганням типу рос. *человек с ружьем*, укр. *дім на горі*).

Отже, прийменникові конструкції характеризуються сукупністю лексичних, лексико-граматичних і власне граматичних (синтаксичних) значень, в основі яких лежать значення його складових елементів.

Список використаних джерел:

1. Ковганюк С.П. Практика перекладу. К., 1968. С. 38-40.
2. Федоров А.В. Основы общей теории перевода. М., 2012, С. 149-151.
3. Дудик П.С. Вивчення української мови. К., 2019.221с.
4. Гуц Л.М. Синтаксична синоніміка як один із засобів мовної експресії // УМЛШ. 1973. №6. С. 36-41.
5. Українська мова: Енциклопедія. – К.: Українська енциклопедія. 2000. С. 314-317.

СИНЕРГІЯ ІДЕЇ УКРАЇНСТВА В ЗБІРЦІ ПОЕЗІЙ БОГДАНА МЕЛЬНИЧУКА «НЕ ПРОДАЄТЬСЯ ОТЧА ХАТА»

Щербань Анна Миколаївна

здобувачка вищої освіти філологічного факультету
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

Науковий керівник: Меленчук Ольга Василівна

канд. філол. наук, асистент кафедри української літератури
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

«Не продається отча хата» – збірка поезій українського поета з Буковини, члена Національної спілки письменників України Богдана Мельничука, в якій пристрасно й майстерно відстоюються національні, духовні, мистецькі й родинні цінності [3, с. 2].

Візьмемо до уваги I розділ збірки, що має назву «А в нас – Майдани». Цей цикл містить вірші, в яких увиразнюється громадянська позиція автора, його реакція на суспільно-політичні події сучасної України. Також поет оспівує мужність і звитяжність українського козацтва, січових стрільців, оживляє пам'ять про історичні події та пов'язані з ними місця [2, с. 305].

Умовно твори розділу «А в нас – Майдани» можна поділити за такими тематичними групами:

- поезії, що мають патріотичне спрямування («Тривога за Україну», «Пісня українських патріотів», «Повертаймось», «І треба вставати») та виявляють ненависть до московитів («Старшобратцям», «То не брати...», «Спинись, Московіє!»);

- поезії на історичну тематику («Несмертельна слава Хотина», «З думою про бійців і співців Українського січового стрілецтва», «Бути чи не бути?», «Якось у край підхмарних жителів», «Ідуть і йдуть зелені чоловічки», «А в нас – Майдани», «Революція наша Гідності»);

- вірші про важливість вживання української мови («Заговори, Вкраїно, по-українськи», «І солов'їна, і стосильна»);

- вірші, в яких фігурують топоніми («Йдемо до Кобилянської», «На Анниній горі», «З приводу входження будівлі, де ми навчалися і навчаємо, до спадщини ЮНЕСКО», «Медобори», «Теремки», «Снятин», «Осанна брусницькій воді», «Школі над Прутом»);

- філософські роздуми («Скільки того життя», «Йдемо»);

- присвяти відомим постатям – С. Смаль-Стоцькому, Г. Гришку, Л. Костенко, І. Дзюбі, А. Кушніренку, М. Бакаю, М. Ільницькому, К. Капко, Г. Івасюк, О. Ільїній, Н. Яремчуку, І. Ковачу («Пригорща буковинської землі на могилі академіка Степана Смаль-Стоцького в Кракові», «Не смутіться, сивий чоловіче...», «Два штрихи до портрета Ліни Костенко», «Іван Дзюба», «Засіваю», «Творцеві „Смерекової хати”», «Благословенний Ільника зільник», «Катерині Капко», «Цілителька», «Ользі Ільїній», «Пісня про Назарія Яремчука», «Іванові Ковачу»);

- вірші-настанови («Застереження собі, й не тільки»);

- поезії з елементами спогадів та описом подій («Спомин із 1984-го», «Там, де в сквері липка пелехата», «Я підстеріг, як цілувались коні», «Як це здорово, як чудесно»).

Вагоме місце в розділі «А в нас – Майдани» посідає історична тематика. Бо, як

зазначав неокласик української літератури Максим Рильський, «Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього. Хто не шанує видатних людей свого народу, той сам не годен пошани» [4, с. 26]. Так, у поезії «Несмертельна слава Хотина» прославляється місто Хотин і його минувшина, оспівується Хотинська битва (1621 р.).

В іншому, не менш важливому вірші «З думою про бійців і співців Українського січового стрілецтва» звеличуються українці-усуси: Михайло Гайворонський (1892-1949), Роман Купчинський (1894-1976), Ярослав Барнич (1896-1967). Потрібно зазначити, що Українські січові стрільці (УСС) – українське добровольче військово-формування у складі австро-угорської армії в роки Першої світової війни [1], яке дало поштовх до відновлення українських традицій та розвитку української культури. Так, цікавим є той факт, що січові стрільці, за спогадами сучасників, з початку Першої світової війни склали присягу Українським князям, гетьманам та Запорізькій Січі [5]. Окрім того, в українському фольклорі є безліч стрілецьких пісень, що є загальновідомими і в наші часи, зокрема пісня «Ой у лузі червона калина».

Актуалізує поет на вживанні української мови. Так, у поезії «Заговори, Вкраїно, по-українськи», використовуючи прийом риторичного звертання, автор закликає неньку Україну заговорити «по-материнськи, за всі й на усі часи». Ця поезія була написана ще в 1989 р., і це в той час, коли панувала радянська ідеологія й все підпорядковувалося партійній системі.

Особливо виразним національний дух постає в «Пісні українських патріотів»:

В чужі городи ми не звикли лізти,
 Бо маємо барвистий свій город.
 Ми – патріоти-націоналісти,
 Ми любимо свій край і свій народ [3, с. 17].

У вищезгаданій поезії «А в нас – Майдани» возвеличується Україна, її сьогодення та могутня історія, в протиставленні до російської моделі устрою життя:

У них – сибіри
 Й царі-псявіри.
 А в нас – козацтво
 І гайдамацтво [3, с. 25].

У цьому контексті згадаємо ще один поетичний твір, що має назву «Тривога за Україну». Хоч він був написаний у 2007 році, а таке відчуття, немовби автор описує сьогодення:

Знов тебе, Вкраїно, повну дива,
 Звідусюди чорно обсіда
 Загребуца, гавківна, жаждива,
 Не за рік змосковщена орда [3, с. 15].

Ідентичні враження справляє поезія «Спинись, Московіє!», написана у 2015 р.:
 Спинись, Московіє – шалена і скажена,
 Не бризкай слиною на український степ.

Згорни оцей диявольський вертеп
 І на вікі поганьблені знамена [3, с. 24].

«Властива риса творчого пера Б. Мельничука – численні поетичні присвяти славетним і простим, знаним і дорогим українцям, які залишили незгладний слід в історії України» [2, с. 306], – підкреслює у своїй рецензії на книгу Б. Мельничука дослідниця О. Меленчук.

Підсумовуючи вищевикладене, зауважимо, що поезії Б. Мельничука зі збірки «Не продається отча хата», за слушним висновком О. Меленчук, підтверджують «світоглядні переконання, громадянську, патріотичну, моральну позиції автора, його

щирі вболівання за мир, свободу та незалежність української держави» [2, с. 306]. Водночас, ідейне спрямування досліджуваної збірки – це чудовий приклад ціннісного й україноцентричного переосмислення багатьох актуальних проблем сучасності в усій їх складності та багатогранності.

Список використаних джерел:

1. Легіон Українських січових стрільців. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Legion_Ukr_Sich_Striltsiv.
2. Меленчук О. Україна й родина у поетичному вимірі Богдана Мельничука. Буковинський журнал. 2022. №2(124). С. 303-306.
3. Мельничук Б. Не продається отча хата. Чернівці : «Місто», 2022. 96 с.
4. Рильський М. Мудрості від Максима Рильського. Вислови, поради, роздуми, настанови, звернення, міркування про філософію буття / Упорядник М. Рильський. К. : Саміт-Книга, 2019. 264 с.
5. Українські січові стрільці як прообраз українського національного війська. URL: <http://www.korekta-vvk.com/kocno/ist-ukrvijska-2kurs/sitchovi-strilzi>.

ФРАЗЕОЛОГІЯ ТА МОВНА КУЛЬТУРА: РОЛЬ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОВНИХ СОЦІУМІВ

Барчук Сніжана Вікторівна

Магістр

*Вінницький державний педагогічний університет
ім. Михайла Коцюбинського, Україна*

Мова є важливим соціальним явищем, яке необхідне для існування будь-якого суспільства, і суспільство, у свою чергу, не може існувати без мови. При обговоренні суспільства ми звертаємо увагу на національний аспект мовного питання, оскільки мова є ключовим індикатором нації, за допомогою якого люди самоідентифікуються та визначають свою індивідуальність і унікальність.

Враховуючи різноманіття націй у світі, легко зрозуміти наявність різних культур, мов, символів, моральних і суспільних норм, способів спілкування та діяльності, які притаманні кожній нації. Мова відображає процеси формування культури, соціальних аспектів та міжнародних зв'язків. Таким чином, мова є невід'ємним джерелом для вивчення культурного розвитку, де культура включає в себе вислови, які мають семантичні та прагматичні зв'язки між собою та ґрунтуються на мовних законах та лексичному матеріалі, а також на реальності, в якій вони виникають, формуються та функціонують [1, с. 45].

Культурний феномен є складним, але головна риса, яку виділяє більшість дослідників, полягає в унікальному кодуванні форм соціального існування людства, відображенні колективної пам'яті та збереженні загальнолюдських цінностей. Мова є неодмінною складовою культури, оскільки через неї людина репрезентує саму себе, і мова відображає існування людської думки, її рух і розвиток [1, с. 46].

Оскільки сучасні дослідження акцентують увагу на вивченні мови в контексті її взаємозв'язку з мисленням та свідомістю людини, логічним є інтерес до фразеологічних одиниць у контексті мови, культури та суспільства. Фразеологічні одиниці можуть виступати як еталони та стереотипи культурно-національного світогляду, або символічно вказувати на цей характер, вони можуть функціонувати як мовні складові культурних понять [2, с. 112-113].

Фразеологізми, як особливі мовні конструкції, виконують не тільки лінгвістичні функції, але також мають значущий культурний контекст, вони образно передають інформацію про навколишній світ та водночас відтворюють культурні концепції та стереотипи тощо. Фразеологізми слід розглядати як мовні знаки зі своєю власною природою, і, отже, у фразеологічних конструкціях слід знайти характеристики, які пояснюють їхню роль та значення в мові. Фразеологічні конструкції вносять в комунікаційний процес багато значень, особливий образ, виразність, емоційність, а також відзначаються аксіологічними оцінками, які базуються на комплексі почуттів та уявлень народу, а також на міжсимвольних сценаріях культури певного етносу, оскільки деякі фразеологічні вирази є "відбитками" інших текстів, таких як міфи, пісні, казки, байки тощо [3, с. 61-63]. Фразеологічна складова мови вбудована в адресування різних видів інформації, що представляє колективного адресата загального використання, який передає цю інформацію наступним поколінням, визначаючи їхню національну свідомість та культуру [3, с. 64].

Існує глибокий зв'язок між фразеологічними одиницями та загальними

знаннями носіїв мови, а також з культурно-історичними традиціями народу, який використовує дану мову. Фразеологічні вирази надають об'єктам певні риси, які асоціюються з конкретним світоглядом і виражають власну оцінку [4, с. 176].

Зокрема, фразеологізми найкраще відображають національну ідентичність мови, оскільки вони відображають мовну реальність. Фразеологізми є носіями культурної інформації і дозволяють висловлювати багато понять, не витрачаючи великої кількості мовних засобів, проникаючи в глибину національного духу і культури [4, с. 178]. Фразеологізми найкраще віддзеркалюють світогляд та розуміння світу мовців та їхню культуру. Фразеологічний паттерн світу містить знання людини про світ та її уявлення про світоутворення. Ці знання містять культурологічний та соціальний зміст, оскільки людина, як соціальна істота, формує світ та впливає на його структуру, створюючи культурну сферу [4, с. 178-179].

Національно-культурна особливість фразеологізмів виявляється у конотативному значенні, а також у способах переосмислення ситуацій, які лягли в їх основу. Її виникнення зумовлене різницею у менталітеті, варіативністю образного мислення різних народів, а також особливостями життя в різних лінгвокультурних спільнотах і подібними чинниками. Наявність національно-культурного компонента у структурі фразеологічного значення є загальним для мови явищем, оскільки актуальна в ідіоматиці різних мов. Цей компонент є неодмінною складовою структури фразеологічного значення завдяки образному сприйняттю, що виникає у свідомості представників різних лінгвокультурних спільнот і є основою для створення фразеологізмів у різних мовах [2, с. 132-133].

Отже, фразеологізми віддзеркалюють унікальність кожної мовної культури, оскільки вони виникають на основі специфічних образів, стереотипів та історичних подій. Вони не лише передають значення, а й зберігають в собі багато важливої інформації про життя, менталітет та цінності певної спільноти. Фразеологізми володіють великим потенціалом для підтримання та спільного розуміння культурних концепцій.

Крім того, фразеологія є важливою складовою мовної компетентності, яка сприяє збереженню і розвитку мови. Вивчення фразеологізмів сприяє поглибленню розуміння культурних аспектів мови та сприяє вихованню культурної свідомості серед носіїв мови.

Список використаних джерел:

1. Семигінівська Т.Г. Вплив глобалізації на мову як аспект культури суспільства. Вісник СумДУ. Серія: Філологія, 2007. №1. Т. 2. С. 45–49.
2. Савченко Л.В. Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови: етимологічний та етнолінгвістичний аспекти: монографія [Текст]. Сімферополь: Доля, 2013. 600 с.
3. Левченко О.П. Фразеологічна символіка: лінгвокультурологічний аспект: монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. 217с.
4. Кожуховська Л. Системні класифікації фразеологічних одиниць в україністиці [Текст]. Мовознавчі студії. Випуск 2: Фразеологізм і слово у тексті і словнику (За матеріалами Всеукраїнської наукової конференції на пошану 75-річчя від дня народження професора Мар'яна Демського). упорядники: К. Іваночко, О. Кушлик, П. Мацьків, М. Стецик, М. Яким, Я. Єрмоленко, Л. Баранська. Дрогобич: Посвіт, 2010. С.176 – 181.

ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕОЛОГІЗМІВ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ УКРАЇНИ, ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА США

Долотова Марина Василівна

здобувач вищої освіти факультету української
й іноземної філології та мистецтвознавства

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Науковий керівник: Конопелькіна О.О.

канд. філол. наук, доцент кафедри англійської філології ДНУ

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Поповнення мовного словника новими словами – неминучий історичний процес. На появу нових слів впливає безліч чинників, включно з використанням комп'ютерних технологій та інтернету, розвитком культури, популярної культури та моди, постійними науковими та технологічними відкриттями, розвитком соціально-економічної та медичної сфери. Неологізм – це слово з новою формою або значенням, утворене морфологічними або лексико-семантичними засобами, що має абсолютну або відносну новизну. До неологізмів також належать лексичні запозичення та вирази, які є новими для носіїв мови [1].

Існує три основні типи неологізмів: власне неологізми, конверсії та семантичні інновації. Неологізми в англійській та українській мовах використовуються для позначення речей, явищ і подій, які є абсолютно новими для людей як за формою, так і за змістом. Конверсія відноситься до нового поняття з уже наявною в мові формою, а семантична інновація передає новий відтінок значення через нову форму слова. І англійська, і українська мови сповнені неологізмів через необхідність називати предмети, явища та події, з якими люди стикаються вперше [2].

Найпоширенішими способами утворення неологізмів в англійській та українській мовах є афіксація, словоскладання, скорочення та основокладання. Афіксація передбачає утворення слів за допомогою суфіксів і префіксів. Афіксація є найбільш ефективним методом утворення слів як в англійській, так і в українській мовах. Словоскладання і телескопія використовуються для об'єднання двох слів з метою формування основної частини інноваційного словникового запасу. Основна відмінність між цими методами полягає в типі словосполучення. У разі складених слів обидва слова залишаються незмінними, на відміну від розширення та скорочення. Як уже згадувалося, аббревіація – менш продуктивний спосіб створення нових слів, але він відіграє важливу роль у формуванні лексики соціальних мереж. Для англійської мови також характерне створення нових слів шляхом трансформації. Не всі нові слова в мові утворюються виключно морфологічним шляхом, і значна частина нових слів – це слова, що змінюють значення без зміни форми, або слова, запозичені з інших мов, що адаптуються та асимілюються в системі мови перекладу [3; 4].

Для того щоб зрозуміти причини і умови появи нових слів умові, а також для класифікації і категоризації нової лексики, потрібно визначити основні принципи цього процесу. Класифікація нових слів дуже широка і, залежно від підходу дослідника, може містити безліч типів і категорій. Цю проблему розглядала низка лінгвістів, зокрема Д. Розенталь, М. Теренкова, І. Голуб і С. Алаторцев.

Вони класифікували неологізми за різними критеріями. Серед них критерії

способу створення слів (лексичні та семантичні неологізми), критерії умов, за яких вони створюються (загальні та індивідуально-авторські неологізми), критерії мети та функції використання неологізмів (номінативні та стилістичні неологізми) [3; 5].

Для класифікації неологізмів можна також використовувати різні ознаки, такі як тип мовної одиниці (неолексеми, неофраземи, неосемеми), ступінь новизни (абсолютний неологізм, відносний неологізм), тип позначуваної реалії (новий, старий, теперішній, мертвий, несправжній) і спосіб утворення (запозичення, словотвір, значення) [3; 5]. Таким чином, видно, що не існує єдиної класифікації неологізмів, яка б включала й описувала всі рівні новизни неологізму.

Український, британський та американський журналістський дискурс є предметом вивчення, аналізу та розуміння в лінгвістиці та інших галузях людського знання. Термін «дискурс» не має однозначного тлумачення, але він описує форму взаємодії, що відбувається за допомогою медіа-мовлення на аудиторію, яка не присутня фізично. Медіа-дискурс – це вид творчої, записаної та спонтанної комунікації, що відбувається через різні платформи передачі інформації. Критичний дискурс-аналіз – це один із підходів до вивчення медіа-дискурсу, метою якого є оцінка повідомлень та їхнього ідеологічного впливу. Технологічні досягнення в царині ЗМІ зробили запис і аналіз журналістського дискурсу простішим і доступнішим для багатьох мовних аналітиків [6].

Проаналізувавши мовний матеріал у публіцистичному дискурсі України, Великобританії та США ми дійшли висновків, що багато термінів, пов'язаних з російсько-українською війною, походять і поширюються з української мови і тому більш активно використовуються в українському медіа-просторі (Z, орки, русофобія тощо). Багато термінів також активно використовуються в обох публіцистичних дискурсах (наприклад, Зернова угода – the Ukraine grain deal, Путлер – Putler тощо). Окрему групу становлять неологізми, що вживаються лише в українській публіцистиці і не зустрічаються (або дуже рідко) в англо-американському медіапросторі. До них відносяться аналоговнет, бандеромобіль, двохсоті, трьохсоті, за поребріком тощо [7].

З неологізмами, пов'язаними з пандемією Covid-19, ситуація протилежна. Більшість з них були сформовані в англomовному публіцистичному дискурсі. В обох дискурсах з'явилася низка неологізмів на позначення однієї й тієї ж реалії (coronavirus – коронавірус, antivax – антиваксер, pandemic – пандемія тощо), а також перелік з унікальними термінами в обох мовах (укр. – дистанційка, коронакриза, коронаскептик, англ. – coronapocalypse, coronageddon, covidiot тощо). Однак варто зазначити, що за кількістю нових мовних одиниць домінує англomовний дискурс [7].

Щодо новизни запропонованих нових термінів можна зробити висновок, що більшість термінів, які з'явилися у зв'язку з епідемією коронавірусу та російсько-українською війною, є фактично новими словами, тобто мають нові форми та нові значення. Наприклад, ковіднутися, коронакриза, coronacoaster, русофобія, орки, covexit, quaranteams, cluster munitions, Z тощо. Щодо інших слів результати розділилися. Частина неологізмів, пов'язаних з війною, є новотворами, які вже втратили свою новизну в українській мові, але вказують на актуалізовані реалії в англійському медіа-дискурсі (Slava Ukraini!, Donbas, Oligarch). Втім, через те, що у публіцистичному дискурсі України, Великобританії та США існує багато спільних термінів в межах теми коронавірусу, що мають однакове поширення і сприймаються (або є) однаково новими, тут аспект новизни співпадає. Деякі з неологізмів, пов'язаних з коронавірусом, також існували в мові певний час, але набули поширення лише під час епідемії (наприклад, коронавірус, пандемія, чіпування, Blursday,

antivax) [7].

Розглядаючи нові слова на тему війни, можна сказати, що більшість неологізмів були утворені в українській мові і з'явилися в англійській через запозичення. При обговоренні неологізмів на тему коронавірусу можна, навпаки сказати, що багато неологізмів є запозиченими для української мови та утворилися в англійській природним шляхом, переважно через словоскладання та основоскладання (coronacoaster, coronapocalypse, Blursday, quaranteams та ін.). Проте в обох групах неологізмів більша різноманітність способів творення: семантичні інновації (Зернова угода), словоскладання (Putler, дистанційне навчання), афіксація (русифобія, ковіднутися), основоскладання (коронакриза), скороченням (антиваксер) притаманна саме українській мові [7].

Список використаних джерел:

1. Дзюбіна О. Проблематика визначення терміна «неологізм» (на матеріалі англійської мови). Філологічний дискурс: Зб. наук. праць. 2017. Вип. 6. С. 221-228.
2. Гречанюк Ю. Поняття «неологізм» і його типологія. Збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Іноземна мова у професійній підготовці спеціалістів: проблеми та стратегії». Кропивницький, 2022. 423 с.
3. Коваленко К. Продуктивні способи утворення нових слів у сучасній англійській мові. Актуальні проблеми сучасної медицини. 2013. № 4. С. 211-214.
4. Сивак А. О. Способи утворення неологізмів, які використовуються при висвітленні подій, пов'язаних із пандемією Covid-19. Publishing House "Baltija Publishing", 2021. С. 263-267.
5. Дзюбіна О. Типологічні принципи класифікації неологізмів у сучасній англійській мові. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. Одеса 2018, № 33 (2). С. 38-40.
6. Schröder K. C. Media discourse analysis: researching cultural meanings from inception to reception. Textual cultures: text, contexts, interpretation. 2007. Vol. 2, no. 2. P. 77-99. URL: <https://doi.org/10.2979/tex.2007.2.2.77> (date of access: 05.11.2023).
7. <https://twitter.com>.

СЕКЦІЯ XVII. ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ

ФІЛОСОФІЯ «ДІАЛОГУ КУЛЬТУР» В.БІБЛЕРА В КОНТЕКСТІ ГУМАНІСТИЧОГО ПСИХОАНАЛІЗУ Е.ФРОММА

Шморгун Олександра Олександрівна
канд. філос. наук, старший науковий співробітник
ЦГО НАНУ, Україна

Проблема міжкультурного діалогу та порозуміння сьогодні є яу ніколи актуальною. Однак механізми цього діалогу, засоби, які дозволяють зробити його конструктивним поки що недостатньо з'ясовані. На наш погляд, для досягнення цієї мети необхідне насамперед глибинне філософське осмислення феномену міжкультурного діалогу під кутом зору його екзистенційних, смисложиттєвих та ціннісних вимірів. Зокрема, одна із найбільш розроблених та методологічно завершених філософських концепцій діалогу культур, запропонована наприкінці минулого століття філософом, культурологом та істориком культури В.Біблером. З іншого боку, далеко не повною мірою досліджені та з'ясовані соціальні умови та інститути, які б сприяли діалогу культур, не зрозуміло які власне екзистенційні та світоглядні підстави можуть дозволити цьому діалогу піднятися понад расовими та культурними відмінностями, в зв'язку з чим доцільно, на наш погляд, розглянути концепцію «діалогу культур» В.Біблера у поєднанні з гуманістичним психоаналізом Е.Фромма, адже останній якраз робить спробу осмислити певні соціальні інституції в контексті глибинних екзистенційних потреб, що притаманні кожній людині.

Отже, насамперед, В.Біблер зазначає, що на межі ХХ-ХХІ століть назріла гостра необхідність переосмислення самого феномену, або, як він його називає феноменологічного образу культури. Так, філософ вважає, що ХХ століття характеризується відщепленням ідеї «культури» від ідеї «освіти» та ідеї «цивілізації» (посилаючись на О.Шпенглера, А.Тойнбі, К.Леві-Стросса, М.Бахтіна), устремлінням культури в центр нашого буття, вона перестає бути «надбудовою» або здобутком вищих, панівних класів, і стає ніби осердям нашої повсякденності. З іншого боку, саме у ХХ столітті, на думку В.Біблера, стає можливим і навіть звичним становище, коли культури Європи, Азії та Америки «юрмляться» в одній і тій же свідомості та їх ніяк не вдається розташувати по висхідній лінії («вище – нижче», «краще – гірше»).

Витоки діалогізму культури В.Біблер вбачає в принципово іншій *формі спадковості* між явищами мистецтва та науковими відкриттями. На його думку, в історії мистецтва неможливий прогресизм, пов'язаний з так званим «зняттям» проблематики більш ранніх здобутків більш пізніми, які ніби включають в себе зроблене попередниками в узагальненому, знятому вигляді, або як частковий випадок більш повної наукової теорії. Сучасна культурна людина опановує ці здобутки у вигляді підручника, в якому матеріал подано максимально відсторонено, систематизовано та узагальнено.

Історію ж мистецтва В.Біблер представляє як свого роду драматичну сцену, на якій зустрічаються та перехрещуються у взаємовпливах та конфліктах все нові й нові «персонажі», під яким філософ розуміє не митців, а явища мистецтва – художні твори. Більше того, драматизм цієї уявної сцени, на якій виступають твори мистецтва підсилюється ще й тим, що «діалог» між «персонажами» може (і повинен!) бути, так би мовити, оберненим в часі – не тільки У.Шекспір неможливий без Софокла чи Б.Брехт – без У.Шекспіра, без внутрішньої переклички, відштовхування, переосмислення, а й, обов'язково, у зворотному напрямку: Софокл неможливий без У.Шекспіра, Софокл інакше і більш унікально, може бути зрозумілий у сполученні з У.Шекспіром (див. статтю В.Біблера «Культура. Діалог культур (Спроба визначення)»).

І нарешті, драматична сцена, на якій розгортається історія мистецтва обов'язково потребує іще однієї діючої особи, точніше, як визначає її В.Біблер, «багатомісної множини» діючих осіб, – це глядач, слухач – реципієнт художнього твору. Таким чином ми підходимо до визначення культури, як своєрідного цілісного художнього твору (у В.Біблера – рос. «произведения»). На нашу думку, у якості більш адекватного перекладу російського слова «произведение» в цьому контексті більш доречно вживати слово «витвір», як таке, що більшою мірою передає динаміку і пластику творчого процесу, а не його завершений результат.

Це визначення середовища творення (витвору) не як базису чи підґрунтя (такі аналогії тут явно недоречні!), а, швидше, як пластичного «будівельного матеріалу» культури є ключовим у концепції В.Біблера. Саме цей процес творення, витвору культури як художнього твору і слід розуміти, за В.Біблером, як постійний діалог – поліфонію голосів її «персонажів», які одночасно є і його творцями, і реципієнтами. Саме це специфічне «спілкування» мовою художнього твору дозволяє наблизитись до своєрідної позачасовості існування культури, долаючи межу між сучасністю та поколіннями, що давно відійшли у вічність, а також обмеженість культури певними просторовими географічними рамками. Разом з тим, будь-яке подібне «спілкування» є актуалізацію «світу вперше...» (термін В.Біблера), тут і зараз, для нас, людей, що живуть на порозі ХХІ століття, і лише з цієї унікальної позиції, з усіма її «плюсами» і «мінусами» здатні вступати у діалог витвору культури. В той же час, В.Біблер поширює вищеописані феномени нелінійної спадковості та постійного співіснування у режимі поліфонії поза рамками часу і простору не лише на явища мистецтва. Під таким самим кутом зору він пропонує розглядати філософію, моральність, і, зрештою, неklasичну науку.

Так, прикладаючи діалогічний підхід до історії філософії, В.Біблер зазначає, що Аристотель існує і взаєморозвивається в одному діалогічному просторі з Платоном, Проклом, Томою Аквінським, М.Кузанським, І.Кантом, Г.В.Гегелем, М.Гайдеггером, М.Бердяєвим. Але цей простір «не-Евклідов». Платон так само має нескінченні резерви все нових і нових аргументів, відповідей, запитань у суперечці з Аристотелем, Аристотель також може нескінченно відповідати на зауваження Платона, виходячи із власного філософського вчення, І.Кант нескінченно змістовний в бесідах з Платоном, Г.В.Гегелем, Е.Гуссерлем, К.Марксом. Щоправда, на думку філософа, такий підхід, не виключає можливості, а інколи навіть і необхідності часу від часу розташовувати філософські системи за висхідною лінією, але як наслідок ми отримуємо уже феномен цивілізації, цивілізаційний «зріз» культури Нового часу.

Звідси очевидно, що поняття або концепт *витвору* є ключовим у концепції діалогу культур. Саме *спільне буття в середовищі витвору* є відповіддю на питання,

що означає бути в культурі, спілкуватися в культурі, самодетермінувати свою долю в напругах культури, породжувати в культурі світ вперше. Згідно бачення В.Біблера, концепт витвору має наступні унікальні характеристики. *По-перше*, на відміну від продукту споживання, що виробляється, для того, щоб бути знищеним або зняттям праці, яке може працювати у будь-яких вправних руках, витвір – це відсторонене від людини і втілене в полотні, звуках, фарбах, камені, словах – власне буття людини як єдиної та неповторної особистості. *По-друге*, витвір завжди адресований і здійснюється, кожен раз заново, у спілкуванні «автор – читач» у найширшому сенсі цих слів. *По-третє*, у спілкуванні «на основі» витвору, коли його учасники можуть знаходитись на нескінченній у часі та просторі відстані один від одного, світ ніби створюється вперше, з площини, майже небуття речей, думок, почуттів, із площини полотна, хаосу фарб, ритму звуків, слів, викарбуваних на сторінках книги. Витвір – це застигла і в той же час незавершена, готова породити щось нове, форма початку буття [2, с. 29-30].

Отже, основоположним для концепції діалогу культур, запропонованої В.Біблером, є акцент на неповторному особистісному переживанні смислів та цінностей. Причому саме збереження унікальності цього переживання кожною людиною, одночасно включеною від народження в ту чи іншу культуру, є головним джерелом потреби у такому діалозі між особистостями, і, ширше, між культурами. Найбільш придатним підґрунтям для розвитку такого міжособистісного діалогу як взаємного обміну смислами та цінностями, В.Біблер вважає простір художнього твору, який він підносить до рівня витвору культури, що несе в собі її характерні риси.

Однак, виникає запитання, яким чином гранично унікальне переживання особистістю того чи іншого художнього твору (витвору культури) може стати набутком іншої особистості, що є свого роду «спільними знаменником», екзистенційним підґрунтям для діалогу між представниками спільнот з яскраво-вираженими історичними, соціально-економічними та культурними відмінностями. Відповіді на це запитання, на наш погляд, дозволяє звернення до гуманістичного психоаналізу Е.Фромма.

Так, на думку психоаналітика, людина як біологічний вид є представником приматів, що виникає у той момент, коли детермінація поведінки інстинктами досягає мінімуму, а розвиток мозку – максимуму. Людині притаманні специфічні якості, що відрізняють її від тварини: розум, самосвідомість та уява. Їх виникнення породжує ситуацію невизначеності, усвідомлення своєї окремішності, самотності. Це усвідомлення, на думку Е.Фромма, стає джерелом тривоги, вини і сорому. Руйнування гармонії долюдського існування визначає людську природу. За Е.Фроммом, людська природа не може бути розглянута ні як біологічно обумовлена сума бажань, ні як мертвий зліпок з матриці соціальних умов; вона не є незмінною, ні безмежно пластичною. Психоаналітик стверджує, що людська природа є результатом історичної еволюції в синтезі з певними вродженими механізмами та законами.

Розрив єдності з природою, потреба знайти нову гармонію взамін втраченої породжують *екзистенційні дихотомії* (нерозв'язні протиріччя людського існування): між життям людини та її смертністю, між людськими можливостями та межею їх реалізації. Фізіологічно обумовлені потреби, що впливають із необхідності забезпечення біологічного виживання вимагають задоволення за будь-яких обставин і в цьому сенсі є первинним мотивом людської поведінки. Але унікальність людського становища полягає в тому, що задоволення цих потреб не достатньо не тільки для щастя, але навіть для психічного здоров'я. Потреби, породжені

дисгармонією (дихотомічністю) людського існування, виходять далеко за межі тваринних потреб. Їх виразом є прагнення відновити єдність людини зі світом. На думку Е.Фромма, джерелом всіх сил, що рухають людиною, всіх її пристрастей афектів, стремлень, є необхідність постійного вирішення суперечностей (дихотомій) свого існування та пошуку більш високих форм єдності з природою, з іншими людьми та собою.

До того ж, важливо зазначити, що хоча людина в принципі не може уникнути тієї чи іншої форми задоволення екзистенційних потреб, вона може задовільняти їх по-різному, в більшій мірі конструктивно чи деструктивно. Перший шлях веде до гармонії зі світом, творчої самореалізації і, як наслідок, відчуття щастя (переживання якого Е.Фромм вважає не самоціллю, а свого роду «побічним продуктом» творчої самореалізації), другий – до наростання відчуття відторгнутості, розриву зв'язків зі світом, що виявляється у невротичних розладах, депресії, а у найгірших випадках – у тяжких психічних патологіях.

В роботі «Здорове суспільство» Е.Фромм дає наступну класифікацію специфічних людських потреб, а також конструктивних та неконструктивних способів їх задоволення.

1. Потреба в долученості (необхідність подолати самотність, відділеність, ізольованість). Конструктивним шляхом її задоволення є любов. При неможливості її реалізації виникають паліативні форми у вигляді «симбіозу» в підкоренні та оволодінні. Предметом симбіозу можуть бути люди або зовнішні сили. Повна невдача в пошуках об'єкту долучення виражається в нарцисизмі – патологічній фіксованості на собі, нездатності до встановлення зв'язків з оточуючим світом та його об'єктивного сприйняття.

2. Потреба у подоланні обмеженості власного існування. Невдоволеність людини власним становищем випадково, пасивної, безсилої істоти породжує бажання стати творцем, бути творчо активним. Негативним варіантом задоволення цієї потреби є руйнування, прагнення до самоствердження в деструкції.

3. Потреба у вкоріненості та братерстві. Розрив природних зв'язків, неможливість повернення до доіндивідуального існування примушують кожну дорослу людину шукати допомоги, близьких міжособистісних стосунків, захисту. Зворотнім боком цієї потреби є «інцест», що трактується як некритична прив'язаність індивіда до спільноти: сім'ї, роду, держави, церкви. В сучасних суспільствах поширені такі форми «інцестуального зв'язку», як квазінаціоналізм та квазіпатріотизм.

4. Потреба у почутті самоідентичності. Людина потребує уявлення про саму себе, образу власного «Я», здатності відчуті себе суб'єктом власних дій, віднайти власну індивідуальність. Відсутність справді індивідуального почуття самоідентичності компенсується його заміниками, такими як почуття належності до нації, релігії, соціальному класу, роду занять. В цьому випадку має місце, за Е.Фроммом, «стадна» ідентичність, за якої почуття тотожності базується на почутті безумовної належності до натовпу.

5. Потреба у системі орієнтації та об'єкті спільного служіння. Їх основою є невизначеність людської ситуації та необхідність в силу цього сформулювати систему координат для організації сприйняття світу, інтеграції зусиль та осмислення життя. В таких системах, на думку Е. Фромма, значимі не їх формальні аспекти (догмати, віровчення тощо), а глибинні особистісні мотивації. Раціональні системи стимулюють розвиток зрілої, розумної, творчо активної особистості, ірраціональні ж потурають непродуктивним рисам характеру.

На аналізі екзистенційних потреб варто зупинитися детальніше. Насамперед, важливо зазначити, що жодна із екзистенційних потреб не може бути реалізована без спілкування з іншими людьми саме в тому вищеописаному глибинному розумінні співпереживання та взаємного обміну образним контекстом, що становить осердя людського життєвого досвіду. Саме з цього, спочатку невербального емоційного переживання світу разом з матір'ю та найближчим оточенням починається входження людини в світ людей і саме воно дає їй можливість досягати, як зазначає Е.Фромм, нових ступенів переживання все глибшого єднання з іншими людьми та протистояти таким чином трагічній дихотомічності власного буття. Важливо, разом з тим, розуміти, що екзистенційні потреби не є ізольованими та рядопокладеними, а перебувають у складних зв'язках взаємообумовленості, взаємоперетікання та взаємодоповнення.

Так, нездатність любити (переживати долученість через любов), на думку Е.Фромма, є головною причиною виникнення невротичних розладів та психологічних проблем. На що б не жалівся невротик, які б не проявляв симптоми – всі вони витікають із його нездатності любити, якщо під любов'ю розуміти здатність відчувати почуття турботи, відповідальності, поваги та розуміння по відношенню до інших людей, бажання, щоб ці інші люди розвивались. Також психоаналітик наголошує, що любов за самою своєю природою не може замикатися на одній людині. Людина, що любить тільки одну людину і не любить «свого ближнього», тобто людей взагалі, насправді хоче підкорятися чи панувати, але не любити. Окрім того, якщо хтось вважає, що любить людей, але не любить самого себе, це доводить, що його любов до людей не є справжньою. Любов заснована на утвердженні та повазі, а якщо людина не відчуває цих почуттів по відношенню до самої себе як до такої ж людської істоти, вона не здатна по-справжньому любити інших. Отже, і потреба у вкоріненості та братерстві («любові до ближнього», до людей взагалі, і взаємної любові ближніх до мене), і потреба у самоіндентичності («любові до себе») є також взаємообумовленими проявами любові. Потреба в долученості через любов породжує також і потребу у творчому самовираженні. Однак, хоча саме любов в своїх найширших проявах спонукає людину творити, і сама справжня любов є творчістю, особливим «мистецтвом життя». (Так, зокрема, Е.Фромм, присвячує цій проблемі окрему роботу з промовистою назвою «Мистецтво любити»).

І нарешті, останні із перерахованих Е.Фроммом, потреба в системі орієнтації та потреба у спільному служінні, в чомусь є основоположними по відношенню до всієї решти екзистенційних потреб, і ніби містять їх в собі в згорнутому вигляді, оскільки від того, наскільки адекватною буде система світоглядної орієнтації людини, залежить те, наскільки продуктивно вона зможе задовільнити інші екзистенційні потреби. Як уже було зазначено, Е.Фромм розділяє системи орієнтації на *раціональні* (продуктивні) та *ірраціональні* (непродуктивні). Однак, раціональність психоаналітик в жодному разі не ототожнює з раціоналістичністю – інтелектуалізмом. Голий інтелект він вважає суто інструментальним засобом освоєння світу, здатним в крайніх формах набувати не менш ірраціональних форм, аніж екзальтована емоційність. Під розумним, раціональним буттям людини Е.Фромм розуміє цілісний гармонійний розвиток як інтелектуальної, так і емоційно-вольової сфери. Не випадково, екзистенційна потреба в системі орієнтації для нього нерозривно пов'язана з дієвим служінням тим цінностям та ідеалам, які задає ця система. Психоаналітик не стомлюється наголошувати на тому, що для того, щоб відчувати себе в світі як вдома, людина має досягти його не тільки розумом, а й

усіма органами чуттів: очима, вухами, всім своїм тілом. Вона має здійснювати своїм тілом, те що придумує своїм розумом. Тіло та розум неможна розділяти ні в цьому, ні в якомусь іншому аспекті. Коли людина осягає світ своїм мисленням, результатом цього осягнення стає, за Е.Фроммом, філософія, теологія, міф та наука. Коли ж людина осягає світ за допомогою своїх почуттів, то вона створює мистецтво, обряди, пісні, танці, драму, живопис, скульптуру [1, р. 338-339].

На думку Е.Фромма, система орієнтації з необхідністю має бути виражена у певних продуктах мистецтва, тому що тільки спільне переживання мистецтва дозволяє сучасній людині реалізувати потребу в служінні вищим духовним ідеалам спільно з іншими людьми, що породжує відчуття братерства з одночасним збереженням та поглибленням власної неповторної індивідуальності. Таке спільне переживання мистецтва змістовно дуже близьке до описаного В.Біблером спільного буття у просторі художнього твору, яке є основою «діалогу культур». І все ж, залишається відкритим питання, що, власне, робить можливим утворення цього спільного контексту, адже образне переживання світу, за визначенням, гранично індивідуальне і неповторне?

На наш погляд, спільність переживань творів мистецтва породжується спільністю екзистенційних потреб, які так чи інакше завжди виступають «базою» для його створення та трагічною дихотомічністю «людської ситуації», яка примушує людину шукати шляхи для реалізації цих потреб. Потреби в любові, творчості, братерстві тощо, є спільними для людей, незалежно від їх расової чи релігійної приналежності, вони так чи інакше виражаються в мистецтві всіх національних культур. Саме тому, через спільне переживання творів мистецтва може (та повинно!) відбуватися спілкування та порозуміння представників різних культур або, за В.Біблером, діалог культур у просторі художнього твору.

Важливо також наголосити, що і в розумінні В.Біблера, і в розумінні Е.Фромма мистецтво аж ніяк не є певною відособленою сферою буття, доступ до якої можливий тільки для обраних. Як зазначає Е.Фромм на сторінках «Здорового суспільства», сьогодні ми стикаємось з ситуацією, коли ми маємо з одного боку, творця творів мистецтва, особливу професію, і з іншого – шанувальника і споживача мистецтва. Насправді ж, створення та переживання мистецтва не може відбуватися в стані пасивного сприйняття. Воно вимагає від реципієнта своєї рідної співтворчості, здатності до образного відтворення дійсності та осмислення власного досвіду, того самого «життя як творчості» або «мистецтва жити».

Саме тому в своїй роботі «Здорове суспільство» Е.Фромм величезного значення надає феномену «колективного мистецтва», який, на його думку, уходить своїм корінням в народну культуру, але в сучасному світі переживає період занепаду. Для Е.Фромма «колективне мистецтво» передбачає реагування на оточуючий світ за допомогою наших почуттів осмислено, кваліфіковано, продуктивно, активно, спільно. В цьому визначенні надзвичайно важливе слово «спільний», так як воно проводить межу між поняттями колективного мистецтва та мистецтва в сучасному смислі. Сучасне мистецтво, вважає психоаналітик, індивідуалістичне в процесі як свого створення, так і споживання. «Колективне мистецтво» спільне: воно дозволяє людині осмислено відчувати свою єдність з іншими людьми, таким чином збагачуючи її та роблячи більш продуктивною. Колективне мистецтво – це не індивідуальне заняття у «вільний час», це не якийсь додаток до життя, це невід'ємна частина самого життя. Воно відповідає глибинній людській потребі, і якщо ця потреба залишається незадоволеною, людина відчуває себе невпевненою та стурбованою, так

ніби залишилась нереалізованою її потреба в осмисленій картині світу [1, р. 339-340].

Згідно Е.Фромму, жодне здорове суспільство не може бути побудоване на суто інтелектуальному знанні при майже повній відсутності спільного художнього досвіду. Побудувати «здорове суспільство», можливо буде лише тоді, коли ми зможемо відтворити для людей можливість разом співати, гуляти, танцювати, чимось захоплюватися. Але чи можливо ненатуральним шляхом створити нове колективне мистецтво? Звісно, ні, – відповідає Е.Фромм. Але суспільство насамперед має визнати, що у ньому є потреба, почати його цінувати та культивувати його насіння, і тоді це насіння дасть паростки: знайдуться обдаровані люди, які до старих форм додадуть нові, з'являться таланти, які без потрібної орієнтації залишилися б непоміченими. Колективне мистецтво, на думку Е.Фромма, має починатися з ігор в дитячому садку, продовжуватися у школі та подальшому житті, стаючи невід'ємною частиною життєвого світу людини [1, р. 341].

Таким чином, Е.Фромм конкретизує глибинне екзистенційно-ціннісне забарвлення діалогізму В.Біблера через введення поняття екзистенційних потреб, невід'ємно притаманних людині в контексті дихотомізму «людської ситуації». На нашу думку, екзистенційні потреби є тим наскрізним вектором, який дозволяє зібрати в одне органічне ціле дещо розрізнені положення концепції «діалогу культур» В.Біблера.

Адже саме спілкування як творчість, «мистецтво жити» одночасно і породжується екзистенційними потребами, і є головним фактором їх реалізації. Художня творчість також, з одного боку, є фундаментальною екзистенційною потребою, породженою проблематичністю і навіть трагізмом людського становища в світі, а з іншого – для того, щоб реалізуватись саме як екзистенційна потреба, вимагає співтворчості, як особливого спілкування між автором та реципієнтами художнього твору. Причому можливість порозуміння у цьому спілкуванні забезпечується якраз спільністю екзистенційних потреб та можливих шляхів їх реалізації, як у творця художнього твору, так і у його реципієнтів. Разом з тим, це спілкування в широкому розумінні переживання світу дозволяє людині реалізувати екзистенційну потребу у вкоріненості та братерстві, одночасно зберігаючи власну неповторність (самоідентичність) та не розчиняючись в натовпі. На базі екзистенційних потреб та конструктивних або неконструктивних шляхів їх реалізації будується також цілісна модель світу, яку Е.Фромм називає системою орієнтації і яка обов'язково має включати можливість дієвого служіння обраним цінностям. Спільне переживання художнього твору по суті є для сучасної людини таким емоційним актом єднання на ґрунті спільного служіння певним цінностям та ідеалам.

Отже, спільна реалізація людьми власних екзистенційних потреб шляхом творення та творчого переживання (співпереживання) художніх творів цілком відповідає, на нашу думку, тому специфічному спілкуванню, яке В.Біблер називає *спілкуванням в просторі художнього твору* (вітвору культури), а принципова *спільність екзистенційних потреб* для всіх людей, незалежно від расової чи культурної приналежності, робить потенційно можливим таке спілкування в межах не лише однієї, а й багатьох культурних спільнот.

Запропонована ж Е.Фроммом ідея «колективного мистецтва», як необхідного компоненту «здорового суспільства» підводить під міжкультурний діалог уже певне реалістичне підґрунтя у вигляді конкретних соціальних інститутів через які він міг би (і мав би) здійснюватись. Втім, варто зазначити, що В.Біблер також усвідомлював необхідність пошуку конкретних шляхів реалізації «діалогу культур» у суспільстві і,

зокрема, детально розробив освітній проект, що має назву «школа діалогу культур», який корелює з ідеєю Е.Фромма про необхідність запровадження досвіду спільного переживання мистецтва уже починаючи з дошкільного та раннього шкільного віку.

Загалом, концепція «діалогу культур» В.Біблера у взаємозв'язку із психоаналізом екзистенційних потреб та концепцією «здорового суспільства» Е.Фромма, на нашу думку, має великий евристичний потенціал та може слугувати методологічною базою для впровадження конкретних практик міжкультурного порозуміння на рівні суспільних програм та інститутів.

Список використаних джерел:

1. Fromm E. *The Sane Society* / E. Fromm. – London and New York: Routledge Classics. – 363 p.
2. Біблер В. *Культура. Діалог культур* / В. Біблер. – К.: Дух і Літера, 2018. – 368 с.

СЕКЦІЯ XVIII. РЕЛІГІЄЗНАВСТВО ТА БОГОСЛОВ'Я

ПРИВЧАЙ ЮНАКА ДО ДОРОГИ ЙОГО, І ВІН, ЯК ПОСТАРІЄТЬСЯ, НЕ УСТУПИТЬСЯ З НЕЇ

Мазур Олена

здобувач вищої освіти факультету української та іноземної філології
Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Дмитрів Ірина Іванівна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри
української літератури та теорії літератури

Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Заміщак Марія Ігорівна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології

Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка, Україна

Для дитини вплив сім'ї генетично та історично був і залишається первинним. Жодна інша структура ніколи не замінить сім'ї. Християнство вважає сімейну любов знаком Божої присутності («Бог є любов» (Ів. 4:8)), тому сімейна спільнота привінюється до церковної (сім'я – домашня Церква). [2]

Покликання сім'ї полягає в тому, щоб передати дитині основну систему цінностей, а за реалізацію цього покликання сім'я несе відповідальність як перед Богом, так і перед своїм народом. Сімейне виховання закладає в дитині духовні, моральні, національні та громадянські цінності. В атмосфері любові життєво важливі цінності засвоюються дітьми органічно, наче самі собою. Це дає їм змогу заощадити багато зусиль та енергії, які були б затрачені на особистий пошук з усіма помилками та негативними наслідками росту й молодості.

З-поміж духовних цінностей сім'я закладає **бачення життя, світу й людей у перспективі християнської надії**. «Надія ж нас ніколи не розчарує, бо любов Божя влилася в наші серця через Святого Духа, Який був даний нам» (Рим. 5:5). Автентичне життя віри батьків, їхнє практичне «християнство» стає найкрасномовнішою батьківською катехизацією. Винесена із сім'ї релігійність закладає фундамент культури й інтелігентності дитини, її безумовного патріотизму. [1]

Іншою величезною сімейною цінністю є **свобода**, якої дитина вчиться з любові між батьком і матір'ю. Чим люб'язніший зв'язок, тим він вільніший. Брак любові спричиняє стремління однієї із сторін домінувати й силою нав'язувати свою позицію всім іншим членам сім'ї. Так виникає духовно нездорова тоталітарна сім'я, яка так стає клітиною тоталітарного суспільства. Суспільства з обмеженням громадянських свобод здебільшого виростають із поневолених сімей. Діти, які не зазнали достатньої любові та уваги, пізніше, у дорослому віці, відплачують за це суспільною агресивністю. Свобода, яка випливає із взаємної любові, водночас забезпечує від крайнощів анархії, що розуміє свободу не взаємно, але індивідуалістично та

безвідповідально. *«Христос визволив нас, щоб ми могли жити вільно. Будьте непохитні й не дозволяйте знову впрягти себе в рабське ярмо»* (Гал. 5:1). [2]

До вартості свободи сім'я додає ще й почуття **справедливості**. *«Бо любить справедливість Бог, Він не залишить тих, хто Йому вірний. Про них Він буде піклуватися завжди, а от нащадків злих людей Він знищить»* (Пс. 37:28). Це почуття формується таким укладом життя в сім'ї, коли кожний її член має власну ділянку відповідальності. Спільна праця збагачує ще й розумінням вартості та гідності самої праці. Без поваги до праці люди ніколи не стануть заможними, а суспільства розвинутими. Сім'я закладає позитивне ставлення до праці ще змалечку. Одна із сильних рис українського народу – любов і повага до праці. Важливо, щоб сім'ї плекали цю національну ознаку, яка може відродити Україну як землю господарів. [1]

Ще однією вартістю, у вихованні якої сім'я незамінна, є **мир**. Дитина тягнеться до миру, якщо бачить, у який спосіб її батьки розв'язують непорозуміння й конфлікти. Дар лагідності і взаємного оберігання, які панують в атмосфері християнської сім'ї, стають запорукою успішного подолання сімейних криз. Для дитини це повертається благом зростання в почутті захищеності й безпеки, без нервових стресів і потрясінь, депресій і неспокою. Пізніше, у період зрілості, вона зуміє будувати взаємини не на конфліктах і зухвалості, а на співпраці і взаємопробаченні. [1]

Першими словами, які промовив Ісус після Воскресіння, стали *«Мир вам!»* (Лк. 24: 36). Звідси можемо зрозуміти, що там, де перебуває Христос, там панує мир, а відсутність зв'язку з Божим Сином породжує в житті людини страх, неспокій та розбрат. *«Це Я сказав вам, щоб у Мені ви мали мир. У світі зазнаєте страждання, але будьте відважні: Я переміг світ!»* (Ів. 16:33). [2]

Одним із виявів пошани до свого минулого є збереження звичаїв, культурних надбань свого народу та знання історії своєї Батьківщини. Людина, яка цього зрікається, є особою без роду та племені.

Ісус Христос каже, що *«немає більшої любові, як віддати життя за ближнього»* (Ів. 15:13). У цьому й полягає здатність віддати життя за свою Вітчизну, свій народ та віру. Готовність на таку жертву починається з любові до рідної мови, пісень, традицій. Для кожної людини поняття Батьківщини повинно стати святим, як Божий дар, який не можна купити за гроші, але можна втратити. А святість починається з рідної Церкви, молитви та любові до Бога. [2]

У Святому Письмі тема виховання порушувалася неодноразово. Яскравим прикладом родинного виховання у Старому Завіті є Книга Товита, де батько, спираючись на Второзаконня (*«Тільки стережись і пильнуй душі своєї, щоб не забути діла сі, що бачили очі твої, і щоб не відлучились вони від серця твого по всі дні життя твого! Ні! Перекажуй про них сином твоїм і сином синів твоїх, про той день, як стояв еси перед Господом, Богом твоїм, під Горобом, як Господь промовляв до мене: Збери Мені люд сей, щоб Я дав їм почути слова Мої, з котрих навчатись боятись Мене по всі дні життя свого на землі, і навчать синів своїх»*) (Втор. 4:9–10)), дає ґрунтовні поради синові. Передчуваючи смерть, голова сім'ї збирає всіх разом, щоб дати останні настанови. Товит навчав свого сина так, як навчала його бабуся. Він закликає його поважати сімейні стосунки. Товія повинен шанувати своїх батьків, особливо матір. Однією з головних тем учення Товита є милостиня. [2]

У Новому Завіті також бачимо важливість виховання на прикладі сім'ї самого Христа. Ісус Христос є Богом у людському тілі, Він пройшов усі етапи як фізичного, так і морального зростання, навчаючись, як усі діти. Марія з Йосипом піклувалися про Сина та намагалися дати йому все необхідне: від матеріального до духовного. *«А Ісус зростав мудрістю і віком та благодаттю у Бога й людей»* (Лк. 2:52) Підтвердженням

тих традицій сімейного виховання Христа слугує також уривок з Євангелія: *«І пішов Він із ними, і прибув у Назарет, і був їм слухняний. А Мати Його зберігала оці всі слова у Своїм серці»* (Лк 2:51). [2]

Українське виховання великих рушіїв історії також було основане на сімейних цінностях, а саме на Слові Божому. Згадаймо сім'ю Шевченків. Читаючи поему «Гайдамаки», дізнаємося про їхні родинні традиції: батько *«бувало, в неділю, закривши Мінею...»* Отже, Шевченко формувався на ідеалах із житій святих, адже завдання сімейного виховання – показати дитині досконалість та шляхи її досягнення. Цікаво, що після релігійних оповідань дідусь продовжував патріотичну тему, розповідаючи про гайдамаків – героїв національної історії. І це на генетичному, архетипному рівні відклалося в підсвідомості дитини. [3]

Родинне виховання й надалі продовжує посідати чільне місце в теперішній нашій історії. Неодноразово можемо побачити чи почути в новинах те, що батько із сином загинули разом на війні. *«У боях за Бахмут на Донеччині загинули бійці 206-ї бригади Київського ТРО Олег та Микита Хомюки. Батько з сином пішли захищати Україну у перші дні повномасштабного наступу»*. [4]

Наш народ переживає сьогодні складний виток своєї історії – трагічний і героїчний водночас, тому дуже важливо зберігати віру й пам'ятати, що Бог є господарем історії. Ми не можемо залишатися байдужими, а єднаємося, щоб просити в Господа розради й допомоги. І кожен, хто хоче вистояти в ці часи, має довіритися Богові та продовжувати рухатися вперед без страху. *«Якщо Бог за нас, то хто проти нас?»* (Рим 8:31б).

Немає такого українця, якого б «оминула» війна. Від наймолодшого до найстаршого – усі тепер по-справжньому відчувають гріккі наслідки боротьби за незалежність, але ми не опускаємо рук. Військові захищають нас власним життям, а ми не покидаємо свого молитовного фронту, спираючись на слова ап. Павла: *«Нічим не журіться, але в усьому молитвою та благаннями з подякою висловлюйте ваші прохання Богові»* (Флп. 4:6). Наша нація об'єдналася у волонтерський рух – духовний і матеріальний, і кожен на своєму місці робить усе можливе для Перемоги, яка неодмінно настане.

Отже, підсумовуючи сказане, хочу ще раз наголосити на важливості християнського виховання, де дитина зростає й ніколи у своєму житті не уступить з Божої дороги. А українців, вихованих в християнській традиції, Господь ніколи не покине та поведе до перемоги.

Список використаних джерел:

1. Катехизм Української Греко-католицької церкви: Христос – наша Пасха. – Львів, 2011. – с. 336 + 64 іл.
2. Святе Письмо (І. Хоменко, Пер.). (2021). Свічадо. (Оригінал опубліковано 1963р.).
3. Шевченко Тарас «Кобзар». - К.: 1987.
4. <https://tsn.ua/ato/batko-z-sinom-zaginuli-razom-zahischayuchi-bahmut-2278018.html>.

СЕКЦІЯ ХІХ. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Блохіна Алла Олександрівна

студентка II курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету педагогіки, психології та мистецтв

Центральноукраїнський державний університет ім. В. Винниченка, Україна

Науковий керівник: Котелянець Ю.С.

доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Центральноукраїнський державний університет ім. В. Винниченка, Україна

Для визначення засобів формування толерантності дітей дошкільного віку нами були проаналізовані праці науковців, які займалися дослідженням толерантності. М. Бубер був першим, хто підняв проблему навчання толерантності, скільки він вбачав необхідність у створенні абсолютно нового напрямку у викладанні наук, такому як толерантне виховання. В свої дослідження він висвітлив багато важливих якостей толерантності, продемонструвавши її взаємозв'язок із життям відносно невеликих груп людей, виділивши особливості толерантності та нетерпимості [2]. В досить складних умовах сучасного світу освіта є досить важливим чинником створення толерантного середовища, де авторитет педагога та його педагогічні здібності можуть стати прикладом для виправлення існуючих як соціальних, так і моральних та етичних вад.

В закладі дошкільної освіти в процесі роботи з дітьми дуже важливо виховувати у них вміння ставити себе на місце іншої людини та навчити їх бачити ситуацію з позиції «іншого». Так, дошкільники зможуть збагатити свій життєвий досвід шляхом накопичення так званих життєвих ситуацій», які, в разі виникнення життєвої необхідності, можна активувати та швидко пригадати потрібний алгоритм дій. Педагог, виховуючи толерантність дітей дошкільного віку має формувати у них здатність вирішувати свої проблеми самостійно та намагатися знаходити найкращий спосіб взаємодії з іншими людьми. Саме тому вихователю слід пропонувати дошкільникам самостійно створювати казки на певні теми. В результаті виконання такої роботи може відбуватися формування рис толерантності, оскільки буде відбуватися цілеспрямований вплив на їх емоції, а також на сферу діяльності.

Досить ефективним засобом виховання толерантності дітей дошкільного віку є використання дитячої літератури, яка може сприяти розкриттю для дітей стосунків між людьми, за допомогою позитивних прикладів поведінки дотримуючись принципів толерантності. Дошкільники можуть сприймати позицію автора, порівнюючи її з власною життєвою позицією та оцінити свої норми поведінки та за потреби переоцінити свої життєві цінності.

Інколи дитина може відчувати обурення, сором чи то протест, в результаті чого відбувається руйнування прийнятих раніше цінностей та вже усталених норм

поведінки. В результаті прослуховування творів у дошкільників виникають певні емоції, за допомогою яких можна вплинути на розвиток у дітей можливостей співпереживання. Художній твір сприяє розвитку у дітей здатності співпереживати іншим людям, впливає на емоційну сферу та розвиток цінностей. В результаті прослуховування твору дитина може співпереживати або ж радіти за героїв.

У процесі читання творів та їх обговорення діти можуть ознайомитися з з важливими для виховання толерантності поняттями, такими як альтруїзм, совість та егоїзм. У процесі виконання такого виду діяльності у дітей також буде розвиватися мовлення. Проте, працюючи з творами, вихователь має використовувати творчі метод, проводячи аналіз творів у декілька кілька етапів:

1) виховувати у дітей цікавість до пізнання твору, знайомитися з новими сюжетами лінією, вчитися аналізувати емоції героїв твору та особисті якості героїв;

2) навчити дітей встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та з'ясувати мотиви поведінки кожного героя (чому герой так вчинив і як така поведінка його характеризує?);

3) здійснити узагальнення характерів героїв, зробити оцінку їх поведінки, пов'язавши з життєвим досвідом дошкільників, поглибити розуміння норм соціальної поведінки, правил спілкування та взаємодії людей між собою в різних ситуаціях.

Багатьма науковцями доведено, що гра є провідним видом діяльності дитини дошкільного віку. Для дітей гра це дійсність, яка для них на багато цікавіше, ніж навіть та дійсність, яка оточує її. Гра цікавіша для дітей, оскільки тому, що зрозуміліша. Більшість дослідників зосереджуються на виявленні потенційних можливостей гри як форми організації життя дошкільників, а також визначенні її ролі місця у педагогічному процесі закладу дошкільної освіти. Цікавим та досить актуальним на сьогодні є питання становлення та розвитку ігрового дитячого колективу, в якому обов'язковим елементом є реальні стосунки дошкільників що стимулює та формує у дітей якості, які необхідні для входження до ігрового колективу. Встановлення зв'язків та відносин з дітьми, які граються разом, підпорядкування своїх ігрових дій певним ролям, здійснення контролю та виконання правил гри є важливими для розуміння педагогічного потенціалу здійснення ігрової діяльності дошкільника у процесі виховання їх толерантних стосунків.

Ігри дошкільників за своїм змістом пов'язані з повсякденною діяльністю, трудовою активністю та поведінкою дорослих. Сюжети ігор в закладі дошкільної освіти дуже різноманітні та віддзеркалюють реальні умови життя дітей дошкільного віку. Ігрові сюжети можуть змінюватися в залежності від умов в який в даний момент перебуває дитина, від її входження в навколишню реальність та її світогляду.

Розглянемо більш детально потенційні можливості у вихованні виділені різновиди творчих ігор для дітей дошкільного віку [39,с.20]. Сюжетно -рольові ігри є одним з провідних засобів дитини, оскільки в процесі них у дитини формуються окремі психічні функції, так її особистість у цілому. Суперечність між бажанням дитини діяти як доросла людина та її реальними можливостями реалізувати це бажання стає джерелом розвитку ігрової діяльності [1, с. 25]. Діти під час таких ігор можуть значно розширити свої знання про навколишню дійсність. Увага дітей починає поступово переміщуватися зі світу фізичних предметів та різноманітних явищ на світ людей, які оточують дитину.

За допомогою режисерських ігор дитина може відчути себе творцем певної ігрової ситуації, що сприяє розвитку її ініціативи, фантазії, творчості. Режисерські ігри мають превентивний потенціал, який полягає в тому що дитина може наділати

іграшки певними ролями та в процесі ігор ніби спостерігати за ними та їхніми діями. Дитина може зайняти позицію спостерігача і таким чином побачити свою власну поведінку зі сторони. Особливістю гри є те що граючи кожен наступний раз дитина може повторювати або ж видозмінювати вже обіграні раніше епізоди. Таким чином дитина набуває впевненості у самій собі та у власних силах, отримує практичне розуміння різноманітних способів вирішення проблемних ситуацій, пошуку найоптимальнішого та найгнучкішого варіанту рішення.

Інсценівки, як вид творчих ігор, є більш доступними для сприймання та відтворення дітьми дошкільного віку. Оскільки на відміну від ігор-драматизацій, інсценівки побудовані на основі знайомих дошкільникам творів з простим сюжетом. Такі ігри мають глибокий історичний превентивний потенціал, оскільки самі дитячі казки складені так, щоб вплинути на душу та серце кожної дитини, щоб вона могла відчувати героя, роль якого вона грає та відповідно мала можливість усвідомити правильність його вчинків, а з часом перенесла набути досвід у своє повсякденне життя [3, с. 34]. Для формування толерантності дітей дошкільного віку також можна використовувати розігрування та розв'язання проблемних ситуацій морального вибору. А. Богуш та Н. Гавриш наголошують на тому, що саме під час розігрування таких ситуацій у закладі дошкільної освіти можна навчити дітей вирішувати основні конфлікти дитячого життя: у що їм грати, кого з дітей приймати в гру, хто буде в обраній грі головним.

Ще одним методом виховання толерантності дошкільників є етична бесіда та діалог з дитиною під час знайомства з навколишнім, художньою літературою, фольклором та мистецтвом різних народів світу, елементами історії, ознайомлені дітей поняттями милосердя, благородності та міжнаціональну спорідненість.

Толерантність буде дієвою, коли вона пронизує усі всі сфери та види діяльності дитини. Освіта в цілому та заклади дошкільної освіти зокрема, є таким соціальним інститутом, в межах якого може відбуватися формування толерантної свідомості та поведінка. Вихователі можуть здійснювати виховну роботу як через зміст освіти, так і за допомогою різноманітних форм організації навчання, які допомагають розвивати у дітей практичні навички толерантної взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Дуткевич Т. Дитяча психологія Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 424 с:
2. Лапченко І. О. Емоційне ставлення до себе та ровесників як чинник особистісного розвитку дитини дошкільного віку : дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.07. К., 2006. 237 с.
3. Пихтіна Н.П. Профілактика негативних проявів у поведінці дітей : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. 376 с.

ІННОВАЦІЇ В МЕНЕДЖМЕНТІ ОСВІТИ: ПЕРЕТВОРЕННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ

Войченко Дарія Василівна

II курс магістратури, спеціальність 073 Менеджмент
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Україна

Сучасний світ зазнає швидких та значущих змін, і освіта не може залишатися осторонь від цього процесу. Інновації в менеджменті освіти стають ключовим фактором в забезпеченні якісного та відповідного навчання як учнів так і студентів. Вони допомагають створити ефективну та адаптивну систему освіти, яка задовольняє потреби сучасних здобувачів освіти і готує їх до життя в швидкозмінному світі.

Як зазначено в Національній стратегії розвитку освіти на період до 2021 року, управління освітою має здійснюватися на засадах інноваційних стратегій відповідно до принципів сталого розвитку [1]. Управління навчальними закладами є ключовим елементом сучасної освіти, і зміни в цій галузі мають значущий вплив на якість та ефективність навчання. Інновації в управлінні навчальними закладами включають в себе різні аспекти, які спрямовані на поліпшення адміністративних процесів та розвиток освітніх інституцій.

Впровадження цифрових систем управління навчальними закладами є однією з ключових інновацій. Ці системи дозволяють автоматизувати багато адміністративних процедур, таких як облік студентів, графіки занять, фінансовий облік і багато інших аспектів керування навчальним закладом. Це спрощує роботу адміністраторів та педагогічного персоналу і звільняє їх від бюрократичних завдань.

Також вона включають в себе використання аналітики для прийняття більш обґрунтованих рішень у керуванні навчальними закладами. Збір та аналіз даних про викладачів, студентів та результати навчання дозволяють ідентифікувати та виправляти проблеми, оптимізувати ресурси та покращувати процеси навчання.

Сучасне освітнє середовище підлягає швидким змінам, і управління навчальними закладами повинно бути адаптивним. Інновації дозволяють швидко реагувати на нові вимоги та технологічні зрушення. Адміністратори та керівники мають бути готовими до змін та впровадження нових методів управління.

Інновації в управлінні навчальними закладами також включають в себе залучення батьків, вчителів та інших членів навчальної спільноти до прийняття рішень та розвитку навчального закладу. Це сприяє більшій відкритості та співпраці, що може покращити якість освіти.

Так як вчителі та викладачі відіграють центральну роль у процесі навчання, то важливим аспектом є стимулювання їх до інноваційної діяльності. Інновації в менеджменті освіти включають в себе програми професійного розвитку, створення сприятливих умов для вдосконалення педагогічних практик та підтримку вчителів у впровадженні новаторських методів навчання.

В. Урусський[2] розглядає готовність до інноваційної педагогічної діяльності як комплексну структуру, що включає такі компоненти, як:

1. *Мотиваційно-ціннісний компонент.* Він визначає ставлення вчителя та викладачів до інноваційної діяльності, їх готовність до вирішення нестандартних

ситуацій, готовність приймати ризики та нести відповідальність за результати інновацій. Також включає в себе планування інноваційної діяльності та морально-психологічну готовність до неї.

2. *Змістовно-операційний компонент.* Відображає здатність викладачів до креативної діяльності, включаючи здатність до творчості та загальнопедагогічну та методичну підготовку для інноваційної діяльності. Цей компонент також включає прагнення здобувати нові професійні знання, методи та засоби, а також позитивний досвід педагогічної роботи.

3. *Оцінно-рефлексивний компонент.* Відображає рефлексивну культуру вчителя та його ієрархію уявлень про інноваційну діяльність. Цей компонент важливий для самооцінки та вдосконалення своєї педагогічної роботи.

Ця структура допомагає нам краще розуміти готовність вчителя до інноваційної діяльності.

Для привертання педагогічних працівників до творчо-пошукової та інноваційної діяльності потрібно розуміти основні мотиви, які їх погано або добре стимулюють. Серед таких мотивів можна виділити наступні:

- Зовнішні стимули, пов'язані з матеріальним винагородженням. Це може включати фінансові бонуси, премії та інші матеріальні вигоди, які вони отримують за інноваційну діяльність.

- Мотиви зовнішнього самоствердження. Деякі працівники стимулюються бажанням отримати позитивну оцінку та визнання від колег, керівництва та інших представників оточуючого середовища.

- Професійні мотиви. Ці мотиви пов'язані з бажанням вдосконалити свою професійну компетентність, самооцінку та створити комфортні умови для розвитку своєї педагогічної практики.

- Мотиви особистісної самореалізації. Деякі вчителі та викладачі шукають можливість особистого зростання і самоактуалізації через інноваційну діяльність.

- Креативні мотиви. Інші можуть бути стимульовані потребою в творчості та виразності у своїй роботі. [3]

Успішність інноваційної діяльності педагогічних працівників передбачає їхню свідомість щодо практичного значення інновацій не лише на професійному рівні, але й на особистісному.

Висновки. Інновації в менеджменті освіти мають великий вплив на сучасну систему освіти. Вони сприяють підвищенню якості навчання, покращують здатність шкіл та навчальних закладів адаптуватися до змін у суспільстві та технологічному розвитку, допомагають ефективніше вирішувати завдання адміністрування та забезпечити кращий доступ до даних для прийняття рішень.

Стимулювання вчителів до інноваційної діяльності включає в себе різні підходи, такі як професійний розвиток, підтримка та визнання, створення сприятливих умов для роботи та можливість спільного навчання та обміну досвідом. Важливо розуміти, що інновації в освіті мають різні мотиваційні компоненти, включаючи зовнішні стимули, внутрішні мотиви та бажання самореалізації. Готовність педагогічних працівників до інновацій пов'язана не лише з їхньою професійною діяльністю, але й з особистісним розвитком.

Узагальнюючи, інновації у менеджменті освіти сприяють створенню більш ефективної та індивідуалізованої системи освіти, яка відповідає потребам сучасного суспільства та розвитку технологій. Готовність педагогічних працівників до

інновацій є ключовим чинником у впровадженні цих змін і покращенні освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> (дата звернення: 04.11.2023).
2. Уруський В. І. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності: Метод. посіб. / В. І. Уруський — Тернопіль : ТОКІППО, 2005. 96 с.
3. Мармаза О. І. Конструктивно-деструктивна роль бар'єрів у інноваційній діяльності / О. І. Мармаза // Розвиток інноваційного середовища навчального закладу: Матеріали наук.-практ. конф. — Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди 2009, с. 12—19.

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ У ЗАКЛАДАХ ДИЗАЙН-ОСВІТИ

Тименко Володимир Петрович

ORCID ID: 0000-0002-5039-2511

Д-р. пед. наук, професор, професор кафедри
професійної освіти у сфері технологій та дизайну

Київський національного університету технологій та дизайну, Україна

Лаврусенко Сергій Петрович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Сафонов Денис Костянтинович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Удалов Олександр Вікторович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Анотація. У статті приділено увагу візуальному дизайну. Сформульовано визначення понять «візуальний дизайн», «інтерактивні технології візуалізації». Запропоновано проекти дизайнерських пропозицій з візуального дизайну розробляти у складі творчих дизайн-група. Рекомендовано проектно-технологічні дії виконувати у такій послідовності: традиційний графічний дизайн, якісне предметне фото, відеографічний дизайн на площині (в т.ч. з креативним аудіо), 3D моушн-дизайн у віртуальному просторі.

В умовах цифрового суспільства виникла необхідність впровадження освітнього компонента з візуального дизайну у професійну підготовку мультимедійних дизайнерів. Необхідність застосування мультимедійного дизайну зумовлена такими освітніми потребами цифрового суспільства: інноваційними технологіями візуалізації продукції комплексного дизайну (дизайну за видами: ландшафтного, промислового, інтер'єрів, костюмів); педагогічного дизайну (навчального середовища); продукції з етнодизайну/фолк-дизайну; інженерно-технічного проектування (ергодизайну); футуродизайну; дизайну нейронних мереж тощо.

Усі напрями і види дизайну зумовлюються візуалізацією – процесом побудови графічного образу даних, що допомагає у процесі загального аналізу даних вбачати аномалії, структури [1]. Особливістю візуалізації в дизайні є художнє проектування або уможливлене передбачення (антиципація) графічного образу структури, конструкції, форми, послуги, композиції майбутньої дизайн-продукції.

Дослідники звертають увагу на те, що користувач інтерфейсів витрачає на перегляд веб-сторінки лише 15 секунд. Згідно з «теорією поколінь» сучасне покоління учнівської молоді відзначається тотальним зануренням у візуальний контент та електронне мистецтво, а тому у візуальній дизайн-продукції має бути композиційно доцільне застосування UI/UX-дизайну.

У сучасного «візуального покоління» учнівської молоді, що інтелектуально розвивається в умовах цифрового суспільства, з'явилася глобальна потреба в

артефактах візуальної культури, творення якої забезпечується відеографікою – одним із видів моушн-дизайну (неодухотвореної дизайн-продукції) і комп'ютерної анімації (одухотвореної дизайн-продукції).

Соціально активне, технологічно розвинуте, толерантне та оптимістичне покоління «креативних візуалів», обдароване здатністю до цифрового мистецтва, до взаємодії академічного, емоційного і практичного інтелектів, сьогодні потребує особливих послуг проектних технологій. Графічні образи допомагають реципієнтам швидше й ефективніше сприймати значні обсяги інформації. Тому роботодавці все частіше запрошують UA/UX-дизайнерів для візуалізації інформації в креативних графічних образах [2].

Наочність сприяє активізації асоціативного сприйняття й кращому запам'ятовуванню, а інтерактивність передбачає взаємодію учасників проектно-творчого процесу між собою, а також взаємодію користувача з візуальною дизайн-продукцією. Тому інтерактивні технології стосуються і розробників візуальної дизайн-продукції, і користувачів інтерфейсів.

Проте технології візуалізації досі не є інтерактивними у неперервному дизайн-освітньому процесі, оскільки поняття «інтерактивні технології візуального дизайну» недостатньо обґрунтоване дослідниками. Варто спочатку усвідомити, що «інтерактивні технології» – це способи, прийоми і засоби взаємодії учасників проектно-творчого процесу.

Способи проектування: мозковий штурм, спосіб кейсів, рольових ігор, створення нестандартних віртуальних ситуацій, інтерв'язі, інтерактивної дискусії, колоквиум як форма проектно-творчої взаємодії, фасилітація як метод проектно-творчої взаємодії.

Засоби проектування: електронні посібники, цифрові комплекси, комп'ютерні тести, дистанційні курси, навчально-методичні посібники, науково-популярна література, інформаційні ресурси Інтернету, освітньо-інформаційні портали тощо.

Найпоширеніші інтерактивні мультимедійні програми включають освітні та навчальні програми, відеоігри, електронні енциклопедії та путівники. Користувач або учасник інтерактивної мультимедійної програми змінює свою роль – глядач стає активним учасником. Очікується, що наступним поколінням електронних інформаційних систем стануть інтерактивні мультимедійні системи.

Пожвавити будь-які статичні зображення (дизайн-продукцію настільної графіки, фотографії тощо), зосередити увагу на відеоролику може відеограф – особа, що працює з камерою і одночасно є відповідальною за візуальне оформлення дизайн-продукції і в т.ч. відповідного музичного супроводу.

Інтерактивне мультимедіа – це динамічна технологія, яка вимагає таких програмових результатів навчання освітнього компонента «Візуальний дизайн»: володіння проектною технологією настільного графічного дизайну, взаємодоповненням технологій фотографії і відеографічного дизайну, що забезпечують надання креативної інформації за допомогою слів, ручної графіки, креативних відео.

Інтерактивна візуалізація даних – це різновид графічного представлення даних, що дозволяє користувачу інтерпретувати та аналізувати дані, взаємодіючи з ними. Інтерактивність може застосовуватись на рівні зміни кольору, розміру, форми, руху візуальних об'єктів тощо.

Інтерактивні технології візуалізації – це способи графічного подання даних, що дозволяють користувачу інтерфейсів інтерпретувати та аналізувати дані, взаємодіючи з ними. Настав час застосувати інтерактивні технології візуального дизайну у закладах вищої дизайн-освіти для професійної підготовки дизайнерів, що

є фахівцями з відеографіки.

Застосування фото і відео у мультимедійному дизайні є необхідними послідовними діями: без якісного предметного фото не буде якісного відео. Наприклад, створюючи мультимедійну композицію «Україноцвіття» важливо обрати оптимальний формат для предметного фото контурної карти України, скористатися сучасною комп'ютерною програмою для перетворення фотографії контурів областей на відеографічне зображення букету квітів (рис. 1)

Рис. 1. Застосування предметного фото і відеографії у мультимедійній композиції «Україноцвіття»

Поєднання предметного фото художньо інтерпретованої контурної карти областей України з відеографікою морських хвиль подано на рис. 2

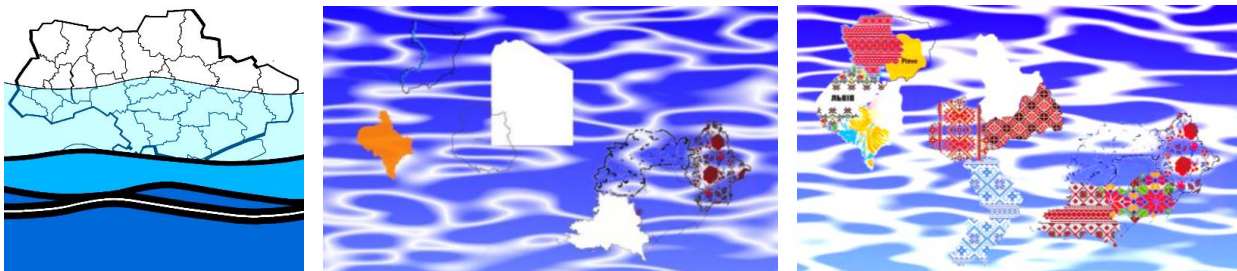

Рис. 2. Поєднання фото і відеографіки у мультимедійній композиції «Етнографічна Україна»

Фото і відеографіку як види візуального дизайну доцільно застосувати після виконання дизайнерських пропозицій засобами традиційного графічного дизайну. Також доцільно застосувати 3D-моушн-дизайн для віртуального формотворення у просторі композицій «Україноцвіття» чи «Етнографічна Україна», але уже після їх фігуротворення на площині засобами моушн-дизайну.

З огляду на застосування різних видів візуального дизайну, бажано, щоб один і той же проект дизайнерської пропозиції розробляла творча дизайн-група з розподілом послідовних проектно-технологічних дій різної складності: традиційний графічний дизайн, якісне предметне фото, відеографічний дизайн на площині (в т.ч. з креативним аудіо), 3D моушн-дизайн у віртуальному просторі.

Суть інтерактивних технологій візуалізації дизайн-продукції полягає в тому, щоб створити красиву, естетично привабливу платформу, де між собою мають взаємодоповнюватися кольори, форми, шрифти та фон, а також креативне аудіо.

Для ефективної підготовки відеографічних дизайнерів необхідне успішне виконання освітньо-професійної програми «Мультимедійний дизайн», де системотворчим освітнім компонентом структурно-логічної схеми змісту має бути

«Візуальний дизайн».

Основна увага в такій освітній програмі сконцентровується на формуванні здатностей здобувачів вищої освіти до подачі інформації в її найкреативніших і стимулюючих формах шляхом інтегрування технологій дизайну, відео, аудіо, анімації; проектуванні засобами комп'ютерної та електронної графіки динамічних презентацій, веб-сторінок для Інтернету та інших комунікаційних проектів.

Список використаних джерел:

1. Візуалізація URL:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%96%D0%B7%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>.
2. Бровченко А. І., Тименко В. П. Інформаційні технології візуалізації у дизайні URL:
<http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/336/9264/19328-1?inline=1>.

КУЛЬТУРНА ОБІЗНАНІСТЬ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Холодова Дарина Олександрівна

здобувачка вищої освіти факультету іноземної філології

Харківський національний педагогічний університет

імені Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна

У контексті освіти, що постійно розвивається, культурна обізнаність стала одним із ключових аспектів сприяння ефективній комунікації та взаєморозумінню в нашому суспільстві. У 2023 році, коли Україна продовжує прокладати свій шлях у світовій спільноті, актуальність культурної обізнаності в школах як ніколи зростає. Країна є свідком наслідків процесу інтернаціоналізації, коли люди з різним культурним походженням об'єднуються в різних сферах життя.

Термін «культурна обізнаність» охоплює розуміння культурно зумовленої поведінки та її глибокого впливу на вживання мови й спілкування. Вона виходить за межі простої лінгвістичної обізнаності та містить комплексне розуміння культурних цінностей, вірувань, поглядів і невербальних проявів, таких як одяг, жести, міміка, постава і рухи. У світі, який стає дедалі більш взаємопов'язаним і різноманітним, освітянам вкрай важливо визнати важливість розвитку культурної обізнаності серед учнів, оскільки це не лише покращує їхні комунікативні навички, а й сприяє повазі та толерантності в мультикультурному суспільстві [2].

Мета цієї статті – заглибитися у питання значення культурної грамотності в українському освітньому контексті. Зокрема, дослідити цінність розвитку культурної обізнаності у контексті шкільної освіти.

Баррі Томалін у своїх працях щодо культурних питань наголошує, що значущість вивчення міжкультурної взаємодії полягає у низці причин:

1. Зростання економічного значення різних країн, що мають несхожі традиції та культурну поведінку. Оскільки все більша кількість людей вирушає вивчати англійську мову за кордон, відбувається переоцінка змісту викладання з огляду на необхідність більш детального вивчення та пояснення культурних відмінностей [2].

2. Аналіз невербальних аспектів комунікації. Особливого значення набула робота над невербальними аспектами спілкування, такими як жести, пози та вираз обличчя. Дослідження показали, що ці невербальні елементи є найбільш культурно обумовленою частиною поведінки. У контексті шкільної освіти, міжкультурна взаємодія допомагає учням краще зрозуміти світ навколо себе та розвинути свою культурну ідентичність [1,2].

3. Культурна обізнаність сприяє розвитку навичок критичного мислення. Коли школярі контактують з різними культурами, вони змушені ставити під сумнів власні припущення та переконання, які ще називають «стереотипами». Це позитивно впливає на формування більш відкритого і толерантного світогляду [1,2].

Отже, набуття культурної освіченості є однією з необхідних навичок у прогресивному суспільстві. Важливо, щоб школярі могли розуміти та цінувати досвід та унікальність різних культур. Культурна обізнаність може допомогти учням розвинути навички критичного мислення, комунікативні навички та сприяти більш відкритому і толерантному світогляду.

Список використаних джерел:

1. Лобова О., Сбруєва А., Бойченко М. Формування культурної компетентності школярів у процесі мистецької освіти в «новій українській школі». Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2020. № 3-4(97-98). С. 266–276.
2. Tomalin B., Stempleski S. Cultural awareness (resource books for teachers). Oxford University Press, USA, 1994. 168 с.

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У ПРОФЕСІЙНОМУ САМОВИЗНАЧЕННІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Березіна Ірина Володимирівна

ORCID ID: 0009-0001-4385-6840

заступник директора з навчально-виховної роботи, здобувач 1 курсу III (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри освітології та інноваційної педагогіки за спеціальністю: 011 Освітні, педагогічні науки
*Комунальний заклад «Харківський ліцей № 12 Харківської міської ради»,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна*

Особливістю сучасного світу, який рухається надзвичайно швидко, є його нестабільність, невизначеність, складність та неоднозначність. Україна є частиною глобального світу, в якому стрімкий розвиток технологій, виникнення нових професій, форм та видів діяльності, висувають вимоги бути конкурентоспроможним та потрібним на ринку праці. Маємо чимало прикладів необдуманого обрання майбутньої професії, спеціальності за якою людина ніколи не працюватиме, тим самим забираючи у держави потенційні трудові ресурси. Саме тому у сучасній українській соціально-політичній сфері постало гостре, нагальне питання трансформації системи загальної середньої освіти, з метою створення умов для професійного самовизначення молоді. Адже на сьогодні перестають бути ефективними методики та інструменти вибору майбутньої професії, що перешкоджає учню обрати свій професійний шлях, реалізувати себе.

Застарілий профорієнтаційний інструментарій, що містив в основному лекційний матеріал та паперові тестування, вимагає розширення та осучаснення. Проблеми пов'язані з Covid-19 та воєнним станом спричинили значне зростання безробіття, зміну професій та змісту роботи, проте одночасно з цим маємо нові можливості для організації профорієнтації в закладі загальної середньої освіти, які полегшать знайомство молоді з ринком праці, зроблять цей процес більш цікавим й мотиваційним та учні обиратимуть професію відповідно до своїх здібностей й схильностей.

Адже, кожна людина більшою мірою схиляється до певного виду діяльності, це пов'язано зі способом життя, мисленням, навичками та підсвідомими прагненнями. Одній людині важливо реалізувати свій творчий потенціал, другій – принести користь громадськості, а третя воліє роботу націлену на матеріальний результат.

Тому, якісно організована профорієнтаційна робота в закладах освіти має вагоме значення для усвідомленого вибору майбутньої професії. Саме профорієнтаційна робота в закладі освіти дає можливість зорієнтуватись учням у світі професій, в тому числі і нових та підготувати їх до професійного вибору, надаючи корисну інформацію щодо розуміння ринку праці, враховуючи бачення власної особистості.

Проблемам професійного самовизначення присвячені роботи багатьох науковців. Серед яких, психолого-педагогічний аспект вибору професії відображено у роботах Ю. Гільбуха, Дж. Голланда, О. Голомштока, Л. Йовайши, М. Захарова, Є. Клімова, Г. Костюка, В. Моляко, Є. Павлютенкова та інші [1]. Дослідження мотивації до професійного вибору висвітлено в роботах А. Маслоу, Є. Головахи, І. Кона, Б. Федоришина та багато інших [2].

З метою якісної організації профорієнтації у закладах загальної середньої освіти нами було проведене експериментальне дослідження на базі ХЛ № 12. У дослідженні взяли участь учні 11-А класу (33 респонденти), 11-Б класу (27 респондентів), 10-А класу (37 респондентів) і 10-Б класу (34 респонденти). Дослідження проводилося для визначення факторів впливу на професійний вибір старшокласників. Результати опитування показали, що домінуючими факторами професійного вибору є думка батьків, об'єктивна оцінка власних здібностей та рівень домагань на суспільне визнання. Але на жаль поза увагою залишається школа та соціальні тенденції на професії, обізнаність старшокласників з затребуваності різних професій в різних галузях є плачевною (рис.1)

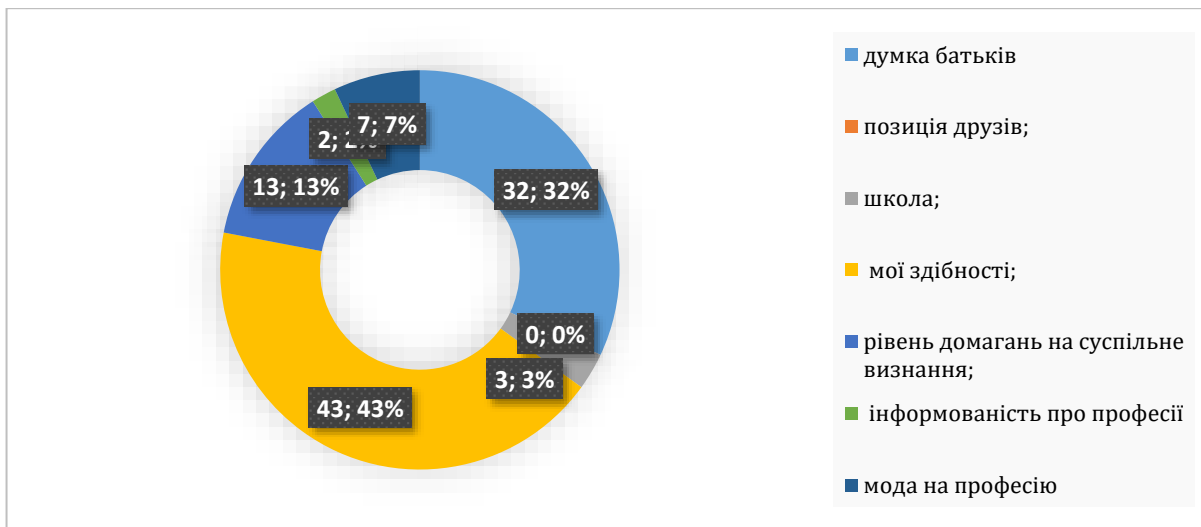

Рис. 1. Фактори впливу на професійний вибір учнів

На основі проведеного опитування адміністрацією ХЛ № 12 було прийняте рішення активного використання різноманітних цифрових освітніх ресурсів, що забезпечать якісну профорієнтаційну роботу та допоможуть закладам загальної середньої освіти зробити свій внесок у реалізацію державної політики в сфері трудових ресурсів. Онлайн-сервіси профорієнтації дозволяють не лише усвідомлено обрати майбутню професію, а й оцінити власний потенціал і розробити стратегію кар'єрного зростання. Найбільш поширеними цифровими технологіями для профорієнтації є інтерактивні онлайн інструменти, WIKI, відкриті ресурси, поєднання онлайн та офлайн елементів, пошукові системами, мобільні додатки, електронне портфоліо, соціальні мережі тощо.

Дослідивши деякі цифрові освітні ресурси, які сприяють організації профорієнтаційної роботи та дозволяють учням краще зрозуміти, який вид майбутньої професійної діяльності їм більше підходить, дають можливість оцінити власні здібності, інтереси, розробити свою індивідуальну освітню траєкторію в процесі здобуття майбутнього фаху, свою власну стратегію майбутнього кар'єрного зростання, вважаємо, що ефективними є наступні цифрові освітні ресурси: **Career Hub**, **EU4Skills**: кращі навички для сучасної України, профорієнтаційна платформа Державної служби зайнятості, hryoutest, smartia, myprofession.

Однією з ефективних платформ можемо назвати **Career Hub** - експертна платформа Центру «Розвиток КСВ» (<https://careerhub.in.ua>), яка об'єднує молодь, роботодавців, державні органи та освітні заклади для кар'єрного розвитку молоді – від школи до успішної реалізації у професії. На даній платформі розміщено буклети та

уроки про кар'єру для школярів «Карта професій» та проекти для учнівства для планування власної кар'єри.

Наступним сервісом, який довів свою ефективність у використанні, є «EU4Skills: кращі навички для сучасної України» - онлайн-платформа (<https://kariera.in.ua>), що містить вебінари та посібники для профорієнтації старшокласників.

Також корисною є профорієнтаційна платформа Державної служби зайнятості (<https://profi.dcz.gov.ua>), яка містить розділ тестування для визначення своїх розумових, аналітичних, здібностей, комунікативних та організаторських здібностей, здатності до логічного мислення, працювати в команді, схильності до підприємницької діяльності, сфери діяльності за методикою Є. Клімова.

На ресурсі smartia.me учні можуть ознайомитись з новими професіями, видами вмій та пройти тестування на визначення професійного типу. Консультаційна мережа «Моя професія» (<https://myprofession.com.ua>) пропонує профорієнтаційні тести на основі трьох основних факторів успішної самореалізації: професійні інтереси та цінності, рівень розвитку інтелекту та психологічні схильності до певних видів професії. В результаті респондент отримує перелік тестування рекомендованих професій або профілів навчання із зазначенням відсотка відповідності.

Важливою складовою у профорієнтаційній роботі є використання Всеукраїнського проєкту з профорієнтації та побудови кар'єри (<https://hryoutest.in.ua>), створений за підтримки Міністерства освіти і науки України, який дає можливість пройти тестування на основі штучного інтелекту та визначити свою схильність до різних сфер професійної діяльності. Для учнів 7-11 класів на платформі створено курс «Відбій кар'єрної тривоги! Scorm-курс з вибору професії без гендерних стереотипів» для усвідомлення гендерної рівності у при виборі професії.

Таким чином, враховуючи вищезазначене можемо зробити висновок, що впровадження цифрових освітніх рішень з використанням онлайн-сервісів осучаснює профорієнтаційну роботу, допомагає підліткам визначати власну схильність до професій, дізнаватись про нові, актуальні професії на ринку праці, що допоможе зробити усвідомлений вибір майбутнього фаху та реалізувати державну політику в сфері трудових ресурсів.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ В ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ГРИ НА ФОРТЕПІАНО

Лисенко Дарина Дмитрівна

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, Україна

Татарко Ірина Валеріївна

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, Україна

Науковий керівник: Дорош Тетяна Леонідівна

ORCID ID: 0000-0002-0306-1146

канд. наук з держ. упр., доцент, професор кафедри фортепіано
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, Україна

***Анотація.** Метою статті є дослідження проблеми формування навичок самостійної роботи в майбутніх учителів музики під час гри на музичному інструменті, зокрема, фортепіано. Здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю «Музичне мистецтво» наводять приклади власної самостійної роботи над музичними творами, де вони творчо розв'язують практичні завдання, виявляють готовність до самоактуалізації, самонавчання, самоконтролю. В основу методики формування самостійності майбутніх фахівців покладені принципи гуманізації, де становлення особистості й професіонала відбуваються в нерозривній єдності.*

Постановка проблеми. Якість фахової підготовки майбутніх учителів музики безпосередньо залежить від сформованості в її суб'єктів самостійності як важливої особистісної риси. Потреба в самостійній діяльності позитивно впливає на професійну підготовку майбутнього фахівця, сприяє ефективному розв'язуванню проблемних питань у подальшій роботі. Тож беремо до уваги, що важливою професійною якісною характеристикою майбутнього вчителя музики має бути вміння самостійно оволодівати фортепіанними творами композиторів різних країн світу з подальшим їх виконанням із учнями закладів спеціалізованої мистецької освіти. Такий підхід дасть можливість визначити підготовку здобувачів до практичної діяльності, збагатити їхній світогляд, сприяти активному творчому пошуку.

Стан дослідження. Фахова підготовка майбутнього вчителя музики представлена багатою палітрою освітнього процесу, де, окрім безпосередньо музичної, вокальної, диригентсько-хорової, методичної є й установка здобувача на самостійність. Це питання стало предметом значної кількості наукових досліджень. Зокрема, праці сучасних дослідників Н. Брижак, З. Дубового, І. Прокопенка та інших, де акцентується увага на необхідності творчого розвитку майбутніх фахівців до самостійності. Ця проблема є актуальною й для здобувачів вищої освіти під час гри на

музичному інструменті, зокрема, фортепіано.

Мета статті – розкрити проблеми формування навичок самостійної роботи в учасників освітнього процесу під час гри на фортепіано.

Відповідно до мети дослідження нами окреслені такі завдання:

- здійснити аналіз літературних джерел, де акцентується увага на необхідності формування в учасників самостійності, що вбирає сприйняття майбутнім учителем музики себе як активного суб'єкта самостійної освітньої діяльності;
- розкрити особливості самостійного опрацювання музичних творів;
- обґрунтувати необхідність і готовність майбутніх учителів музики до самостійної організації.

Виклад основного матеріалу. Формування самостійності в освітньому процесі, зокрема під час підготовки майбутнього вчителя музики до професійної діяльності, є одним із основних завдань ЗВО. Автор педагогічного словника С. Гончаренко трактує самостійність як одну із властивостей особистості, що характеризується двома факторами: по-перше, сукупністю засобів (знань, умінь, навичок), якими володіє індивід, по-друге, ставленням самого здобувача до процесу діяльності, її результатів, умов здійснення, а також зв'язками з іншими людьми, що виникають у процесі цієї діяльності [1].

В аспекті нашого дослідження самостійність розглядається як засіб професійного розвитку майбутнього вчителя музики, забезпечує активний процес професійного саморозвитку, самореалізації та саморегуляції, що в кінцевому результаті – формує самостійність фахівця. Зазначимо, що при виконанні самостійних робіт у майбутнього фахівця розвивається потреба в самоактивності, формується відчуття відповідальності перед самим собою, оскільки він планує свою роботу, усвідомлює себе як професіонала. Це спонукає здобувача звертатися до власного суб'єктного досвіду, оцінювати його позитивно, вибудовувати власну програму діяльності на близьку й більш віддалену перспективу.

Суб'єктний досвід, на думку вченої Н. Брижак виявляється в самосвідомості, цільових орієнтирах, установках, прагненнях, цінностях, потребах, особистих планах – усе це надбання особистісне, вистраждане, вироблене ціною власних зусиль [4, с. 144].

У ЗВО учасник освітнього процесу продовжує докладати значних зусиль, щоб самостійно розвиватися, самовдосконалюватися, самореалізовуватися, якомога більше проявляти свої можливості. Процес саморозвитку здійснюється відповідно до задумів і цілей самої особистості. Підґрунтям саморозвитку є потреби людини в нових досягненнях, прагнення до успіху, до вдосконалення, активна життєва позиція, позитивне мислення, віра в свої можливості та розуміння сенсу життя [3, с. 248].

При виконанні самостійних робіт майбутній фахівець виступає одночасно як творіння, й як творець самого себе. За рахунок своєї організованості, відповідальності він вимагає від самого себе найвищої напруги сил, розуму, волі, почуттів, намагається подолати свої недоліки. Отже, завдяки організованості майбутній фахівець мобілізує в собі наявний потенціал, отримує необхідний результат і задоволення від подолання труднощів і самого себе. Наскільки правильна буде організована самостійна робота учасника в процесі гри на фортепіано, настільки успішним й ефективним буде його інструментальне виконання. Тобто можемо стверджувати, що завдяки організованим процесам у здобувачів розвивається самосвідомість, з'являється потреба в самовдосконаленні, формуються життєві інтереси, визначаються основні напрями самовиховання.

Привертає дослідницьку увагу наукова праця вітчизняного вченого З. Дубового,

який на сторінках своєї дисертації наполягає на тому, що формування самостійності майбутніх фахівців потребує такої організації процесу навчання, яка б сприяла цілеспрямованому залученню студентів до набуття знань, виробляла в них здатність і потребу діяти незалежно, засвоювати й адаптовувати до навчальних потреб сучасні інформаційні технології (2, с. 34).

Слід наголосити, що знання, засвоєні здобувачами самостійно, є більш якісними, міцними, тривалими, оскільки вони є усвідомленими, продуманими, вираженими. У психологічному словнику знання тлумачаться, як сукупність сприйнятої та засвоєної людиною інформації у вигляді понять, уявлень, що зберігається в довготривалій пам'яті й відтворюються в процесі діяльності [5]. Тобто ці знання виявляють вольові риси особистості, що є необхідною умовою розвитку її здібностей, і виступають, як результат пізнавальних дій.

Варто підкреслити, що для формування самостійності майбутніх учителів музики в процесі гри на фортепіано важливо враховувати рівень фахової та спеціалізованої підготовки здобувача в роботі над музичними композиціями, а також ступінь сформованості в нього самостійності.

Ураховуючи вищесказане, можемо наголосити, що для формування самостійності здобувачам ВО необхідно:

- усвідомити особисту значущість у самоорганізації;
- заздалегідь планувати свою діяльність, включатися в освітній процес й намагатися досягати намічених цілей;
- відчувати потребу в активній творчій діяльності;
- уміти аналізувати свої досягнення, що сприятимуть внутрішньому зростанню та вдосконаленню.

Виходячи з цього, розглянемо як формуються навички самостійної роботи в здобувачів вищої освіти в процесі гри на фортепіано. Так, у роботі над твором великої форми (Й. Гадн. Соната-Дивертисмент. До мажор, 1 ч.), майбутній фахівець приділила значну увагу художньому змісту музичного твору. Запорукою успішного творчого процесу стало намагання проникнути в образний зміст сонати, відтворити її танцювальний образ, оскільки дивертисмент у перекладі з французької є розвага, веселощі.

У самостійній роботі здобувачка підготувала інформацію про Йозефа Гайдна – композитора галантного стилю, де переважають прості мелодії наспівного характеру. Чарівність звучання інструментальної музики передається стрімкими пасажами шістнадцятих в основній, субдомінантовій та домінантовій тональностях (До мажор, Фа мажор, Соль мажор). Головна тема в експозиції збагачується мордентами – мелізмами, за допомогою яких прикрашається мелодія, наповнюється новим колористичним звучанням. Побічна партія контрастує головній, вона побудована на коротких фразах, які можна відтворити в співі, танці, рухах. Розробка першої частини представляє інтенсивний розвиток головних тем експозиції, які яскраво зіставлені між собою в тональному, динамічному та штриховому розмаїтті. Завершується 1 ч. сонатного Allegro заключною партією, повертається основна тональність До мажор, де динаміка представлена з надзвичайною легкістю й плавністю, підкреслюючи танцювальні інтонації.

Окрім цього, була проведена детальна робота над іншими засобами музичної виразності, ураховувались логіка побудови цієї композиції та її художня цілісність. Паралель з іншими музичними інструментами дала можливість уявити звучання скрипки та гобою. Зверталась увага на педаль, яка має бути короткою, прозорою, без перевантажень, щоб не зруйнувати звучання кожної фрази, не перервати їх логічний

розвиток.

Слухаючи та сприймаючи цей твір, кожен реципієнт по-своєму може уявити художній образ, виявити здатність сприймати музику цілком. Можемо констатувати, що під час самостійної роботи в опрацюванні музичного твору великої форми виявилась готовність здобувачки до творчості, пізнавальної діяльності, розкрились її уміння самостійно бачити й розв'язувати проблемні питання, ухвалювати рішення, що позитивно впливали на кінцевий результат.

У самостійній роботі над наступним музичним твором (В. Гіллок. Рондо Соль мажор), здобувачка звернула увагу на сам процес творіння цієї композиції, яка присвячена відомому австрійському композитору, диригенту та скрипалю Йозефу Штраусу. Було проведено самостійне ознайомлення з біографією композитора: Вільям Гіллок – відомий американський композитор, викладач, автор багатьох музичних творів для дітей.

Важливим став розбір внутрішньої структури музичного твору, який розпочинається з рефрену, головної теми: у лівій руці звучить остинатний малюнок у вигляді квінт та октав, у правій – стрімки пасажи шістнадцятих (хвилеподібні короткі фрази у висхідному русі з поступовими спадаючими пасажами). Звертає на себе увагу перший епізод, який вносить тональний та штриховий контраст у музичну композицію: Ре мажор (V ступінь по відношенню до основної), акцентовані акорди.

Другий епізод представлений темою в низькому (віолончельному) регістрі. Насичений рух октав нагадує звучання цього струнного смичкового музичного інструмента. Соковитий, співучий звук мелодії передає весь спектр позитивних емоцій танцювального характеру.

На матеріалі цього твору, наповнене різноманітними штрихами, туше, динамічними нюансами, модуляціями, доцільно формувати технічні навички: активність, гнучкість, пластичність піаністичного апарату, економію рухів у пасажах та акордах. Самостійно аналізуючи твір, можемо стверджувати, що це характерні ознаки Рондо (перекладається як «коло»), де головна тема – рефрен проводиться в музичній композиції тричі й чергується з контрастними по відношенню до неї епізодами.

Не менш важливим є визначення фортепіанної фактури Рондо: мелодії, тембру, акордів, динамічної насиченості кожного епізоду, смислових пауз, через які не спиняється рух, а, навпаки, безупинно продовжується розвиватися основна думка музичного твору.

Узагальнюючи самостійне опрацювання музичного твору, можемо наголосити, що ретельний аналіз сприяв підвищенню творчого мислення в учасника освітнього процесу, дав можливість створити власну модель цієї композиції, реалізувати задумане. Такий підхід підтвердив тезу про те, що сучасний учитель музики має бути конкурентоспроможним, уміти швидко знаходити належну інформацію, володіти творчим мисленням, накопичувати знання, уміння, навички, проявляти в освітньому процесі розумову самостійність й ініціативність.

Отже, спираючись на сказане вище, можемо зробити **висновки**, що безперервність дій самостійного учіння, спеціальна організація самостійної роботи здобувачів у процесі гри на фортепіано є важливим стратегічним завданням вищої освіти, де формуються навички, розвиваються якісні риси особистості, створюються умови для самостановлення, саморозвитку майбутнього фахівця.

Дослідження має подальшу практичну перспективу, оскільки затребуваний фахівець завжди буде прагнути до професійного самовдосконалення, виявляти здатність до коригування шляхів організації своєї діяльності в процесі гри на

музичному інструменті, оперативно приймати нешаблонні рішення, діяти активно, творчо, самостійно.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. С. 297.
2. Дубовий З. С. Формування самостійності майбутніх учителів музики у процесі дистанційного навчання: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2019. 260 с.
3. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навч. посіб. / кол. авторів ; за ред. І. Ф. Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків : ХНПУ, 2018. 457 с.
4. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до професійного саморозвитку у вищих навчальних закладах / Н. Брижак. Педагогічна освіта і професійна підготовка в сучасному соціокультурному середовищі : монографія / Товканець Г. В. та кол. авт. ; за ред. Товканець Г. В. Мукачево : Редакційно-видавничий центр МДУ, 2018. 302 с.
5. Психологічний словник / Авт.-уклад. В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова; за ред. Н. А. Побірченко. Київ, 2007. С. 115–116.

СЕКЦІЯ ХХ. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ТА ТРИВОЖНОСТІ У СТАРШИХ ШКОЛЯРІВ

Богдан Тетяна Вікторівна

канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри психології
*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

Вступ. Питання підліткової тривожності є одним з найбільш актуальних у віковій психології. Негативні переживання у підлітковому віці можуть призводити до проблем у навчанні, труднощів у взаємодії з однолітками та дорослими та інших деструктивних наслідків. Якісна діагностика тривожності у підлітків та відповідні коригувальні дії допомагають знизити ризик несприятливих тенденцій у розвитку особистості, оскільки саме тривожність може лежати в основі цілого ряду психосоматичних розладів. Проблема тривожності розвивалась у руслі багатьох наукових течій, зокрема, в роботах З. Фрейда, К. Хорні, Г. Саллівана, Е. Фрома, Ф. Перлза, Дж. Келлі, І. Павлова, Р. Мейя, А. Прихожан [4; 5] та інших.

Метою даної публікації є вивчення питання впливу дистанційної форми навчання на розвиток негативних емоційних станів в учнів старших класів, зокрема й проблеми підвищення тривожності.

Матеріали та методи. Як свідчить аналіз наукових джерел, когнітивні методи навчання превалюють в сучасній системі освіти, однак, увага не достатньо акцентується на психологічному благополуччі дітей [1; 2]. Такий підхід може не враховувати особливості емоційного розвитку дитини, набуття нею особистого життєвого досвіду, позитивного ставлення до себе та світу. Особливо гостро проблема недостатнього акцентування на емоційному комфорті учнів постала з запровадженням дистанційної форми навчання у зв'язку з пандемією COVID-19. Соціальна взаємодія та фізична активність дітей виявились обмеженими, а відсутність інтерактивного навчання з вчителями та класами під час карантину сприяла появі негативних емоційних станів у дітей та підлітків. Також це могло призводити до проблем у побудові гармонійних стосунків із собою, з однолітками та пристосуванням до соціального середовища.

В наш час дослідження впливу дистанційного навчання на школярів проводять у більшості країн. Вченими було виявлено, що через обмеження, спричинені COVID-19, у дітей шкільного віку змінились способи гри, зокрема, у комп'ютерні ігри вони грають майже вдвічі частіше, ніж до 2019 року. Таким чином, фізичні контакти з друзями часто обмежуються дуже істотно. а це знижує можливості нормальної соціалізації.

В Україні теж проводились дослідження стосовно впливу дистанційної форми навчання на емоційні стани учнів. В результаті було з'ясовано, що навіть за умови щоденного онлайн-спілкування діти віддають перевагу фізичній присутності друзів та однокласників. Однак, деякі дослідження показали суперечливі результати: є

школярі, які змогли адаптуватися до такої форми навчання і навіть покращили свої оцінки, але безумовними наслідками є зниження рівня соціалізації та збільшення залежності від гаджетів [3].

Враховуючи зазначене вище можна стверджувати, що актуальність даного дослідження зумовлена необхідністю набуття підлітками позитивного соціального досвіду, соціальних компетенцій та неадекватною реалізацією освітньої системи в організації психолого-освітнього супроводу учнів. Аналіз проблеми в науковій літературі, заснований на реальних дослідженнях роботи навчальних закладів, дозволяє виявити потреби суспільства в усуненні тривожності.

Результати та обговорення. Дане дослідження передбачало діагностику рівня тривожності у старших школярів за допомогою методики «Шкала проявів тривоги Тейлора» (Teilor's Manifest Anxiety Scale). Дослідження було проведене з певною періодичністю (в 2,5 місяці). В ньому брали участь дівчата і хлопці у кількості 84 особи віком 14-16 років, які на той момент були учнями 9 і 10 класів. Для більш чіткого уявлення про характер рівня тривожності в старших школярів було співставлено результати тестування даної вибірки, проведеного у різні періоди. Перше тестування проходило у вересні-жовтні 2021, під час аудиторного навчання, наступне тестування відбувалося в період дистанційного навчання, у січні 2022 року. База дослідження – школи міста Черкаси.

Проаналізувавши результати дослідження можна побачити, що рівень тривоги учнів старших класів у період дистанційного навчання підвищився порівняно з періодом аудиторного навчання. Для перевірки статистичної значимості достовірності відмінностей було використано t-критерій Ст'юдента. Згідно результатів було з'ясовано, що $t_{крит}(n-m-1; \alpha/2) = |t_{критичне}|(38; 0.025) = 2.329$. Коефіцієнт кореляції є статистично значимим, тож результати дослідження засвідчують, що в умовах дистанційного навчання тривожність у старших школярів є вищою, ніж в умовах аудиторного навчання.

Висновки. Проаналізувавши отримані дані, можна побачити збільшення рівня тривоги в учнів старших класів під час дистанційного навчання. З метою подолання тривожності школярів доцільним було б застосування тренінгових вправ з метою зниження рівня тривоги, адже основним напрямом психологічної допомоги є формування адекватної поведінки в стресових ситуаціях та підвищення впевненості в собі й оптимізація самооцінки.

Список використаних джерел:

1. Вікова психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – Київ : Просвіта, 2001. – 448 с.
2. Омельченко Я.М., Кісарчук З.Г. Психологічна допомога дітям з тривожними станами. — Київ : Шкільний світ, 2008. — 112 с.
3. Вереніч Н. Особливості тривожності сучасних підлітків. – Київ : Психолог. – 2004. – №23-24. – С. 41-42.
4. Качаєва А. Шкільна тривожність: її вплив на розвиток учня. – Київ : Психолог. – 2000-№ 13. – с. 4.
5. Прихожан А.М. Причини, профілактика і подолання тривожності. – Київ : Психологічна наука і освіта, N 2, 1998. – С. 11 - 17.

СЕКЦІЯ ХХІ. МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

MOST COMMON DOPPLEROGRAPHY LIMITATIONS AND PITFALLS IN STROKE PATIENTS: A REVIEW

Yefimenko Andrii

PhD student

Kharkiv national medical university, Ukraine

Introduction and background. The importance of neuroimaging in ischaemic stroke diagnosis and monitoring increases with the development of the technology. Transcranial dopplerography (TCD) is one of the methods, usually applied in stroke units of neurological departments, as well as vessel wall magnetic resonance (MR) imaging, 4D MR and computed tomography angiography [6]. Low-cost, non-invasive, capable of high temporal resolution [11] and able to assess cerebral blood flow (CBF) in response to physiological changes e.g., reactivity, neurovascular coupling, autoregulation, the examined one's position change, exercise, etc., [1] TCD contributed to understanding of the cerebral vessels physiology [11]. TCD assessment of middle cerebral artery blood flow velocities is reproducible, though it should be read with attention to the device and technique limitations [5].

Purpose. The aim of this review is to look through the most common and usually faced by sonographers TCD limitations and pitfalls in stroke diagnosis and prevention.

Materials and methods. The search strategy included requests "transcranial doppler application in stroke", "transcranial doppler limitations", "transcranial colour doppler limitations", sorting "by relevance" was applied, articles dated the year 2019 and later were included. Additional search entries were found by manual search through the reference lists from the original researches and books. As a free search engine Google Scholar was used initially. For every relevant article a secondary search for related articles was performed.

Results.

The transcranial dopplerography most common limitations and pitfalls

"The ultrasound bone window" describes the patients' skull bones properties in order to make it possible to render a TCD image of proper quality, the TCD without contrast is impossible in 10 to 20% of the middle aged patients. This can be improved with the application of ultrasound contrast agents [4].

Vessel diameter assessment. Colour-coded mapping of the vessel was not shown to be reliable in its diameter measurement, it highly depends on the settings and on the mentioned above ultrasound bone window, as well [2].

Operator-dependency is probably one of the most known limitations of ultrasonography in general and of TCD in particular [7].

Cervical duplex ultrasonography was shown to be a fast and dependable method to evaluate the arteries lumen in steno-occlusive diseases those pose a risk of cerebrovascular ischaemic events [3].

The cervical arteries dopplerography pitfalls

1. The proper sample volume box location is considered to be the central part of the normal vessel lumen, parallelly to its walls. On the contrary, in atherosclerotic arteries lumen, altered with a plaque, one should place the sample volume box parallelly to the blood flow direction [10].

2. Prominent bends of an artery are also not the places for the sample volume box to move to, because that may lead to an overestimation of the blood flow velocity [10].

3. The cardiac valve regurgitation may cause proximal common carotid artery spectral waveforms to present very low end-diastolic velocity or flow reversal in diastole [3].

4. To distinguish the external carotid artery (ECA) from internal carotid artery (ICA) a well-known temporal tapping may be applied, though, preferably in a combination with other techniques [3].

5. Possible so-called “internalisation of the ECA” with low resistance flow in ICA occlusion should be also considered when distinguishing these vessels [3].

6. The relationship between carotid arteries stenosis and flow velocity was not shown to be linear. A short arterial stenosis may cause focal velocity increase [3]. However, in case of the stenosis advance, flow velocities may present lower values [9].

Discussion. The researches on means to decrease the limitations and to study the pitfalls are being carried on. Thus, the frontal bone window (FBW) capability of providing proper insonation of the anterior cerebral artery (ACA) in 45% of brain injury patients of intensive care unit (ICU), without echo-contrast agents, showed good reproducibility [8]. The combination of temporal bone window (TBW) and FBW considerably improved the insonation rate of the ACA as compared to the TBW. The FBW for TCD could be useful for clinical practice, especially in cerebral vasospasms diagnosis [8].

Conclusion. The latest and ongoing researches on TCD prove its scientific and practical significance, despite of decades of development. As we can see, further studies on TCD capabilities are needed, on the blood flow velocity measurement and intracranial stenoses quantification in particular [5], in order to improve the TCD efficacy in practice.

References:

1. Ainslie, P. N., & Hoiland, R. L. (2014). Transcranial Doppler ultrasound: Valid, invalid, or both? *Journal of Applied Physiology*, 117(10), 1081–1083. <https://doi.org/10.1152/jappphysiol.00854.2014>.
2. Bartels, E. (2016). Transcranial insonation TCCS protocol. In L. Csiba & C. Baracchini (Eds.), *Manual of Neurosonology* (pp. 118–129). Cambridge University Press.
3. Bathala, L., Mehndiratta, M., & Sharma, V. (2013). Cerebrovascular ultrasonography: Technique and common pitfalls. *Annals of Indian Academy of Neurology*, 16(1), 121. <https://doi.org/10.4103/0972-2327.107723>.
4. Droste, D. W., Boehm, T., Ritter, M., Dittrich, R., & Ringelstein, E. B. (2005). Benefit of echocontrast-enhanced transcranial arterial color-coded duplex ultrasound. *Cerebrovascular Diseases*, 20(5), 332–336. <https://doi.org/10.1159/000087933>.
5. Kaczynski, J., Home, R., Shields, K., Walters, M., Whiteley, W., Wardlaw, J. M., & Newby, D. E. (2018). Reproducibility of transcranial Doppler ultrasound in the middle cerebral artery. *Cardiovascular Ultrasound*, 16(1). <https://doi.org/10.1186/s12947-018-0133-z>.
6. Kilburg, C., Scott McNally, J., de Havenon, A., Tausky, P., Kalani, M. Y. S., & Park, M. S. (2017). Advanced imaging in acute ischemic stroke. *Neurosurgical Focus*, 42(4), E10. <https://doi.org/10.3171/2017.1.focus16503>.
7. Lin, M. P. (2023). Clinical application of transcranial Doppler in cerebrovascular diseases. In A. Scerrati & G. Mantovani (Eds.), *Advances in Cerebral Aneurysm Treatment*. IntechOpen.
8. Sentenac, P., Charbit, J., Maury, C., Bory, P., Dagod, G., Greco, F., Capdevila, X., & Pierre-François Périault. (2019). The Frontal Bone Window for Transcranial Doppler Ultrasonography in

- Critically Ill Patients: Validation of a New Approach in the ICU. *Neurocritical Care*, 33(1), 115–123. <https://doi.org/10.1007/s12028-019-00869-3>.
9. Spencer, M. P., & Reid, J. M. (1979). Quantitation of carotid stenosis with continuous-wave (C-W) Doppler ultrasound. *Stroke*, 10(3), 326–330. <https://doi.org/10.1161/01.str.10.3.326>.
 10. Tahmasebpour, H. R., Buckley, A. R., Cooperberg, P. L., & Fix, C. H. (2005). Sonographic examination of the carotid arteries. *RadioGraphics*, 25(6), 1561–1575. <https://doi.org/10.1148/rg.256045013>.
 11. Willie, C. K., Colino, F. L., Bailey, D. M., Tzeng, Y. C., Binsted, G., Jones, L. W., Haykowsky, M. J., Bellapart, J., Ogoh, S., Smith, K. J., Smirl, J. D., Day, T. A., Lucas, S. J., Eller, L. K., & Ainslie, P. N. (2011). Utility of transcranial Doppler ultrasound for the integrative assessment of cerebrovascular function. *Journal of Neuroscience Methods*, 196(2), 221–237. <https://doi.org/10.1016/j.jneumeth.2011.01.011>.

АНАЛІЗ ГІСТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЕНДОМЕТРІЯ ПРИ АНОМАЛЬНИХ МАТКОВИХ КРОВОТЕЧАХ

Кузьміна Анна Олексіївна

Здобувач вищої освіти медичного факультету
Дніпровський державний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Кривий В.А.

канд. мед. наук, асистент кафедри акушерства та гінекології
Дніпровський державний медичний університет, Україна

Мета дослідження. Проаналізувати результати гістологічних досліджень ендометрія (ГДЕ) проведених після лікувально-діагностичного кюретажу матки з приводу аномальних маткових кровотеч (АМК).

Завдання.

1. Встановити етіологічні фактори, що призвели до формування попереднього діагнозу АМК.
2. Визначити подальшу тактику лікування пацієнок з урахуванням результатів ГДЕ.
3. Окреслити шляхи поліпшення алгоритму діагностики АМК.

Матеріали дослідження. 150 історій хвороб пацієнок репродуктивного та пременопаузального віку, що були госпіталізовані в ургентному порядку до гінекологічного відділення з діагнозом АМК, 150 заключень ГДЕ цих пацієнок.

Методи дослідження. Клініко-статистичний аналіз. Аналізувались фактори, що могли бути чинниками АМК і призвели до ургентної госпіталізації з наступним кюретажем матки.

Результати. Усім 150 пацієнткам з попереднім діагнозом АМК з гемостатичною і діагностичною метою був проведений кюретаж матки. У 30 випадках (кожної п'ятої пацієнтки) ГДЕ встановило наявність вагітності. Ворсини хоріона (термін вагітності більш як 4 тижні) були знайдені у 24 вишкрібах, децидуальна трансформація ендометрія (термін вагітності менш як 4 тижні) – у 6. Ці 30 випадків в подальшому були виключені зі статистичного аналізу.

З 120 випадків, що були надалі проаналізовані, доброякісні гіперпластичні процеси ендометрія були виявлені у 58 пацієнок (48,3%). Серед них проста неатипова гіперплазія ендометрія (ПНГЕ) – 38 випадків (31,7%), комплексна неатипова гіперплазія ендометрія (КНГЕ) – 9 (7,5%), поліпи ендометрія (залозисті та фіброзно-залозисті) – 11 випадків (9,2%). Аденокарцинома ендометрія та плоскоклітинний рак були виявлені по одному разу (0,8%).

Звертає на себе увагу високий відсоток (24,2%, тобто 29 випадків) секреторної трансформації ендометрія під час кюретажу матки, що є косвеним підтвердженням наявності попередньої овуляції. У 15 випадках (12,5%) мала місце проліферація ендометрія без гіперплазії, що не дає змоги судити про овуляторний або ановуляторний характер АМК.

9 кюретажів матки (7,5%) були зроблені на тлі атрофічного ендометрія у жінок пременопаузального віку. У 4 випадках (3,3%) ГДЕ встановило ознаки хронічного ендометрита. Такі результати мають прогностичне значення щодо відсутності у майбутньому ризику АМК при атрофії ендометрія а також продовження існування хронічного запального процесу ендометрія, що потребує подальшого лікування.

Висновки:

1. У половини жінок з попереднім діагнозом АМК має місце доброякісний гіперпластичний процес ендометрія (ПНГЕ, КНГЕ, поліпи). Цим пацієнткам надалі показана тривала гормональна терапія гестагенами з наступним контрольним кюретажем матки під час контрольної гістероскопії.

2. У четвертій частині досліджених жінок мало місце овуляторне АМК другої половини циклу без гіперпластичних процесів ендометрія. Надалі такі жінки репродуктивного віку потребують у разі відмови від вагітності використання комбінованих оральних контрацептивів з метою надійного контролю циклу.

3. Великий процент діагностичних помилок, пов'язаних з діагностикою вагітності малих термінів, призводить до викривлення статистики частоти надзвичайно ранніх самовільних викиднів у бік їх зниження. Заходами попередження помилок є цілодобова доступність для чергових лікарів апаратури для ультразвукового дослідження і тестів для діагностики вагітності.

МЕХАНІЗМИ ДЕНАТУРАЦІЇ БІЛКІВ І ЇХ ВПЛИВ НА КЛІТИННІ ПРОЦЕСИ

Ковальчук Софія Олександрівна

здобувач вищої освіти медичного факультету №1
Донецький національний медичний університет, Україна

Пилипенко Олена Олексіївна

ORCID ID: 0000-0001-8412-7399
асистент кафедри біомедичних дисциплін
Донецький національний медичний університет, Україна

Здатність білків до денатурації широко застосовуються в біохімічних, клінічних та фармацевтичних дослідженнях, з метою осадження білків у біологічних матеріалах і подальшого кількісного визначення їх складу та інших низькомолекулярних сполук та сполук небілкової природи. Дані процеси використовуються для встановлення наявності білків і їх кількісного визначення, дезінфекції шкіри і слизових оболонок, зв'язування солей важких металів при лікуванні отруєнь ртуттю, свинцем і міддю, або ж для запобігання такого типу отруєнь у промисловості [1].

Даний процес для живих організмів має зазвичай негативні наслідки, а деколи і летальні. А з іншого боку, вивчаючи дані процеси можна отримати ряд позитивних змін, якщо правильно застосовувати ці явища. Наприклад, викликати денатурацію білкової частини патогенних організмів – значить знизити їхню активність та негативний вплив на живу істоту. Таким чином керуючи даними процесами можна мати значні медичні досягнення.

Денатурація — це процес, який зумовлений зовнішніми факторами (температурою, ультразвуком, механічним впливом, дією лугів або ж кислот та ін.) та спричинює руйнування до первинної структури білкових макромолекул, тобто їх нативної просторової структури [2]. Чинники, які впливають на це явище, можна розділити на фізичні та хімічні. До першої групи належать такі фактори як радіаційне абр ультразвукове випромінювання, висока чи низька температура. До хімічних факторів денатурації можна віднести дію кислот та лугів, органічних розчинників, алкалоїдів та танінів, детергентів, важких металів та ін. Коли білки денатурують, хімічні зв'язки (найчастіше це дисульфідні, електростатичні, водневі) розриваються, що призводить до зміни просторової структури білка, оскільки відбувається руйнування стабілізуючих вищих рівнів. Для даного явища характерна цілісна первинна структура, яка стабілізується пептидними зв'язками, тому білок може знову невпорядковано скручуватися, утворюючи «випадковий клубок», тобто переходити до стану, що суттєво відрізняється від початкової конформації при якому може спостерігатися злипання білкових молекул і випадання їх в осад. При денатурації, гідрофільність білків значно знижується, як і їхня розчинна здатність, а також збільшується оптична активність, відбувається зниження стійкості білкових розчинів і молекулярної маси та зміна форми білкової молекули, збільшення в'язкості і підвищується ферментативний вплив на них [3].

Проаналізовано кожен вище описаний фактор впливу на білок та його денатуруючу здатність. Узагальнений механізм дії кожного чинника можна представити наступним чином.

Денатурація під дією високих температур. Підвищення температури може

розривати слабкі водневі зв'язки, гідрофобні взаємодії та дисульфідні містки в молекулярній структурі білків. Це призводить до розкручування білка та втрати його активності. Початкова стадія згортання білків (денатурація) починається з нагрівання до 40°C. В результаті чого білки втрачають нативні (природні) властивості.

Денатурація білків кислотами та лугами. Кислоти і луги можуть змінювати рН середовища. Кислоти, такі як хлоридна кислота (HCl) чи сульфатна (H₂SO₄) викликають такі ж зміни як і високі температури. Луги, такі як натрій гідроксид (NaOH), можуть взаємодіяти з амінокислотами у білках, що призводить до денатурації. Луги зазвичай спричиняють підвищення рН та за рухунок OH⁻-груп, змінюють заряд амінокислот у стані цвіттер-іона і як наслідок – розрив зв'язків.

Денатурація окисниками та розчинниками. Реакції окиснення можуть пошкодити Сульфур, який утворює дисульфідні містки в білках. Розривання цих містків може призвести до денатурації та деструкції білка. Результатом таких змін є хибна просторова структура білка, відмінна від нативної. Конформація молекул білка формується з достатньої кількості зв'язків, як між лінійними структурами, так і між різними ділянками декількох поліпептидних ланцюгів [4].

На фізіологічні функції білків також має вплив безперервний неконтрольований хаотичний рух атомів та молекул, що може призводити до зрушень поліпептидного ланцюга. Тому лише незначні зміни конформацій, які можуть вирівнюватися з часом (конформаційна лабільність) та забезпечити нормальне функціонування білка.

Механічні інтенсивні перемішування, струшування білкових розчинів також призводять до денатурації протеїнів, як і ультразвукові хвилі.

Висновок. Денатурація білків спричинює зміни які хімічних властивостей, так і здатності до взаємодії з іншими речовинами. Спостерігаються зміни просторової структури та ділянки, яка безпосередньо контактує з іншими молекулами або ж ланцюга в цілому. Описані зміни, відграють значну роль для нормальної роботи білків у живій клітині. Вони впливають на больові відчуття, значно знижуючи їх за рахунок ущільнення клітинних мембран. В фармації цю здатність використовують для створення препаратів, що мають в'язучу здатність при гострих і хронічних захворюваннях кишечника, особливо у дітей.

Список використаних джерел:

1. <https://alma-veko.com.ua/denaturatsiia-bilkiv-sutnist-protseesu-zmina-vlastyvostei-bilka-vydy-denaturatsii/>.
2. <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/2442/denaturaciya>.
3. <https://presa.com.ua/aktualne/shcho-take-denaturatsiya-bilka.html#naslidky>.
4. https://kc.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/11/2021/02/lecture_1.pdf.

ПОШИРЕНІСТЬ ГОЛОВНОГО БОЛЮ СЕРЕД СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС

Москалець Марина Олександрівна

*Здобувачка вищої освіти II медичного факультету
Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна*

Науковий керівник: Некрасова Наталія Олександрівна

*Д-р. мед. наук, професорка кафедри неврології
Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна*

Вступ. Військовий стан у нашій країні зумовлює значний вплив на нервову систему серед військових та мирного населення, не оминаючи і студентів медичного університету. Цей вплив проявляється здебільшого у нападах головного болю, який, в свою чергу, може супроводжуватися емоційною напругою, підвищеною втомою, здатний провокуватися великим переліком різноманітних факторів. Тому дуже часто головний біль недооцінюється, і в результаті негативно впливає на якість та спосіб життя студентів.

Метою даного дослідження є визначити поширеність головного болю серед студентів медичного університету у військовий час та з'ясувати, які найбільш поширені провокуючі фактори здатні викликати цей розлад серед студентів.

Матеріали та методи. Було проведено інтернет-опитування серед студентів медичного університету, в якому взяли участь 41 особа. Вибірка загалом складалася з жінок- 35 (85,4%), в той час, як на чоловічу стать припало 6 осіб (14,6%). Було використано анкету про дослідження головного болю, враховуючи поширеність та провокуючі фактори.

Результати. Данні опитування показали, що головний біль найбільше виникав з частотою 1 раз на тиждень(24,4%), був давлячого (61%), стискаючого(61%) та пульсуючого(53,7%) характеру, виникав у вечірній час доби(75,6%).Тривалість відзначалася до 30 хвилин(46,3%) та від 2 до 3 годин(48,8%). Найбільше виникав біль помірної інтенсивності(70,7%) на фоні емоційного навантаження (85,4%). Серед провокуючих факторів, здатних викликати цей розлад, найбільш поширеними були стрес(78%), втома(78%), недосипання(63,4%). Не мало важливим є факт збільшення кількості нападів головного болю пов'язаних саме з початком війни в Україні (36,6%). Також відзначається наявність втоми (68,3%), загальної слабкості (65,9%) та сонливості (51,2%) у супроводі з головним болем. Студентами було відзначено вплив на загальний стан у вигляді підвищення втомлюваності (75,6%), та зниження концентрації (73,2%), що суттєво впливає на навчальний процес та проявляється у зниженні уваги, пам'яті та загальних розумових здібностей. Серед заходів, спрямованих на зниження прояву головного болю, найбільше студентам допомагають лікарські засоби (68,3%), такі як анальгетики, спазмолітики та заспокійливі. Також дані дослідження показали, що більшість опитувальних студентів не звертаються за допомогою до лікарів, зважаючи на скарги у самопочутті.

Висновок. Отримані результати свідчать про те, що частина студентів відчуває зниження якості життя, зміну звичного способу життя у військовий час, внаслідок виникнення нападів головного болю. Це дослідження наголошує на необхідності посилення профілактики головного болю, а виявлені порушення сну та психоемоційного стану зумовлюють надання психологічної підтримки для студентів та консультації вузьких спеціалістів для них, що не мало важливо для підтримання нормального функціонування організму у цей складний для всіх час.

РЕЗУЛЬТАТИ ПАТОМОРФОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЕНДОМЕТРІЯ ПРИ ЛЕЙОМІОМАХ ТІЛА МАТКИ

Залуцька Валерія Захарівна

Здобувач вищої освіти медичного факультету
Дніпровський державний медичний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник: Кривий В.А.

канд. мед. наук, асистент кафедри акушерства та гінекології
Дніпровський державний медичний університет, м. Дніпро, Україна

Мета дослідження. Проаналізувати результати патоморфологічного дослідження ендометрія (ПДЕ) при лейоміомах тіла матки (ЛТМ).

Завдання.

1. Встановити усі можливі варіанти стану ендометрія при ЛТМ.
2. Виходячи з результатів ПДЕ спрогнозувати подальшу лікарську тактику у пацієнок з ЛТМ.

Матеріали дослідження. 100 історій хвороб пацієнок з ЛТМ репродуктивного та пременопаузального віку, яким було проведене діагностичне вишкрібання матки, 100 заключень ПДЕ цих пацієнок.

Методи дослідження. Клініко-статистичний аналіз. Аналізувались патогенетичні варіанти стану ендометрія, що мали б бути врахованими при прогнозі подальшого перебігу захворювання.

Результати. Усім 100 пацієнткам з клінічно та ехографічно підтвердженим діагнозом ЛТМ з діагностичною метою був проведений кюретаж матки. Стан нормально функціонуючого ендометрія був лише у 22% жінок (6 випадків ендометрія у стадії проліферації, 16 – у стадії секреції). Атрофія ендометрія була встановлена у 12% пацієнок (усі знаходились у пременопаузальному віці). Хронічний ендометрит встановлений у 4% випадків.

Доброякісні гіперпластичні процеси ендометрія були встановлені у 58% пацієнок, серед них проста неатипова гіперплазія ендометрія (ПНГЕ) – 46%, комплексна неатипова гіперплазія ендометрія (КНГЕ) – 2%, поліпи ендометрія (залозисті та фіброзно-залозисті) – 10%. Аденокарцинома ендометрія була знайдена у 4% вишкрібів. Не було виявлено жодного випадку атипової гіперплазії ендометрія (АГЕ).

Висновки:

1. Наявність у переважній більшості жінок з діагнозом ЛТМ у нашому дослідженні доброякісних гіперпластичних процесів ендометрія (ПНГЕ, КНГЕ, поліпи) відповідає сучасній загальноприйнятій точці зору про естрогензалежну природу ЛТМ та відповідні до неї зміни в ендометрії, що витікають з цього. За відсутності показань до хірургічного лікування цим пацієнткам надалі показана тривала гормональна терапія гестагенами. Враховуючи істотну питому вагу поліпів ендометрія, наступний контрольний кюретаж матки має проводитись під гістроскопічним контролем.

2. Отримання інволютивно-дистрофічної картини ендометрія (у кожній восьмій з досліджених жінок) дає можливість відмовитись від зайвої у даному випадку гормональної терапії. Заключення про хронічний ендометрит прямо вказує на напрямок подальшого лікування (комбінація протизапальної терапії з

комбінованими естроген-гестагенними препаратами).

3. Вірогідність аденокарциноми матки у 4% при відсутності заключень про АГЕ ще раз підтверджує обов'язковий характер діагностичного вишкрібання матки при встановленому діагнозі ЛТМ в аспекті розумної онконастороженості. ПМД ендометрія при ЛТМ є надзвичайно цінним для прогнозування подальшого стану та планування диференційного неоперативного лікування.

4. На жаль, нормальний морфофункціональний стан ендометрія підтверджується після його ПМД лише у величезній меншості хворих з ЛТМ, що пояснює погіршення прогнозу на подальшу фертильність у досліджуваній групі жінок.

СЕКЦІЯ ХХІІ. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ТУРИЗМУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Мушка Сергій Володимирович

здобувач другого рівня вищої освіти факультету
фізичної культури, спорту та здоров'я

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Науковий керівник: Дем'янчук Олена Григорівна

ORCID ID: 0000-0002-9418-6285

канд. наук, доцент кафедри теорії фізичного виховання та рекреації
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Туризм є невід'ємною складовою системи фізичної культури і спорту в Україні, патріотичного та духовного виховання молоді, зміцнення здоров'я, розвитку фізичних, морально-вольових та інтелектуальних якостей особистості шляхом залучення її до участі у туристських походах та змаганнях з видів спортивного туризму [4].

Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризуються значними системними перетвореннями змісту освіти. Аналіз наукових джерел [3, 5] засвідчує, що фахівці галузі фізичної культури й спорту постійно працюють над пошуком шляхів підвищення ефективності процесу фізичного виховання здобувачів середньої освіти.

Важливим завданням фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти є забезпечення формування необхідного рівня фізичного розвитку та мотивації учнів до рухової активності. Шляхом розв'язання цієї проблеми може стати застосування засобів спортивно-оздоровчого туризму, по-перше, як виду фізкультурно-спортивної діяльності, а по-друге – як напряму мотиваційної сфери [6].

Серед засобів оздоровчої рухової активності туризм посідає особливе місце, насамперед, як комплексний засіб всебічного розвитку особистості, фізичного вдосконалення, формування моральних та духовних цінностей, соціалізації й професійного самовизначення [2].

Засоби, які можна включати до комплексів занять, повинні мати різноманітну спрямованість та бути направленими на вдосконалення теоретичних знань, підвищення функціонального стану опорно-рухового апарату, розвиток основних фізичних якостей підростаючого покоління. Також, позитивно впливати на усі сфери життєдіяльності школярів.

При застосуванні засобів з туризму, необхідно враховувати вік, стать та рівень фізичного стану. Регулювати навантаження за допомогою таких параметрів, як тривалість виконання вправ, кількість повторень, темп виконання вправ, вихідне положення, паузи відпочинку між вправами, амплітуду рухів, застосовувати вправи на гнучкість, розслаблення, дихальні вправи.

Туризм, позитивно впливає на фізичну працездатність і сприяє вдосконаленню фізичних якостей особистості, вчиняє оздоровчу дію, як один із видів активного відпочинку. Заняття з різних видів туризму проводять переважно на відкритому повітрі. Вони мають регламентовані, помірні, фізичні навантаження, що сприяє покращенню роботи серцево-судинної системи [1].

Також застосування засобів туризму в програмі занять повинно сприяти покращенню фізичного стану школярів та стану їхнього здоров'я, підвищенню рівня фізичної й технічної підготовленості, удосконаленню умінь і навичок, прийняття правильних рішень.

Висновки. Заняття туризмом в системі фізичного виховання виділені в особливу групу, оскільки дозволяють найбільшою мірою, в порівнянні з іншими видами, опанувати знання, уміння і навички, потрібні в житті кожній особистості.

Список використаних джерел:

1. Арламовський Р. Сучасні підходи до фізичного виховання школярів з різним рівнем фізичного стану. Вісник Прикарпатського університету: Фізична культура, вип. 13, 2011. С.34-45.
2. Бутенко Г. А. Повышение физического состояния детей младшего школьного возраста средствами оздоровительного туризма в процессе физического воспитания. [Диссертация]. Киев: НУФВСУ, 2016. 262 с.
3. Дутчак, М. В. Парадигма оздоровчої рухової активності: теоретичне обґрунтування і практичне застосування. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. Київ: Олімп. літ., 2015. № 2. С. 44–52.
4. Колодій О. В., Дем'янчук О.Г. Методичні основи туристсько-краєзнавчої роботи. Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук : збірник матеріалів IV Міжнар. наук.практ. конф. (11 листопада 2021 р.) Луцьк, 2021. С. 447-449.
5. Круцевич, Т. Ю., Безверхня, Г. В. Рекреація у фізичній культурі різних груп населення: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Олімп. літ., 2010. 248 с.
6. Ячнюк І., Ячнюк Ю., Ячнюк М. Мотиви до занять фізичною культурою та спортом учнів старших класів. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр.Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2, 2008. С. 303–306.

«СПОРТ ДЛЯ ВСІХ» НА ВОЛИНІ

Мацерук Назарій Валерійович

здобувач вищої освіти факультету фізичної культури спорту та здоров'я
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Мельницький Максим Миколайович

здобувач вищої освіти факультету фізичної культури спорту та здоров'я
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Науковий керівник: Дем'янчук Олена Григорівна

ORCID ID: 0000-0002-9418-6285

канд. наук, доцент кафедри теорії фізичного виховання та рекреації
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Спорт для всіх, як новий фізкультурно-спортивний напрям діяльності, став закономірним результатом пошуку ефективних шляхів забезпечення доступної для широких верств населення організованої рухової активності заради зміцнення здоров'я та реалізації їх природної потреби до самореалізації через спортивні досягнення [4].

В області функціонує одинадцять Центрів фізичного здоров'я населення (далі ЦФЗН) «Спорт для всіх», на чолі з обласним ЦФЗН, в яких постійно працюють фізкультурно-оздоровчі групи з різних видів спорту. До повномасштабного вторгнення ці групи відвідувало 6608 осіб різного віку.

Також було розширено спортивну базу. У 2019 році було побудовано 17 сучасних майданчиків зі штучним покриттям для ігрових видів спорту в об'єднаних територіальних громадах. Вміле керівництво та сумлінна праця обласних і місцевих ЦФЗН «Спорт для всіх» дозволяє Волині утримувати високі позиції в республіканському рейтингу, а її населення отримує можливість без витрати значних коштів покращити стан свого здоров'я [3].

В обласному центрі Центри фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» організовують та проводять фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу за місцем проживання населення (осередки, спортивні майданчики) з усіма категоріями громадян Луцької територіальної громади, зокрема соціально незахищеними верствами та особами з інвалідністю.

У 2021 році у Луцьку відбувся п'ятий Міжнародний фестиваль літньої сеньйоріади «Спорт для всіх заради здоров'я». Люди віком від 50 до 90 років змагалися в обласному центрі у різних видах спорту, а також творчих та інтелектуальних конкурсах. У фестивалі взяли участь команди Польщі, Литви та багатьох міст України [2].

Враховуючи інтереси різних верств населення, в осередках «Спорт для всіх» за місцем проживання із залученням досвідчених працівників організовано 54 фізкультурно-оздоровчих групи, в яких займається 773 особи різного віку. Всього в 2022 році Центром проведено 482 заходи, в яких взяли участь 8475 учасників [1].

З початком повномасштабного вторгнення російського агресора, з 25 лютого 2022 року, розпочали свою щоденну роботу пункти прийому допомоги в усіх осередках Центру (7 приміщень). Де працівники комунального закладу збирали всі необхідні речі, харчі, товари першої необхідності для військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб, постраждалих від руйнування регіонів України. Окрім

цього, в приміщеннях закладу було облаштовано укриття для перебування громадян під час повітряної тривоги.

Висновки. Волинський обласний та місцеві центри фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» проводять велику роботу за різними розділами своєї діяльності і мають за мету - охоплення всіх вікових груп населення фізкультурно-оздоровчими та спортивно-масовими заходами, які відбуваються у формі фестивалю, змагання, навчання, тренування, флешмобу, релаксу та ін.

Список використаних джерел:

1. Звіт про роботу департаменту молоді та спорту Луцької міської ради за 2022 рік. Вилучено з: <https://www.lutskrada.gov.ua/documents/zvit-pro-robotu-departamentu-molodi-ta-sportu-lutskoi-miskoi-rady-za-2022-rik>.
2. Дем'янчук Олена, Ірина Єрко, Дарина Дем'янчук. Фестиваль літньої сеньйоріади «спорт для всіх заради здоров'я». Фітнес, харчування та активне довголіття: зб. тез. I Міжнар. наук.-практ. Інтернет конф. (23 березня 2021 р.). Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки. 2021. С. 50.
3. Ковальчук Н. М., Мороз М. С., Суворова Т. І. Діяльність Волинського обласного та місцевих центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» (2019 р.). Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення: мат. XII Міжнарод. наук.-практ. конференції (23-24 квітня). Львів, 2020. С. 148 – 151.
4. Товт В. А. Теорія і практика національної системи спорту для всіх : навч. посіб. Ужгород: ПП «Данило С.І.», 2017. 128 с.

СЕКЦІЯ ХХІІІ. ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

РОЗВИТОК СКУЛЬПТУРИ В КИЄВІ У ХVІІІ- ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ

Хмарук Олена Русланівна

здобувачка повної вищої освіти історико-філософського факультету
Український державний університет імені М.П. Драгоманова, Україна

У розвиткові української скульптури після визвольної війни 1648-1654 рр. сталися історичні зміни. Галичина, яка у скульптурі мала власні традиції ще з середини ХVІ ст., поступово втрачала свою перевагу, особливо в монументальній пластиці. У цей час розвивається декоративна скульптура спрощених і узагальнених форм. Вони здебільшого повторюють відомі схеми в стилі Відродження, проте в деяких з них виявляються стильові ознаки бароко[1].

Великого розвитку металоластика набула на Київщині. Найчастіше її застосовували для оздоблення царських воріт іконостасів, на яких викарбовували людські постаті. Зразком можуть бути царські ворота іконостаса Софійського собору в Києві, що їх створили київські цехові майстри П. Волох, Ф. Таран та І. Завадовський. Вищим досягненням київської монументальної круглої металоластики були статуї на фасадах ратуші й церкви Михайлівського Золотоверхого монастиря. Скульптура на вежі ратуші, яку виконано, можливо, в 1697 р., зображує архангела Михаїла з опущеними крилами, що стоїть на змієві і встромлює списа йому в пащу (зберігається у Київському історичному музеї)[1].

Групу викарбувано з двох мідних листів, обрізаних по контурах постаті архангела і змія, багато орнаментовано пишними квітами та арабесками. Обличчя й руки архангела пофарбовано в колір людського тіла, зброю й держала у лівій руці посріблено, на ногах є сліди позолоти, змії темно-червоного кольору. Композицію орнаменту цілком запозичено з карбованих шат українських ікон ХVІІ-ХVІІІ ст. Розвиток скульптури в Києві та на Лівобережній Україні у ХVІІІ ст. пов'язаний з діяльністю майстрів Івана Равича й Сисоя Шалматова. Для оформлення київської ратуші Іван Андрійович Равич створив серію мідних овальних рельєфів, з яких зберігся лише один — із зображенням Петра І на коні. В постаті вершника є рух, водночас, урівноважений спокій, зовнішній блиск і героїка. Рельєф готували до приїзду Петра І до Києва[1].

Серед творів І.Равича, виконаних з срібла, заслуговують на значну увагу дарохранительниці. Монументальну дарохранительницю (1743 р.) для Фроловського монастиря в Києві Равич оздобив скульптурними статуетками-алегоріями, що розповідають про діяльність церкви, та сюжетними рельєфами (зберігається в Києво-Печерському історико-культурному заповіднику). Дарохранительниця схожа на двоярусний храм, перекритий куполом, що увінчаний мініатюрною фігурою проповідника. Відчувається знайомство автора з мистецтвом Відродження, але в орнаментах і химерному трактуванні фантастичних символів є народний початок. З сюжетних рельєфів найкраще виконано «Тайну вечерю»[1,2].

Цього часу можна відзначити бурхливий розвиток скульптури та іконостасного різьблення в Києві. Відомо, що Київ на той час зосереджував у собі багато приїжджих художників, не переставав бути важливим осередком художнього життя, давав митцям зразки для наслідування, був пропагандистом нових досягнень у мистецтві. Тут працювали відомі нам художники першої чверті XVIII ст.: Білинський з Канева — автор ліпного оздоблення Успенського собору Києво-Печерської лаври; Григорій з Чернігова — творець іконостасів Києво-Михайлівського Золотоверхого монастиря й Успенського собору Києво-Печерської лаври та інші. Сприяло цьому і пожвавлення будівництва, що широко розгорнулося в Києві з кінця XVII ст. Титари, які давали гроші на зведення величних храмів, не жалкували коштів і на пишне зовнішнє й внутрішнє оздоблення[1].

Список використаних джерел:

1. Шейко В.М., Тишевська Л.Г. І 88 Історія української культури: Навч. посібник / Наук. ред. В.М. Шейко. – К.: Кондор, 2006. – 264 с.
2. Букач В. М. Історія української культури. Посібник: методичні рекомендації до самостійної роботи для здобуваіч вищої освіти. Одеса: ПНПУ, 2021. 120 с.

ТРЕНУВАННЯ ТА СПОРТ РИМСЬКОЇ АРМІЇ В ЕПОХУ ІМПЕРІЇ

Пархоменко Владислав Олександрович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія)
ХНПУ імені Г.С. Сковороди, Україна

Науковий керівник: Мірошниченко Світлана Валентинівна

канд. іст. наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії
ХНПУ імені Г.С. Сковороди, Україна

Традиційно всі римські громадяни чоловічої статі віком від 17 до 46 років були військовозобов'язаними. Більшість солдатів набирали в легіони у віці від 17 до 23 років.

Військове мистецтво в очах римлян являло собою науку – «дисципліну», якої можна навчити і навчитися, подібно до математики або літератури. Основна мета тренування полягала в тому, щоб дати римському солдату перевагу над варваром під час битви. Легіонер повинен насамперед перевершувати свого ймовірного супротивника фізичною силою. «Своїми військовими вправами римляни готують не тільки міцні тіла, а й сильні душі», – зазначає Йосип Флавій [2].

Важливо зазначити, що дисципліна в цьому розумінні розглядається не тільки як готовність покори командирам, стійкість характеру, честь і хоробрість, а й як свідоме виконання різноманітних прийомів, які допомагали тримати фізичну форму в належному стані. Обидва компоненти були необхідними, бо в бою часто можна було впасти в стан афекту і втратити контроль над тілом. А якщо воно не готове до рішучих дій, то слідувала неминуча смерть. Тому так важливим був паралельний розвиток як фізичної, так і духовної складової – вони повинні були діяти спільно.

Римська система військової підготовки була ще цілеспрямованішою, ніж спартанська, оскільки навчання було розраховане на всілякий розвиток фізичної сили. Практикувався біг, боротьба, скелелазіння як в одязі, так і без. Завойовники мали бути привченими до виснажливих занять, смиренно переносити поневіряння. Ветерани також мали виконувати вправи для підтримання гідного рівня спритності та витривалості [1].

Новобранці проходили стройову підготовку на плацу, тренуючись марширувати в ногу. Потім їх виводили на дорогу, наполегливо підганяючи, гнали їх, поки вони не проходили 20 римських миль (близько 30 км) за 5 годин. Спочатку для перевезення спорядження використовували вози, але після легендарної реформи Марії легіонери мали тягати на собі все своє спорядження і речі. Це було зроблено для того, щоб зробити легіон незалежним і більш мобільним. Усе спорядження важило 30 кг; обладунки та зброя важили приблизно 20 кг. Загалом, легіонери щомісяця проробляли 3 таких ось «дорожніх» маршів протягом 25 років (це приблизно 900 разів). Такі тренування призводили до того, що легіон міг рухатися швидше за більшість своїх ворогів, що часто було вирішальним фактором у війні. [2].

Щойно новобранці починали більш-менш розбирати стройові команди, сигнали сурм і прапорів, починалося відпрацювання бойових шиків. Легіонери повинні були вміти вишикуватися в 4 основні позиції: клин, каре, коло і черепаху. Кожен мав уміти вчасно замінити пораненого товариша і зберігати стрій при подоланні будь-

яких перешкод.

Марш і стрійова підготовка були лише першою частиною підготовки рекрутів легіону. Далі новобранці проходили сувору тренувальну програму, яка включала в себе біг, стрибки і верхову їзду, Флавій згадує про певний норматив, в якому легіонер повинен був вскочити на коня 2-м сідоком і після прибуття на місце зіскочити з нього, при цьому потрібно було підрозділу моментально вишикуватися в бойовій стрій.

Загартувавши своє тіло, солдат переходив до більш професійних, більш військових видів діяльності і насамперед навчався володіти зброєю. Римська підготовка базувалася на таких самих методах, що використовували гладіатори. Встановлювався важкий стовп на плацу, що дорівнював приблизно вазі чоловіка. Рекрути тренувалися атакувати стовп важким дерев'яним мечем і використовували для захисту вербовий щит, який обважнювався так, щоб бути приблизно вдвічі важчим за стандартний щит (скутум). Це була стандартна практика, вся навчальна зброя була важчою за реальні зразки у понад 2 рази. Під час тренувань легіонерам постійно нагадували, що необхідно робити більше колючих ударів і поменше рублячих, оскільки рублячий удар легше парувати [4].

Коли солдат набував певної фізичної сили і натренувався у володінні мечем і списом, він міг переходити до третього ступеня військового навчання. Тепер ішлося про те, щоб забезпечити римлянам перевагу в бою в складі організованих загонів. Їм доводиться насамперед виконувати громадські роботи, бо вважалося, що переміщення каменів сприяє зміцненню тіла. Часто солдати облаштовували тераси, рили канали. Або ж споруджують пам'ятники, призначені для демонстрації культу імператора.

Одним із мотиваційних чинників, що формували у римських солдатів волю до перемоги під час важких тренувань і воєн, була групова ідентифікація. Тим, що дійсно змушувало легіонера ефективно воювати, було його відчуття приналежності до своєї центурії і, особливо, до свого «контуберніуму» (або також відомий як контуберніум, був невеликим загонем у римській армії, що складався з 8 до 10 солдатів. Контуберіум був частиною когорти, яка зі свого боку була базовою одиницею організації римської армії. Контуберіуми зазвичай використовували для виконання різних завдань, як розвідка, охорона або вправи в бойових навичках) [3].

На окрему увагу заслуговує і ставлення римлян до спорту. У його основі, крім прикладного значення, було й духовне. Так, ігри-змагання були чудовим способом віддячити богам за врожай. Могли бути і сумні приводи: після смерті людини іграми намагалися задобрити богів і душу померлого.

Гладіаторські поєдинки були однією з найвідоміших і найпопулярніших спортивних змагань у римській армії. Гладіаторські поєдинки давали змогу солдатам поліпшити свої бойові навички, зокрема, майстерність володіння зброєю, тактику і витривалість. Ці поєдинки проводилися в спеціальних амфітеатрах, таких як Колізей, де солдати билися один з одним або з тваринами. Участь у гладіаторських поєдинках була дуже популярною серед римських воїнів, і вони могли отримати призи та похвалу від командира за свої виступи.

Тренування в манежі також були частим заняттям для римських солдатів. Манеж був спеціально обладнаним приміщенням для тренування коней і верхової їзди. Римські солдати тренувалися в управлінні кіньми, стрільбі з лука і метанні снарядів на коні. Вони також тренувалися в кінних поєдинках, де воїни билися один з одним на конях. Тренування в манежі допомагали поліпшити координацію рухів, баланс і маневреність солдатів на полі бою [1].

Крім того, римська армія проводила військові ігри, які імітували реальний бій.

Солдати розділялися на дві команди, які билися між собою, використовуючи тактики і стратегії, аналогічні тим, які застосовувалися на полі бою. Ці ігри були чудовим способом для римських воїнів поліпшити свої бойові навички та звикнути до стресових ситуацій під час бойових дій.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що спорт був невід'ємною складовою дисципліни і виховання, яке починалося з раннього дитинства і привчало дітей до систематичності – одного з найголовніших принципів побудови дисципліни як у суспільстві, так і в армії. Ідеальний солдат мав володіти собою і не потурати забаганкам тіла і розуму не тільки у воєнний час, а й у мирний. Це особливе світовідчуття римляни проносили в собі протягом всього життя.

Досвідчені воєначальники грамотно використовували педагогічні прийоми і методи формування необхідних якостей у підлеглих, роблячи армію стійкою і максимально боєздатною.

Список використаних джерел:

1. Nossov, K. (2007). *Gladiator: Rome's Bloody Spectacle*. Annual Reviews.
2. Phang, S. E. (2010). *Roman Military Service: Ideologies of Discipline in the Late Republic and Early Principate*. John Wiley & Sons.
3. Southern, P. (1999). *The Roman Army: A Social and Institutional History*. Columbia University Press.
4. Петречко, О. (2017). *Історія Стародавнього Риму*. Дрогобич.

СЕКЦІЯ XXIV. КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

RESEARCH ON THE TRANSFORMATION OF URBAN INDUSTRIAL SITE PARKS BASED ON POST-INDUSTRIAL LANDSCAPE DESIGN THEORY

Cao Yang

Graduate of the Faculty of Design
Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

Research supervisor: Khynevych Ruslana

ORCID ID: 0000-0002-3130-5785

Ph.D., Associate Professor of the Department of Multimedia Design
Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

Summary. *In the context of globalization, urbanization is accelerating in various countries and traditional industries are gradually declining. The rational planning of old industrial areas is considered a prominent issue to be solved for sustainable urban development. The purpose is to adapt industrial heritage that has played an important role to the needs of the new era and to create multiple values. This study adopts an integrated approach combining theory and practice. Ways and methods of post-industrial landscape transformation are studied. Design and remodeling strategies for the remnants of old industrial areas have been studied. Design principles and transformation models consistent with post-industrial landscape design are proposed. The results of this study can be applied to the design practice of urban industrial heritage park transformation.*

Keywords: *post-industrial, industrial site, landscape design, counter-industrialization, old industrial parks, site park renovation.*

Introduction. Through studying the relevant concepts of post-industrial landscape and researching related literature, analyzing the background and development process of western post-industrial landscape, as well as the background and development history of domestic post-industrial landscape, and combining the post-industrial landscape, it was found out, that post-industrial landscape focuses on the protection and reuse of industrial heritage, sustainable development, complementary landscape functions, and people-oriented design principles. It is a general trend to put forward the updating method of creating post-industrial landscape in structure, function, scale, connotation and ecological level, which is also the theoretical reference basis for the development of post-industrial landscape design in China.

Analysis of previous researches. The end of the world's second war, productivity increased dramatically, the western countries took the lead in the rapid development of industry, the traditional industrial high scale, high input, high consumption of the production model has caused serious environmental pollution, how to transform these abandoned polluted land, has become a global urgent problem. 20 century 60 years, the United States, Seattle parks opened up the transformation of the post-industrial landscape model [1], and then about the post-industrial landscape construction of a large number of

theories, practices gradually emerged to the 1990s the theory of the transformation of the western post-industrial landscape is basically mature. Industrial landscape construction of a large number of theories, practices gradually emerged, to the 1990s Western post-industrial landscape transformation theory is basically mature. Industrialization is also an insurmountable stage for China to realize modernization and sustainable development.

With the leapfrog development of the economy, high-tech industries continue to rise, the rapid development of tertiary industries, China's Northeast, North China and other old industrial bases decline, coal and mineral enterprise resources exhausted, China is bound to be the same as the developed countries in the West, experience the economy, the industrial deconstruction of the substantial adjustments, which produces unused industrial waste land must be re-planning and remediation. However, at this stage, China's transformation of industrial wasteland is still in the exploratory stage, but also need to seriously study and learn the design concepts and planning principles of the western developed countries on the post-industrial landscape design, to seek reference for the development of China's post-industrial landscape way.

Statement of the problem. In this paper, post-industrial landscape refers to the partial renewal of landscapes involved in industrial sites. It involves multiple disciplines such as urban planning, ecological heritage protection, landscape architecture design and environmental art. It is finally expressed in the form of landscapes such as public spaces, cultural and educational displays, and creative industrial parks. By analyzing and summarizing the previous research. The aim is to make the industrial heritage, which has played an important role, adapt to the new needs of the times and create multiple values.

Post-industrial landscape is since the first industrial revolution in the 18th century 60s, machines gradually replace manual labor, realizing the change of social productivity, with the development of society and technological advances, industry is also gradually reformed to adapt to social development [2]. In the process of China's industrialization and modernization, an industrial influence has gradually been formed, and its influence has permeated the material, institutional and spiritual civilization of Chinese culture, while the industrial heritage has served as an important carrier to record the important phases of China's industrialization development, and carried the urban memory and cultural connotations.

In the 1990s, the theory of post-industrial landscape was more mature. Focusing on ecological balance, sustainable development, and the continuation of the historical lineage has become a common trend in the development of post-industrial landscape transformation. In Germany, North Duisburg Park successful practice cases of inspiration and leadership, the rest of the world has appeared one after another more successful urban industrial wasteland landscape transformation design examples: the Sydney Olympics large-scale public places transformed by the deserted land, South Korea's sewage purification field transformed Xianyou Island Park, Denver City, the United States, such as sewage plant parks. Afterwards, under the influence of various artistic no-plan thoughts, the development of post-industrial landscape tends to be diversified.

The transformation of three old industrial parks under the influence of post-industrial landscape theory is a milestone in the process of counter-industrialization in each country.

Gas Works Park, once a gas plant in Washington, D.C., was transformed into a park by the team of landscape architect Richard Hager (Fig.1). It embodies the partial preservation and renewal of an industrial waste site. It selectively preserves the industrial landscape by removing the original dilapidated and polluting industrial waste, so that the original industrial remains and the natural landscape can be developed in a mutually reinforcing way.

Fig. 1. Aerial view of Gas Park, Seattle, USA

The North Duisburg Landscape Park is located in the northern part of the city of Duisburg in the Ruhr region of Germany (Fig.2), and its designer is the German landscape architect Pieter Ratz. North Duisburg Landscape Park is a representative work of contemporary post-industrial landscape practice in Germany, successfully transforming abandoned industrial remains into new art forms and enriching their functions. It provides a vivid experience for the subsequent post-industrial landscape renewal, and is regarded as a "model park of the 21st century" by academics, which is of strong guiding significance for the landscape renewal of old industrial bases [3].

Fig. 2. Aerial view of the landscape park in North Duisburg, Germany

Shougang Industrial Heritage Park, located in Beijing, China (Fig.3), is a park that integrates science education, recreation and environmental improvement.

Fig. 3. Shougang Industrial Ruins Park Rendering

It adheres to the theory of post-industrial landscape design, emphasizes the protection of landscape greening, attaches importance to cultural inheritance, rejects crude renewal,

has distinctive design features in highlighting the characteristics of the industrial landscape, and under the premise of fully exploring the value of industrial buildings, it is reasonably and effectively reused so that it can have a new role, and it is a park with a very post-industrial landscape characteristic.

The results of the research and their discussion. Therefore, the post-industrial landscape construction strategy for the renewal and transformation of the city's industrial wasteland is not just an ordinary landscape planning, it is the embodiment of the city's social development, history and humanities, and will also involve the layout and positioning of the entire city. While considering the economic dimension, it is also necessary to have a comprehensive perspective and apply the principle of synthesis, taking into account the economic development of the society, history and culture, environmental protection and ecology, etc., and at the same time, utilizing the cultural relics and buildings of the original ruins, and taking into account the functional zoning of the site. Inject vitality into the original industrial sites to revitalize and develop them [4].

Post-industrial landscape transformation mode will directly affect the utilization efficiency of the abandoned land, but also affect the development investment and environmental protection, with the rapid development of the city, the transformation of the abandoned land from the "big demolition and construction" to retain as much as possible to use. Combined with the dynamic protection strategy of plant construction, The following landscape transformation models is proposed:

Urban open space model. Urban open space refers to the open space that exists outside the urban building entity, including the garden vegetation, lake water system, vacant land and other environmental space with natural characteristics and roads, squares, parking lots and other artificial ground. The representative of open space is the urban post-industrial landscape park model, which is a relatively common form of transformation, the theory and practice tend to be mature, is a combination of art and leisure functions of open space.

Exhibition hall mode. Industrial wasteland as an exhibition venue has become a kind of industrial wasteland transformation, well-developed in the western developed countries, mainly as a historical exhibition hall of industrial production process or equipment. This form of transformation through the exhibition of industrial objects, industrial history, reflecting the function of science and education and display.

Leisure tourism neighborhood. Leisure and tourism district is the development of industrial wasteland emerging transformation direction. Due to the more favorable geographical location, relying on the advantages of the surrounding scenic spots, combined with the characteristics of this enterprise, the development of industrial tourism resources. However, the current industrial heritage tourism sites have not yet formed a scale, the implementation experience is relatively anonymous, and efforts are still needed to study and explore. A more successful case is the transformation of Shanxi Pingshuo Coal Industry Company into an industrial tourism attraction.

Creative industrial park model. Early old industrial buildings are cheaper to rent, located in the city center, and these old factory buildings, old warehouses behind the accumulation of industrial civilization and site memory, can inspire creative inspiration. In addition, the factory buildings are open and spacious, can be separated at will to combine and re-layout, favored by artists and other creative industry practitioners. In some big cities in China, many artists and cultural youths have taken a fancy to the industrial buildings in the old factory districts of the cities, and transformed them into their studios, apartments or exhibition halls, where the occupants can let their imaginations run wild, and utilize them in any segregated way according to their own living habits and preferences. Some famous examples are the "Zangku" bar in Beijing, China, the "Artist Warehouse" cluster on both sides

of Suzhou Creek in Shanghai, China, and the "Shanghe Chuangku" artist community in Kunming, China, etc. [5].

The design of post-industrial landscape needs to be based on the design principles in addition to the transformation mode.

Highlight the regional characteristics. Each country has a vast land, the vast territory of different soil and water nourished a variety of people, each region has a variety of characteristics, the humanities and history behind them are also blossoming. People in each region have their own nostalgia, which represents their recognition and respect for the culture of their respective regions. Similarly, because of the industrial sites in each city, which represents not only the cultural value of the enterprise, but also the city's cultural affinity and sense of identity, so only in the reconstructed ruins of the park into the city's cultural elements, taking into account the regional geomorphology and cultural values, and comply with the principle of highlighting the characteristics of the region, so that the local people can experience a sense of belonging, and become a benchmark of the city's cultural values, attracting more foreign tourists to feel the local style. Foreign tourists to feel the characteristics of the local landscape.

Focus on the personality of the place. The creation of post-industrial landscape is not only the transformation and landscape renewal of the industrial wasteland, but also the inheritance and development of the individuality of the place. This kind of personality brought about by people and places interacting with each other creates a unique atmosphere and accomplishes the personality of the place. The personality of the place retained in the industrial waste land can awaken people's feelings and memories of the place, provide spiritual support for the neighboring residents, and leave far-reaching imprints for the development of the city. Therefore, in the remodeling and updating of the landscape of the site, it is necessary to retain the original spirit and characteristics, reflecting its unique site personality.

Enrich the function of the site. The common urban industrial site transformation pattern is mostly urban parks, etc., because of the utilization of the park site and the richness of the use of functions. This transformation mode will be more in line with the needs of the crowd for business, leisure, entertainment, exhibition, education and so on. At the same time, the construction of public facilities inside the site can be strengthened to serve the neighboring residents, so that its functional zoning is more comprehensive and the frequency of use will be greatly increased. This not only changes the original factory within a single site nature, but also can enhance the vitality of the region to meet the needs of different age groups.

Industry-assisted transformation. The transformation and upgrading of the original industrial land should change the single land use nature, and introduce new types of industries in the site to drive the economic development of the region [6]. Treating the existing relevant facilities within the industrial waste land, it can be transformed and utilized, integrated into the local history and culture, enriching the depth of its connotation, and better assisting the transformation and upgrading of the original site, and at the same time, through the introduction of new types of industries to update the original industry, and better drive the city's economy. Eventually, the post-industrial landscape area will be integrated and regrouped spatially to complete the industrial agglomeration and upgrading, and realize the new industry to play a greater role in the industrial heritage.

Conclusions. The process of urbanization has produced a large number of industrial legacies, bringing a series of socialized environmental problems. How to reuse these former industrial civilizations and achieve ecological restoration to varying degrees is an important task for designers today, and one of the main contents of the transformation of abandoned

industrial plant areas in the coming decades. At present, China is also facing the serious challenge of industrial heritage transformation, but due to the lack of knowledge and practical experience, resulting in industrial landscape transformation and utilization of many deficiencies. Therefore, we need to learn from the experience of foreign excellent design examples. Conduct an in-depth inquiry into the transformation of industrial sites. To combine with the basic national conditions of China. To propose the construction of post-industrial landscape to provide a theoretical basis.

References:

1. Huo S., Wang C. & Tang J. (2021) The study on ecological landscape design strategy in industrial plant area takes Ma'Anshan Steel Plant as an example. *Urban Buildings*, (26), 152-155. Doi:10.19892/j.cnki.csjz.2021.26.41.
2. Guan H. (2018) The way of transformation and continuation takes the existing workshop transformation design of Jinan No.2 Steel Plant as an example. *Urban Buildings*, (28), 46-48. Doi:10.19892/j.cnki.csjz.2018.28.014.
3. Yang Q. (2022) Research on landscape design in industrial site reconstruction. *Smart Building and Smart City*, (10), 165-167. Doi:10.13655/j.cnki.ibci.2022.10.052.
4. Louis L., Meilan C. & Di F. (2013) Planning and design theory of post-industrial landscape reconstruction based on case analysis. *Landscape Architecture*, (01), 133-148. Doi:10.14085/j.fjyl.2013.01.026.
5. Lemessa F., Simane B., Seyoum A. & Gebresenbet G. (2023) Assessment of the Impact of Industrial Wastewater on the Water Quality of Rivers around the Bole Lemi Industrial Park (BLIP), Ethiopia. *Sustainability*, (5). Doi:10.3390/SU15054290.
6. Falahatdoost S. & Wang X. (2022) Industrial Park Role as a Catalyst for Regional Development: Zooming on Middle East Countries. *Land*, (8). Doi:10.3390/LAND 11081357.

THE DESIGN CONCEPT OF PERSONALIZED VISUAL INFORMATION BASED ON BRAND IDENTITY DEVELOPMENT

Fu Yanmin

Graduate of the Faculty of Design
Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

Research supervisor: Khynevykh Ruslana

ORCID ID: 0000-0002-3130-5785

Ph.D., Associate Professor of the Department of Multimedia Design
Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

Summary. *With the intensification of market competition, brand recognition, as an effective differentiation strategy, is increasingly receiving attention from enterprises. The concept of personalized visual information design, as an important component of brand recognition, plays a crucial role in enhancing brand image, attracting target audiences, and enhancing market competitiveness. This article analyzes and defines the concept of visual information design and the development direction, artistic and aesthetic characteristics of brand visual image, proposes personalized solutions for modern design, and determines the development elements of the current brand visual identity design concept.*

Keywords: *personalization, visual image, brand building, brand communication, consumer.*

Introduction. Brand visual image is the visual expression of brand concept and corporate culture, and is an effective carrier for consumers to obtain information resources and perceive brand personality. Personalized visual information is undoubtedly beneficial to the development of brand visual identity. In order to verify this theory, Pepsi, Starbucks and HSBC are used as case studies to argue with examples that brand visual identity is an important driver in building brand personality.

Analysis of previous researches. In the positioning of brand visual style, in addition to considering the brand's own characteristics, consumer intentions should also be incorporated into the planning and design framework. The intention is generally expressed as the projection of consumers' self-thought and actual demand. Whether brand intention and consumer intention coincide is directly related to the establishment of brand relationship, and brand relationship refers to the implicit interactive relationship between brand itself and consumers. Therefore, in the establishment of the brand's visual image, attention should be paid to discovering the consumer's consumption psychology, digging pain points, the pursuit of the audience interested in the visual image, can be very good with the consumer to produce kissing intention, to strengthen the consumer's sense of identity of the brand.

For example, HSBC, which originated in Hong Kong, has been using the figure composed of six triangles as its identification image since 1998, and has always maintained the appearance image of red geometric figure in the minds of consumers. The reference to the "HSBC" project is taken from reference [1]. However, its old visual system, except for a red box figure (Fig 1), has a long history. For consumers, there is no unique memory, let alone brand identity. After market research and analysis of brand characteristics, the company finally realized the drawbacks of the original visual image, so HSBC upgraded the

original visual system in 2005. The new main visual elements in the extraction of key elements of the logo, subtly on the red box to do a break, organic integration into the triangle auxiliary, not only strengthened the brand personality characteristics, revealed the brand back orderly management system, but also the brand respect the market, respect the audience will result. In addition, in order to cater to the development of the digital environment and consumer preferences, the brand upgraded and updated the logo image in 2018, changing the serif body in the previous logo into a non-serif body that is easy to identify, making it more matching with the logo graphics, and the picture is simple and full of communication power.

Fig. 1. Visual image of HSBC

Statement of the problem. Analyze the characteristics of the development trend of brand visual identification system, make it reflect brand value and brand connotation, promote brand development, improve, create and extend brand value. The purpose of this paper is to discuss the promotion effect of personalized visual information design on brand identity and the significance of the connection between the two.

Results of the research. The problem of homogeneity of goods and similar brand concepts makes the brand side have to seek its own "flash point", so the major enterprises have been committed to the system construction of personalized brand visual image. Brand visual image, as a value-oriented construction module, integrates the original business philosophy of the enterprise, the core value of the brand and the precise positioning of the product and other elements. It can be called the collection of brand symbols and interprets the personalized characteristics of the brand. Therefore, the strengthening of the image of brand recognition and brand visual have inalienable relations, the formation of personality and visual brand personality and consumer self intention projection of the carrier, they will be your greatest psychological demands on brand or product, and wish to gain from a brand experience, had the emotional expectation of traction, will form the brand consumption habits of fixed customers. Through research, I was found that whether consumers' purchase intention and purchase behavior were generated, the more important factor was whether the personality reflected by the brand was consistent with their own materialized need and spiritual core. To sum up, the unique brand visual image is not only the key factor to highlight the brand personality, but also the main carrier to establish the recognition degree in the minds of the audience. Therefore, this paper mainly explores the internal correlation between the two, so as to capture the preferences of the audience, strengthen the brand relationship, and then establish a good brand relationship.

Brand visual image design mainly through color, graphics, text and other visual

language Words to convey to the audience the brand concept, is a brand in consumers' mind to establish identification of important magic weapon, it requires designer for the important elements of art, abstract image processing, which will be graphic, color, text and other visual elements and reasonable layout, Finally, it will be presented in front of consumers with a unique visual image to achieve the purpose of strengthening brand experience.

The integrated design of brand visual system is a kind of communication form that concretizes and symbolizes the static recognition language, and it is a comprehensive visual communication system based on the logo. It mainly includes the basic recognition and application of recognition part, both in the form of direct view in the consumer heart branded unique brand mark, which is the key to build corporate image, so for the enterprises in the complex inner concept and brand culture, designers need to pass rigorous thinking and design refinement, to be perfectly interprets the connotation of the brand. The basic recognition part mainly includes enterprise logo, standard color, standard font, auxiliary color, auxiliary graphics and other modules. It is the visual element that leaves the first impression in consumers' minds and plays a strong leading role. The application recognition system mainly includes modules such as office affairs, clothing, external environment, etc. It is mainly built on the basis of the display of the basic elements, through the integration of standard font, standard color and other elements, mining different design forms and then displayed on different communication media. Due to the continuous change and maturity of multimedia technology, brand visual coverage and promotion methods have become more powerful and diversified than before, so that consumers' perception of the brand has become more three-dimensional. On the basis of systematized and standardized layout of the above modules, the visual recognition system of the brand is built into a standard and unified visual paradigm image, which invisibly establishes brand cognition for the audience, and elevates it to a good brand trust and brand loyalty. In addition, in addition to the need to fit in with the fundamental attributes of the brand, the brand vision should also timely adjust the layout and design of relevant visual elements according to the update of the brand concept, the continuous expansion of the company's business and the change of social trends, so as to achieve the demand of the enterprise and the audience.

Brand visual personality refers to the specific dimension that consumers express themselves through the characteristics or charm of the brand. The research shows that the unique brand personality can maximize the construction and maintenance of interaction with consumers. Consumers are eager to interpret and realize their emotional needs through the personality characteristics revealed by the brand. The establishment of brand personality is the key measure for a brand to get rid of the competition of market homogeneity. When there is competition between brands, a certain brand will appear in consumers' mind at the first time and become their priority choice, the reason is the targeted positioning of the brand. Positioning achievement big brand, positioning is not much, but seek "accurate", in the vision, concept, service or other aspects can have its unique display.

For example, Pepsi, a well-known brand, won a place in the market when its rival Coca Cola took a large share because of its bold "younger" positioning. The reference to the "Pepsi" project is taken from reference [9]. Since its birth, Pepsi has been deeply influenced by the Coca-Cola brand, so it failed to accurately position itself in time. It was not until the 1980s that it began to transform from the concept of production to the concept of marketing. At the same time, it "repositioned" the brand and embarked on the road of "youth" construction. Since then, Pepsi has made great adjustments to its brand vision system, especially in recent years, it has designed the logo as a smiling face image full of vitality, which can also be converted into smiling faces from different angles according to the ratio

of red, blue and white, bringing consumers a brand experience full of fun (Fig 2). In general, both the positioning of Pepsi Cola concept and the presentation of visual communication elements are closely related to the psychology of modern young people who like to be trendy, pursue dynamic and keep pace with The Times, which satisfies the emotional appeals of young people and establishes a good brand cognition and impression in the minds of consumers. Therefore, the targeted positioning of the brand is very important. It is the designer's personalized interpretation of the brand's original business philosophy, and the precise refinement, design and expression of the enterprise's personalized symbol by means of visual form.

Fig. 2. **The visual image of Pepsi**

Brand visual image design is an important part of the intangible assets of an enterprise. It is related to the shaping of the brand image and the communication of corporate culture. It is an important magic weapon to build the external charm and direct view of the brand image. Consumers' deep memory of a brand mostly comes from the retention of visual memory, and the channels to construct are diversified. The uniqueness of brand trademarks and the fit of brand colors can give a brand its own unique value, and promote consumers to form an impression of its carrier in their minds, which becomes the key to brand appreciation.

The composition and increment of brand value is the path of the transformation from value cognition and perception to value co-creation, which deduces the development process of brand from brand awareness and reputation to brand loyalty. Among them, the communication of brand visual image can not only expand the popularity, but also enhance the depth of brand reputation and loyalty, and enhance the added value of the brand from the horizontal and vertical. For example, when people mention the famous coffee brand "Starbucks", they will immediately associate with the green, mermaid image and warm and leisure consumption environment. The reference to the "Starbucks" project is taken from reference [7]. All the above brand memory points are derived from consumers' visual retention of the visual recognition system, so that the virtual corporate culture can be shown through the intuitive visual image (Fig 3). The Starbucks logo is a two-tailed mermaid image evolved from the "siren" siren as the prototype. The modern form of expression fully reflects the characteristics of the brand to keep pace with The Times and be brave in innovation. Starbucks has always used the iconic green as the main visual color, without other eye-catching colors, the picture is pure, not only to increase brand recognition, but also to provide a good platform for the protection and extension of the brand's visual system, to improve the customer's sense of identification with the core values of the Starbucks brand, and to create a casual and enjoyable brand experience for the customer.

Fig. 3. **The visual image of Starbucks**

Brand experience is the individual feelings that customers produce in response to the consumption experience of certain brands (the marketing efforts made by managers during the consumption process and before and after the purchase of brand products or services). Therefore, brand experience exists in every link of contact with the brand, and through the interaction with the brand to get the impression of the brand, and the most important way to get the texture experience is the brand image experience, which mainly includes logo, color, font and advertising in various media. Therefore, brand visual image plays a crucial role in the construction of brand experience. For example, when it comes to Coca-Cola (Fig 4), what comes to mind is the brand's festive red image, comfortable streamlined font or its unique outer packaging bottle shape. As can be seen from the poster in Figure 4, there is no complete logo image or prominent product name in the picture. But the viewer can quickly tell that it is a promotional poster for the Coca-Cola brand, which is the charm of the brand highlighted by the visual image.

Fig. 4. **The visual image of Coca-Cola**

The establishment of brand visual personality is the best interpretation and expression of the brand's unique temperament, and is also the key to create brand differentiation experience. Visual brand personality is based on the premise of visual image style correctly set and show, with intuitive sense design presenting integrating functional and visual appeal unique image, increase the experience of consumer resonance type, the greatest degree to build brand and high feeling of alienation, also for the brand in the market competition of a place to build a solid foundation. For example, the well-known bakery chain brand "Qianji", since its inception in 2000, has set dark green as the main color according to the core value of the brand, to create a green, low-carbon, safe and healthy life experience for customers. The unique brand core value leads the trend of baking fashion. In addition to maintaining

the original fresh green style in the conventional visual system, Qianji can also shape the performance form in line with the holiday characteristics and brand style according to the social mainstream or festival theme. In order to cater to the festival atmosphere and customs of the Dragon Boat Festival, the brand specially launched the holiday gift box (Fig 5). The color is still green, and the brown image is prominent on the inner package. While highlighting the festival theme, the emerald green also opens the visual level with the dark green of the outer package. The festival theme, product name and brand name to do a high quality integration and presentation.

Fig. 5. The visual image of Qianji

In general, Qianji's unique visual system not only meets the audience's material needs and the psychology of pursuing trend and promoting personality, but also creates the brand personality vividly. To a certain extent, it will also let consumers feel Qianji's good intentions in treating life and customers!

Conclusions. All famous brands in the market pay great attention to the building of brand image, and take the building of brand image as an important way to lead users' consumption habits, and the brand visual image represents the comprehensive strength of a brand in the market competition. This paper mainly focuses on the internal relationship between brand visual image and brand personality, and demonstrates the boosting effect of the former on the establishment of the latter through practical examples. The establishment of brand visual image in addition to have a certain influence on brand value, the alienation experience, but also by the audience of left and right sides, it can draw the outline of the target population, contact the user demands and guidance of brand visual design direction, can also be the escort for the brand in the market competition, create high user viscosity, it also increase the brand's intangible cultural soft power.

References:

1. Balmer J.M.T. & Bargenda A. (2023) Special edition: corporate heritage brand design. *Journal of Brand Management*, (2), 95-96.
2. Li X. (2022) Brand design in the era of 5g new media and its impact on consumers' emotional experience. *Frontiers in Psychology*. Doi: 10.3389/fpsyg. 2022.956490.
3. Dipanjan B. (2022) Impact of brand design on consumer perception and decision making. *International Journal of Business Forecasting and Marketing Intelligence*, (4), 375-386.
4. Rana H. (2022) A Study on the Impact of Brand Experience on Brand Attachment—Take Brand Personality as An Intermediary Variable. *Journal of Global Economy, Business and Finance*, (1). Doi:10.53469/jgebf.2022.040101.
5. Yang C. & Hu J. (2021) When do consumers prefer AI-enabled customer service? The interaction effect of brand personality and service provision type on brand attitudes and purchase intentions. *Journal of Brand Management* (prepublish). Doi:10.1057/s41262.2021.002617.

6. Alikhani A. & Mokhtarian P. (2021) Impact of brand personality traits on customer's brand commitment (case study: NIVEA hygienic products). *Journal of Global Scholars of Marketing Science*, (4). Doi:10.1080/21639159.2020.1808808.
7. Jung H. S. & Jisung S. (2021) Effect of Design Elements and Brand Identity on Brand Association, Brand Personality, and Brand Image: Focusing on Franchisee Coffee Shop. *A Study on Franchise Management in Korea*, (3), Doi:10.21871/ kjmf.2021.912321.
8. Anees A., Swapnarag S., Pankaj K.S., Rambalak Y. & Gyan P. (2021) Linking brand personality to brand equity: measuring the role of consumer-brand relationship. *Journal of Indian Business Research*, (4). Doi:10.1108/jibr01.2021. 0017.
9. Bong S.L. (2021) The Role of Corporate Image and Brand Personality in Global Consumer Choice: An Empirical Exploration. *Journal of Korea Trade, (JKT)*, (2). Doi:10.35611/jkt.2021.252178.
10. Paetz F. (2021) Recommendations for Sustainable Brand Personalities: An Empirical Study. *Sustainability*, (9). Doi:10.3390/su.2021.13094747.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ ІІІ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«ІННОВАЦІЇ ТА НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ СВІТУ»

10 листопада 2023 року ♦ Хмельницький, Україна

Українською, французькою та англійською мовами

*Всі матеріали пройшли оглядове рецензування
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів
За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори*

Підписано до друку 10.11.2023. Формат 70×100/16.
Папір офсетний. Гарнітура Cambria. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 21,28. Замовлення № 23/003. Тираж: 50 примірників.
Віддруковано з готового оригінал-макету.

Контактна інформація організаційного комітету:

ГО «Міжнародний центр наукових досліджень»
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 40, офіс 103
Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1526044
E-mail: info@mcnd.org.ua

Видавець: ТОВ «УКРЛОГОС Груп».
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 18, офіс 81. E-mail: info@ukrlogos.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 7860 від 22.06.2023.